Ab 210
UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Manuel de Pedrolo

T E M P S O B E R T

7

L'ordenació dels maons

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Llorenç

Li costava de creure-ho. De fet, no s'ho podia creure. Habitualment darrera d'aquest taulell hi eren tots dos, o ella sola quan ell li calia desclavar els grans cascos de les arengades, les caixes llargueruades i estretes de les sardines, obrir pots de cogombres i de pebrots confitats, preparar les olives, despenjar els bacallans secs i posar-los en remull per l'endemà... Però tot això, naturalment, era abans de la guerra, perquè ara tot s'havia fet fonedís i a poc a poc havia anat quedant reduït a aquestes magres racions de bacallà que despatxava.

- Sí, senyora, només cinquanta grams, com sempre.

No sabien, el diari que havia anunciat el repartiment dos dies abans ho deia prou clar, però encara n'hi havia que s'admiraven, que preguntaven, que s'indignaven i tot, com si fos cosa seva, una mesquinesa que es permetia amb elles per tal d'estalviar-se uns grams i vendre'ls després d'amagat, a preus alts. Que no ho veien que aquella botiga que un parell d'anys enrera feia tant de goig ara era pràcticament buida ?

Buida sobretot d'ella, enterrada aquell mateix matí junt amb les altres disset víctimes de la darrera incursió dels Savoia. O l'avantpenúltima, si volia ésser exacte, perquè el bombardeig s'havia repetit ahir, deien que encara hi havia hagut més víctimes, una quarantena; també n'hi devia haver hagut avui, aquest matí, car els avions s'havien tornat a presentar i algú o altre devia haver rebut. En aquest mateix moment, algú repetia la seva recerca afanyosa de dos dies enrera, temia, esperava, inquiria d'una banda a l'altra, acudia als hospitals, era introduit al dipòsit de cadàvers i provava d'identificar unes pèlleringues, un tronc sense extremitats, un rostre contorsionat, una testa decapitada...

La rilomena havia quedat sencera, però això no era cap consol. Simplement, havia facilitat la identificació del cadàver davant el qual va quedar-se mut, lligat per dins i tan blanc com la bata del practicant o qui fos l'individu mal afaitat i de dents grogues que s'a

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

pressà a empenyer-lo cap a fora potser per por que se li desmaiés allí dins. Però no s'havia desmaiat, ni havia plorat fins molt després, quan amb una estranya presència d'esperit va haver acomplert totes les formalitats i fins es mmmmm recordà d'enviar un telegrama a Riudelles per si l'Assumpció volia venir. No va enfonsar-se fins que arribà a casa de la Carmeta on havia anat a deixar en Daniel abans d'emprendre el seu recorregut.

- Morta ? - féu la dona.

No podia pas suposar res més. Tot devia delatar-ho, el seu rostre desfet, els cabells caiguts sobre el front, els ulls aprofundits i gairebé morats que va veure's en passar prop del mirall, abans de seure an aquell menjadoret on en Francesc i el petit Daniel es van quedar mirant-lo i aquest darrer botí els llavis i reclamà amb un fil de veu, com si ja presentís l'esdevingut :

- Jo vull anar amb la padrina...

Aleshores plorà amb la cara amagada entre les mans mentre la modista devia endur-se les dues criatures, car quan va eixugar-se els ulls a l'habitació ja només hi era ella, asseguda a l'altre cap de taula, dón li allargava alguna cosa, una copa.

-Beveu una mica d'això, us farà bé...

Les bones intencions de la gent, els gestos i les paraules maldestres i com avergonyides, la impotència d'alleujar l'esperit, de sanar les autèntiques nafres, allò que dol, que sofreix al fons de tot i que no hi ha cap mà que pugui atènyer perquè l'única que podria fer-ho ja no existeix.

- Sí, senyora, el tiquet set de "varis". I l'onze, també.

Ho diu rutinàriament, ho ha dit ja moltes vegades des que a la tarda ha obert la botiga per treure's de damunt aquest racionament de bacallà que potser ja serà el darrer perquè això s'acaba, la guerra és perduda diguin el que diguin els comunicats de guerra que cada dia al·ludeixen localitats més properes, els feixistes ja ataquen pels sectors de Balaguer i del Baix Segre, van endinsant-se per la terra catalana, qualsevol dia els tindran a les portes de Barcelona...

Fos com fos, també plegaria. Ara que ella ja no hi és, la botiga no li interessa, potser fins i tot la fa una mica responsable de la seva mort, perquè sense l'establiment ella encara seria viva, no hauria hagut d'anar a Santa Caterina a cercar aquelles llaunes de conserva que els havia promès en Vilana mentre ell era a recollir el caixó de sardinetes salades que va carretejar sobre l'esquena, ficat en un sac, i amb el qual va haver de davallar al metro quan es dispararen les sirenes que avisaven del perill de bombardeig.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Devia morir aleshores, mentre ell cargolava una prima cigarreta a tocar de la porta, on arribava el ressò llunyà, somort, de les explosions que no l'havien enquimerat gens ni gota, potser perquè després de tants atacs aeris s'hi havia començat a acostumar, potser perquè estava convençut, irracionalment convençut, que ni a ell ni a ella no els podia passar res després d'haver-se salvat aquella nit que van quedar-se sense casa i, llevat dels dos nois Bastida, van morir-hi tots els veïns, la Quimeta i en Francesc amb la menuda, la noser que vivia al pis de baix... Ells mateixos, probablement s'hi haurien mort si l'atzar no els hagués dut al cine, on anaven tan poques vegades.

Invulnerables, va pensar aleshores, quan davant del desastre ni se li acudí de lamentar les pèrdues materials que els deixaren sense mobles i sense roba, àdhuc sense aquelles tres mil cinc-centes pessetes que guardava a casa. La botiga, a l'altra banda de carrer, quedava intacta, tenien uns diners al banc, els suficients per poder llogar aquell entresol fosc i humit del Torrent del Vidalet on vivia ara i moblar-lo sumàriament. I els restava també, més important, proul generositat perquè la Filomena tingués una arrancada del cor i digués :

- En Daniel ens el quedarem nosaltres !

La Carmeta havia estat disposada a quedar-se'ls tots dos en record de la bona amistat que l'havia unida als Bastida, sobretot a la pobra Quimeta. Deia que no podia permetre que se'n fes càrrec un establiment de caritat pública i, amb el temps, qui sap si alguna família desconeguda. I la Filomena era del mateix parer.

- Al capdavall el vaig ajudar a nèixer - va dir referint-se a en Daniel -. Com que no tenim fills, encara ens farà companyia - afegí, com si la generositat calgués disfressar-la amb segones intencions egoistes -. Oi, Llorenç ?

I ell, naturalment, va dir que sí. En Daniel era un noiet simpàtic i ells de fills no sols no en tenien, com havia dit la dona, sinó que ni en podrien tenir, el metge havia estat ben clar. En realitat va ser l'única cosa clara , potser perquè ells eren ignorants i no acabaven de capir les explicacions que els féu sobre el contingut excessivament àcid de les secresions de la vagina de la Filomena que mataven els espermatozoides. Tant era : el fet era que no en podien tenir.

El noi se sabia fer estimar. Ben cert que li va costar una mica d'adaptar-se, de primer no parava de reclamar el seu pare i la seva mare, de la mateixa manera que ara reclamava la Filomena a la qual no tardaria a oblidar com ja havia oblidat en Francesc i la Quimeta. Però ni aleshores, durant el període d'adaptació, no s'havia fet estrany. Els coneixia des de sempre, estava acostumat a veure'ls i li resultava

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

per tant relativament fàcil avessar-se a viure amb ells tot i que el pis i el barri li eren nous. I la Filomena tenia paciència, era una dona de bon tarannà, de caràcter falaguer i animat.

Ho havia estat sempre. Més que ell. I emprenedora. Perquè la botiga mai no l'haurien posada si no hagués estat per ella que ja estava cansada de fer de dependenta al Born, on l'havia coneguda i se n'havia enamorat com qui diu des de la primera vegada que la va veure, aleshores que canvià de feina i va col.locar-se de mosso al magatzem del costat de la bacallaneria. Agradava a molts altres, també, perquè se la veia fresca i carnoseta, una d'aquestes noies que els homes somnien d'endur-se al llit.

Se l'hi havia enduta ell. I, si no exactament al llit, entre unes bardisses de Vallvidrera, aleshores que ja feia set mesos que fetejaven seriosament i ni l'un ni l'altre no van saber-se reprimir quan, de banda de vespre, a punt d'emprendre el retorn a ciutat, es petonejaren amb unes besades llargues que no s'acabaven mentre les mans se'ls escapaven en una ansia infinita de quelcom que potser encara anava més enllà de la carn però que només l'amor físic podia satisfer.

Feia mal de pensar-hi. Ara, en aquesta botiga on havia calgut encendre el llum perquè el dia dia era gris, davant les cares de les clientes que esperaven torn perquè els despatxés cinquanta grams de bacallà amb els tiquets set o onze de "varis", la imatge d'aquella tarda que es telescopiava des de la llunyania del temps, a onze anys llargs de distància, afegia dolor al dolor i convertia, més que mai, la seva mort en irreparable.

- Llorenç...

Era l'espardenyera que tenia la botiga una mica més enllà, a la mateixa banda de carrer. Va escoltar les exclamacions i les frases de condol amb aquella mena de ràbia sorda i incòmoda que li bullia per dins cada cop que les paraules conegudes espetegaven contra la seva sensibilitat a flor de pell i que per altra banda admetia, havia d'acceptar en càstig de les mateixes que ell també havia dit en diferents ocasions, davant d'altres persones que, com ell ara, es trobaven més enllà de tot consol de veïns, amics i familiars que pagaven l'òbol fàcil d'uns mots apresos i buits abans de reprendre llur vida de cada dia exactament on l'havien deixada uns segons abans.

Per a ell això ja no era possible. Tot s'havia acabat des del moment que va veure-la estesa sobre la taula de marbre, sota un llençol que el practicant barbut, o qui fos, separà. Ja no li restava res, llevat d'en Daniel, un noiet de cinc anys que al capdavall tampoc no era seu encara que ara, després de prop d'un any de tenir-lo a casa, so-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

vint li ho semblés. Però no ho era. Ni...

- Llorenç, que tenim pressa...- va sentir.

Havia passat temps, l'espardenyera ja se n'havia anat, se n'havien anat d'altres dones, però n'havien acudit més, la botiga continuava aproximadament plena, els rostres el fitaven amb curiositat.

- Sí - va fer, i continuà tallant les penques de bacallà remullat, pesant-les, cobrant-les, deixant al calaix el tiquet corresponent que després li caldria presentar al servei d'abastiments.

Però les seves mans es movien automàticament, endutes per l'habitud, sense control del cervell que havia ensopegat amb un altre problema, amb una altra tragèdia que també era seva : Daniel.

El noi tenia cinc anys, li calia una mare, l'afecte i la cura d'una dona. Ell no era companyia suficient per una criatura a la qual, pel restant, només podria dedicar una part molt limitada del seu temps Això sense parlar de la seva incompetencia, de la seva ignorància de tantes i tantes qüestions pràctiques que exigeixen decisions immediates, inajornables. Tampoc no podia, però, resignar-se a desprendre-se'n,a confiar-lo a la caritat oficial.

- Però Llorenç, en què pensa avui ? - va dir una altra veu.

Devia ser una dona que encara no sabia res, acabada d'entrar, perquè tot seguit va sentir el xiuxiueig de les altres que la posaven al corrent, l'exclamació avergonyida i la frase maquinal :

- Si que em sap greu ! Perdoni...

Ni va contestar. No per malvolença ni perquè se sentís particularment ferit per la frase impacient que d'altres abans que ella havien tingut, per bé que en un altre to de veu, sinó perquè entre el seu món d'ara i el món que representaven les dones no hi havia pròpiament contacte. Ja no n'hi havia hagut, tot i que amb ella la situació era una altra, amb la Carmeta que li allargava una copa de licor per ajudar-lo a mm refer no sabia què. Ni n'hi va haver, després, amb la seva germana i en Josep, el cunyat, que també acudí a la crida del telegrama i va acompanyar-lo a l'enterrament. A partir d'aquell moment que el drap blanc retirat per la mà del practicant o qui fos descobrí el rostre de la Filomena, hi havia hagut una escisió profunda i total que convertia els altres en estranys.

En Josep va encaixar-hi silenciosament,amb el cap inclinat, i l'Assumpció va abraçar-lo i ploriquejà :

- Llorenç, pobre Llorenç !...

Uns estranys. Uns estranys útils, imprescindibles i tot, sobretot la germana que tot seguit va imposar-se dels seus deures i es féu càrrec de la direcció de la casa sense preguntar res, on tenien les coses,

què volia menjar, on dormirien, perquè instintivament semblava saber-ho tot a desgrat de no haver posat mai els peus en aquell pis tota vegada que el darrer cop que es van veure ells encara vivien al carrer de Banyoles. Ho reconeixia : sense ells no sabia què hauria fet, però això no els atansava ni gens ni gota. Talment com si la Filomena hagués estat l'antena que el posava en relació amb el món i ara, arrancada de la seva existència, que només ho era gràcies a això, l'hagués deixat sord i mut a tot allò que pot ser significatiu.

Però no havia estat ben bé així. Ocasionalment, havia pogut viure altres vides al seu costat, amagades d'ella, hostils a la seva amor, a la necessitat de la seva presència, i una d'elles no feia gaire, ja en plena guerra, quan va deixar-se temptar per la dependenta del magatzemista que li facilitava les sardinetes, ben mirat una cosa vergonyosa, i no sols per la seva deslleialtat envers la Filomena, sinó, encara, perquè amb aquell embolic traicionava un soldat que era al front, puix que la mossa, la Clàudia, era casada. Nora hora de penedir-se'n, naturalment, ja feia mmm cinc mesos que no es veien, però aquell record li provocava un rau rau de consciència, com si la mort de la Filomena, retrospectivament, agreugés la falta que aleshores semblava sense importància.

Potser tot adquiria una altra dimensió, ara que ella no hi era: el passat que començava a trasmudar-se i el present que ja no semblava una mera perllongació d'aquell passat per bé que, fins a cert punt, d'ell depenia. Tot plegat resultava una mica absurd, i més que res, quan s'havia esdevingut una cosa tan trascendental, aquest fer diari que no podia eludir i que l'havia dut, per exemple, a obrir la botiga tot just unes hores després d'haver-la enterrada, esclau de la seva obligació de repartir un racionament que, al capdavall, també s'hauria pogut esperar.

Ho havia preferir, però. Havia escollit l'esclavatge del costum, sense dilacions, potser perquè confiava que el gest conegut i repetit li procuraria una mica d'alleujament i li facilitaria una mena d'adaptació, però havia estat un error, la simplicitat d'aquella tasca, en solitari, li pesava, el feia encara més conscient d'una alteració radical de la seva vida que ja no tenia sentit darrera el taulell.

Ho deixaria, doncs. Liquidaria la botiga que pel restant ara gairebé ja no era un guanyapà i tornaria a col.locar-se. No era pas tan vell, encara, tenia trenta vuit anys, com en Josep, el seu cunyat, que va recordar-li-ho a l'hora de dinar, afegint sense que vingués gaire a tomb :

- Encara ens poden mobilitzar.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Déu no ho vulgui ! - exclamà l'Assumpció.

Ell no havia fet cap comentari a cap de les dues observacions, movia distretament la cullera en aquella sèmola una mica rància que la dona havia sabut descobrir en algun racó de rebost i no sortí de la seva abstracció fins que el petit, que havia anat a recollir a casa la Carmeta en tornar de l'enterrament, digué per desena vegada :

- I quan vindrà, la padrina ?

Havia estat idea d'ella que els anomenés així, padrí i padrina. El tractament que el noi els havia de donar l'havien discutit força, perquè ja comprenien que pare i mare no els ho havia pas de dir. Mi ell no s'hi hauria avingut, potser. El cas d'en Francesc era més senzill, perquè els Bastida, menuts i grans, a la modista sempre li havien dit simplement Carmeta i la tractaven de tu . Quan va adoptar-lo, doncs, res no podia canviar en aquest sentit, per al noi la Carmeta sempre seria la Carmeta. A ells, en canvi, ni l'un ni l'altre no estaven avesats a anomenar-los per llur nom de fonts, o no hi estaven prou, i per això ell proposà que els digués oncles. A la Filomena, però, no li agradava gaire i va continuar pensant-hi fins que sortí amb allò de la padrina, un tractament que de primer a ell li feia estrany perquè l'associava a la idea d'àvia, cosa totalment diferent com va demostrar-li la dona. Ara, ja s'hi havia avesat.

- Se n'ha anat lluny - va explicar al menut -. De viatge.

- I tardarà molt ?

- Una micam si. Però menja - afegí -. Si quan torna sap que no menjaves, s'enfadarà. I tu no ho vols, oi ?

- No - va concedir en Daniel.

Era un bon petit. De vegades tenia alguna raresa i aleshores mmmh s'obstinava, però en conjunt es portava bé i fins era amorós. Es clar que ells ho havien fet tot perquè els posés afecció, la Filomena no l'hauria pas tractat diferentment si hagués estat llur fill. I ell tampoc, ben mirat. S'havia descobert unes aptituds paternals que s'ignorava i que de vegades àdhuc l'admiraven. Però no n'hi havia prou, el problema quedava en peu.

Va travessar-lo un pensament fugisser, però el refusà gairebé a l'acte. Gairebé era indecent que se li hagués acudit, ni que fos per motius tan mmmmmmmmmm altruistes com el bé del petit. Ella encara era calenta a la tomba, com sol dir-se , i resultava ofensiu considerar ja la possibilitat d'un altre matrimoni. Això a part que en el fons no s'hi sentia pas inclinat. Diuen, reflexionà mentre anava talant les penques remullades, que un bon matrimoni inclina a un segon casament mantre que una prèvia experiència poc reixida n'allunya. No li hó sem-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

blava pas, a ell. Era com temptar la sort dues vegades. Perquè ara era prou gran, si no vell, per haver pogut comprovar que tot plegat era una rifa en la qual hi havia més perdedors que guanyadors. No podia confiar...

- Bona tarda - va dir aleshores una veu coneguda.

Era la Carmeta que també venia a cercar la seva ració i la d'en Francesc. Però gairebé no va tenir temps de correspondre a la seva salutació, car en aquell moment, per cinquena o sisena vegada en el curs del dia, però la primera des que havia obert la botiga, les sirenes es posaren a bramular.

- Ja hi tornen ! - cridà algú, i entre la mitja dotzena de dones que que hi havia a l'establiment es va produir una mena de remolí que les atansà i les allunyà alternativament de la porta, indecises entre el temor, sempre present, de perdre's la ració, i la por de les bombes que els aconsellava de córrer al refugi. A la fi se'n van anar dues, les més velles, i les altres, amb la Carmeta, van arraulir-se cap a l'angle de les dues parets del fons que oferia més protecció. Ell va continuar darrera el taulell, tallant enmig del silenci total que es féu en cessar les sirenes i abans les dones no pertorbessin aquella quietud amb llur xerrameca nerviosa i fràgil.

- Quines ganes tinc de no sentir més aquestes sirenes !

- Diu que ja avancen cap a Cogull.

- A Balaguer, són.

- Jo, després de la batalla de l'Ebre...

- Què vol dir que no guanyarem ? - la va interrompre una rossa de cara adusta.

- No vull dir res. Jo què sé, filla meva !

Al lluny, tremolà quelcom i totes van contenir la respiració mentre ell procedia a una pesada, desinteressat de llur conversa, aliè a les explosions que van succeir-se, fins que la Carmeta exclamà :

- I en Daniel ?

- A casa - respongué pausadament -. Es a casa. No li ha de passar res - afegí.

I tot seguit, quan encara tenia els mots a la boca, s'adonà que no ho sabia. Una llar no era una protecció, la gent morien a casa; les parets familiars no els estalviaven pas, quan queien. No van estalviar els Bastida que devien dormir tranquil.lament sense imaginar, quan van ficar-se al llit aquell vespre, que ja no es despertarien més, que no es tornarien a veure, que el sostre pretesament amical de l'àmbit domèstic els esclafaria entre enderrocs que després va caldre separar treballosamant amb l'esperança que podia haver quedat algú viu, no de-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

fraudada quan els homes descobriren els dos nois pràcticament indemnes abraçats però inconscients, més que res de feredat, en un buit providencial darrra un armari esbotzat, sí, però prou sòlid per haver resistit les embestides de pedres, maons i bigues que el cobrien.

Providència, però, no era el mot, va reflexionar amb aquella mena d'automatisme que des de la mort de la Filomena es descobria en el pensament. La mateixa providència que els havia salvat condemnà els pares, la Neus i la Roser del pis de baix amb la criatura que encara duia al ventre, perquè recordava que la xicota estava embarassada. No havia fet cap distinció entre culpables i innocents, car la germaneta dels dos nois tot just tenia un any, si hi arribava.

Va sentir la imperiosa necessitat d'escopir, però va resistir-la per un instintiu respecte a les dones que eren davant, a la botiga que la Filomena sempre havia tingut neta i ordenada. Abans, de solter, no s'hi hauria mirat. Tenia precisament el costum d'escopir que ella li va fer perdre, com el de dir paraulotes a tort i a dret.

- No m'angrada, que reneguis tant - va dir-li al principi de llurs relacions. I ell havia volgut donar-li la satisfacció d'esmenar-se tot i que vivia en un ambient on blastomar era cosa habitual fins entre dones. Ella, però, era diferent. No que ocasionalment no se servís d'un llenguatge enèrgic, al capdavall no era cap senyoreta, però tenia una mena de delicadesa innata que, quan la va conèixer més bé, el captivà tant, o gairebé fant, com els seus encisos físics. Era...si, era natural.

Torna a disparar-se la sirena. L'alerta ha estat breu. Ben mirat ho són totes. Breus i freqüents. Carnisseres. Què ha dit, aquest migdia, en Josep ?

- Fins ara, només d'atacs a les poblacions, hi ha hagut ja més de quatre mil morts i uns sis mil ferits.

Ho havia llegit al diari. Ell potser també, li semblava recordar una mena de gràfic que establia el nombre de poblacions agredides, de bombardeigs per mar i per l'aire, d'edificis totalment o parcialment destruits. Però no havia retingut les xifres. Potser no li havia interessat prou, calia que el desastre el toqués de ben a prop perquè tot allò tingués un sentit precís, fos quelcom més que unes paraules escrites en un tros de paper o unes quantes cases anònimes contemplades amb un fons d'indiferència en el seu anar i venir per la ciutat. Se'n dolia, és clar, però d'una manera abstracta que no atenyia res de vital, que no el privava en el més mínim de continuar essent com era ni posava en quarentena la seva existència.

- Ara em toca a mi - diu la rossa de cara adusta.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

La pesada és al costat de les balances, emboli̇cada i tot, només la hi ha d'allargar, cobrar, recollir el tiquet, allargar la següent, cobrar-la i recollir el tiquet...

Tornen a entrar les dues velles que se n'havien anat al refugi, conten que una altra dona, sembla que prenyada, s'ha marejat, però ell no escolta, treballa de pressa, com si tot d'una li hagués entrat una gran urgència d'acabar, de tancar la botiga que ja ha obert tard, car eren les cinc quan hi ha acudit i fora la cua s'allargava fins prop de la cantonada. Deixa la banda de penca més gruixuda, sense espines, que reserva per la Carmeta i en Francesc, pesa un cap de morro, l'embolica. Quan l'allarga a la dona no diu : sí és servida, com feia la Filomena, com feia ell mateix uns dies enrera, ~~mmmmmmmmmmmmmmmmmm~~ no diu res, s'ha tornat adust, i elles ho troben natural, es fan càrrec que passa per un trangol. D'altres, però, un cop tenen la ració assegurada, potser el creuen insensible per haver obert la botiga tot just unes hores després d'haver enterrat la dona. O potser l'admiren pel seu valor i serenitat. Hi deu haver de tot.

Ja no entra ningú més, ni cap d'aquestes tocatardanes massa confiades que n'hi haura per tothom i que alguna vegada, quan no li donen tot el racionament que té apuntat, se n'han de tornar amb la cua entre les cames. Molt rarament, això sí, perque temp enrera, quan tot anà empitjorant i el pes no hi era o no sortia un cop el bacalla remullat, ell i la Filomena van convenir que era preferible retallar una mica les racions i assegurar-se que ningú no es quedaria amb les mans buides. Sovint, n'hi havia prou amb descomptar dos o tres grams per ració.

- Ara vostè, Carmeta.

Potser són els primers mots espontanis que li surten en tota la tarda. Fins aleshores s'ha limitat a contestar , en conjunt més aviat lacònicament, a assentir amb el cap, a denegar quan calia, sobretot a repetir els mots de ritual, preu, pes i tiquet.

- Quan se'n torna la seva germana ? - s'interessa ella.
- Demà al matí. Ha deixat la nena amb la sogra...
- Es clar.

No torna a preguntar per en Daniel, no li pregunta què en farà. Potser ho troba indelicat, potser espera que ell digui alguna cosa, que s'expliqui. Però no ho fa. En canvi, l'esguarda i, interiorment, a la impensada, s'admira que no s'hagi casat. No és pas lletja ni mal feta, ben a l'inrevés, resulta una noia agradable. Quants anys deu tenir ? No costara de saber-ho, en Francesc, el pare d'en Daniel, en tenia trenta-sis i en duia dos a la Quimeta, la qual era de la mateixa edat

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

de la modista. Si, trenta-quatre, doncs. O trenta-cinc, ja. Es jove, ben mirat.

- Si és servida.

A ella li ho diu, no sap per què. Tal vegada perquè entre ells existeix un cert lligam, el fet d'haver adoptat els nois Bastida. O potser perquè l'ha vist plorar.

- Gràcies, Llorenç -. Raga -. I molts petons a en Daniel - diu encara.

Ja només li cal servir una altra dona que per desgràcia aprofita de ser la darrera i comença :

- Mira que també ha estat mala sort, això de vostè. Quan m'ho han dit, gairebé no m'ho creia. Una noia tan plena de vida, tan...

- Sí - diu vagament.

-La trobarà a faltar - prosegueix estúpidament -. Amb la mà que tenia per la botiga !

- Tingui - diu ell.

La dona recull les cinc racions, lliura els tiquets, obre el porta monedes.

- Es clar que vostè és jove encara... Jo, quan va morir-se el meu marit, ja fa deu anys... Vostè no l'havia conegut...

Li torna el canvi, sense escoltar, sense assentir ni denegar, es frega màquinalment les mans amb el davantal blau llistat, obre el tap de la pica gran, deixa que l'aigua vagi escolant-se, engega l'aixeta.

- Es el que dic, que no som ningú, senyor Llorenç - acaba la dona.

Ho ha sentit dotzenes de vegades. I resignació. Probablement ja odiarà tota la vida aquestes paraules des d'ara insofribles. Sospira, els ulls immòbils sobre l'esquena de la dona que a la fi se'n va i, seguidament, en l'espai desert que deixa en sortir al carrer. Se sent cansat, corregudes, angúnies i emocions reflueixen damunt seu, el buiden de la darrera energia que li ha permès de travessar una tarda de racionament, el deixen sense ànims d'acabar de netejar les piques, d'ordenar-ho tot com tenien el costum amb la Filomena que volia trobar l'endemà una botiga polida i d'aspecte agradable. No hi fa res. L'establiment, a ell, ara, li cau damunt.

Es treu ràpidament el davantal, es renta les mans salabroses i pudents i, a la menuda rebotiga, despenja el gec, se'l posa sobre el jersei gruixut i gairebé innecessari tot i que som a darreries de novembre. Fora, l'oratge es encalmat, la nit tranquil.la i profunda, i ell tanca la porta amb clau i cadenat abans d'acudir-se-li que ha deixat els diners al calaix. Obre doncs de nou i, sense comptar-los, com també solien fer amb ella, se'ls fica a la butxaca desordenadament, tal com els engrapen les seves mans, i es corda el gec

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

perquè quedin més subjectes. No caldria que se'n preocupés tant, no tenen gairebé cap valor i aviat, si tot continua com ara, seran un tros de paper qualsevol, perquè, naturalment, no n'hi deu haver cap de sèrie, tothom se'ls guarda, fins i tot aquells que no creuen en una victòria feixista o en numeracions que, si aquesta victòria té lloc, seran respectades. Perquè tothom es manifesta en dos nivells, i qui sap si sincers tots dos, se li acut en el precís moment que en Pep, el taverner, el saluda des de la porta del seu establiment.

- Bona nit, Llorenç.
- Ah, hola ! Bona nit.
- Sempre esclaus del deure, oi ?
- Quin remei !
- Cap a casa, ara ?
- Si se'n pot dir casa... - se li escapa.
- Si, ja m'ho imagino... Un cop així, aclapara un home - branda el cap i afegeix - Ja sabeu,si us podem servir en res...

No, ningú no em pot servir en res, pensa quan tomba cap a Milà i Fontanals. Es una cosa que s'ha de dur sol, a la qual hom s'ha d'anar fent a poc a poc fins que es vagi convertint en oblit. Perquè ja sap, ja present, que aquest rau rau sord i punyent es convertirà simplement en un buit, en una absència, en allò que és fonamentalment, i que un dia podrà dir : quan la dona vivia ... amb la mateixa veu que té quan parla, per exemple, de la seva infància tan perduda com ella, o dels seus pares morts i només de lluny en lluny recordats, evocats, sense tristesa i ja sense necessitat de de resignació.

Ben cert que no és el mateix. Amb la muller es comparteix una altra mena d'experiència, més profunda; alegries i tristeses, moment d'enjogassament i discusions, enteses i desacods tenen una qualitat adulta que fins a cert punt és absent en la relació amb els pares, per vells que arribin a viure, per gran que hom es faci al costat llur. Arriba un moment en que construeixes definitivament la teva vida, sol o amb una dona, però mai amb els pares.

No se li havia acudit,encara. Valia una sostragada com aquesta perquè determinats pensaments es manifestessin, perquè una mena de saviesa pertorbés la seva tranquil.litat d'home senzill que podia ben passar-se d'aquesta experiència, car l'únic que ambicionava era una vida seguida i planera i les menudes satisfaccions de cada dia, unes satisfaccions que quaranta-vuit hores enrera ignorava que ho eren fossin, potser perquè era excessivament natural que formessin part de la seva quotidianitat només trencada per parèntesis com els de la Clàudia i abans, el tercer any de tenir botiga, el de l'Esperança, la

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

vídua que es feia servir a domicili però era massa exigent perquè ell pogués complir amb dues dones ni que l'altra fos fàcil de satisfer com ho era la Filomena.

Amb un sobresalt, recorda ara per primera vegada des que ella és morta que la posseí tot just unes hores abans d'aquesta mort, perquè l'atac dels Savoia havia tingut lloc cap a les onze i ells dos van estimar-se a les set, a punt d'aixecar-se, una habitud que havien anat agafant insensiblement quan ell s'adonà que de bon matí la resposta era més càlida, més íntima. Potser perquè de banda de nit estaven cansats, potser perquè l'escalforeta del llit creava l'inici d'una sensació voluptuosa que tenia la seva perllongació natural en el còit. Ell també ho preferia, el cos de la Filomena, reposat i tendre després de la dormida, semblava esponjar-se en una confortable carnalitat en la qual era bo de perdre's abans de reprendre la jornada.

Només que ara era indecent de pensar-hi i àdhuc feia una mica d'argúnia saber que aquella carn cobejada havia estat tan moridora que un breu tros de metralla, el resquill d'un obús, havia pogut foradar-la arran mateix del pit esquerra i convertir-la en aquell cadàver que va veure sota el drap blanc, en una estranya que no estimava, perquè tota la seva amor era encara adreçada, i ho seria sempre en la mesura que persistís, a la persona viva, l'única que coneixia, l'única que volia conèixer, l'única que era.

Sense adonar-se'n, ha deixat ja enrera la Travessera de Gràcia i avança pel torrent del Vidalet, en aquesta hora una via silenciosa i pràcticament fosca com tots els carrers des que les incursions aèries han obligat a dissimular la claror dels fanals públics i han convertit la ciutat nocturna en una mena de sala d'espera del cementiri i els transeünts en ombres indecises i furtives que es desplacen a frec de façanes per accentuar encara llur invisibilitat.

Més fosca, però, és encara l'entrada on ningú no s'ha preocupat d'encendre la bombeta que penja del sostre i on no arriba més luminositat que la claror llunyana d'una finestra del primer o segon pis que aleshores, quan enceta el breu tram d'escales fins a l'entresol, es tanca en el precís moment que la porta del pis es bada violentament i, perfilat contra el raig de llum del vestíbul, en Daniel es precipita cap al replà:

- Padrí !

Una onada desproporcionada i ofegadora de tendresa li munta d'un indret inlocalitzable de la seva persona, s'eixampla encara i li fa guspirejar incontroladament els ulls quan el noiet se li tira al coll i ell l'arrabassa del terra de rajols trinxats per premer-lo contra

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

seu, magre substitut d'una il.lusió, però, ara, l'únic que ja li queda.

- Padrí... - torna a fer l'infant.

- Sí, si...- barboteja ell.

El duu cap a la clapa de llum que ara trenca la presencia de l'Assumpció que ha acudit darrera el noi, disfressada amb un davantal de pitet de la Filomena que a ella li ve gran perquè és més aviat menuda i llisa.

- Ah, ets tu. Ja deia jo !... No t'havia sentit.

Tanca la porta, deixa el menut a terra, però el noi continua prop seu, li dóna la mà com si es disposessin a sortir a passeig.

- S'ha portat bé ? - pregunta ell.

- Sí - diu la germana -. Es simpàtic.

Els precedeix pis endins, cap al menjador on seu en Josep amb un diari del matí a les mans, una "Publicitat" primeta, de quatre pàgines.

- Bé has fet prou d'hora... Molta feina ?

- La de costum.

El noi li estira la mà.

- Que jugarem, padrí ?

- A què vols jugar ?

- A fer cases.

L'Assumpció riu :

- Mare de Déu, com si no n'haguès fet poques !

- Bé s'ha d'entretenir - fa ell, i a en Daniel - Deixa'm canviar d'americana i ja torno.

Ajusta al seu darrera la porta de la cambra matrimonial, amb el seu llit ample i la vanova, per la banda de baix, agafada al matalàs, coda que delata una mà estranya, la de l'Assumpció, car la Filomena sempre la deixava penjant, deia que feia més bonic. Altres detalls, també, indiquen la seva absència, com la disposició relativa del despertador i l'ampolla d'aigua sobre la tauleta de nit, o la col.locació de l'única butaca que van poder enquibir en un dormitori massa estret...

Ni això no serà mai més com era, pensa. La seva mort no es redueix doncs a una absencia, sinó que afecta un ordre total, des de les coses essencials fins a les insignificances que mai no havia observat, o es pensava no haver-ho fet, perquè ara descobreix que res, absolutament res, no li havia passat per alt. La sensació d'incomoditat que calia preveure d'aquesta constatació, però, no s'acreix, no augmenta el seu dolor o la seva impressió de pèrdua. Hi ha el noi, aquella rebuda calida, la seva espontaneïtat, la mà confiada que sap que tampoc no té res més...

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Encara se'n sent entendrit mentre es treu els diners de la butxaca i, sense comptar-los ni ordenar-los, els va col.locant en un calaixet de l'armari, pensant que ja ho farà després, quan hagin sopat i tothom sigui a dormir mentre, per a ell, començarà una vetlla llarga.

Quan torna a sortir al menjador, l'Assumpció ja se n'ha anat a la cuina, on se sent espetegar lleugerament alguna cosa que té al foc, en una paella, però el noi i en Josep continuen entorn de la taula, en Daniel amb les peces del joc de la construcció que disposa al seu davant i el cunyat amb el diari encara obert, del qual aixeca els ulls per comentar :

- Ara sí que s'acaba, això, noi.
- Sembla...
- Seu, padri - fa el noi.
- El que més m'emprenya - torna en Josep -, és aquesta mania de voler fer veure que cada replegament és una victòria. Des del juliol que no paren de córrer i...
- Naturalment - fa ell tot seient -, amb tres exèrcits davant...

En Josep replega el diari, es redreça una mica.

- Quins tres exèrcits ?
- Els alemanys, els italians i els feixistes. És a dir, tots ho són.

En Daniel li estira la mànega.

- Farem un castell, oi ?
- També t'ho creus, tu ? - somriu una mica despectiu el cunyat -. Quatre voluntaris, com aquí. No, desenganya't, si guanyen és per la disciplina, perquè tenen la gent al seu costat i no han deixat fer les barbaritats que...
- No ho sabem, això - el talla -; potser no ho sabrem mai.

Però no ignora que és inútil discutir amb en Josep i la seva dona, tots dos tenen idees fermes sobre la situació i no amaguen cap on s'inclinen llurs simpaties ja des del principi, potser perquè ell procedeix d'una família molt catòlica, obrers humils, això sí, però amics de capellans i monges, cosa que els ha valgut més d'un escorcoll de les patrulles de miudelles que sospitaven que podien hostatjar algun faccióS amb sotana o sense sotana. Potser amb raó, reflexiona mentre inicia la construcció del castell amb en Daniel que li va servint peces i fent suggerències.

L'Assumpcio torna de la cuina, es queda un moment arran de taula.

- Què, més animat ?
- Pots comptar.

És una pregunta inoportuna, gairebé grollera, que l'ofén encara més perquè procedeix d'ella i no hi havia cap necessitat de fer-la,

entre germans és estúpid això de parlar per parlar. Un instant després, però, compren que només és l'inici maldestre d'un altre assumpte que queda aclarir quan amb una indicació de cap vers l'infant diu :

- I d'aquest què penses fer-ne ?

Ell mateix ha reconegut hores abans que el problema existia i, implícitament, que podia ser de mala solució, però ara contesta sense vacil.lar :

- Què vols que en faci ? Quedar-me'l.

L'assumpció es frega les mans amb el davantal, l'esguarda amb franquesa, amb una mirada honesta que no li pot negar.

- Doncs trobo que és un mal determini. Com no sigui que pensis tornar a casar-te...

- No - diu adust i hostil.

- Ara no, ja ho sé; més endavant.

- Ni ara ni més endavant.

El noiet, absent de la conversa, però terriblement present en el joc, es queixa :

- Padri, que cau !

Equilibra la peça que amenaçava d'enderrocar el projectat castell que no arribarà enlloc perquè han volgut emprendre una obra massa ambiciosa, i en Josep comença :

- No valdria més...

- Deixa'm parlar - el repta la dona.

- Sí, digues - accepta l'home.

No hi ha dubte, sd li acut a ell, ella s'ha integrat al pensar de la família Tallat, és una persona ben pensant com el marit i els seus, però ja ho devia ser abans sense saber-ho, com no sigui que el canvi de papers sigui la conseqüència d'altres factors que es refereixen a llur vida íntima, car els pantalons ara els porta ella tot i que no sempre ho demostri amb la mateixa claredat.

- El noi necessita una llar - sent que diu. I ho ha d'admetre, perquè és exactament el que creu ell. Però això l'exaspera.

- Què vols, doncs ? - rondina -. Que el confie a la casa de Caritat?

- No, naturalment, ni se m'acudiria.

- Doncs !

Ella reposa la mà damunt la taula, però aleshores se sent un espeterreig a la cuina, com de líquid vessat sobre el foc, i la torna a retirar.

- Les sopes ! - diu.

Se n'hi va corrent i ells tres resten silenciosos, en Josep recolzat sobre el diari que mira sense llegir-lo. No pot deixar d'observar

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que sembla una mica incòmode, l'actitud de la seva muller no li ha hagut de haver agradat.

- Aquí, padri, damunt - fa en Daniel.

L'Assumpció torna tot eixugant-se les mans i ara, decididament, va al gra :

- He pensat una cosa... - S'interromp i rectifica -. Hem pensat tots dos que potser ens el podríem endur amb nosaltres...

Es queda amb la boca oberta. Mai no se li hauria acudit, mai no hauria imaginat ni la possibilitat de demanar-los-ho si se li hagués acudit.

- Vosaltres ? - diu -. No teniu la Rina ?

- I què ? - contesta la germana.

- Podeu tenir d'altres fills, encara.

Hi ha una petita vacil.lació després de la qual la dona repeteix:

- I què ?

- El podem mantenir, no tinguis por - observa gairebé simultaniament en Josep.

- Ja ho suposo. No és això...

Què és, doncs ? Es una solució ideal, si més no de moment, però no el fa feliç. Res no s'oposa a que més endavant, quan es pugui valdre per ell mateix, els el reclami, però aleshores ja tot haurà canviat, en Daniel haurà perdut l'habitud de viure amb ell, d'estimar-lo, i ell potser tampoc no el necessitarà. Millor, pensa; millor, és clar. Però en aquest moment no ho sembla. De fet, sembla un desastre. Perquè ell no té res més, encara no fa mitja hora que ha pogut adonar-se de la companyia que fa un infant, del conhort que proporciona una mà menuda que cerca la nostra i s'hi confia...

- Només que fos com el seu germanet, el que té aquesta modista, ja seria diferent, però als cinc anys... - va proseguint la seva germana amb una veu persuasiva que barrina el seu dolor -. Tu no sols ets un home sol, ara, sinó un home amargat per això de la teva dona. Es comprén,però el petit no en té cap culpa.

Ell va desprenent-se d'aquella mena d'enterboliment que ha provocat la proposta de l'Assumpció i que els seus pensaments han anat espesseint, alça l'esguard i li pregunta :

- Per què, aquest interès ? Fa dos dies que ni el coneixíeu...

- No ho entens - diu ella -. Es clar, tu... - Però no acaba. - Hi tenim un deure.

- Tu ? Tu hi tens un deure ? N'hi ha molts, d'orfes.

- Tenim un deure amb tots. Tots tenim un deure amb tots. Desgraciadament, cadascú s'ha de limitar a les seves possibilitats.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- L'obligació comença pels més propers - intervé aleshores en Josep.
- I ho féu per això, per obligació ? - insisteix ell.
- No sols per obligació. Es un bon noi...- fa vagament l'Assumpció -. Us volem ajudar a tots/dos, a tu i a ell. Es un deure amb amor, saps ?

No, no ho sap. Per començar, ell no ha sentit mai aquesta mena de llenguatge, no comprén que pugui ser el de l'Assumpció. Ni el de ningú. Branda el cap, mira l'infant que, ara, a la fi, sembla haver-se desinteressat del joc i els esguarda a la seva vegada, com si acabés de captar que es refereixen a ell, que es tracta del seu futur.

Obre la boca per fer-li una pregunta,però torna a tancar-la sense haver parlat, perquè no seria lleial ni amb ells ni amb en Daniel sol·licitar la seva opinió. Es ell, qui ho ha de decidir. Només ell. I pensant *només en l'infant, no en la seva conveniència egoista de vidu* solitari que és massa jove per a renunciar a tot i massa vell per fer-se il·lusions. A en Daniel l'estima, però precisament per això ha de saber fer un sacrifici, si cal. Fet i debatut, potser aquesta és l'unica mmmmm manera de no sentir-se tan sol.

- Ja en parlarem - diu -. No cal decidir-ho ara.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Assumpció

La primera cosa que va dir-li en Josep, a migdia, fou que acabaven de mobilitzar les lleves del 22 i del 42 i que la seva s'havia de presentar els dies deu i onze. Però ella ja ho sabia, ho havia sentit contar a la plaça aquell matí.

- Diu que mobilitzen fins i tot els serveis auxiliars i els inútils temporals...

- Sí, tothom - féu ell -. I t'has de presentar amb manta, plat, cobert i calçat. La república és pobra - ironitzà.

En Daniel va voler saber :

- Què és, mobilitzar ?

- Que criden gent a la guerra, noi - digué en Josep mentre passava a la cuina a rentar-se les mans.

- Hi haurà d'anar, pare ? - s'enquimerà la Fina amb una veueta tota prima.

- Si ho manen...- va dir ell vagament.

Però aquella eventualitat, que ja havia estat prevista, no amoinava excessivament la dona que fins i tot havia decidit l'indret on en Josep s'amagaria. Ahores d'ara, quan no restava la més petita possibilitat de victòria roja i els dies del règim eren comptats, hauria estat estúpid exposar-lo als perills d'una resistència suïcida. Es lluitava ja a Artesa de Segre i a Borges Blanques segons confessaven els nateixos comunicats de guerra que començaven a parlar de victòries a la banda d'Extremadura, sense dubte amb la bona intenció de remuntar la moral de la població. Ella no es deixava enganyar. Precisament una setmana enrera, després de pensar-hi molt, li havia dit :

- T'he trobat el lloc ideal.

Ell no semblà gaire entusiasmat, però aleshores no ho discutí. Com tampoc no discutí les referències que ella hi féu mentre dinaven, referències forçosament subtils perquè la Fina i en Daniel no acabessin de comprendre de què parlaven. Al capdavall eren dos mocosos de vuit i de cinc anys que, si l'ocasió es presentava, podien vendre'ls

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

sense adonar-se'n amb una paraula o amb un gest imprudent.

A la nit, però, en Josep insinuà un principi de resistència:

- Vols dir que, comptat i debatut, no valdria més presentar-se ? Això ja no pot durar gaire, unes setmanes a tot estirar, i abans no ens hagin donat una mica d'instrucció...

- Que et penses que els la donaran ? - replicà ella, emprant a consciència la tercera persona del plural -. Tu mateix em vas dir que en Garí et va contar que, als cinc dies d'haver-se incorporat, el seu germà ja era al front.

Era difícil de contradir o de fer una excepció d'aquell cas que pel restant ella hauria pogut multiplicar, de manera de en Josep sortí una mica per la tangent :

- Sempre és exposat, amagar-se.

- Més ho és el front. I aquí on t'he dit no hi ha cap perill. Tu mateix, amb tants anys de viure a la casa, ni sabies que hi havia aquesta habitació. I jo la vaig descobrir ben bé per casualitat.

- També la hi poden descobrir ells - defensà dèbilment l'home la seva posició.

Ella acabà de despullar-se, restà un moment nua al seu davant i, sense pressa, començà a posar-se la camisa que ja sabia que mossèn Sastre, el seu confessor habitual abans de la guerra, no hauria aprovat perquè era massa curta i transparent. Però al capdavall eren casats i d'una manera o altra li calia revigoritzar els débils estímuls d'en Josep que es passava meses senceres sense tocar-la i, quan ho feia, solia endurir-se tan poc que ben just si li donava satisfacció.

- Per començar dubto que els quedi temps per fer escorcolls - replicà mentre feia lliscar lentament la camisa per damunt els pits menuts i encara erectes, però ell evità el seu esguard i es va assegure a l'altra banda de llit, on es descalçà.

- Si em troben, m'afusellen. Estan exasperats, ara.

Era inútil, també aquesta nit hauria de quedar-se amb aquella pruïja que augmentava de dia en dia, que l'anguniejava i que l'hauria feta sentir bruta si el mateix mossèn Sastre, al qual s'havia confiat amb tota franquesa, no li hagués dit que les exigències de la carn eren una cosa natural, que l'església les reconeixia i per això havia instituit el sacrament del matrimoni que podia donar-hi satisfacció dins d'una mesura prudent. Una mesura que no incloïa certes menes de camises de dormir o d'habillaments intims, ben cert. Sospirà, una mica disgustada amb ella mateixa a despit de tot, perquè no hauria volgut ser tan càlida, no hauria volgut veure la mirada de be escorxat que en Josep li adreçava quan ella s'insinuava massa clarament, una

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

mirada culpable que el disminuïa i a ella la tornava impacient i brusca.

- No t'ha de trobar ningú - va repetir en to definitiu -. Ara que ells estan a punt d'entrar, no vull que te'n vagis per aquests mons de Déu.

En el fons, potser desitjava que protestés, si no de la intenció de les seves paraules, tan prudents, de la forma autoritaria que els donava, però ell no replicà i l'endemà va avenir-se sense dificultats a visitar aquell reducte de les golfes, darrera els dipòsit de l'aigua que en dissimulaven l'entrada, una mena de porta, de fer un forat que donava accés a un recambró llarguerut i estret, sota taulada, per tota ventilació una lluerna des la qual es dominaven les teulades properes, més baixes, perquè la majoria de cases tenien un o dos pisos mentre la que ells ocupaven al carrer de la Verge de la Salut, ara Leningrad, en tenia tres, i els camps que s'estenien més enllà, amb la renglera serpentejant dels àlbers que voraljaven el riu que, en part, havia donat nom a la població.

Naturalment, tot era ple de teranyines que penjaven de les bigues i parets, de trossos de guix caiguts i d'una pols espessa i feixuga que gairebé no es desplaçava quan ells hi avançaren i que féu dir a en Josep :

- Com em quedaré !

- Quan t'ho hagi endreçat una mica, ni ho coneixeràs - va replicar-li ella.

L'home mirà per la lluerna , tornà a retrocedir amb un petit estremiment.

- M'hi pelaré de fred - afegí.

- No en fa, aquest hivern. Et podràs posar un parell de jerseis i uns mitjons gruixuts, d'aquells llargs. Sempre val més això que viure a sol i serena, com els pobres soldats... Tu deixa'm fer.

La va deixar fer. Aquella mateixa tarda, mentre la Fina copiava d'un llibre escolar i en Daniel feia pals en una llibreta, va posar-se a la feina després de recomanar-los que encara que sentissin picar al pis no obrissin a ningú. Es clar que més s'hauria estimat que no hi fossin, a casa, perquè hauria pogut procedir amb més llibertat, però a la nena, que ja hi havia començat a anar, la va treure de col.legi a darrers del trenta-sis amb l'excusa que estava una mica delicada, i a en Daniel ja no l'hi havia portat mai. Per res del món no hauria tolerat que aquells mestres que ensenyaven ara, sense Déu ni religió, comprometessin el futur dels infants, el del noi ja prou compromès quan el seu germà accedí a confiar-l'hi, car ni el parenostre no sabia. A casa no aprenien tant, és veritat, ella mateixa només havia anat a es-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

cola fins als onze anys i mig, quan ja van posar-la a treballar, i s'adonava que els coneixements que podia proporcionar-los personalment eren molt limitats fins i tot per unes criatures tan joves. El mal exemple del col.legi, però, era infinitament pitjor. Els preferia ignorants que descreguts. Per la mateixa raó feia tot el que podia per evitar que juguessin massa sovint amb la nena de la Flora, una de les altres veïnes de l'escala, una roja exaltada que li havia fet passar més d'una mala estona però que ara, per sort, veient-se les de perdre, havia començat a abaixar els fums, com el seu marit, un manobra mort de gana que, des de feia vuit o deu mesos, tenia un lloc a l'ajuntament tot i que ben just si sabia escriure, i menys en català, que era com pretenia que s'havia de fer tot. No era que ella hi tingués res a dir, en això, no tenia cap importància, però a l'escola l'havien avesada al castellà i ja no tenia edat per canviar de costums.

Els altres veïns, els Rosselló, ja eren diferents. Una mica menja capellans, potser, però no s'havien ficat en res tot i que ell era un xicot instruit, un escrivent que treballava a can Serpis, l'empresa més gran de la vila, una casa dedicada a la construcció d'aparells de calefacció que era feia material de guerra i era controlada pels mateixos treballadors que haurien matat l'amo si l'home no s'escapa a Burgos com va tenir el bon sentit de fer.

Uns i altres, però, reflexionava mentre procedia a netejar el reducte de teranyines, eren un possible perill si s'oloraven que en Josep estava amagat. La Flora, a més de ser com era, tenia un fill al front, i també hi era el germà de la Maria, la dona d'en Rosselló, el qual havia viscut amb ells des que se li va morir la mare i es quedà sol, car era solter tot i que ja comptava una trentena d'anys. Ell sí que era un poca vergonya, abans d'anar-se'n havia format part d'una comissió o comitè i, a més, no sabia deixar les dones tranquil.les. A ella mateixa l'havia pràcticament escomesa a l'escala, un dia que pujava darrera seu i li ficà la mà sota les faldilles, fins a l'entrecuix, sense dir-li ni ase ni bèstia. Mai no s'havia sufocat tant i en d'altres circumstàncies, naturalment, ho hauria dit a en Josep que li hauria fet una cara nova. De la manera que anaven les coses, però, havia preferit no dir res. Prou que els tenien el dit ficat a l'ull perquè abans sempre anaven a missa i en Josep era l'home de confiança del senyor Antoni. Si no haguessin estat uns simples treballadors, no hi ha dubte que haurien pres mal. A en Josep potser l'haurien matat i tot. I per aquests s'havien de jugar la pell, ara ?

No, en Josep s'amagaria i tots dos farien les coses prou ben fetes perquè ningú no pogués sospitar-ho. El recambró aquell quedaria

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

presentable i molt seria que hi haguós de/pássar més enllà d'una nesada La guerra, ara, ja no podia durar tant. Li pujaria un orinal gran, perque pogués fer les seves necessitats còmodament, i el catre que havia comprat temps enrera, quan en Daniel anà a viure amb ells. Es posaria la nena al llit i el noi ocuparia el llitet de la mosseta. Amb bona voluntat, tot tenia solució.

Va haver de donar-n'hi una altra, però, perquè a la pràctica resultà que el catre no passava per l'obertura del reducte i calgué acontentar-se amb introduir-hi un matalàs que disposà sobre unes fustes. Seria una mica dur, ja que a més el matalàs feia temps que no havia estat refet i quedava prim.

- Si el trobes massa incòmode, potser també hi podríem fer passar el somier del llit de la nena - va dir-li a la nit.

- No, ja està bé - contestà ell.

- On, ha d'estar incòmode ? - preguntà la Fina.

- Enlloc. Les nenes no es posen en les coses que diuen els grans - la reptà ella.

- Jo no en tinc - féu en Daniel.

- De què ?

- De somier.

- Als catres no n'hi ha, ja en porten - va explicar-li en Josep.

- Apa, mengeu, mengeu - els urgí ella, perquè sopaven.

- Les bledes no m'agraden - digué la Fina.

- A mi tampoc - corroborà el noiet.

En Josep va riure, però ella es molestà.

- Que potser us penseu que us les dono per gust? Gràcies que n'hi hagi ! Això és el que hauríeu de fer, agrair que encara puguem menjar calent.

En Josep no hi podria menjar, o no sempre, quan fos amagat, perquè massa anades i vingudes de les golfes podien cridar l'atenció dels Roselló o de la Flora i el seu home. Es clar que hi pujaven rarament, totes dues famílies tenien una eixida on penjar la roba i, pel restant, ells ocupaven el pis de dalt de tot, cosa que els permetia passar a les golfes sense haver de travessar per davant les portes dels altres. Tant que li havia desagradat ocupar aquell pis alt, on menaven unes escales penjades i cansadores, i tan útil que resultava ara ! Perquè si haguessin viscut en un dels altres pisos no hauria pas pogut lliurarse a totes aquelles maniobres amb el catre de primer i amb el matalàs després; mai no s'hi hauria atrevit per por de ser sorpresa i comprometre, així, la vida del seu marit que no sabia apreciar com calia tot el que feia per ell. Perquè ho feia més per ell que per ella. Si ell

se n'anava i el mataven , encara era prou jove per tornar a casar-se o per posar-se a treballar com havia fet de soltera i seguir endavant fins que la nena i en Daniel fossin grans. També l'ajudaria en Llorenç, ni que només fos per cara del noi. En la família d'ell, en canvi, no calia confiar-hi; es relacionaven ben poc i a més prou just que ho passaven, en Miquel,el marit de la seva cunyada, sempre s'havia guanyat la vida malament i no sols havia de mantenir la dona i la sogra sinó les cinc criatures que havien tingut, els desgraciats ! Es clar que a elles podia agrair que no li haguessin col.locat la vella a casa, la Joana la necessitava i mare i filla sempre s'havien avingut molt.

L'evocació de la família política li féu pensar que de la combinació que s'havia manegat no els en diria res. No els diria ni que s'havia amagat, la sogra tenia una llengua amb tantes ganes de moure's que era capaç de posar els peus a la galleda abans d'adonar-se'n. Més valia observar totes les precaucions, i així ho notificà a en Josep quan rentava plats i el cridà.

- Josep ! Vols venir un moment ?

Ell, que examinava els exercicis cal.ligràfics de la seva filla, hi acudí sense pressa.

- Què passa ?

- No res, no passa. Però he pensat que a la teva germana i a la teva mare més val fer-los creure que t'has incorporat.

- Per què ? - s'admirà ell.

- No hi ha cap necessitat de comprometre'ls.

- I com vols que s'ho creguin, si ho sabrà tothom ?

Es clar, era una objecció de pes,però ella tenia la resposta preparada :

- Te'n pots anar demà al vespre cap a Barcelona. Com que en Llorenç es vol vendre la botiga, direm que tenim mitges intencions de quedarnos-la i que hi has anat a parlar-ne. D'allí m'escrius que t'has de quedar uns dies i que ja t'incorporaràs directament a la capital. D'aquesta manera, si vé algú a demanar per tu els puc ensenyar la carta, no et sembla ?

Va veure que ell reflexionava; es fregava el palmell de la mà esquerra amb el polze de la dreta, com solia fer en moments de perplexitat.

- Si s'ho creuen rai - va dir a la fi.

- Ho provarem, no costa res. I tu tornes el dia nou a la nit. Baixes a l'altra estació i d'allí vens a peu, perquè no et vegi ningú. Jo ja miraré que la porta del carrer sigui oberta.

- No ho trobo tan senzill.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Veus castells a tot arreu, tu ! Sembla que t'agradi trobar pegues a les coses -. Aleshores va acabar de girar-se perquè havia notat una presència a tocar de la porta, darrera el seu marit, i en veure que era en Daniel el reptà - QUè vens a buscar, tu ? No saps que és hora d'anar a dormir ?

- Tinc més set - digué el noi.

- La qüestió és demanar sempre - rondinà ella tot agafant un got que omplí a l'aixeta i després li allargà -. Apa, beu i a dormir. El padrí t'ajudarà a despullar -. Cap a fora, cridà -. Rina, apa !

- Es aviat, encara - contestà la veueta de la nena des del menjador.

- Es l'hora de sempre. Apa, que ja em carregueu prou tot el dia.

Estava de mal humor, potser perquè trobava que en el fons ell tenia raó, que totes aquelles anades i vingudes i dissimulaments eren inútils i complicats i no servien de res. Per començar, ignorava si els mobilitzats podien incorporar-se en un altre indret que llur localitat, com no fos en algun lloc on treballessin habitualment. Confiava en el desordre general, però. Tot allò obligava a exhumar papers vells, a refer llistes, a comprovar dades de naixença, i dubtava que a l'ajuntament, on només hi havia una colla d'incompetents lladres i discursejadors, fossin capaços d'entendre-s'hi. El més probable era que es limitessin a apuntar els noms dels babaus que es presentaven i deixessin els altres tranquils, com no fos que hi hagués alguna denúncia concreta. La carta, més que res, era destinada a això i, sobretot, als ulls de la Flora i del seu marit si deien alguna cosa i s'estranyaven de no veure en Josep. Els taparia la boca. S'imaginaven ser molt llestos i, en el fons, eren uns infeliços.

De perill només n'hi havia un : que sorprenguessin en Josep quan entrava a casa. Al carrer hi podia arribar fàcilment sense ésser vist. Només li calia deixar la carretera una mica abans de les primeres cases del poble i, pel camí de les eres, baixar cap al riu, seguir-lo fins al rasseig de Baix, l'iníci d'una modesta carretera secundària que més enllà travessava el Raval, i pujar pel carrer de les Eures, on només vivien pagesos que es retiraven a dormir de bona hora. Pel restant, amb aquella pintura blava que ara cobria els escassos fanals que sempre havien fet poca llum, tots els carrers eren foscos com una carbonera; si s'ensopegava amb algú, ni el reconeixerien. L'escala ja era una altra cosa. Els Rosselló també retiraven aviat, en general quan ell tornava a sopar ja no sortien més del pis, però el marit de la Flora de vegades retirava a altes hores, sobretot quan hi havia sessió a l'ajuntament. Calia exposar-se, però. Molt seria que tinguessin aquella mala sort.

No la van tenir. L'endemà al vespre, en Josep se'n va anar obertament i, com va saber ella després, fins trobà un veí de casa sa mare al qual explicà, com havia fet al taller , que potser aviat deixarien el poble perquè estaven en tractes amb el seu cunyat per quedar-se-li la botiga. Això estava bé, com més gent ho sabessin, millor. Ella, per la seva banda, en parlà a la Maria del pis de sota i a d'altres dones que el dia següent trobà al forn quan totes plegades recollien la magra barreta de pa de moresc que constituïa la ració diària. Algunes s'estranyaren una mica d'aquell possible canvi de professió d'en Josep, però ningú no féu al.lusió a la lleva del vint-i-dos que estava a punt d'incorporar-se, probablement perquè no sabien que hi pertanyia.

Dos dies després, amb el correu de migdia, arribà la carta, però no va mostrar-la a ningú perquè en Josep, com havien convingut, hi parlava de la seva situació militar i ella no volia cridar l'atenció sobre el fet abans de veure-s'hi obligada. Potser no s'hi veuria, fins aleshores no havia rebut cap comunicació de l'ajuntament com semblava lògic d'esperar, i això potser indicava que l'havien oblidat, que no havia anat equivocada quan creia que no s'entenien amb els papers. Prou preocupats devien estar amb el curs de la guerra que s'atansava inexorablement; a la botiga del Mus, quan feia cua per l'arròs, havia sentit dir que els nacionals ja eren a la zona d'Agramunt tot i que el comunicat de guerra ho silenciava i gairebé només parlava de La Coronada i de Granja de Torrehermosa, a Extremadura, les quals havien estat preses pels roigs que avançaven cap a Monterrubio de la Sirena i Aznaga, tot de localitats que ella sentia anomenar per primera vegada.

Al vespre, quan en Josep ja devia ser en camí, va tenir un espant per boca d'en Daniel que, mentre ella parava taula, digué :

- Ja s'ha amagat, el padrí ?

Suposava que es va quedar blanca com el paper. Gairebé va sentir, físicament, com la sang se li retirava de les galtes i li refluïa cap al cor que li colpejà les costelles amb violència. El seu primer impuls fou de cridar, de pegar-lo, de deixar caure els plats que duia a les mans, però es va dominar.

- No saps què és a Barcelona ? - va preguntar amb tanta naturalitat com va poder -. Ha anat a veure el padrí Llorenç.

- No ve mai,- féu l'infant, canviant el curs dels seus pensaments.

- Té molta feina. Per això hi ha anat el padrí Josep.

- Jo el vull veure ! - decidí tot d'una en Daniel.

- Aviat - replicà ella -. Un dia hi anirem tots.

-Quan ?

- Aviat - repetí.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Se'n recordava, encara. Calia esperar-ho, tot just feia un mes i mig que vivia amb ells i prou que havia costat d'arrancar-lo dels braços d'en Llorenç que, per la seva banda, havia canviat força. Naturalment que durant els darrers anys, de casats, s'havien vist poc, però el seu germà mai no havia estat afeccionat a les criatures i ella, quan va assabentar-se d'allò de l'adopció, va pensar-se que tot plegat era cosa de la Filo i que ell havia deixat fer per complaure-la. I potser sí que era aquest el cas, però això no privava que després s'hagués afeccionat terriblement al noiet. Si fins va plorar quan ells se'l van endur ! Tot plegat demostrava que per molt que ens imaginem conèixer la gent, en el fons no la coneixem gens. Ni els familiars, ni aquells amb els quals has conviscut durant anys o has tractat llargament. En Josep mateix... Com podia haver-se imaginat mai, quan començà a festejar-la aleshores que feia la mili a Barcelona i es van veure a "Les Canyes", que la seva aparença física era tan enganyadora, tan falsa, i que encara en plena joventut seria pràcticament un inútil ? Precisament quan ella el necessitava més que mai !

No era el moment de pensar-hi, però. Ara l'enquimerava més aquella sortida del noi que no acabava de comprendre, perquè davant seu no havien dit res d'explícit, sempre que s'hi havien referit havia estat amb mitges paraules, amb al.lusions que només ells podien entendre, la paraula amagar li semblava estar segura que no l'havien pronunciada ni una sola vegada en la seva presència, com tampoc en la de la Fina que podria haver-li-ho explicat, perquè tots dos s'avenien força un cop passats els primers dies de recel i de gelosia instintiva que després la nena va veure que era totalment injustificada. D'on ho havia tret, doncs ?

No li ho va voler preguntar, perquè hauria estat donar importància a la cosa i el que calia, precisament, era treure-li'n. Li restà però un corcó, una curiositat insatisfeta i desconfiada i una prudència que, havent sopat, la privà d'enviar-los tots dos de seguida al llit com havia tingut la intenció de fer. Al capdavall, havia calculat que en Josep no arribaria fins prop de les dues i més valia que aleshores *dormissin amb la profunditat del primer son.*

Va deixar que es quedessin al menjador, doncs, i perquè s'entretinguessin els proposà de fer dibuixos. A tots dos els agradava d'embrutar paper. A dos quarts d'onze, però, tot i que havien entrat en plena competició per veure qui dibuixava un cotxe més bonic, en Daniel va *quedar-se adormit amb els braços sobre la taula i aleshores, sense* despertar-lo, decidí que ja era hora de ficar-lo al llit. La Fina se n'hi anà al cap d'uns moments.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Sola al menjador, on s'entretingué repassant roba, va sentir, poc abans de les dotze, que algú tancava la porta del carrer, el marit de la Flora, car en Jaume Rosselló ja feia hores que era a casa. L'home pujà feixugament les escales, perquè darrerament s'havia posat molt gras, i tot seguit es ficà al pis de sota on deu minuts després el va sentir escridassar la dona sense cap mena de respecte per als veïns que havia de suposar que dormien. Sempre havien estat una mica escandalosos, de tota manera. La Flora li va contestar en veu alta i ell deixà escapar uns quants renecs abans de callar. Potser havia begut una mica, no sempre feia tard per culpa de les sessions de l'ajuntament, sovint s'entretenia a la taverna d'en Jubany amb d'altres camarades afeccionats al mam. Ja se li acabava, però, perquè aquest sí que se n'hauria d'anar, quan entressin els nacionals. No tenia ni l'excusa d'haver fet cap favor, ben a l'inrevés; si hi havia alguna cosa de veritat en el que contaven, era parcialment culpable de la mort de dos capellans, els germans Basilio i Just, detinguts quan fugien amb el germà Martí, aquest darrer més afortunat perquè va poder escapar-se quan anaven a fer-lo pujar al cotxe i, a despit que van disparar-li, va aconseguir de perdre's entre les vinyes i plantats enllà, protegit per la fosca. Tot i la batuda que van emprendre, no el trobaren mai. Confiava que es devia haver salvat.

No abandonà la cadira fins a dos quarts de dues. Aleshores entrà discretament a les habitacions de la nena i d'en Daniel, comprovà que tots dos dormien, el noi una mica desabrigat, recollí la pila que tenia al dormitori i la que hi havia a la cuina, obrí la porta del pís després d'haver apagat el llum i, a les palpentes, anà davallant s'escala precauciosament i silenciosa. Tothom devia ser a dormir, ja, per sota les portes de la Flora i dels Rosselló no es filtrava cap raig de llum i la casa respirava una quietud densa i natural que feia més perceptibles els batecs del seu cor quan, en arribar a baix de tot, va introduir la clau al pany de la porta del carrer, la féu girar a poc a poc, perquè no grinyolés, i la retirà. Va cercar la portella que protegia l'aixeta del pas de l'aigua, va obrir-la, hi deixà una de les dues piles, tornà a ajustar-la i, sempre a les fosques per més prudència, pujà de nou cap al pis.

A la cuina, va humitejar-se amb una mica d'aigua la boca que se li havia assecat, comprovà per segona vegada que els petits dormien, travessà el menjador, va apagar el llum, sortí al vestíbul, badà la porta uns dos pams i, a les fosques, s'instal.là prop de l'obertura, asseguda en una de les dues banquetes de pell verda que ja feia dies que es clivellava. Va esperar amb la segona pila sobre la

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

falda.

Als cinc minuts va despertar-se amb un sobresalt. Sense adonar-se'n, tot i que no tenia son i els nervis semblava que havien de mantenir-la desperta, havia estat pesant figues. Per tal d'evitar que es repetís, va aixecar-se. Esperaria dreta. O més bé, agenollada.

Reposà els genolls sobre els rajols vermells i aspres i es posà a pregar, l'orella atenta a qualsevol possible remor del carrer, de l'escala. La pregària, però, era maquinal i la posició començà a enervar-la. El nerviosisme i l'inconfort es conjuminaven per a crear una sensació estranya que a poc a poc anà transformant-se en una pruija sensual intempestiva i desavinent en aquells instants. Hi lluità resant més de pressa, però això encara accentuava l'automatisme de les paraules silencioses que els llavis confegien, li deixava lliure el pensament que s'estraviava en tot d'imatges que no tenia la força de rebutjar i que una part del seu ésser condemnava com una mena d'escarni a la pregària que no sabia apaivagar-la. Potser no l'havia apaivagada mai...

Tot d'una allargà l'orella. Una remor a l'entrada. Els peus, cautes però no prou, pugen per l'escala. Aleshores s'incorpora ràpidament, acaba de badar la porta i surt al replà. Sí, és ell que puja a les fosques a desgrat de la pila que li ha deixat. Espera uns moments, fins que el bleix contingut de la respiració es fa perceptible.

- Josep... - diu.

- Sí - contesta la veu de l'home amb un xiuxiueig.

Encén la pila i, sense una paraula més, munta el tram d'escales que mena a la porta de les golfes, on la clau és al pany. La fa girar i s'aguanta la respiració quan el mecanisme grinyola lleugerament tot i que aquell migdia l'ha ben engrassat, sacrificant unes gotes precioses de l'oli de racionament. Però la casa continua silenciosa, només sent la respiració suau d'en Josep que ha pujat darrera seu.

- Entra - mormola.

S'enfilen cap dalt amb la llanterna encesa fins que es troben sota teulada. Aleshores l'apaga perquè al capdavall de les golfes hi ha un gran finestral sense protegir per on podria distingir-se la llum des de fora, cerca la mà del marit a les fosques i tots dos, units com dos enamorats, com quan festejaven, van progressant en direcció als dipòsits.

Allí poden tornar a encendre la pila perquè el reducte no té cap obertura i, un cop ajustada la porta que el separa de la resta de les golfes, res no pot trair llur presència.

- Tot ha anat bé ? - pregunta.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Sí.
- No has trobat cap conegut ?
- Ningú que hagi vist.

Remouen el dipòsit d'on ha tingut la precaució de deixar baixar l'aigua perquè no pesi tant i, ajupits, s'endinsen per l'obertura del recambró ara net i relativament habitable amb l'orinal, la banqueta de fusta de la cuina sobre la qual ha disposat unes menges, la galleda de l'aigua, unes tovalloles que pengen d'una de les tres estaques clavades a la paret i el matalàs amb llençols i dues mantes gruixudes que inviten al descans i a l'amor.

- Estaràs bé, ja ho veuràs - diu.
- Sí. A veure si no és per gaire dies...
- No. Ja són a Agramunt, ara. Josep...
- Què ? - fa la veu de l'home.

No ho diu, és clar. Li agradaria que l'abracés i, per ximple que sigui en aquest moment, voldria que la revolqués sobre aquell llit improvisat, que aquest recobrament després de dos dies d'absència i al llindar de les hores difícils que potser els esperen no fos distant i fred com ara i ella pogués tornar-se'n al pis i a la soledat de la seva cambra amb la carn masegada, els cabells despentinats i, al cos, aquella plenitud mig oblidada que ha experimentat tan poques vegades, ja fa anys, i que sovint l'obliga a odiar-lo i a odiar-se com s'odia vint minuts després, arraulida sota els llençols i amb un neguit tan gran, exacerbat per l'aventura desacostumada, que gairebé ploraria.

L'endemà, però, inesperadament, és una jornada de triomf. Ha estat convingut que a les golfes només hi acudirà una vegada cada dia, més que res per retirar-li l'orinal on ell es veu obligat a fer totes les necessitats, i avui aprofita que els dos infants se n'han anat a casa l'àvia, a quarts de dotze, per fer-hi una escapada breu que després es dilata, car en Josep, que és el llit encara, li allarga les mans i, quan ella estén les seves, l'estira sobre seu, on cau amb una petita exclamació de sorpresa :

- Josep !

Però no protestà pas ni li importa que li desfaci el pentinat o li matxuqui el vestit quan ell explora sota la roba i li acaricia les cuixes; ben a l'inrevés, li facilita les coses, instantàniament càlida i acollidora, l'enllaça amb braços i cames quan l'home, excepcionalment abrandat per una nit d'insomni i de nervis, s'enfila damunt seu i la penetra amb una urgència que no havia conegut des de feia mesos, pariona a la seva que, en acabar, l'obliga a dir :

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Encara no...

tota petita, més que no ho és, entre els seus braços, els únics que ha conegut des que és casada, els únics que coneixerà perquè li ha jurat fidelitat davant l'altar i el mateix mossèn Sastre li va dir, abans d'haver de fugir, que havia de dur amb resignació aquella creu quan ella, al confessionari, xiuxiuejava apassionadament :

- Cremo, pare !

Ara ja no. Quan abandona el recambro i torna a davallar precaucionsament al pis s'enduu amb ella una mena de quietud pregona que perdura dia enllà i li fa acollir la Fina i en Daniel amb tot de petons, com si fes setmanes que no els hagués vistos, com si ara els estimés més que de costum, i ni els renya quan a la tarda descobreix que l'un o l'altre, no en pot treure l'aigua clara, li ha retallat un patró de paper que havia de servir-li per a fer-se un vestit d'estar per casa que fa temps que ha projectat i que sempre posposa per l'endemà. Momentàniament, a despit de les amenaces de la mobilització, de la misèria del racionament i dels problemes de caràcter econòmic que se'ls poden presentar si l'entrada dels nacionals es fa esperar massa, el món és bell i ho continuarà essent durant uns dies. Sobretot quan l'endemà del dia en què en Josep havia de presentar-se el comunicat de guerra anuncia la pèrdua de Montblanc, on pel restant diu que han caigut vuitcents homes de la Divisió Littorio.

Aquell mateix matí hi ha l'ordre d'incorporació de tres lleves més i la de mobilització d'altres dues, disposicions netament insuficients quan, el dia catorze, es decreta que tots els homes i dones compresos entre els disset i els cinquanta-cinc anys seran utilitzats en els serveis de defensa. La reconquesta d'un poble, a la zona d'Agramunt, sembla irrisoria a la llum d'aquestes disposicions draconianes els comentaris a les quals, no sempre favorables, però prudents, escolta a la fleca i a ca l'adroguer sense intervenir-hi més que quan se li adrecen directament, i aleshores encara amb un gest del cap o amb una paraula inofensiva que sempre digui el que digui, abunda en el parer de la interlocutora.

La petita ciutat viu enfebrosida, i ella en polsa la inquietud, el desconcert, les temences dels uns i les esperances encobertes dels altres que després, generalment de banda de nit, quan els petit ja són a dormir, comunica a en Josep que s'angunieja més que ella, sobretot perque, com diu, no sap estar-se sense fer res i li falta l'ambient del taller. Les quatre parets l'asfixien, es passa hores i hores caminant amunt i avall de l'estreta cambra, llegint de dalt a baix les dues o les quatre pàgines del diari que ella li puja, espiant per la

lluerna des d'on un matí deu poder veure l'atac aeri, el segon que, ara a tres mesos de distància, sofreix la vila.

Ella, en aquell moment, quarts de deu, era al forn, on el senyal de perill de la sirena de can Serpis, tan inhabitual en aquella hora, crea uns segons de desconcert, fins que algú exclama :

- Bombardeig !

El forn es buida en un obrir i tancar d'ulls i fins la Paula, la fornera, abandona la botiga i surt corrent cap al refugi encara no acabat de la plaça, entre l'església i l'ajuntament. Ella, però, se'n va cap a casa, on els petits s'han quedat sols i, en sentir la sirena, s'han abocat, imprudents, a la finestra de darrera, d'on es domina al pont del riu. Els tres avions, dos Savoia i un Messerschmidt com li diuen després, sotavolen uns núvols prims que amaguen el sol, s'engrandeixen ràpidament entre un estrèpit eixordador al qual posen un contrapunt les explosions de les bombes que cauen al llarg de la carretera i, l'ultima de totes, en un costat de pont, a tocar mateix d'un soldat que un moment abans ha vist córrer amb el mula que conduïa cap a la fràgil protecció d'uns esbarzers.

En Daniel plora, espaordit pel rebombori i per la flamerada que encén les canyes,i la Fina diu :

- Jo tinc por, mama !

Ja és tard, però,per córrer al refugi, els avions, sinistres i pausats, s'han perdut cap a l'altra banda de casa, sobrevolen la població entre el foc de l'única peça antiaèria que els serveis de la DECA tenen instal.lada en un tossalet on s'enfilen les darreres cases del Naval de Dalt i hi deixen caure unes quantes bombes més que unicament enrunen un corral i maten uns caps d'aviram de la Magència de can Ruda Un quart després, des del balcó de davant, veurà passar l'ambulància que ha acudit ràpidament al pont i s'enduu el soldat ferit a l'hospital que, abans de la guerra, regien les monges de la caritat, totes escàpoles des del trenta-sis, llevat de dues que no se'n van voler anar i que, estranyament, no sols no foren molestades sinó que s'han guanyat el respecte dels més exaltats. Això sí, es van veure obligades a treure's hàbits i toques i a vestir-se d'infermera. Ella no ho ha entès mai.

El soldat es mor aquella tarda,però ella no se n'assabenta fins a banda de vespre, poc abans de sopar, quan en obrir la porta, on trucaven, la Fina, que hi ha acudit mentre ella és a la cuina, crida :

- Mare, hi ha el senyor Magí.

- Ja vinc.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Es l'home de la Flora, alt i cepat, amb un excès de ventre que se li desborda per damunt la faixa de manobra que encara duu, o que precisament duu ara, car a ella li sembla recordar que abans els pantalons se'ls subjectava amb un cinturó.

- Ja no n'hi ha, de senyors, menuda - sent que diu t ot endinsant-se pel vestíbul, com si fos a casa seva. Ella, però, l'intercepta a ran del passadís, on hi ha un portief florejat.

- I això, Magi ? - fa.

L'altre repenja una mà en la faixa.

- He pujat a veure el teu home.

Des que esclatà la guerra que tuteja tothom, en Magí, i a ella la molesta, però ara ho dissimula, com sempre; tracta únicament d'aparentar sorpresa.

- En Josep ? Si no hi és !

- No s'ha incorporat - diu ell -. El dia deu s'havia d'haver presentat i no ho va fer,

- Era a Barcelona; s'ha incorporat allí.

L'home, però, branda el cap.

- Tothom s'ha d'incorporar a la seva caixa.

- Tinc una carta, us l'ensenyare... Seieu.

No el fa entrar, però, li indica una de les banquetes del rebedor mentre ell la fita amb un esguard desconfiat que la desconcerta una mica. Per tal de dissimular-ho, es gira ràpidament mentre mana a la Nina i a en Daniel que ha acudit darrera seu :

- Aneu a jugar, vosaltres.

La carta, la tenia preparada. Només li cal recollir-la de damunt la tauleta de nit, on reposa amb sobre i tot, i retrocedir de nou cap al vestíbul, on ell no s'ha assegut a despit de la seva invitació. El cor li batega una mica descompassadament, però confia que la seva cara greu i consirosa no la traeixi.

- Mireu. La vaig rebre la vigília a la tarda.

Ell se n'apodera, la desplega i lentament va confegint les paraules amb els seus llavis molsuts, deviciós, troba ella. Tot d'una aixeca l'esguard.

- Què és, això d'una bacallaneria ?

- Es del meu germà - explica una mica massa precipitadament i, com que se n'adona, alenteix -. Es va quedar vidu i ara vol plegar. Nosaltres havíem pensat...

En Magí la talla, despectiu :

- I què hi enteneu, vosaltres ?

-Si féiem tracte, confiàvem que ell ens orientaria durant els primers

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

temps - improvisa.

- Però el teu marit és mecànic.

- Això no vol dir que ho vulgui ser tota la vida, - replica.

L'home torna a la lletra i ella es gira novament cap a la cortina des de la qual espien la Rina i en Daniel.

- Us he dit que us n'anéssiu a jugar - repeteix, severa.

En Magí acaba de confegir la carta, consulta el sobre, hi dóna un copet amb els dits i a la fi diu :

- Tot això no demostra res.

- Es l'únic que sé, doncs.

- Jo en canvi sé que s'ha amagat. Que et penses que em mamo el dit ?- *Un glop d'ira li envermelleix la cara i el to de la seva veu es fa* tallant -. Es un desertor ! El poble es desagna dia darrera dia, avui mateix hi ha hagut víctimes d'aquest atac criminal, un soldat...Sents?- crida -. Un soldat que complia amb el seu deure ! I vosaltres boicotejant l'esforç de la República, la causa dels treballadors... *On és ?* - pregunta tot d'una.

- S'ha incorporat - repeteix ella -. Si diu que ho faria, ho ha fet.

Li arrabassa la carta de les mans, la torna a ficar al sobre amb les mans tremoloses, hi renuncia quan s'adona que l'observa.

- Saps que us podem fer un escorcoll ? I que si el trobem el podem afusellar per traidor ?

- Escorcolleu vós mateix, si voleu -. Fa un pas enrera, alça una mica la cortina -. No hem d'amagar res, nosaltres.

L'home no es mou.

- Escorcollarem - diu, ara reposat -. Si per tot demà al matí no es presenta, a la tarda tindràs la patrulla aquí. No diguis que no t'he avisat. Sou treballadors com nosaltres - afegeix - i no m'agrada de veure com afusellen un company, encara que sigui algú com el teu marit, un llepa-cul de burgesos... Fins demà a migdia, ni un minut més - acaba

Obre la porta que deixa esbalandrada al seu darrera i ella es queda quieta a tocar del badall, com paralitzada, escoltant la remor dels passos que s'allunyen escales avall i que tot d'una s'aturen

- I que si escorcollem no deixarem pedra sobre pedra, recorda-ho ! - puja la seva veu -. Una vegada a la vida,dóna-li un bon consell.

Ranca i es repenja contra la porta perquè les cames li flaqueixen. En el fons, no es pensava que s'hi atrevissin. Això són les acaballes, es diu, els hauria d'interessar de quedar bé amb la gent, de fer mèrits perquè quan entrin els nacionals algú surti en descàrrec d'ells... Però no, volen anar fins al final, sacrificar-ho tot i tothom a llur deria insensata, perllongar la guerra tant com puguin,

ser causa de més destrucció, de més ruina... Dins seu, però, alguna co-
sa vacil.la i, per primera vegada, sembla adonar-se que una voluntat
tan decidida com la d'en Magí i dels seus, com la d'un poble que entre
anarquies i desordres cerca una sortida a les seves contradiccions, i
això fins a la darrera gota de sang i ara més enllà de tota esperança
per folla que sigui, ha de reposar en quelcom fonamentalment noble i
generós per indignes que siguin els individus que serveixen la causa.
Tampoc no són sants tots els ministres de Déu...

La mà impacient de la Fina li estira les faldilles i la seva care-
ta una mica prima i pàl.lida alça cap als seus uns ulls que no pot ne-
gar que ha heretat d'en Josep.

- Mama, oi que no el trobaran ? - pregunta.

- Qui ? - respon ella màquinalment.

- El papa.

Aleshores es redreça, prova de relaxar els trets de la cara i de
donar un to descixit a les seves paraules.

- On vols que el trobin ?

-A la golfa - contesta la Fina -. Diu que és a la golfa... em fas
mal !

Li ha premut la mà amb tanta força que els dits fràgils gairebé
peten. La veu, ara ronca, articula :

- Qui, ho diu ?

- En Daniel - plorinqueja la menuda, espantada.

Ella corre cap al menjador , on el noi és arraulit en un racó amb
un esguard culpable perquè deu haver sentit la breu conversa.

- Daniel ! - crida -. Qui t'ha dit que el padrí és amagat a la golfa ?

Els ulls del menut continuen fitant-la, esferets,i tot el cos se
li encongeix sota la duresa de la veu d'ella.

- Qui ? Digues, qui ?

Ara el sacseja per l'espatlla i el cap, inert, branda d'un costat
a l'altre.

- Qui !

- Jo... jo... - les llàgrimes li salten dels ulls, però ella continua
sacsejant-lo, implacable, tan esfereïda com ell -. Ho vaig sentir...
A...a la cuina !

- Doncs no és veritat, no és veritat ! - crida gairebé histèrica, o-
blidant que parla a un infant -. No és veritat ! - I exaltada - Men-
tider ! Ets un mentider !

- Mama, mama ! - plora la nina.

- Agenolla't de seguida ! Amb els braços en creu... I resa a Déu que
et perdoni el mal que ens pot fer, que ens fas... - Torna a sacsejar-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

lo -. Ho sents ?

- Si, pa... padrina - balbuceja en Daniel sanglotant.

- Resa, resa, desgraciat...

I l'empeny cap als raiols on el menut s'agenolla amb els mocs que li pengen i es confonen amb les llagrimes mentre els llavis, dòcils, tracten de confegir el parenostre que ella li ha ensenyat.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Josep

Els cotxes vells tenen això de bo : que no totes les peces els envelleixen de la mateixa manera. Si fa no fa com els homes, pensa en Josep quan s'incorpora amb els ronyons pesats i adolorits , però satisfet de l'operació que acaba de realitzar : aprofitar la carrosseria ben conservada d'un Chevrolet i rejovenir el motor amb un càrter i l'arbre de direccions procedents del que restava d'una altra ferramenta que va descobrir al magatzem-cementiri que el senyor Antoni té a les afores i que ara pensa deixar perquè diu que no li paga el lloguer.

- Ja veig que te n'has sortit - fa l'home, al seu costat.

Ell, que no l'havia sentit atansar-se, es gira i somriu :

- Sí, ha quedat bé. He hagut de fer unes llimades, perquè no encaixava, però ara rutllarà.

L'home es mira el rellotge.

-Si ve algú, sóc al banc - diu.

Ja ho deu haver dit a l'escrivent que, dins del reducte que els fa de despatx, separat del garatge per una porta de vidre, escriu a màquina amb tot de batzegades i retrocesos perquè, encara que sigui competent en la feina administrativa, és un mal mecanògraf.

- Sí, senyor - contesta -. Ara provaré això.

S'eixuga les mans oliodes amb uns caps que duu a la butxaca de la granota, s'adreça a l fons del local, on hi ha uns bidons, n'aboca un al dipòsit i aleshores s'enfila darrera el volant. El motor engega fàcilment i ell el deixa rondinar abans de pitjar una mica l'ascelerador que respon, dòcil, al seu maneig. El vehicle avança cap a la sortida, tomba a l'esquerra i desemboca a la carretera general mentre ell escolta amb atenció el funcionament amb les seves orelles avesades a possibles falles i remor sospitoses. El zumzeig, però, és uniforme, constant, les marxes llisquen sense grinyols innecessaris quan canvia a la sortida del poble abans de frenar prop de l'esplanada que hi ha a l'altra banda de can Serpis. Hi entra marxa enrera, torna a frenar, atura el motor, embraga. Bi, tot respon més bé que no esperava.

Quan torna al garatge, l'escrivent és a la porta, fumant, cosa que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

no faria si obeís, com ell, el rètol mig borrat que el senyor Antoni féu col.locar a la paret poc abans de la guerra, quan el local va estar a punt d'encendre's per la badada d'un o altre dels cinc operaris que en aquell temps treballaven al garatge.

- Sembla que marxa, la cafetera... - comenta el xicot.

- No ha quedat malament - confessa, modest.

- Si tinguós les teves mans, no m'hi quedaria pas en aquest fotut poble - li diu quan ell salta del cotxe.

- No sé que té de dolent.

- Per començar, les dones - mig riu l'escrivent que ben just si aparenta els vint-i-vuit anys que diu que té -. Només volen una cosa : casar-se.

- A tot arreu deu ser igual; les dones sempre seran dones.

S'encamina prop de la porteta que mena al pati interior, on hi ha la comuna, s'asseu sobre unes cobertes i es calça les botes altes, de goma, abans d'agafar la manguera amb la qual comença a rentar el cotxe. Anys enrera, aquestes feines les feia un aprenent qualsevol, però ara tot ho ha de fer ell, el negoci de cotxes ja no és el que era; la representació que tenia el senyor Antoni és practicament perduda perque no entren vehicles nous i el taller treballa poc perquè entre els automòbils requisats, perduts i destrossats durant la guerra i les restriccions de gasolina que gairebé no permeten d'utilitzar els existents, un cotxe s'ha convertit en un article de luxe que pocs es poden permetre. De vegades li fa pena de veure's sol al garatge i de comprovar en què s'ha convertit aquell negoci pròsper requisat pels obrers quan el senyor Antoni se n'anà a França i reobert en tornar-ne, ja a finals del trenta-nou, quan ell, en Josep, a despit de la seva bona conducta i de no haver-se ficat en res, d'haver-se adhuc negat a incorporar-se a l'exèrcit popular quan el cridaren a files, s'havia vist obligat a col.locar-se en un taller de bicicletes, l'única feina que pogué trobar i de la qual l'home, que sempre li havia mostrat tanta confiança, el va treure perquè s'encarregués del garatge i, quan convenia, en absència seva, de vendre algun cotxe vell als compradors que de lluny en lluny es presentaven.

L'Enric, l'escrivent, no ha conegut els bons temps del negoci i, per tant, és natural que es preocupi d'altres coses, sobretot de les dones, perquè ara diu mentre la remor del doll d'aigua espetega contra la carrosseria negra :

- I les que es deixen arribar a sobre ja s'han professionalitzat, volen que paguis.

- D'una manera o altra, sempre s'ha de pagar. Ja saps què diuen : si

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

no amb diners, amb dinades.

-D'acord, però no és ben bé el mateix. Sense una espurna d'il.lusió..

Calla, perquè entra en Puigdueta, el cobrador de la mútua, amb el qual es retira cap al despatx. Ell fa la volta al cotxe, neteja l'altra banda on, prop de la portella, la carrosseria és més deslluïda, hi ha una mena de taca més clara que s'estén cap a darrera. De fet, caldria repintar-lo, però ja comprén que això encariria el Chevrolet i el senyor Antoni treballa amb uns marges molt justos i així i tot els clients, com les dones de l'Enric, no acaben de picar.

- Padrí...

En Daniel, amb la seva cartera, s'ha aturat prudentment arran d'entrada en veure el toll d'aigua que inunda el terra, però ell fa :

- No t'acostis. Ja és la una ?

- Sí.

Diuen la una, però en realitat deuen ser una mica més de tres quarts, l'hora de sortida del col.legi dels germans on el noi és extern des de l'any anterior i ~~amb~~ en deixar el qual sol passar pel garatge, posat que el convent és dues cases més enllà tot i que l'entrada la tingui per l'altre costat, pel carrer de Santa Marta.

- T'he guardat dues bales d'acer - li mig crida per damunt el doll sorollós.

- On són ?

- Ja te les donaré, les tinc a la butxaca. No entris - torna a avisar-lo.

El noi fa que no amb el cap i fins retrocedeix una mica mentre ell tanca l'aixeta de la manguera i, meticulós, l'enrotlla en el moment que el cobrador de la mútua surt del despatx.

- Anant fent ?

- Anant fent - contesta ell.

- Això és bó.

L'escrivent, ara, s'ha quedat dintre,inclinat sobre uns papers que examina, i ell torna a fregar-se les mans amb els caps abans d'iniciar els preparatius de plegar, el primer de tots anar-se'n a orinar a la comuna que, no havent-hi aprenents, també li competeix de netejar, cosa que sol fer de banda de vespre, tan sumariament com pot, perquè això li repugna una mica. De fet és l'única queixa, inexpressada, que té.

En sortir, el senyor Antoni ja ha tornat, el veu a tocar de la porta on diu alguna cosa al noi que contesta amb el cap una mica baix, com té per costum quan parla amb persones que,encara que conegui, no li són totalment familiars. En sentir-lo, l'home mira local endins.

- Ja comences a tenir tot un home, Josep - comenta.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Sí, per la seva edat és crescut, però falta molt, senyor Antoni, falta molt !

- També voldràs ser mecànic, tu ?

- No, senyor.

- Massa brut, oi ? - riu el senyor Antoni.

- Vull ser nàufrag - fa el petit.

- Nàufrag ?

El senyor Antoni obre uns ulls com unes taronges abans d'esclafir una rialleta que tot seguit prova de dissimular per no desconcertar massa en Daniel.

- Es veu que a col.legi - explica ell -, on el germà Martí és molt afeccionat a contar-los coses, els ha explicat la història de Robinson Crusoe, i ell...

- Ah, ja veig ! -. No pot evitar una altra rialleta -. De manera que nàufrag...

- Sí, senyor - afirma en Daniel amb seguretat.

- Bé, bé - diu retrocedint cap al despatx -. Ja cal que li comencis a ensenyar coses útils, doncs, Josep.

- Ja sé com se fan les barques - afirma el noi.

L'home branda el cap, probablement sense saber què dir, i es fica al reducte on l'escrivent ja deixa els papers mentre ell es torna a asseure sobre les cobertes i es treu novament les botes de goma que deixa exactament on eren de primer abans de llevar-se la granota de treball i restar en cos de camisa blava i pantalons foscos en el precís moment que al despatx truca el telèfon.

- Les bales - diu en Daniel.

- Ah, sí !

Les treu de la butxaca de la granota, consulta el rellotge, on falta un minut per la una, i torna a sortir al pati, on es renta les mans al petit lavabo. Quan penetra de nou al local, el senyor Antoni penja el telèfon i abandona el despatx.

- Josep 9 diu.

- Sí, senyor -, fa ell, automàticament.

L'escrivent surt per darrera i com que a ell no li cal rentar-se perquè no s'embruta, s'allunya directament cap a la porta.

- Fins a la tarda.

- Adéu, Enric.

- Acaba de telefonar el doctor Mercadal - diu el senyor Antoni -. De medicina potser en sap molta, però en qüestió de cotxes és un sapastre.

- L'ha tornat a espatllar ?

- Es veu que sí. Aquest matí no ha pogut engegar-lo i diu que aquesta

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tarda a dos quarts de quatre té una consulta a Reus. Hauria de sortir a les tres...

No acaba, i és el mateix Josep qui diu :

- I vol que hi passi abans.

- Sí, hi hauries de passar. A veure què pots fer . Suposo que no deu ser res d'important, potser alguna rosca que se li ha afluixat. Amb aquest home, que no sap distingir la roda de darrera del volant, tot és possible.

En Josep se'n va cap al banc de les eines, estén un drap greixós sobre el qual comença a reunir-les mentre fa :

- Hi passarà tot seguit que hagi dinat.

- Sí,més valdrà - corrobora el senyor Antoni.

Aleshores avancen tots dos cap a la porta, on en Daniel continua esperant amb la cartera.

- Naufrag, eh ? - recorda l'home -. Només faltaria que us sortís un aventurer - diu a en Josep -. Després dels sacrificis que tu i la teva dona heu fet... - Torna a girar-se al noiet -. Ja els en pots estar, d'agrait, els teus padrins ! Pocs n'hauries trobat que sense cap obligació i tenint fills...

- Es un bon noi - l'interromp en Josep.

- Sí, sí que se li veu. Bé, fins després.

- Digues passi-ho bé al senyor Antoni.

- Passi-ho bé - murmola en Daniel.

I tots dos s'allunyen a través de la plaça, cap al carrer dels Angels, mentre l'amo tanca la porta. Unes passes més enllà, el noi, que no ha oblidat els seus interessos, reclama :

- Les bales.

Són dues esferes menudes i desproporcionadament pesades que procedeixen d'algun coixinet vell, i ell se les fica immediatament a la butxaca de les calces, sense perdre-hi el contacte amb la mà, com temerós que puguin extraviar-se-li per algun racó o caure-li per algun forat.

- Què heu fet, avui ? - pregunta en Josep.

- Hem llegit i hem escrit. I he après de restar.

- Si encara no sumes bé !

- Que si ! - protesta l'infant -. Fa temps que en sé.

Es torna a treure les bales, les mira, les desa de nou,però aquest cop a la butxaca de la bata. Tot d'una, pregunta :

- Què és un sepatrista, padrí ?

- Un sepatrista ?

Ell afirma amb el cap.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- El Juanito Ferris diu que ho som.

- I qui és el Juanito Ferris ? - pregunta ell mentre tomben cap al carrer de Santa Madrona que mena a la plaça Major.

- El fill del notari nou.

- I vé a la teva classe ? - s'estranya ell -. Extern ?

- No, però de vegades juguem. Els frares no ho volen perquè nosaltres no paguem.

- Això us diuen ?

- No, però no ho volen. Ells, el Juanito Ferris i els altres, són de casa bona.

- Bé... - fa, una mica perplex.

- I avui m'ha dit que érem sepatristes perquè li parlava en català - prosegueix el noi.

- Ah, separatista !

- Sí, separatista. Què vol dir, padrí ?

- No res, és una paraula.

- Diu que el seu pare diu que els hem de parlar en castellà encara que entre nosaltres parlem català. Que tothom hi hauria de parlar perquè som espanyols.

- Bé... - torna a fer ell, indecís sobre que cal contestar-li -. Es clar que ho som tots, d'espanyols...

- Però hem de parlar en castellà ?

A la paret de l'església parroquial, arran de la qual passen ara, encara es pot llegir, en lletres negres, l'eslogan que hi van pintar fa més de dos anys, en acabar-se la guerra, "Si eres español habla español", i pel restant recorda que sempre que li ha calgut acudir a alguna dependència oficial que no fos l'ajuntament, on tothom és del poble, el primer que li han dit és : "en español, haga el favor !", i aleshores ha sentit una petita humiliació, una mena de neguit, com si li prenguessin alguna cosa que al mateix temps no tenia dret de defensar, vagament vergonyosa, com una mena de vici secret que no podia amagar del tot i que el situava a part.

- A dinar, Tallat ?

La veu de la senyora Ribó, la de la llibreria-papereria del carrer del General, que desemboca per l'altre costat amb la seva filla, li estalvia una resposta.

- Què s'ha de fer ? I vostès també...

Ara viuen al pis de sota, on abans hi havia la Flora i el seu marit, en Magí, els dos roigs que se'n van haver d'anar cuita-corrents quan les tropes nacionals ja eren a les envistes del poble que l'home i uns quants exaltats més s'havien proposat de defensar pel seu compte,

amb l'ajuda d'una brigada que en retirar-se definitivament va volar el pont i tot de cases de la carretera perquè devien haver mal calculat els efectes dels explosius que en van arreplegar un. A la senyora Ribó els nacionals se li havien emportat l'home, un individu delicat que havia format part d'una junta de defensa i que no va poder resistir el captiveri, però ella i la filla, una soltera de vint-i-un o vint-i-dos anys, havien tornat a obrir la botiga i van instal.lar-se a viure al carrer de la Verge de la Salut quan l'amo de la casa on eren abans la reclamà perquè volia instal.lar-hi un fill.

- Els dilluns sempre tanquem més d'hora - diu la filla -. Com que només hi ha la "Hoja"...

- I aquest bon mosso ja estudia força ? - fa la senyora Ribó.

- Mira que et diuen, Daniel.

- Sí, senyora. Ja resto.

- Es eixerit - comenta la filla -. Vols una cosa ?

Obre la cartera que sempre duu tot i que de casa a la botiga no hi ha més de dos-cents metres, i en treu una mena de cartolina prima.

- Una calcamonia.

- Noi - fa ell -, avui és el teu dia. Dues bales i una calcomania. Dóna les gràcies a la Lluïsa.

Prosegueixen plegats cap a casa, sense deixar decaure la conversa, perquè la senyora Ribó més aviat es xerraire.

- La que se us fa gran de veritat és la nena...

- Ja en té onze, ella. I aquest vuit - diu ell, reposant la mà sobre el cap d'en Daniel que treu la llengua mentre desa la calcomania a la cartera -. Ja se sap, els petits es fan grans...

- Aviat ens el podreu deixar per a repartir.

- Per què no ?

- L'altre dia l'Assumpció em deia que té un germà - fa la Lluïsa.

Ell assenteix.

- Li duu uns quatre anys, i ara es veu que estudia el batxillerat.

No saben per ell mateix, car des que és grandet el noi escriu de lluny en lluny a en Daniel, la modista que el té recollit li ho deu fer fer; també els ho va dir en Llorenç, el qual ara treballa en un lloc del Born i pel que sembla de vegades visita la Carmeta. La veritat és que tant a ell com a la seva dona els va estranyar una mica, els estudis de batxillerat costen diners i no es pensaven pas que la modista es guanyés tan bé la vida.

- Està bé, això - comenta la senyora Ribó.

Ja són a l'entrada i van pujant, en Daniel davant de tot, car ha arrancat a córrer i quan ell arriba dalt, després d'acomiadar-se de les

dònes, la porta del pis ja és oberta i la Fina, tota una donaia, l'espera al llindar.

- Bon dia, papa.

- Hola, noia ! On és, la teva mare ?

- Renta.

S'endinsa pel pis i surt fins al safareig que hi ha al costat de la cuina, on l'Assumpció esbandeix la roba que va col.locant en un cove que després durà al terrat, on l'estén.

- Ja sóc aquí - diu.

-Ah, tan tard, és ?

- Prop d'un quart de dues. Còm tens el dinar ?

Ella es fa enrera un ble de cabells que li cau obstinadament sobre la cara.

- Endarrerit.

- Convindria que l'apressessis, doncs. A les dues he de passar per casa del doctor Mercadal que té el cotxe espatllat..

- I no pot esperar-se ? - pregunta ella, submergint de nou les mans en l'aigua.

- Es veu que té una consulta a Raus.

- Doncs ho sento molt, però de primer vull acabar això. Sempre he de deixar les coses a mig fer - remuga.

- Mira d'enllestir...

- No m'estic pas amb els braços creuats, oi ? A tu t'és molt còmode - comença a sulfurar-se.

S'ho podia pensar. Mai no li ha agradat que li fessin cap indicació i cada dia es mostra més impacient en tot. Es passa mesos i mesos sense dir una paraula amable i quan s'ha confessat, com va fer ahir, sempre té uns quants dies més desabrits que mai. No comprén què pot dir-li mossèn Salvà, aquell sacerdot panxudet al qual acut des que va acabar-se la guerra, perquè del seu confessor d'abans, mossèn Sastre, no n'han tornat a saber res. Al capdavall, el devien matar

- Ja veig que hi hauré d'anar ara...

- I que després t'hagi de rescalfar el dinar, no és això ? Que s'esperi o que el repari ell, el cotxe. Sempre he d'estar a la disposició de tothom, jo !

Més val deixar-ho córrer, pensa, i per això retrocedeix cap al menjador, on recull el diari de sobre el bufet i s'asseu a taula a llegir-lo. Es la "Hoja", naturalment, i no li agrada, potser perquè trenca el costum de cada dia, ara llarg d'un parell d'anys quan, acabava la guerra, es va subscriure al "Diario de Barcelona". No la comprarien pas si no fos que li resulta estrany de passar-se un dia sencer sense

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

periòdic, sobretot el dilluns, quan hi ha els resultats dels partits que, pel restant, ja coneix des de bon matí perquè el senyor Antoni també hi és afeccionat i sovint, quan no hi ha massa feina, els comenten al garatge.

Ara comença per les notícies de fora, gairebé totes de guerra i favorables als alemanys. Ell els admira, començant pels uniformes, tan sobris a despit de les condecoracions dels oficials i caps, tan impecables i impressionants. Ni més ni menys que la disciplina ferria que els permet d'anar conquistant mig món. Només cal veure aquesta operació de Creta... Han d'acabar per guanyar, naturalment. Encara que hi deixin tants morts; això és inevitable. Del Fuhrer se'n poden burlar tant com vulguin, els aliats, i tractar-lo de caporal o de pintaparets, però el fet és que de lliçons els en pot donar a tots plegats...

L'Assumpció, amb el cove, travessa el menjador. Devia esbandir la darrera peça, ja.

- On són, aquests ? - pregunta.

És veritat que la Fina i en Daniel s'han fet fonedissos, però no creu que s'hagin escapat al carrer, no ha sentit pas la porta.

- No ho sé.

- Fina ! - crida la dona.

- Què mana ? - contesta la noieta des d'algun lloc.

- Vine a ajudar-me a estendre.

Surt de l'habitació d'en Daniel i ell torna a abaixar els ulls cap al diari, però només un moment.

- Què feieu, aquí ? - pregunta la dona.

- *Volíem enganxar una calcomania que la senyora Nibó ha donat a en* Daniel.

- On ? Sobre el llit ?

- En un llibre - rectifica ella.

- Però asseguts sobre el llit, oi ? No us tinc dit... - Però aleshores s'adona que el cove regalima aigua sobre els rajols i, amb un gest impacient i amoinat, es gira cap al corredor -. Té, agafa per aquí abans tot això no quedi fet una misèria...No feu res ben fet !

S'allunyen cap a la porta i escales amunt, on encara la sent rondinar. No hi ha dubte, té un dia dolent. Sort que havent dinat s'escaparà... S'aixeca i avança cap a la cambra del noi, però en Daniel ja surt amb el llibre on ha fixat la calcomania.

- Miri, padrí...

Ell, però, el repta :

- Per què hi séieu, sobre el llit ?

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Dóna un cop d'ull habitació endins, on la vanova es veu tota arrugada i el matalàs una mica enclotat.

- A veure si ho allises. Ja tinc prou maldecaps i sento prou crits sense que vosaltres hi ajudeu...

- Sí, padrí.

Es queda observant els seus moviments maldestres i repetits i retrocedeix de nou cap al menjador, on es treu la petaca de la butxaca de la camisa. No hi ha tabac, però, i li cal anar al dormitori a cercar una de les dues paquetilles del darrer racionament que guarda al calaix de la tauleta. Aleshores s'adona que no li queda paper de fumar

- Daniel, ves a l'estanc, encara deu ser obert. Porta'm un llibret... O no - es repensa, - ja hi vaig jo.

S'hi arriba en quatre salts, perquè la botiga és a la plaça mateix, a tocar de can Mus. La Mercè estanquera ja anava a tancar, però torna cap a darrera el taulell a servir-li els tres llibrets i la mitja dotzena de capses de llumins que demana en previsió. Es una xicota amable i potser una mica bleda, jove encara, vídua d'un xicot que els roigs van matar quan es passava, cosa que li ha valgut la concessió. Tots quatre estancs de Riudelles, ara, des del quaranta, són en mans de vídues de guerra que no disposaven de recursos i els marits de les quals van lluitar al bon costat.

- Gràcies, maca - diu en recollir la compra.

Ella li somriu i es queda mirant-lo com si esperés encara una altra falagueria. Sempre s'ha imaginat que deu ser una noia relativament fàcil, però ja sap que no cal fer cas de les aparences i, pel restant, ara està més enllà del seu abast, com totes. Amargat, refà el camí de casa, on arriba quan l'Assumpció, amb el cove buit, tancava la porta de la golfa.

- D'on vens, ara! - li pregunta en veure'l pujar.

- He anat a l'estanc.

Al menjador cargola una cigarreta prima mentre la dona es fica a la cuina, d'on un moment després crida :

- Fina, vine a ventar !

Encén, però en lloc de reprendre el diari se'n va al balcó del dormitori, on es queda abocat a la barana, contemplant el carrer on totes les botigues ja són tancades, amb força puntualitat, cat a l'alcaldia passen per un periode de rigorisme i els tocatardans són multats. No vol dir que sempre n'hi ha que s'exposen.

Al pis de davant plora en Jaumetó, el fill menut d'en Cullera, el vetes i fils del carrer Major que, tot i tenir negoci, és un roig i

per això ningú no el molestà ni li van prendre la botiga o requisar el gènere durant la guerra. Tampoc no s'entén malament amb aquests, però, car de petit que és amic d'en Ramon Bombarda, el batlle, al qual per altra banda va protegir el trenta-sis i ajudà a anar-se'n tot i que era un dels dos únics falangistes que aleshores hi havia a la vila. Però ja ho diu ell : els amics primer i per damunt de les idees. No és pas un mal noi, per bé que a ell el molesta una mica allò que ara vagi sempre a missa quan abans no s'hi atansava ni per casualitat. Ara hi va gairebé tothom.

En Palet, el mecànic del garatge rival del senyor Antoni, desemboca de la plaça i aixeca el cap amb una ganyota satisfeta.

- Victòria, eh ! - crida sense saludar.
- Sí, noi. Ja s'esperava, però.
- Això sí.
- Que hi vas anar, potser ?
- Ganes no me'n faltaven, pe rò...

Té tres fills i la dona que malalteja des del darrer part. Es comprén doncs que no li sobrin els diners per traslladar-se a veure els partits del predilecte de tots dos : el Barça.

- Bé, noi, que la burgesa ja em deu esperar.
- Apa, doncs.

Darrera baixa, penjim penjam com sempre, en Teira, el xofer de l'agència, amb el qual no es parla des d'aquell dia que, durant la guerra, a la cua del sabó, les dones respectives van barallar-se i la d'ell va dir a l'Assumpció que eren els gossos dels amos, insult que, de més a més, no venia a tomb. En el fons, ganes d'ofendre, potser però que amb ella sempre hi havien estat una mica tibants des d'aleshores que el seu germà es volia casar amb la Joana i ella no el volgué perquè era massa afeccionat a la beguda. Va fer bé de no casar-s'hi, ara seria una desgraciada com aquella pobre Montse que ha de treballar si vol que mengin els dos fills que tenen, mentre en Miquel, el marit de la seva germana, només té el defecte que li ha fet massa criatures. Per cert que haurà de passar a veure'ls, la mare malalteja des del divendres i l'Asumpció es fa l'orni...

- Que no em sents ?

Es ella que treu el cap al seu darrera.

- Eh ? - es tomba.
- Que ja està, això. Molta pressa, molta pressa, i després t'entretens.

No val la pena de contestar, perquè seria pitjor, de manera que

llença la punta de cigarreta al carrer i la segueix cap al menjador on la sopa ja fumeja damunt la taula entorn de la qual seuen la Fina i en Daniel que els esperen. Atansa la cadira.

- Que no et rentes ?

- Ah, sí !

No hi fa res que s'hagi rentat al garatge, ara ho ha de repetir per donar-li satisfacció. Aquesta virtut sí que no pot negar-se-li, a l'Assumpció : que és neta. Ben mirat de qualitats bones en té força, pensa mentre s'ensabona, i en unes altres circumstancies no hi ha dubte que haurien pogut ser feliços. Es clar que ningú no ho és del tot. Ja fa bé l'Enric, l'escrivent, de no voler deixar-se caçar. No vol dir que no hi caigui, però. Tard o d'hora hi cauen tots. També ho deia ell, de molt jove, que no volia casar-se. No pas perque fos un calavera, això no, de xicotes no n'havia perseguit mai perquè vivia en un ambient sa i ell no hi era naturalment inclinat. De no ser pels companys de mili, que van arrossegar-lo, quan va conèixer l'Assumpció encara no hauria anat amb dona i, així i tot, podia comptar amb els dits de la mà les vegades que havia ficat els peus al bordell, quatre o cinc si hi incloïa la primera, aquell cop que no va poder fer res perque estava massa impressionat. Passava sovint, li va dir la xicota.

S'eixuga amb el drap que penja en un costat de rastell, un drap gruixut i ja humit, i surt al menjador. La sopa encara treu fum.

- Has vist la meva germana, avui ?

- No. On volies que la veiés ?

- Quan has anat a comprar - contesta pacientment ell -. Era per saber si la mare encara continuava al llit o si ja s'havia aixecat.

- No sé res. Si hagués empitjorat ja ho haurien dit, no et preocupis.

Hi passarà quan torni de casa el doctor Mercadal, pensa. Només entrar i sortir. O, si fa tard, al vespre. En tot el matí que no s'ha recordat ni que al món fos i ara ves com s'amoina !

- Es veritat, papa, que als morts els queden sempre els ulls oberts?- pregunta inesperadament la Fina.

Ell se sobresalta. Al capdavall allò que tracta d'evitar és la idea de la mort. La seva mare ja té setanta-un anys.

- D'on ho has tret, això ?

- Ho diu sor Maria del Cor de Jesús.

- Quin acudit de sortir-vos amb aquestes converses !

- Diu que totes ens hauríem d'acostumar a parlar-ne perquè és una cosa natural.

- No és un motiu - fa.

També és natural tot el que es refereix al sexe, i no els en deu parlar pas. Naturalment que fa bé, però aquestes monges de vegades tenen idees ben morboses.

- Més valdria que us ensenyés de cosir com cal - es queixa l'Assumpció -, perquè mira que a la teva edat no saber com qui diu enganxat un botó ! Jo, als teus anys, ja començava a cosir la roba, i això que a costura ben poc hi havia pogut anar.

- Només en fem classe dia per altre ... - es defensa la Rina.

- D'això em queixo. Us volen ensenyar massa coses i al capdavall no us ensenyen res.

No sempre opina així, en general troba satisfactori l'ensenyament de les religioses, però avui no hi ha manera d'acontentar-la. La cosa ja ha començat malament de bon matí, quan ell li ha fet observar que la llet era molt aigualida i ella se n'ha picat com si fos un retret personal.

- Digues-ho a la Simona, això. No sóc pas jo qui la bateja ! - li ha contestat sense reflexionar que si algú s'havia de queixar era ella, posat que l'anava a comprar.

- Les noies, amb saber una mica de llegir i d'escriure ja en tenen prou. En lloc de tantes lliçons de coses, més valdria que us fessin un curs de cuina.

La noia no replica. Als onze anys ja té prou seny per saber, com ell, que més val deixar-la cantar fins que se'n cansi. Però en Daniel no és tan prudent.

- Jo voldria anar amb els interns... - fa.

- Jo també !No demanes pas poc, tu !

Però ell pregunta :

- Per què ?

- Nosaltres no podem jugar al pati.

Ell riu, però l'Assumpció el repta :

- A col.legi no s'hi va a jugar. Estaríem frescos ! S'hi va a aprendre - recalca mentre s'aixeca i recull els plats, però no tots, perquè de cara a la Rina diu - Porta el teu, tu. Ajuda.

La noieta s'aixeca dòcilment i la segueix a la cuina, on deu deixar el plat en algun indret indegut perquè la dona torna a aixecar la veu en tò de repte. Ell s'aboca dos dits de vi al got i, sense necessitat , se'l beu lentament mentre en Daniel comença a mossegar la llesca que li correspon.

- Porta l'oli - sent -. I eixuga la setrillera.

Deixa la plata d'enciam amb trossets de ceba sobre la taula i ell reposa el got, agafa la forquilla i se'n serveix. A casa seva anaven

menjant tots de la plata, directament, quan es tractava d'amanida, però ella des de bon principi trobà que això era un costum pagès i l'hi féu abandonar. N'hi ha fet abandonar d'altres, entre ells l'ús de l'escuradents que després de menjar anava rosegant durant hores. La conseqüència fou que va avesar-se a fumar, un vici que, curiosament, no ha provocat mai cap protesta, ni aleshores de la guerra, quan amb un paquet de tabac es podien aconseguir tantes coses. Es veritat que ara i adés li'n calia sacrificar algún per articles més essencials.

- Treu els dits - sent que diu a en Daniel -. No has de començar a menjar fins que tinguis el plat ple.

El noiet retira els dits i espera. Una llesca de sol ha anat avançant per la finestra de darrera i ara s'enfila per la taula.

- Potser que abaixis una mica la persiana...

Hi va la Fina.

- Així ?

- Sí, ja està bé.

Torna a seure i van menjant tots en silenci mentre l'atmosfera sembla distendre's una mica. Prou, en tot cas, perquè passats uns moments ella digui :

- Ja saps que tenim veïns nous ?

- Aquí al costat ?

- Sí.

Els Marvà, que hi vivien, van anar-se'n a Barcelona i el pis ha estat potser dues mesades sense llogar perquè l'amo volia cobrar-ne dues-centes pessetes, cent quaranta més que no en paguen ells.

- Algú de fora ? - pregunta sense deixar de mastegar, car no ha oblidat que li cal passar per casa del doctor Mercadal.

- Uns castellans. Es a dir, em penso que són d'Almeria. Hi ha el matrimoni i tres fills, el més petit una nena que deu ser si fa no fa com en Danel. Aquest matí han entrat els mobles, quatre coses... No sé com tenen valor de pagar un lloguer tan alt.

- Potser ell té una bona col.locació.

- Per l'aspecte, diria que és un obrer. A can Mus han dit que si de la Telefònica...

- Els haurem de parlar en castellà ? - pregunta en Daniel.

La dona considerada :

- Si vénen d'Almeria no en deuen saber pas, de català.

- Ja s'hi aniran acostumant...

- Les monges diuen que s'hi ha de parlar sempre, en castellà - explica la Fina.

En Daniel recorda :

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- A col.legi el Juanito Ferris diu que som separatistes.
- Qui, nosaltres ? - es redreça l'Assumpció.
- Vol dir tots els catalans que no parlen en castellà quan parlen amb ells. Es el fill del notari nou, aquest - explica ell.

La dona esguarda en Daniel.

- Es de bona educació parlar-los la seva llengua.
- Però jo no en sé gaire, de castellà - objecta el noi.
- N'has d'aprendre, doncs.
- Es clar - reflexiona ell - que el més natural seria que ells aprenguessin el català. Al capdavall venen a viure aquí.
- I què vol dir, això ? No facis com aquell desgraciat d'en Magí, tu, ara ! Ja veus com va acabar tot.
- No, si jo...

Però ella el talla, prosegueix :

- No ens fem mal veure per ruqueries ! Ves que més té parlar d'una manera que d'una altra ! I si en castellà ens hem d'entendre millor... Ben mirat d'això es tracta, oi ? d'entendre's -. Es tomba a les dues criatures -. Vosaltres feu com tothom.
- A col.legi en vénen dues, de nenes castellanes - explica la Fina -. Són unes antipàtiques.
- Per què ?
- Sempre es burlen de nosaltres perquè parlem d'una manera tan estranya.
- Doncs ja saps que et toca fer, t'ho acabo de dir.

La nena, però, boteix els llavis, té un gest obstinat.

- Jo no el vull parlar, el castellà. Encara que ho diguin les monges.
- Tu faràs el que et manen ! Estaríem frescos...
- Sí... - comença la Fina.
- A callar ! Una mocosa d'onze anys i ja vol discutir amb els grans ! On s'ha vist, això ?

Ella obre la boca per dir alguna cosa, però torna a tancar-la. Per què complicar-ho ? Si comencen a discutir no acabaran mai i ell té altra feina. El doctor Mercadal ja el deu esperar.

- Tu, a veure si portes això... - diu, i retira una mica el plat, on ja no queda mmmmmm enciam.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Senyora Ribó

El noi va negar-ho, però el senyor Tramunt s'ha tornat a queixar: fa unes setmanes que algú se li orina cada dia a l'entrada, sobre un test on hi ha una marquesa que comença a decandir-se, i té el convenciment que només ho pot fer el repartidor del diari. Ho abona el fet que tot va començar aproximadament quan van canviar de noi i que, alguns dilluns, no hi ha pixarrada. D'altra banda, el mateix senyor Tramunt confessa que, tot i haver-ho intentat dues vegades, no ha pogut sorprendre el repartidor in fraganti.

Aleshores, quan li'n parlà per primer cop, ella va emprendre en Daniel :

- No t'orines pas mai a cap entrada ? - va preguntar-li.

El xicotet va mirar-la tot sorprès.

- Jo ? No, senyora !
- Ni a la del senyor Tramunt ?
- No senyora - repetí el noi.
- Perquè és una cosa molt lletja, saps ? - féu ella.
- Sí, senyora. No ho he fet mai.

La Lluïsa opinava que no podia ser, en Daniel era un noi obedient i respectuós, de fet potser el repartidor més dòcil que havien tingut fins aleshores. I formal. Acudia cada dia puntualment a tres quarts d'una, en sortir dels germans, on continuava d'extern, recollia el paper i mai no s'equivocava de casa com de vegades feien els altres. La noia, amb el seu parlar que sovint ella trobava una mica pedant i que potser en part contribuïa a que encara no festegés tot i tenir ja els seus vint-i-cinc anys, fins havia afegit :

- Per la seva edat, trobo que és força responsable.

Van concloure doncs que tot plegat era una enutjosa casualitat i que el noi no tenia res a veure amb aquella malifeta, com ella mateixa explicà al senyor Tramunt que era un bon client, un dels pocs bons clients que no les havien desertades en acabar-se la guerra, quan molta gent que fins aleshores els havien comprat sempre es van passar a una de les altres cinc papereries de la ciutat perquè el pobre Mateu, que mai no havia fet cap mal a ningú, com pel restant era generalment

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

reconegut, va formar part d'aquella junta de defensa antifeixista tot i que ella no ho volia. Les coses ja estaven prou embolicades i ni l'un ni l'altre, esquerrans convençuts, no podien aprovar les arbitrarietats que es cometien, disculpables potser durant els primers moments de desori, de fermentació, però imperdonables quan els ànims ja tenien temps d'haver reaccionat prou per a comprendre que tot l'esforç, tot aquell impuls carnisser que duu l'home en el fons d'ell mateix, calia que fos adreçat únicament contra l'enemic que lluitava amb les armes a la mà.

- Mare - li pregunta la Lluïsa -, oi que ja no en queden d'aquells sobres comercials verds que teníem ?

- Els apaisats ?

- Sí.

Ella abandona el taulell i alça els ulls cap una de les prestatgeries més altes.

- N'hi ha d'haver, encara... - Es gira al noi que els ha demanat, el fill d'en Rosella, el plats-i-olles del carrer del Pintor Fortuny -. Us corren molta pressa ?

- No; molta,molta, no - contesta ell mentre la Lluïsa passa a despatxar una dona que vol paper de seda.

- Perquè deuen estar una mica enredats i te'ls buscaríem aquesta tarda...

- Ja tornaré al vespre,doncs; abans de plegar.

- Això.

Es desplaça novament de taulell, recompta els periòdics distribuits en cinc paquets una mica desiguals que corresponen a les cinc rutes que fan els nois. Caldrà que torni a interrogar en Daniel. El senyor Tramunt s'ha presentat per segona vegada aquest matí, encara no fa tres quarts d'hora, quan tornaven del magatzem de fustes, i ha repetit, potser una mica còmicament :

- Aquest noi continua orinant-se sobre la marquesa.

Tot i que estava amoinat, ell mateix ha rigut d'aquella manera d'expressar-se que podia donar lloc a tants equívocs, o hi hauria donat si a la vila hi hagués hagut una marquesa, que no n'hi havia cap. Després, però, s'ha tornat a enseriosir.

- Estireu-li les orelles, perquè si l'arreplego jo, serà pitjor.

- Jo gairebé estic segura que no pot ser ell - ha dit la Lluïsa.

- Qui,doncs ?

- Potser algun altre noi que li té antipatia i el vol comprometre - ha contestat la noia.

- Apa, apa ! - ha fet simplement el senyor Tramunt.

A ella no li ha quedat més remei que prometre que d'una manera o altra en trauria l'entrellat i que, si era en Daniel, la cosa no es repetiria. Potser no arribarà a l'extrem de despatxar-lo, reflexiona, però un bon ramblatge si que l'hi donarà.

- Vol venir a despatxar, Mare ? - demana la Lluïsa.

La botiga s'ha anat omplint, com sol passar alguns dies en aquesta hora, com si la gent es donessin cita. Per sort, han anat refent la clientela i, si han perdut clients vells, n'han guanyat de nous. No té res d'estrany si es considera que al capdavall són els més ben proveïts de la població i els llibreters més antics; la casa ja data dels temps de l'avi, quan Riudelles era un poble que no devia ni arribar als sis mil habitants mentre ara ja en compta uns deu mil i encara s'engrandeix, si bé més lentament.

- Toca a vostè ? - pregunta a la noia que no coneix però que li sembla la jove de can Sabaté.

Ella i la filla van despatxant sense entretenir-se però sense pressa aparent i mirant que ningú no se'n vagi sense comprar encara que no tinguin exactament la mena de gènere que volien. Si es tracta de llibres, es prenen la molèstia d'apuntar noms d'autors i títols i asseguren que els demanaran. Si són recents, però, i de Barcelona, els solen tenir. També els queda un bon fons dels temps de la guerra i d'abans, un fons expurgat perquè a l'entrada dels feixistes van procedir a un auto de fe obligatori en tot allò que es referia a literatura marxista. Hi ha coses, però, que encara les guarden a casa. Mai no se sap... De tota manera, ara, de llibres els en demanen pocs, tot d'una la gent semblen haver perdut interès per la lectura i els dos millors compradors que tenien, en Ibars, l'advocat, i l'Ubinyana, el director d'un dels bancs, van haver de deixar la vila, el primer cap a França i l'altre exiliat, per castig, en algun indret d'Aragó. No hi ha dubte que tot ha canviat força. Si tot segueix bé, però, aviat els caldrà una dependenta.

La porta s'obre amb una mica de violència i entra un dels repartidors, en Roc, corrent com sempre, perquè és un noi ple de vitalitat, com el seu pare, un descarregador de l'agencia que passa per ser l'home més forçut de Riudelles.

- No t'ho he dit mai, oi, que no s'entra així ? - el repta la filla-. Un dia faràs mal a algú.

El noi es limita a mirar-la amb un petit somrís trapella mentre ella es gira a donar-li els periòdics que li corresponen, els de la ruta del Raval Alt, la més llunyana, on, no sap per què, gairebé tothom llegeix "El Correo Catalán".

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Té. I no t'entretinguis jugant, que després la teva mare em ve a preguntar on et faig anar que tornes tan tard a casa.

Quan surt, entren en Carlets, que rep una empenta del noi, i en Daniel que es fa cap un costat per evitar la que li corresponia segons els procediments equitatius i enjogassats d'en Roc.

- Tu espera't, Daniel - li diu ella quan tota dos s'atansen al segon taulell on hi ha les pileres de diaris.

Lliura els que corresponen a en Carlets i, uns segons després, quan entren a la seva vegada, tots dos una mica bruts com de costum, els que reparteixen els dos germans Esteve, als quals ja [illegible] està cansada d'advertir que no els vol veure amb aquelles mans de terra que embruten el paper. Hi ha clients tocats i posats que es fixen en tot i el diari el volen sense ditades.

En acabar, torna a adreçar-se a en Daniel que sembla una mica incòmode per aquell procedir desacostumat.

- Vine, tu.

Se l'enduu a la menuda rebotiga on hi ha una taula despatx entre tot de paquets sense desembolicar i unes quantes prestatgeries més on s'amunteguen els gèneres que no caben a fora. Més val parlar-li aquí, lluny d'orelles indiscretes. Al cap i a la fi, si és innocent, no té per què avergonyir-lo davant de tothom.

- Recordes el que et vaig dir dies enrera ?... - comença.

- No, senyora - fa el noi.

- Que algú s'orinava a l'entrada del senyor Tramunt...

- Ah, si, senyora ! No era jo - assegura.

Ella prosegueix com si no l'hagués sentit.

- Avui ha tornat a queixar-se i diu que això sempre passa després d'haver repartit el diari... Espera - diu en veure que ell torna a obrir la boca -. No t'acusa - manteix -, perquè no ho sap, si ets tu. Però si sempre passa en aquesta hora i només des que tu fas el barri... Ell no et coneix, no sap com ets, i és natural que ho suposi. Tothom ho suposaria.

- Jo no sóc - protesta en Daniel -, Deu fer-ho en Manelet.

- El seu fill ? Tu t'orinaries a casa teva ?

En Daniek sacseja enèrgicament el cap.

- Jo no, però ell és un antipàtic.

- Per què ?

- Diu que els externs no podríem anar a col.legi si ells no paguessin i que és una caritat. També pega tots els que pot perquè és una mica més gran i a mi un dia pel carrer em va prendre l'aritmètica.

- No ho sabia que fos així, però això no vol dir que s'hagi d'orinar

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

a l'entrada de casa seva.

- Ho fa perquè es pensin que sóc jo.

- Bé... - s'ha quedat una mica desconcertada; no havia pas previst res de semblant -. Jo l'únic que vull és saber del cert que no ho has fet tu. Saps el disgust que s'enduria la teva padrina si diguessins una mentida...

- Jo no sóc - torna en Daniel sense la més lleu vacil.lació.

- Ni una sola vegada ? Mai ? - insisteix ella per més seguretat.

- No, senyora.

- Molt bé, doncs... Pots agafar els diaris, ara.

El segueix cap a fora, on es queda observant-lo fins que ha desaparegut després de saludar com de costum, i aleshores es mira el rellotge que assenyala ja la una, recull la perxa d'un racó i surt a abaixar una mica la porta per tal d'indicar que la botiga ja és tancada, mentre la seva filla despatxa el darrer client, en Josep Saura, un xicot que fa versos i sempre compra moltes quartilles i, de tant en tant, algun llibre d'editorials inidentificables, títols estranys que a Riudelles no deu conèixer ningú més

Quan torna a entrar, la filla fa :

- Mira que diu en Saura... Ara escriu una novel.la.

- Tot just he començat - puntualitza el xicot, modest -. Una cosa una mica especial.

També ho són els seus versos, si més no els tres que fins ara ha publicat al setmanari local i que a ella no van acabar d'agradar-li perquè no els va saber entendre. La Lluïsa opina que sí que són bons i, en conjunt, sempre mira d'afalagar el xicot. Potser li agrada i,al capdavall, no seria cap mal partit, a casa seva tenen una dolceria i, com la mateixa Lluïsa, és fill únic... Gent potser una mica massa d'església, però ell sembla diferent, de vegades diu coses que donen a entendre que pensa d'una altra manera.

Quan se'n va amb el seu plec de quartilles, però, no en parlen,la conversa torna naturalment cap en Daniel.

- Ha dit que no, oi ? - pregunta la Lluïsa tot sortint del taulell.

- Sembla que podria ser el mateix fill del senyor Tramunt. Es veu que algun cop s'han barallat i que es tenen antipatia.

La noia passa al despatxet, on es treu la bata fosca que es posa per despatxar i la penja al ganxo que hi ha darrera una prestatgeria.

- Ja podria ser. Ara que ho diu... Recorda aquell dia que se'n va endur una revista infantil sense dir res ? Em penso que és de la pell del diable.

- Potser sí. Caldria dir-li-ho - fa ella, incòmoda -. Si molt convé,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

es molesta.

La noia s'estira la mitja de la dreta, allarga la cama per a comprovar que queda recta, allisa una arrugueta amb la mà.

- Si mm ho fa ell, no podem pas permetre que se la carregui en Daniel.
- No, això no.
- Ja li ho diré jo, si torna.

Però no torna i quan el veuen de nou, al cap de cinc dies, és per casualitat, quan ell se n'anava al magatzem i ella venia de casa, ja una mica tard, perquè la botiga l'obre la noia i ella s'encarrega de la compra a la plaça i de deixar les coses a punt pel dinar. De tota manera, a primera hora de feina mai no n'hi ha gaire, les coses de papereria no són de primera necessitat.

Van trobar-se cara a cara, sota els porxos del carrer Major, i ella va aturar-se espontàniament.

-S'ha tornat a repetir, allò, senyor Tramunt ?

- No...
- Em va assegurar que no era ell...
- No s'ha tornat a repetir, però abans d'ahir al vespre s'hi va embrutar algú. No se' qui pot ser.
- Si era al vespre, això descarta en Daniel.
-Suposo que sí. M'agradaria de saber qui és aquest fill de... Perdoni, senyora Ribó - s'excusà sense haver completat la frase -, però ja comprén com m'amoina, això. Sóc un home net, jo.

Després, quan la contà a la seva filla, aquesta frase les féu riure totes dues. La noia, pel restant, aprovà que no li hagués dit res de les sospites d'en Daniel, ja que va opinar, com ella, que des del moment que el repartidor quedava lliure de culpes elles podien rentar-se les mans del que s'esdevenia a l'entrada i a la marquesa del senyor Tramunt, per bon client que fos.

- M'alegro que no sigui ell - va afegir la Lluïsa, referint-se al noi -. L'Assumpció li ho hauria fet pagar car. Una novena a la Verge no la hi estalvia - bromejà.

Totes dues sentien una magra simpatia per la dona perquè la trobaven massa mmmmmmmm autoritària amb l'home i els fills, cosa que no els podia haver passat desapercebuda vivint com vivien sota de casa seva tot i que elles al pis ben poques hores hi passaven . Al vespre, en tancar l'establiment, encara s'hi quedaven a ordnar-ho tot per l'endemà, comès al qual solia dedicar-se ella mentre la noia feia la feina de despatx indispensable, enllestia les comandes o posava els mmmm llibres al dia, car la Lluïsa s'havia convertit, en aquest aspecte, en una persona tan meticulosa com en Mateu, molt més que ella que,sense

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

la filla, sempre hauria anat endarrerida. Feia, per la botiga, un gran part era obra seva que el negoci hagués remuntat tan bé el període difícil de l'acabament de la guerra i sovint es deia que no s'hi havia d'amoinar, si no es casava; la vida sempre se la guanyaria i, per tant, en aquest sentit d'home no en necessitava cap. Hi havia altres aspectes, naturalment, aspectes més humans que creaven un problema a desgrat que ni l'una ni l'altra no en parlessin. Endevinava en la noia una naturalesa fogosa sota una aparença ordinàriament plàcida a despit d'algunes impaciències que ella deixava passar en silenci i comprenia molt bé tota vegada que haurien estat les seves mateixes si, vint-i-cinc anys enrera, no s'hagués maridat. Temps enllà havia tingut la mitja esperança que podien arribar a lligar alguna cosa amb en Carles, el germà de la dona d'en Rosselló, un xicot trempat que només tenia el defecte de dur-li deu anys, però al capdavall tot va reduir-se a una sèrie d'escaramusses per una i altra banda i ara ja feia sis mesos que el noi era fora, a Montcada, on sembla que li havien ofert un càrrec important en una empresa de ~~magnàmamm~~ regeneració de gomes.

A la noia, però, li semblava, potser li feia encara més peça l'Eusebi Sans, l'encarregat de la botiga de novetats del senyor Altafulla, o cap de dependents com solia dir ell per treure importancia a les seves funcions, però el xicot, que ja tenia també els seus trentados o trenta-tres anys, no s'adonava d'aquella marcada predilecció, potser més accentuada que en el cas del noi Saura, que ella li manifestava quan acudia a l'establiment a pagar les subscripcions del periòdic i de les tres revistes que li servien o a comprar sobres i paper de carta per escriure als dos germans que tenia a Mèxic, on de vegades parlava vagament d'anar tot i que ella estava segura que mai no es mouria de Riudelles perque d'esperit aventurer no en tenia ni gens ni mica. En canvi posseïa quelcom més envejable al seu veure, un bon sentit de l'humor i una certa capacitat d'ironia que sovint desconcertava els seus interlocutors, com aquell dia, potser una setmana més endavant, quan coincidí a la botiga amb el senyor Tramunt que volia un paper ratllat d'una qualitat que en aquell moment no tenien i tornà a sortir l'assumpte de la marquesa que ja no havia sofert cap més ruixada inconvenient però havia estat víctima d'un altre atac més solid. Com que a la llibreria no hi havia ningú més i el xicot assistia al canvi de paraules amb un esguard encuriosit, la Lluïsa li hopontà tot.

- I dieu que ja fa temps que això dúra ?
- Una bona mesada - especifica el senyor Tramunt.
- I la marquesa no s'ha mort ?

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- No.

- No cal amoinar-s'hi, doncs - va fer ell amb tota seriositat -. Potser l'hi va bé -. I en veure la cara inexpressiva del senyor Tramunt afegí - De tant en tant a les plantes ja els convé, una mica d'adob.

Tots van riure, llevat d'ell, que no reia mai de les seves sortides, però l'amo del magatzem de fusta semblava desconcertat.

- Si ho mirem d'aquesta manera... - començà.

- No n'hi ha d'altra - afirmà l'Eusebi Sans amb la mateixa gravetat que sempre us deixava en el dubte de si creia verament el que deia.

- I la *fotor* què ? - atacà el senyor Tramunt, una mica molest.

- Ja comprenc que és un problema - reflexionà el xicot, però no oferí cap solució -. Es com si tinguéssiu un pou mort a l'entrada, naturalment.

A la Lluïsa aquella conversa li feia tanta gràcia que va haver de retirar-se al despatxet per dissimular les seves ganes de riure que podien ofendre el senyor Tramunt, però ella no trobà la cosa tan divertida quan el nom d'en Daniel tornà a relacionar-se amb el cas, car l'home digué que el seu fill, en Manelet, creia haver vist sortir el noi de l'escala. Aleshores, és clar, es va veure obligada a explicar-li que les acusacions, per bé que vagues en tots dos casos, eren mútues, però tot seguit va adonar-se que havia fet mal fet perquè el senyor Tramunt negà de pla que el seu fill fos capaç d'aquella malifeta.

- Es un noi una mica entremaliat, això sí, té molta vitalitat i es comprén. Però de mentides no en diu i una cosa d'aquestes, per perjudicar un amic, ja sé que no la faria mai.

Hauria pogut fer-li observar que d'amics els dos nois no ho eren i que difícilment ho podien ésser donades llurs diferències de condició social, molt més acusades pel fet que l'un era extern i l'altre assistia pagant al mateix col·legi. A Riudelles tothom sabia que sempre hi havia hagut una mica de rivalitat entre uns i altres i que aquesta rivalitat romania constant a través de les generacions, com si s'heretés de pares a fills. Al capdavall, heretaven la situació. Tot això el senyor Tramunt ho hauria trobat impertinent i, per tant, més valia callar-s'ho si no el volien perdre. Més oportú seria tornar a cridar l'atenció del noi en termes més enèrgics que anteriorment.

La seva filla no era de la mateixa opinió, aquest cop, i fins van discutir-se una mica, al vespre, quan havien abaixat del tot la porta i feinejaven per dins.

- Tot això ja comença a ser ridícul, mare ! - féu ella, impacient -. Ja ha vist com s'ho ha pres en Sans, quan ho hem contat.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Es clar, potser nosaltres faríem el mateix, si no fos el nostre client.

- Però no veu que a en Daniel no el podem renyar, sense estar-ne segures ? Si no és ell, més aviat li donaríem una excusa perquè ho faci en alguna altra ocasió.

- I si el senyor Tramunt acaba cansant-se'n i porta la seva subscripció a can Molins o a la Paula Vida, què ?

- Tindria molt poca-solta - digué la filla.

- Poca-solta o no. Aquest home ens deixa un grapat de milers de pessetes cada any...

- No és culpa d'en Daniel.

- Què vols dir, que no és culpa d'en Daniel ?

- Que no és culpa seva que el senyor Tramunt sigui un client important.

Ella va reptar-la :

- No comencis a parlar com en Sans, ara,tu !

Tot d'una, el sentit de l'humor de l'encarregat de l'Altafulla ja no li semblava tan evident i per això havia aixecat massa la veu.

- No cridi, que la deuen sentir del carrer.

Obeí, naturalment. Si tenia diferències amb la filla, fossin de l'ordre que fossin, ningú no n'havia de fer res. Després, era veritat que tot allò no valia una enrabiada.

- Una cosa o altra cal fer, però - va dir.

Inesperadament, la noia fou del seu parer.

- Això sí -. I aleshores donà la solució més senzilla -. El canviarem de ruta i llestos.

Fins més tard, quan ja eren a casa, no se li va acudir que la solució era falsa; totes dues vegades que algú s'havia embrutat en la marquesa del senyor Tramunt, ho féu en hores que no eren de repartiment. No va voler dir res, de tota manera, i l'endemà, quan van presentar-se els nois, retingué en Daniel i el gran dels germans Esteve i va explicar-los :

- Des de demà tu faràs la ruta d'en Daniel i tu la de l'Albert. Avui les feu totes dues plegats i us ensenyeu l'un a l'altre on heu de deixar els diaris.

El gran dels Esteve semblà una mica estranyat però no va posar-hi objeccions,potser perque ja feia més temps que repartia i mig any enrera, en deixar-los un altre noi, se li assignà la seva ruta fins que van substituir-lo, però en Daniel murmolà :

- Farem més tard.

- Ja ho diré a la teva mare, que avui t'entretindràs més.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Es clar que hauria de donar alguna explicació a l'Assumpció, reflexionà aleshores, però camí de casa la Lluïsa la desaconsellà que parlés dels veritables motius.

- Recordi el que li vaig dir de la novena - féu-. I, mentre no es demostri el contrari, és innocent. Si vol, hi pujo jo.

- No, és igual.

La porta la hi va obrir la Fina que devia haver acabat de plegar de can Riudomat, el fotògraf amb el qual treballava des de feia uns quants mesos i que la necessitava més que res per no deixar l'estudi sense ningú quan sortia a fer reportatges de noces, comunions i festes per l'estil. Pel restant, de banda de vespre l'Assumpció la feia anar a repàs a l'acadèmia perque la preparació de les monges no l'havia deixada tan satisfeta com devia esperar.

- No hi és, la teva mare ?

- Sí, senyora - digué la noieta polidament -. Vol passar ?

- Es un moment.

- Entri, però.

El nom li anava bé, va reflexionar ella; era una noia tota fineta i educada. Potser no gaire bonica, perquè tenia la mateixa boca de la seva mare, un si és no és bífida, però el somrís era simpàtic.

- Vaig a buscar-la.

Va sentir-la cridar pis endins i uns moments després va sortir l'Assumpció amb un davantal on es veien unes quantes llànties recents.

- Senyora Ribo... entri.

- No, que també he d'anar a dinar. Només volia dir-li que no s'estranyi si en Daniel ve més tard, avui. L'hem canviat de ruta i a més ha de fer la seva per ensenyar-la a l'altre noi.

-Qui se n'ha anat, en Roc ?

- No, no se n'ha anat ningú. L'he canviat amb un dels nois Esteve...

La dona va esguardar-la amb un inici de desconfiança.

- Alguna queixa ? Ha fet alguna cosa, en Daniel ?

- No, no... - digué ella -. De vegades ja els canviem, així quan n'hi ha algun que falta perquè es posa malalt o el que sia, sempre disposem d'un altre que el pot suplir.

- Ah, ja entenc ! Mentre n'estiguin contentes...

- Sí, és un bon noi, i sempre puntual.

- Ho ha de ser - féu la dona -. L'hem ensenyat a ser-ho.

Darrera seu es va obrir la porta i entrà en Josep, una mica xafat, perquè aquest envellia molt de pressa. En cosa de dos o tres anys li havien emblanquit els cabells. Els cabells que li quedaven, car la coroneta ja era calba i les temples també es veien força desguarnides.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Ah, hòla, senyora Ribó !

- Ja me n'anava - digué ella -. He pujat a dir a la seva muller que en Daniel vindrà més tard - repetí.

- Ja m'ho ha dit. L'he trobat pel carrer amb el noi de l'Esteve i m'ho ha dit.

- Ja ho saben, doncs... em sap greu si això els ha de retardar el dinar, però només és avui.

- No s'amoini - féu en Josep -. No torno a entrar fins a les tres, jo

- De tota manera, dispensin.

Tenia moments d'una obsequiositat excessiva, va haver de reconèixer quan baixava cap al seu pis. El pitjor era que solien manifestar-se quan d'una manera o altra se sentia culpable. Ara, d'haver mentit quan la dona li preguntà si estaven totalment contents, perquè podia haver-se estalviat allò de dir que era un bon noi. No ho sabia, si ho era. Ho semblava, això sí, però ara, amb tot allò de l'entrada del senyor Tramunt...

La noia era a la cuina, on havia posat l'aigua a bullir per coure la sèmola que s'havien anat acostumant a menjar cada migdia per enllestir més de pressa. De fet, només els diumenges i dies de festa menjàven com cal. Els altres dies, la botiga els obligava a improvisar. Si acabaven llogant una dependenta, com darrerament havien dit, ja seria diferent, ella podria passar-se més estones a casa. Per començar, però, més valdria una noieta jove, algú com la Fina; no els caldria pagar-la tant. Potser la mateixa Fina, ben mirat; a cal fotograf no s'hi estaria gaire temps perquè allí no hi havia cap perspectiva de millorar. Obrir i tancar la porta, donar hora quan en Filomat no hi era...

Ho va dir a la Lluïsa quan ja eren a taula i encetaven els bistecs que, com de costum, eren una mica durs, potser perquè no deixaven reposar com calia la carn. La noia considerà :

- Prou... Es eixerida.

- La boca, la desfigura una mica...

Però ho havia mal interpretar i la filla aclarí :

- Vull dir espavilada. Què té, ara, catorze anys ?

- Sí; si no els ha fet, deu estar per fer-los.

La Lluïsa mastegà energicament el trosset de bistec que tenia a la boca.

- L'altre vespre la vaig veure que feia cansonada amb el noi dels Boixeda... Si la seva mare ho sap, no li agradarà.

- Es molt jove... - començà ella, però no acaba perquè tot d'una recordava que als quinze anys ella ja va tenir el primer xicot, no sen-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

se alguna escandalera de la seva mare, sobretot aquell vespre que algú va tenir el mal acudit de dir-li que l'havien vista al riu, a tocar dels rentadors públics on en aquella hora no hi havia ningú.

- Ara torna en Daniel - diu la Lluïsa.

Pujava les escales corrent, amb aqquella agilitat admirable de la infància, potser una mica enquimerat a desgrat de tot per la mitja hora de retard que duia sobre l'horari de costum, i en arribar dalt picà fort, amb la mà, perquè el timbre no l'utilitzava mai, ja ho tenia observat, probablement perquè era un d'aquests dispositius vells, mecànics, que més que dringar ronquen.

- Li ho podem dir - fa la Lluïsa, i quan ella l'esguarda incomprensiva afegeix -. Vull dir això de la Fina...

- Passat l'estiu, naturalment.

A la tardor, però, llurs plans ja havien canviat, i per més d'un motiu. Per començar, aquelles atencions o afalacs que la noia tenia amb el noi Laura no havien estat debades, car al juliol tots dos s'acostumaren a sortir plegats i poc després la Lluïsa li confessà que festejaven. I tot havia vingut d'un dia que van coincidir al tren, camí de Barcelona, on la noia anava aral adés com abans havien fet ella o el seu home que sempre havien trobat avantatjós servar un contacte personal amb les cases que els proveïen. Ell també hi anava sovint, sigui per motius del negoci del seu pare sigui per qüestions personals, tota vegada que quan va conèixer-lo bé ella s'adonà que les seves pretencions literàries eren més serioses que no havia cregut; dels seus dies d'estudiant, car havia començat la carrera de lletres sense acabar-la, conservava algunes amistats a través de les quals intentava d'establir relacions amb d'altres escriptors i, sobretot, editors, ara ja no en vistes a una possible publicació de poesies, sinó de cara a interessar algú en la pubblmma novel.la de què havia parlat i que avançava tan ràpidament que a primers d'agost ja la tenia enllestida.

Durant tres hores, la Lluïsa i ell van tenir ocasió de parlar com encara no ho havien fet mai al poble, ella devia lluir-se, perquè no podia negar-se que era una noia intel.ligent i que quan volia sabia dir coses oportunes, i en deixar el tren ja havien convingut, com la noia va contar-li més endavant, que a la tarda es trobarien. Ell va dur-la a una tertúlia literaria, on pel restant, si s'havia de fiar de les reticencies de la noia, poc cas els en van fer, al capdavall ni l'un ni l'altre no eren ningú i de xicots que escrivien o intentaven d'escriure n'hi havia molts. Van passar també plegats el dia següent, mentre ella, a desgrat del telegrama que la Lluïsa va enviar-li, es morfonia preguntant-se que podia haver-se esdevingut que obligués la filla a

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

allargar la seva estada a la capital, i l'altre vespre van tornar a Riudelles, encara de tronc.

Quan va assabentar-se'n, aleshores que llur festeig ja era avançat, va preguntar-se més de quatre cops si tot havia estat tan innocent com la noia pretenia, però no va voler entrar en detalls ni esbrinaments perquè la Lluïsa ja era prou gran per saber què es feia i, a més, fos el que fos que haguessin fet, tot semblava que s'acabaria al peu de l'altar a despit de la mica de resistència que oferien els Saura en veure que les intencions de llur fill eren serioses.

Ja hi comptava, amb aquesta resistència. Els Saura, al seu veure, eren unes persones excel.lents però encara força esfereïdes per tot el que havia passat durant la guerra, de la qual van sortir sense dany personal tot i ésser catòlics notoris i el vell un home de la Lliga que abans fins i tot havia mangonejat una mica a l'ajuntament, però no sense que en sofrissin llurs interessos. Van perdre les quatre finques que tenien en mans de mitger i les van recobrar en molt mal estat, això sense dir res de l'establiment on el pare del noi, ofès en la seva dignitat, va negar-se a continuar en qualitat d'oficial pastisser tot i algunes amenaces que a la fi l'aconsellaren de traslladar-se a Barcelona amb la família, on se sabia que havien viscut en un piset del carrer València i ell acabà per col.locar-se al departament d'hisenda de la Generalitat mentre el fill, calia reconeixer-ho, i potser això contribuí a que no se'ls fes víctimes de represàlies, complia amb el seu deure i, en ser cridat, s'incorporà a l'Exèrcit Popular.

Ara ells, amb la vellesa i les contrarietats sofertes, havien anat accentuant llur conservadurisme que encara reforçà el casament de la germana d'en Josep amb un funcionari de la comisaria de la Vivenda de Girona, on el matrimoni va viure abans de traslladar-se poc després a Madrid, l'home amb un carrec anàleg al que tenia a la ciutat del Ter. Es clar que estrictament parlant, a ells, als Ribó, no els podien retreure res, o ben poca cosa. Sempre hvien estat gent d'esquerra, això sí, però mai no havien molestat ningú i el pobre Mateu fins i tot s'havia esforçat, en la mesura de la seva limitada influència, a evitar que d'altres molestessin famílies com la dels Saura que no tenien sobre la consciència altre pecat que pertànyer a la dreta, posseir alguna fortuna i ser poc conscients de la realitat del món en què vivien. De fet, els "seus" s'havien portat força més bé amb els Saura que els d'"ells" amb en Mateu. Però no els n'havia pas de fer responsables, sobretot des del moment que, acabada la guerra, el vell Saura semblava haver perdut tot interès per la política més o menys activa i havia dimitit, si era valida l'expressió, del seu lloc, modest, entre les forces vives de

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

la localitat. Aquest era el detall que a ella li podia fer simpàtica la família, com a ells els podia atansar als Ribó que ara totes dues, ella i la noia, assistissin a missa, cosa que abans hauria semblat impensable. Però els temps eren els temps i, tenint establiment, els calia adaptar-se ni que només fos un mínim.

De tota manera, l'oposició dls Saura era discreta com calia esperar de persones poc donades a extremismes i actituds violentes que poc s'haurien avingut amb llur amor de l'ordre i, en conjunt, va limitar-se a una sèrie de reflexions al noi que tingué la bona sortida d'invitar-los a cercar-li per tot el poble una altra noia els interessos intel.lectuals de la qual fossin tan propers dels seus com els de la Lluïsa, un concepte que va afalagar-la més a ella que a la noia, però que els pares, pel que sembla, van rebatre fent-li observar que no era pas imprescindible que es casés amb una xicota de Riudelles perquè el món era gran i ple de femelles. Aleshores el noi va dir-los que no oblidessin l'inapreciable avantatge d'haver-la coneguda tota la vida i el detall, ben digne de consideració per a ells que ja havien vist fugir lluny la filla, que amb aquell matrimoni s'asseguraven la seva instal.lació definitiva a la vida, prop d'ells, ja que no a l'obrador de la botiga.

D'això, però no se'n podien estranyar. La Lluïsa i ella no ho van saber fins que el festeig s'encarrilà, però als pares ja els ho havia dit més d'una vegada que el negoci no el continuaria perquè mai no li havia agradat i no veia per quins motius es lligaria a una tradició que tot just remuntava a dues generacions, car el primer dolcer de la família fou el pare del vell. En el fons, devia trobar poc compatible aquella professió amb l'exercici de la poesia tot i que un alt poeta del país que ell admirava força, en Foix, compaginava prou feliçment totes dues activitats. Potser era una sort, reflexionà irònica, que els vells Saura ignoressin l'existència del poeta de Sarrià, perquè probablement haurien provat de fer valdre l'argument i, a aquest, el noi no hi hauria pogut replicar.

La papereria li interessava més i de bon començament, des que entre ells formalitzaren les relacions, ja va dir a la Lluïsa que, si ella no s'hi oposava, pensava ocupar-se'n tot i que estava disposat a continuar ajudant el seu pare a l'obrador les vigílies de les festes grans i solemnitats particularment llamineres. Això, tot i que a principis de tardor els vells encara no havien cedit, feia desaconsellable de llogar una dependenta que, si el xicot s'incorporava a l'establiment, resultaria sobrera.

Fos com fos, en aquell moment a l'Assumpció tampoc no haurien

volgut demanar-li que els cedís la Fina perquè tot d'una les relacions amb els estadants de sobre s'havien tornat una mica tibants, sense que d'altra banda les dues famílies acabessin de renyir. Mentre el festeig de la Lluïsa s'iniciava i a poc a poc guanyava terreny fins a fer preveure un desenllaç feliç, l'assumpte de la marquesa s'havia anat desenvolupant amb derivacions imprevistes o, si més no, força enutjoses, car després de tres setmanes passades sense novetat, algú va tornar a embrutar-se a l'entrada del senyor Tramunt i l'endemà, i per això se'n van assabentar elles aquesta vegada, en Daniel va presentar-se a la llibreria molt tard, quan ja anaven a tancar, amb un gran set a la bata i una nafra al front que, explicà, li havia fet en Manelet, amb el qual va barallar-se a la sortida de col.legi i que també havia rebut de valent tota vegada que el noi no tingué inconvenient a confessar que va deixar-li el nas com un tomàquet i fins li obrí lleugerament una cella. Que es devien haver ataconat com salvatges, es podia veure per l'aspecte del noi, el qual ella va enviar directament a casa seva sense deixar-lo sortir a repartir els diaris.

Amb això, naturalment, l'Assumpció va barrejar-se per primera vegada en l'afer i aquell mateix migdia, quan dinaven, baixà al pis amb la intenció d'acabar de completar les explicacions que el noi s'havia vist obligat a donar-li de mala gana. Entre ella i la Lluïsa li ho van consar tot, no els quedava més remei, i la dona, per la seva banda, els digué que, segons en Daniel, la baralla la cercà el noi Tramunt que va acusar-lo davant de tots d'haver-se embrutat a la marquesa la nit abans, cosa evidentment falsa perquè el xicotet ja no havia tornat a sortir de casa quan plegà de col.legi, a les cinc, hora de sortida dels externs que a la tarda només feien dues hores.

L'Assumpció, que tenia impulsos bel.licosos, amenaçà que aniria a veure el senyor Tramunt i li demanaria comptes de la conducta del seu fill que s'atrevia a pegar en Daniel després de cagar-se a la marquesa de casa seva, com va expressar sense cap eufemisme. No ho va fer, però, i els Tramunt, per la seva banda, tampoc no exigiren explicacions de cap mena, de manera que l'assumpte s'hauria pogut donar per acabat si cinc o sis dies després la dona d'en Moixarda no hagués acudit a la llibreria a preguntar qui feia la ruta de casa seva perquè ja era la segona vegada que algú se li embrutava a les escales i una veïna a la qual es qyeixà li havia dit que va veure sortir el repartidor de can Ribó, un noi que ella no coneixia perquè era nova al poble.

La dona, que també era una mica agressiva, volia anar a veure l'Assumpció, però ella va saber convencer-la que deixés la cosa a les seves mans i li va prometre que no tornaria a repetir-se. Allò l'obli-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

gava a encarar-se de nou amb en Daniel, i aquest cop es mostrà més severa.

- Es molta casualitat, Daniel - va dir-li quan ell negà haver-ho fet i assegurà tretze que tretze que tot era malvolença del noi Tramunt-; en Manelet mai no ha repartit diaris.

Ell va quedar-se un moment silenciós, com si l'argument fos massa fort per contradir-lo, però era un noi de recursos i aleshores se li acudí :

- Potser no ho fa ell, potsdr ho fa fer per un altre repartidor. Sempre té diners, en Manelet...

Les implicacions eren clares. Hi havia, ben cert, una manera de sortir de dubtes, i era cridar o anar a veure la veïna aquella amb el noi perquè l'identifiqués, però li repugnava una mica aquest procediment que,per poc que badés, acabaria convertint aquella criaturada en una qüestió pública, com va convenir el noi Saura de banda de vespre, quan en parlaren en acudir all a la botiga a cercar la noia per fer el tomb de costum abans de sopar.

- La cosa és més senzilla que no sembla, però. No cal fer-hi intervenir la dona. A jutjar per la resposta d'en Daniel, no se li ha acudit això d'un possible careig. Dema, quan vingui a recollir els diaris, diguau-li simplement que espereu la veïna perquè identifiqui el culpable i feu-los quedar tots cinc una estona. Algú altre reaccionarà.

Ho van fer. Però no va caldre fer-los quedar tots, car en Daniel, que fou el primer d'acudir, tot seguit que va sentir-la, amb una gran presència d'esperit digué que només passava a avisar-les que avui no podria repartir perque la seva padrina no es trobava bé i li havia demanat que en sortir d'estudi tornés directament a casa; ja repartiria a la tarda.

No el va poder retenir, perque s'escapà com un coet.

- Doncs sí, és ell ! - exclamà la filla que mai no ho havia cregut.

Potser sí, però la seguretat absoluta no la tindrien mai; dos dies després algú va tornar a embrutar-se a la marquesa ara moribunda dels Tramunt, i aquest cop el van sorprendre : era l'Esteve gran, el qual, plorant, va confessar que en Manelet li havia donat una pesseta perquè ho fes, però jurà que era la primera vegada.

A en Daniel era inútil de tornar a interrogar-lo. A partir de la seva sortida escapada ja no s'havia presentat més a la botiga i quan ella pujà al pis de dalt a preguntar que passava, l'Assumpció va contestar-li :

- Més tard hauria baixat a dir-li que ja no vindrà més perquè en Josep ha decidit que no vol que continuii repartint diaris.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

L'excusa era dèbil; el pobre Josep era poc més que un zero a l'esquerra. Però no ho va voler discutir.

- Seguramant que en Daniel li ha contat les coses a la seva manera - va dir el fill Saura aquella nit.

- Deu ser això - reflexionà ella -. Però m'estranya, en una dona tan desconfiada com l'Assumpció...

- Precisament, és prou desconfiada per decidir-se a favor de la família quan les coses són dubtoses. Perquè és molt possible que sospiti el que deu ser la veritat tal com jo la veig, o sia que tot ho va començar en Daniel i que en Manelet Tramunt ho ha proseguit per acabar de comprometre'l. Sembla una bona deducció, oi ?

- Genial ! - va riure la Lluïsa.

Fos com fos, l'únic absolutament segur era que l'Assumpció havia mentit i que no tenia ni la delicadesa d'amagar-ho; deu dies després en Daniel tornava a repartir diaris, només que ara per la Paula Vidal, l'altra llibretera.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Daniel

Era al riu amb en Roc, en Joan Durà i en Josep Tornell quan va veure en Jeroni de can Ruda, l'home de la Magència, que tornava gairebé corrent pel camí que vorejava el Basal Gran, com ells en deien d'aquella raconada on l'aigua s'aprofundia en un meandre lent dins la lentitud ja proverbial del curs poc abundant que als de casa seva no els agradava de veure'l sovintejar perquè la padrina era poruga i sempre es temia un accident tot i que el darrer que hi va haver es remuntava, per confessió de la mateixa dona, a quan ella acabava de casar-se. Ara a l'estiu, però, feia bo d'aprofitar els diumenges al matí per fer una capbussada amb d'altres nois més sortosos, que gaudien d'una mica més de llibertat i no tenien famílies tan aprensives.

Va seguir un moment amb la vista la figureta un xic geperuda d'en Jeroni i nedà cap al centre del corrent on hi havia un banc de sorra en el qual es reposà amb l'aigua fins a la cintura mentre en Josep Tornell es queixava que en Roc el volia ofegar; li havia subjectat el peu i tractava d'arrossegar-lo cap al fons en una de les seves bromes pesades i imprudents que a ell, personalment, li feien desitjar no haver-lo trobat quan acudí al basal amb els altres dos, car la seva amistat amb en Roc era relativa i, en conjunt, més aviat procurava evitar-lo. Era massa renuer i mal parlat, com el seu pare que de cada tres paraules en deia dues que feien escruixir.

Quan tornà a nedar féu per manera d'allunyar-se'n i, amb en Joan Durà, va anar remuntant el curs de l'aigua fins on la riba s'endinsava en el riu entre tot de plantes de boga que ara dreçaven llurs immensos cigars en l'aire ardent i cançoner del matí. Més enllà, ja fora del riu, en uns baixos que el prolongaven i que de vegades, quan la riuada augmentava amb les pluges de l'hivern, s'inundaven, s'estenia una gran clapa de joncs cap als quals va enfilar-se en Joan que era molt afeccionat a mastegar-ne les arrels.

- No en vols, tu ? - va preguntar-li.
- No sé com t'agraden.
- Refresquen - digué el noi.

Tornà a atansar-se a l'aigua i tots dos es van quedar asseguts al marge, amb les cames penjant, mostrant els calçotets amb què es banya-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ven, perquè de calces de bany només en tenia en Josep, i encara no eren seves, sinó del seu germà que ja era massa gran per baixar al riu.

- Si sempre fos estiu i diumenge... - comentà l'amic.

- Vas al cine, aquesta tarda ?

- No en fan cap d'apta.

En Josep pujava nedant desesperadament, perseguit per en Roc, però va aconseguir d'avançar-lo sobre el marge i arrancà a córrer cap als joncs.

- Ja t'agafaré, no et pensis ! - cridà l'altre.

- Què els passa, a aquests ? - preguntà en Joan.

Es va arronsar d'espatlles i va moure els peus en l'aigua que s'anà eixamplant en tot de petites onades fins on el corrent se les enduia.

- I tu, què fas ? - digué aleshores en Joan.

- Aquesta tarda ? Hauré de sortir amb el padrí Llorenç, suposo. Potser sortirem tots.

- El de Barcelona ?

- Sí. Ja feia dos anys que no havia vingut i es queda fins dimarts o dimecres. Deurem anar a passeig; amb això del dol,a casa no et deixen fer res.

L'altre assentí greument, ponderà :

- Però ja fa cinc o sis mesos que es va morir, la teva àvia.

- No era la meva àvia, sino la mare d'en Josep, el padrí.

- Ja ho sé, home.

- També havia de venir en Francesc, el meu germà, saps ?

- Sí...

- Però tenia angines, diu el padrí Llorenç. Potser vindrà més endavant.

Darrera d'ells van espetegar les bardisses i tots dos van girar-se perquè en Roc, si li agafava aquest acudit, no els arreplegués de sorpresa. Però en aquell moment el noi ja s'havia immobilitzat i amb el dit assenyalava camí enllà.

- Els civils ! - va dir.

Van aixecar-se tots dos i es quedaren també mirant els tres homes d'uniforme que avançaven cap al bassal, seguits per en Jeroni de can Ruda que, petit com era i amb aquelles cames curtes que tenia, gairebé es veia obligat a córrer.

-No deuen pas venir per nosaltres, oi ? - mig preguntà en Joan.

- Per què ? - digué en Roc -. No hem fet pas res.

- No sé si ens podem banyar en calçotets...

- Més val que ens vestim - féu en Josep.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Vols dir ? Baixem a l aigua.
- Que sou porucs, nois ! - es queixà en Roc.

Els civils s'atansaven, però no semblaven mirar-los ni feien cap gest en llur direcció. Un d'ells, que aleshores van veure que era el caporal, fins s'aturà un moment perque en Jeroni el pogués aconseguir i li preguntà alguna cosa. L'home va moure els braços, llargs com els d'un simi.

- Jo em poso a l'aigua - féu en Joan.

En Roc, sempre ardit, no li'n féu cap i comentà ;

- T'imagines, tan tapats i amb coll i tot amb aquesta calor ?
- Hi estan acostumats.
- Miren cap al maset blanc - observà ell. - Què deu passar ?

El petit escamot ja era a tocar del Passal Gran i, en silenci, tots comprovaren que passava de llarg, sense que cap dels quatre homes semblés ni tan sols adonar-se de llur presència.

- Jo hi vaig - decidí en Roc tot d'una.
- On ?

Però el xicot, per la riba, ja corria cap a l'altre extrem de bassal, on havien deixat la roba sota els dos albers jovenets, encara uns plançons que gairebé no feien ombra. Ell vacil.là, va esguardar cel enlaire, per apreciar la posició del sol, però encara era aviat.

- Jo també - digué.

Els altres dos van seguir-lo i tots tres començaren a saltar entre els matolls i els còdols no sempre rodons que els ferien els peus. En Roc, a tocar dels arbres, ja s'havia tret els calçotets xops d'aigua i ara, d'esquena a ells, es posava els pantalons. No li agradava que el veiessin totalment nu perquè tenia un sexe primet i reduit que, si hagués estat un altre, li hauria valgut més d'una burla dels companys i fins d'ell mateix que tenia prou motius d'enorgullir-se i, a la seva manera, no deixava de fer-ho quan baixaven al riu. Procurava, però, no exhibir-se massa perquè sabia que era pecat i no podia oblidar aquella vegada que la seva padrina el va sorprendre davant del mirall, on es contemplava, i l'amenaçà de tallar-l'hi abans de deixar-lo sense sopar i tres dies seguits sense postres, per no parlar de la confessió suplementària que va haver de fer amb en mossèn Salvà, el qual va mostrar-se força sever i li etzibà un sermó quilomètric amb abundants referències a l'infern on els culpables de conscupicència, va dir, tenien càstigs particularment penosos. Es clar que havia hagut de confessar quelcom més que un acte d'exhibicionisme; dos dies enrera, en Carlets li havia mostrat per què podia servir allò...

No era pas el moment de pensar-hi, ara. Els altres ja s'havien

vestit i ell es va asseure a terra a cordar-se les espardenyes abans de seguir-los cap al camí, darrera els civils i en Jeroni que, en efecte, tombaven cap al maset blanc, una casa de camp modesta però relativament nova i blanquejada on no vivia ningú perquè els Eura, els pagesos que n'eren els amos, així com de la finca plantada d'ametllers, van renunciar a traslladar-s'hi per un motiu o altre i continuaven domiciliats al poble, al carrer de Ponent.

Ara l'edifici semblava espetegar sota el sol, més intens i lluminós que mai contra les parets que ferien la vista. Tot d'insectes cantaven entre el rostoll i amagats entre les garbes de les finques veïnes, d'on la collita encara no havia estat retirada cap a les eres Una llagosta, grossa i torrada, saltà als seus peus, però gairebé no va fixar-s'hi, atent als moviments dels civils que en deixar el camí es desplegaven i, un per cada bancal, vagament protegits pels arbres, avançaven en direcció al mas, en Jeroni mmmm porugament refugiat darrera les espatlles amples del caporal que reposava la mà sobre la pistola encara enfundada.

Ells van aturar-se indecisos al marge de la finca, però després, sense una paraula, en Roc els invità a proseguir amb el seu exemple i tots quatre,en filera índia, progressaren arran d'ametllers, com els civils. El rostoll cruixia sota llurs peus i les branques, baixes i carregades de fruit, els fregaven els cabells xops i despentinats.

Aleshores, el caporal va girar-se. No semblà gaire sorprès de veure'ls, però amb la mà féu un gest enèrgic i gairebé amnaçador perquè s'aturessin, tot i que en aquell moment ja s'havien replegat sota un arbre corpulent i brancut d'on assistiren tot seguit a les maniobres dels civils.

Els dos números s'endinsaren fins a tocar de la construcció, convergiren a frec de l'angle prop del qual hi havia la portalada , de fuita massissa, i van separar-se novament, un cap a cada costat, fins que les parets els amagaren de la vista. El caporal, per la seva banda, va descriure un ample cercle que deixava tota una renglera d'ametllers entre ell i la casa i va aturar-se finalment darrera uns esbarzers que creixien a la riba, d'on fità el maset. Aquest cop, en Jeroni no l'havia seguit i ells, darrera en Roc que va prendre la iniciativa com de costum, s'hi anaren atansant en un progrés lent i cent vegades interromput quan els semblava que el caporal, visible des d'on eren, desviava l'esguard en llur direcció. En Jeroni, però, va retrocedir una mica i, en el precís moment que els dos números tornaven a sortir de darrera la casa, se li van reunir sota la riba, on l'home s'assegué.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Què passa, Jeroni ? - preguntà en Roc mentre es culivava al seu davant. Aleshores ja feia estona que tots quatre havien comprès que dins la casa hi devia haver algú que els civils miraven de sorprendre. No ho semblava, però. Tot era tancat i barrat fins on podien adonar-se.

- L'alcalde - va dir l'home. Se'l veia intranquil, preocupat, i no costava de capir que li feia poca gràcia trobar-se on eren.

- L'alcalde ? - van repetir ells, incomprensius.

Però el caporal ja havia abandonat el seu observatori i, amb els civils que procedíen de la casa, s'atansava a la riba on feian rotllana entorn del pagès. Va mirar-los severament i els parlà amb una veu continguda, baixa, com de qui tem aixecar la llebre abans d'hora.

- Què hi féu, vosaltres, aquí ? - va preguntar-los en castellà.

Van fitar en Roc, el portantveu, però el xicotet tampoc no digué res. El caporal féu :

- Ereu vosaltres que nedàveu al riu, oi ?

- Sí, senyor.

- Doncs apa, fora d'aquí. Cap a casa.

Van redreçar-se de mala gana i el vell de can Ruda els imità.

- Vós, no - digué el caporal, però tot seguit rectificà -. Espereuvos al camí.

Sabien que només es referia a l'home, però van voler interpretarho en sentit col.lectiu i en arribar al capdavall de la finca van aturar-se tots. Hi havia unes pedres al marge de més amunt i s'hi van asseure sense perdre de vista la casa.

Els civils conferenciaven on els havien deixat i al cap d'uns segons un d'ells s'allunyà cap a la banda de darrera del maset mentre l'altre i el caporal s'adreçaven a la porta. Tots dos números duien el fusell a la mà, però llur superior encara no s'havia tret la pistola de la funda.

- Quin alcalde ? - tornà ell, de cara al Jeroni que s'havia repenjat en una soca.

Però en aquell moment el caporal ja parlava. Una mica distanciat de la porta, al peu de la qual s'havia quedat el civil, cridà amb la testa redreçada cap a la finestra :

- Eura ! Sabem que sou aquí. Sortiu en nom de la llei !

Hi va haver un silenci. Adhuc els grills que es rascaven el ventre entre el rostoll van callar, impressionats per la ressonancia de la veu.

- Em sentiu, Eura ? - tornà el caporal -. No us poden escapar, la casa és rodejada.

- Què ha fet ? - preguntà en Josep.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

El vell va mirar-lo inexpressivament.

- Durant el temps roig va ser alcalde - digué.

Tots van emmudir, impressionats, fins que ell preguntà amb un fil de veu :

- I què hi fa, aquí ?

-Prebia el sol - digué el vell.

- On ?

- Aquí -. Ara semblava haver-se-li deslligat la llengua i explicà -. Era ajagut darrera les bardisses que hi ha a l'altra banda de casa i dormia. L'he conegut de seguida.

En Roc deixà caure una pedreta que sospesava amb la mà.

- L'heu denunciat ?

La veu del caporal tornava a aixecar-se :

- Per darrera vegada, Eura. Si no sortiu esbotzarem la porta. Sabem que sou aquí.

Va contestar-li el mateix silenci i el caporal tornà a atansar-se a la porta que examina amb el civil. Fins i tot van provar-la amb l'espatlla i aleshores el civil va dir alguna cosa mentre alçava l'arma, però el caporal va moure el cap, parlà a la seva vegada i, deixant el seu subordinat de facció on era, retrocedí cap a ells tot fent-los senyals que s'atansessin. Es referia únicament a l'home, car va mig cridar :

- Encara sou aquí, vosaltres ? - com si no els hagués vitos tota l'estona -. que no ho hagi de repetir. Cap a casa, i al trot !

A en Jeroni de can Ruda el va retenir mentre s'allunyaven, però llur conversa fou breu i uns segons després l'home corria darrera d'ells que van esperar-lo abans d'arribar a l'altura del Bassal Gran. En Roc, sense pensar-s'hi, preguntà :

- Què us volia ?

El vell mormolà, com si seguís el fil d'una protesta anterior :

- Ja m'he compromès massa i tot !

I va continuar camí enllà, seguit per la colla que va entrar amb ell al poble i va acompanyar-lo fins al carrer de Ponent, on l'home, remugant, es ficà a l'entrada de can Eura. En Joan hi va caure primer :

- Els ve a buscar perquè obrin el maset !

- Jo hi vaig ! - féu en Roc.

Ell vacil.là. La curiositat l'empenyia a assistir als esdeveniments que anaven a tenir lloc, però ja era tard, ara, i la seva padrina exigia puntualitat. A la fi va obtar per quedar-se, però després, quan en Marià Eura sortí amb l'home i tots dos s'encaminaren novament al riu, només va seguir-los fins al Passeig de Baix, on digué :

- Jo me'n torno.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

En Josep Tornell, que també semblava indecís, s'aturà a la seva vegada.

- I jo...

Els altres, però, gairebé ni els en van fer cas, perquè aleshores la colla ja havia augmentat amb dos nois del carrer Ponent i un altre que pujava pel passeig quan ells hi desembocaven. Van veure com tots plegats s'allunyaven i seguidament van pujar pel carrer de les Eures, cosa que féu comentar a en Josep :

- Haurien de viure aquí, no et sembla ?

Però ell pensava en una altra cosa i l'expressà en veu alta :

- Què li deuran fer ?

- Potser el mataran...

-Vols dir ? Ja fa deu anys que no n'hi ha, de guerra.

- Set - replicà en Josep Tornell que en tenia un més que ell.

- Set, doncs. No el poden matar, després de tant de temps.

- Poden fer el que vulguin.

- Això sí.

A casa, però, va resultar que opinaven diferentment; quan els ho va preguntar després d'haver contat els esdeveniments d'aquell matí, la padrina va declarar :

- Mai no han matat ningú. Els posen a la presó i prou. No que no es mereixin un bon escarment, de tota manera !

El padrí Llorenç, que acabava de tornar de fer el vermut al bar amb el padrí Josep, va voler saber :

- Qui és, aquest ?

- Un que va ser del Comitè de Milícies Antifeixistes i després el van fer alcalde. Tothom es pensava que se n'havia anat i a casa seva així ho deien.

- I s'ha passat tots aquests anys en una barraca ? - va estranyar-se el padrí Llorenç.

- No és una barraca, sinó una senyora casa que van acabar precisament durant la guerra. Per alguna cosa era dels qui manaven.

- Es molt de temps, perquè ningú no se n'adonés. Potser aquest home s'ha equivocat.

- El Jeroni ? No és fàcil. Ara s'ha fet molt vell i ha baixat força, però més de quatre vegades se les havien picades, amb l'Eura... A can Ruda sempre han estat carlins i si no els van tocar res devia ser perquè mai no han tingut gran cosa.

- Així i tot, hi pot haver hagut un error - insistí el padrí Llorenç.

I, de moment, els esdeveniments semblaven voler donar-li la raó, car aquell mateix vespre, quan la notícia ja s'havia escampat per tota

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

la vila, va saber-se que al maset no l'hi havien trobat. No hi havien trobat ningú. Sembla que en Maria ja va assegurar-ho des de bon començament als civils, que el maset era deshabitat, però ells van obligar-lo a obrir sense que l'home els exigís cap mmm manament judicial, cosa que ja era una bona indicació que tenia la consciència tranquil.la, s'opinava. Els uniformats, s'explicava, havien penetrat en la casa i escorcollaren detingudament totes les habitacions i dependències sense trobar senyal d'ocupació seguida i recent. No hi havia cap moble, ni peces de roba, ni puntes de cigarreta tot i que se sabia que l'Eura fumava o havia fumat anys enrera. L'únic indici, si així volia interpretar-se, eren les espardenyes descobertes als peus de la pallera, però en Marià va pretendre que eren seves i quan les hi feren emprovar va resultar que sí, que li anaven bé. Filant molt prim, també podia ésser un indici la palla més aviat premsada, com si algú hi hagués dormit no feia molt, un detall que l'Eura petit atribuí al fet que, quan acudia a treballar a la finca, solia fer-hi la migdiada. Així i tot, se'l van endur a la caserna i algú assegurà que s'hi havia passat ben bé dues hores, però s'ignorava quin era el resultat de l'interrogatori al qual ningú no dubtava que devia haver estat sotmés; en sortir, l'home s'havia adreçat directament a casa i ja no en tornà a sortir. L'endema tampoc no se'l va veure, talment com si fos ell l'amagat.

Aviat van començar a córrer tot de rumors fantasiosos i el dilluns a migdia, quan se'n tornava a casa a dinar, ell mateix va poder sentir que en un rotllet d'homes reunits davant la farmacia es deia que al maset els Eura hi havien fet construir un pou del qual no havien sabut trobar l'entrada els civils. Va aturar-se a escoltar, darrera el senyor Griset, el farmacèutic, que feia :

- Ningú no hi pot viure, en un pou.
- Potser és un cup - digué algú altre.
- Ni en un cup, home !
- Es que no hi devia viure - féu el senyor Carreu, l'amo de la sabateria -. Li devia servir per casos extrems, com el d'ahir.
- Això ens ho podria dir el Moragues que va fer la casa - suggerí el senyor Aleu, el rellotger -. Ell ho ha de saber, si hi ha pou o no n'hi ha. O cup. El que sigui.

El senyor Griset reflexionà :

- No és verosímil que un home es passi set anys en una casa que és a tocar de la vila sense que ningú no s'ho hagi olorat mai. Bé li calia menjar, per exemple...
- L'hi devien dur de casa seva...

- Es clar, si hi era. Però si sempre se'ls hagués vist anar a la finca amb menjar, haurien cridat l'atenció.

- No s'hi fixen, la gent, en això ! - pretengué el senyor Carreu -. Els pagesos agafen el sarró i ningú no sap si hi duen dinar per dos o per cinc...

- Si l'hagués descobert algú altre, no sé, encara potser m'ho creuria, però que sigui precisament en Jeroni de can Ruda... - opinà el senyor Griset redreçant-se una mica sobre les puntes dels peus, amb les mans a la butxaca -. Veu roigs a tot arreu, aquest. Es una fixació.

Això darrer no ho va entendre, però ho retingué i en arribar a casa fou la primera cosa a que es referí.

- Diu que el Jeroni té una fixació ?

- Quina fixació ? - preguntà el padrí Josep.

- Ho ha dit el senyor Griset. Diu que veu roigs a tot arreu...

- Com que encara en queden ! - comentà la padrina que sortia de la cuina a parar taula perquè la Fina encara no havia arribat.

- I què és ? - féu ell.

Va contestar-li el padrí Llorenç :

- Deu voler dir que hi té una mania.

- Més valdria que es preocupés de les seves, de manies, aquest ! - digué la padrina -. Tothom, llevat de la seva muller, sap que és un empaita-faldilles.

- La vida dels pobles té això d'agradable... - comentà el padri Llorenç, una mica sarcàstic.

- Vols dir que a les ciutats grans no passa el mateix ?

- Potser no tant.

Ell va adreçar-se a la porta, on acabaven de trucar. Era la Fina, que també duia notícies. Ella sempre en sabia, perquè ara treballava a l'agència de mecanògrafa i, a més, sovint la feien sortir a cobrar factures. Parlava doncs amb molta gent i, pel restant, s'havia anat tornant una mica xafardera. De bones a primeres, declarà :

- Diu que el persegueixen.

Ell va veure que la seva mare ja tenia la boca oberta, probablement per preguntar-li per què venia tan tard, car ja feia mitja hora que hauria d'haver sortit de la feina. Naturalment que sempre tenia l'excusa de les factures, tota vegada que mmmmmm hi havia clients que la feien esperar, però ell no ignorava, com la padrina, que darrerament en Frederic Mora l'anava a buscar a l'hora de plegar i l'acompanyava fins a la plaça.

- A l'Eura, vols dir ? - pregunta el pare.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Sí. A can Cosme, els de la fusteria, deien que la guardia civil ha organitzat una batuda.

- Bona hora ! - féu la dona -. Ja te temps d'haver arribat a França !

- Deuen haver donat l'alerta. El senyor Cosme estava segur que l'agafarien.

- I gossos també en tenen ? - pregunta mansament el padrí Llorenç.

- Gossos ?

La seva germana, però, l'havia entès perfectament.

- Es clar, què has de dir, tu ? - digué.

El padrí Llorenç era roig, recordà ell amb un petit estremiment a la pell. A casa no hi al.ludien gaire sovint, però de vegades, quan escrivia, alguns comentaris eren inevitables i la seva germana no podia estar-se de comentar :

- Aquest no canviarà mai.

El darrer cop que féu una apreciació d'aquestes, la Fina digué :

- No tots els roigs són dolents.

- I tu, què saps ? - la contradí la seva mare agressivament.

- El senyor Dènia diu que va ser oficial durant la guerra i és d'allò més considerat amb tothom. I això que va estar a la presó.

- A la presó ?

Es veu que no ho sabia; el senyor Dénia, l'encarregat de l'agència des que es jubilà el que en feia abans, no era de la localitat, a la qual van traslladar-lo aleshores dés de la sucursal on tenia un lloc d'escrivent.

- Ell mateix ho diu, no se n'amaga pas. Tots n'estem molt contents.

El padrí Josep, que cada dia el desconcertava més, perquè no sabia mai com respondria, digué, corroborant la filla :

- A tot arreu hi ha de tot.

La dona li ho deixà passar, probablement perquè no tenia prou elements de judici sobre el senyor Dènia, el qual d'altra part assistia normalment a missa, una pedra de toc que solia inclinar les seves simpaties. Amb el germà, però, li calia fer forçosament una excepció i se'n desentenia amb expressions com aquella :

- Es clar, què has de dir, tu ?

una mica despectives i que no immutaven pas l'home, el qual ara reflexionà :

-Si després de set anys d'haver-se acabat la guerra i només perquè un ximplet qualsevol ha tingut l'acudit de fer una denúncia, es mobilitzen les forces per a detenir un home que va ser alcalde aleshores, és que les coses no marxen com cal...

Ella, però, el va interrompre :

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Què et sembla, doncs, que els haurien de deixar tranquils perquè puguessin organitzar una altra revolució ? No em facis riure !

- I què vols que organitzi un desgraciat que encara s'amagava, després de tants anys ? Es poc caritatiu, això, noia.

- El senyor Cosme també ha dit que es va portar bé, que mai... -comença la Fina.

La seva mare va saltar :

- Quin altre, aquest ! Sempre ha volgut estar bé amb tothom, però a l'inrevés. Quant la guerra, només sospirava perquè entressin els nacionals i ara voldria que tornessin a manar els comunistes. Mai no està content !

- Potser aleshores no sabia ben bé de què parlava - féu el padrí Lloreng amb sorna.

El observà que el padrí Josep callava i després el va veure anar-se'n a la cuina mentre la Fina es ficava al seu dormitori a treure's les mitges que la seva mare li feia dur a desgrat de la calor i el vestit de carrer que substituïa per una bata de percala.

- Amb tu no acabaríem mai ! - sospirà la padrina Assumpció -. Més val que t'asseguis a taula. Tu, Daniel, a veure si et rentes.

La conversa, però, no era acabada, perque durant el dinar va reproduir-se quan la Fina recordà que amb la noia de can Mures, la filla d'en Marià, hi havia anat a l'acadèmia, ja feia dos anys, aleshores que aprenia mecanografia mentre treballava a can Filomat.

- Sí, de pretencions sempre n'han tingut - fou el comentari de la padrina -. Total per acabar anant al camp... El seu oncle ja ho era així, també. Molt saberut, com aquell bona peça que teníem sota, el Magí de la Flora. El que no entenc és que la dona d'en Marià, la Tereseta, s'hagi avingut a mantenir-lo durant tant de temps.

- No pagava pas ella - recorda el padrí Josep -. Les tres o quatre finques que tenen eren d'ell, de l'Eura gran; en Marià només tenia la del maset i fins després de la guerra...

- Així i tot ? Amb el gasiva que és aquella dona !... L'hauries de veure comprar, sembla que tot li dolgui. Si l'agafen, estic segura que es traurà un pes de sobre.

- No sé, ja veurem... - féu el padrí Josep vagament.

No ho van veure fins el divendres, quan l'interès sobre l'assumpte ja començava a cedir, potser perquè el dimecres hi havia hagut un suïcidi a la població, el de la jove de cal Nano que va tirar-se al pas del tren i fou enterrada pràcticament d'amagat, sense tocs de campana ni misses de difunts tot i que la família era catòlica practicant. Va dir-se que patia d'un mal inguarible, però no faltaren veus que insinuaren

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

desavinences conjugals que, fossin o no certes, foren oblidades ràpidament quan aquella nit va començar a córrer la notícia que els escèptics s'havien equivocat una vegada més, car la guardia civil havia retrobat la pista del fugitiu i, després de fer-hi moltes voltes, acabà al mateix indret on tot havia començat : al maset blanc.

A poc a poc es van anar sabent detalls, sobretot per boca d'un altre pagès, en Galifardeu per mal nom, el qual s'ensopegà a passar prop de la casa a darreres hores de la tarda i va haver d'escaparse per no trobar-se entre dos focs, ja que el fugitiu disparava des d'una finestra i la guàrdia civil es va veure obligada a defensar-se i repel.lir l'agressió. Resultava de tota manera una mica estrany que de trets no n'hagués sentit ningú a despit de la proximitat del maset a les cases que ja vorejaven el riu, i tothom sabia que els màusers són sorollosos. Això, pel que sembla, no desconcertà pas de moment el Galifardeu que insistí en la seva versió, només desmentida un parell de dies més tard, quan ja l'havien citat a la caserna ~~[illegible]~~ on devien exigir-li ~~[illegible]~~ que es retractés, car de trets no n'hi havia hagut, l'Eura no disposava de cap arma i els civils, com va contar posteriorment un dels quatre números que havíen pres part en l'operació, van limitar-se a escalar el cobert baix de la banda de darrera del mas perquè en Marià no era a casa ni el pogueren trobar enlloc i la seva dona va pretendre que les claus no les tenia.

Ell va imaginar-se que devia haver-se repetit aquella escena del diumenge, quan el caporal el cridà perquè sortís, i que l'home simplement devia negar-s'hi o donar la callada per resposta, cosa que els obligà a esbotzar la porta de darrera, com va poder veure el diumenge següent, quan hi acudí amb en Joan Durà i en Josep Tornell, aquest cop afortunadament sense en Roc, i van poder reseguir tota la casa que s'havia quedat badada com van deixar-la els civils en sortir per la porta de davant que van obrir per la banda de dins, si no la va obrir el mateix Eura que en devia tenir la clau.

Li hauria agradat de veure'l emmanillat aquella nit que, ja tard, van dur-lo a la presó, un localet que ocupava els baixos de l'ajuntament,a peu pla, però aleshores, quan el padrí Josep tornà amb la notícia, aquest cop segura, ell ja era a casa i la dona no el deixà sortir perque per molt que aprovés la detenció trobava que era de molt mal gust fer-ne un espectacle, com gairebé va ser segons la Rina que fou més afortunada, car en aquell moment era a cercar la llet, d'on no va tornar fins a dos quarts de deu amb el pot buit; mentre badava, la Paula lletera l'havia acabada tota i a l'altre lleteria on anà després tampoc no els en quedava ni gota. Això va motivar que les explicacions de-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tallades no les referís fins després, en havent sopat, quan els ànims ja s'havien tranquil.litzat una mica i ella havia enllestit els plats que la seva mare li féu fregar, tot i que gairebé no ho feia mai en atenció que treballava. Avui, però, venia a ésser una mena de càstig per haver anat a xafardexar a la plaça, on contà que s'havia reunit un grapat de gent i que encara n'hi acudien quan l'home desembocà pel carrer dels Penitents entre els dos guàrdies seguits pel caporal, ja que els altres dos van separar-se'n al Passeig de Baix i s'adreçaren directament a la caserna. L'agutzil era a la porta de cala vila, amb les claus, i l'Eura hi avançà sense vacil.lacions i amb la vista alta, perquè no semblava avergonyit per bé que tampoc no se'l veia desafiador, cosa que al capdavall no havia estat mai com digué el padr: Josep, immediatament contradit per la seva dona que sempre li havia trobat una arrogància de mala llei, com a tota la família, afegí, i va dir-ho amb tanta seguretat que ell es mig preguntà quin comentari hi hauria fet l'oncle Llorenç si encara hagués estat amb ells, però se n'havia anat el dijous amb el tren de primera hora de la tarda que venia tan retardat que ell no pogué quedar-se a esperar-lo; entrava a treballar a les quatre i l'home mateix li recomanà que no hi faltés per culpa seva.

Fos quina fos però la seva actitud en aquell moment que travessà entre la multitud, de l'Eura pretesament arrogant ja no en restava res l'endemà, quan ell el va poder veure darrera les reixes del calabós que li feia de presó provisional abans de traslladar-lo a Tarragona. Ell hi passà al matí, no sols per curiositat, sinó perquè aquell era el camí obligat quan s'adreçava al treball. L'home, aleshores, a dos quarts de nou, potser encara dormia, el cas és que no era visible, però a la una, quan plegà i repetí el camí a la inversa, cap a casa, a la plaça hi havia potser una dotzena de persones, la majoria dones, que miraven en direcció a les reixes, totes una mica distants, com si la proximitat amb el pretès criminal fos perillosa. Va aturar-se, naturalment, i fità el rostre barbut i gris amb els ulls injectats de sang, com si li hagués tocat una solellada o hagués plorat, deixà rellicar l'esguard pel seu damunt amb una expressió buida i absent que feia més miserables i àdhuc treia vida a les faccions xuclades i marcides tot i que l'Eura encara no era vell, a casa s'havia comentat la nit abans que aleshores de la guerra tot just tenia uns trenta cinc anys, cosa que li'n donava poc més de quaranta en l'actualitat.

L'actitud de les dones i curiosos era expectant i en conjunt silenciosa, com la de persones massa impressionades davant la gàbia d'un animal exòtic que encara no han vist mai. L'únic comentari que va sentir

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

fou el d'una dona jove que duia una criatura en braços i deia a una altra noia dreta al seu costat :

- No sembla tan dolent, oi ?

Però menys ho hauria semblat encara sense aquella capa de pèl clapejat de blanc i negre que li cobria les galtes, sense els cabells excessivament llargs que indicaven prou clarament tots els problemes minúsculs però amoinadors amb els que havia hagut d'enfrontar-se durant aquell temps que romangué amagat. De tant en tant, pensà ell, devia afaitar-lo i xollar-lo el seu germà que ara potser seria detingut per complicitat segons digué el padrí Josep que semblava compadir una mica la família, ja que com va recalcar :

- Prou càstig que ha tingut.

La padrina gairebé va enfadar-s'hi, perquè era la segona vegada que ho deia i a més tenia un humor cada dia més difícil i execrable com va reconèixer la Fina en comentar en veu baixa :

- Aviat no s'hi podrà parlar.

El seu pare, que ho sentí, li adreçà una mirada severa i una mica esporuguida, com de persona que sap que, en definitiva, pagarà fins i tot els errors o els atreviments dels altres. Ell no ho acabava de comprendre, perquè l'home, fora de casa, es mostrava ben diferent i de vegades fins i tot una mica agressiu quan parlava amb algú que no fos el senyor Antoni del garatge, amb el qual es mostrava humil tot i que l'amo no hi corresponia amb una compensació econòmica adequeda segons havia sentit dir a la padrina que sempre es queixava d'anar curta de diners a despit que ara tots guanyaven poc o molt. I no era pas que tiressin els duros per la finestra ni que ella fos generosa quan a finals de setmana li lliuraven el jornal; a ell mateix només li donava cinc pessetes que després encara li fiscalitzava per assegurar-se que les havia despeses honestamnt.

- Una cosa que no tolero són els vicis - deia de vegades.

Potser això, més que les activitats polítiques, era el que la feia tan dura quan parlaven de l'Eura, per bé que ni una sola vegada no es referís, en presencia seva, a les dues dones amb qui havia viscut, una abans de la guerra i l'altra quan ja era alcalde, detalls que va saber pel petit dels Esteve aquell dia mateix que havia vist l'home, però al vespre, quan ja estaven a punt de sopar i ell, que era al balcó d'on va sorprendre una animació inusitada a la plaça, s'escapolí del pis sense avisar i arribà prop de la presó en el precís instant que el caporal i dos guàrdies se l'enduien, sempre emmanillat, cap a l'estació on agafarien el tren de la nit. No va seguir-los, perquè comprengué que no disposava de temps, però en girar-se per tal de tornar a casa gaire-

bé ensopegà amb en Benjamí que va aturar-se bo i que llurs relacions sempre havien estat tibants des que el seu germà gran, l'Albert, s'havia venut al noi Tramunt per una pesseta.

- Tu hi eres, oi ? - va preguntar-li l'altre.
- On ?
- Quan el van detenir. M'ho ha dit en Roc.

No negà ni afirmà, sinó que digué vagament :

- Erem uns quants.
- I estava sol ?
- Amb qui havia d'estar ?
- Vull dir si no hi havia cap xavala -. I aleshores va explicar-li-ho, perquè a casa seva n'havien parlat ben francament -. Abans vivia amb una castellana i de primer ja havia viscut amb la Pepa Lluc. Es clar que aleshores era diferent, diu que la gent no calia que es casessin...

S'ho hauria hagut de callar, però la notícia resultava tan sorprenent i en Benjamí semblava estar-ne tan segur que, en tornar a casa, no pogué evitar de referir-s'hi a desgrat que la meva padrina ja havia descobert la seva breu sortida i el va rebre amb uns quants crits abans de fer-li rentar les mans, cosa que sovint s'oblidava de fer. Ho preguntà al padrí :

- Es veritat que la gent només es casen des que hi ha els nacionals ?
- D'on ho has tret,això ? - va riure l'home.
- M'ho ha dit un noi.
- Ja veus que la teva padrina i jo som casats...

La dona, que venia la de cuina, féu :

- No sé amb quina mena de nois et fas... Tothom s'ha casat sempre.
- Però l'Aura... - començà ell.
- Bomic exemple, a fe ! Apa, a menjar ! Els nois, en segons quines coses, no s'hi posen.

Ben mirat, sempre era el mateix, però si es pensaven que era un ignorant anaven errats de mig en mig perquè ara, reflexionà no sense satisfacció, de coses ja no li n'havien d'ensenyar cap.

- Sí, padrina - contestà plàcidament.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Fina

En tornar a casa amb en Daniel que, molts dies, solia coincidir amb ella des que treballava a les "Novetats Altafulla", la mare va preguntar-los si havien passat a veure la tia Joana i fins els mig renyà en contestar-li tots dos que no se n'havien recordat.

- Sou uns distrets, cada any us n'oblideu.

No tenia res d'estrany, perquè ella mai no hi pensava en termes de la tia Benigna, sinó de la tia Joana, tal com l'havien acostumada a anomenar-la. De més petita no ho entenia, però després va comprendre perfectament que una dona amb aquell nom tan poc corrent preferís el segon dels tres que duia des que van batejar-la. No era tan lògic, en canvi, que el sant no l'hagués transferit i continués celebrant la festa el dia 13 de febrer.

Hi van anar doncs/en havent dinat, abans d'entrar de nou a la feina, tots dos una mica mandrosos tot i que el temps no hi convidava; el dia d'hivern era cru, bufava un vent una mica fort que a la plaça escombrava les deixalles que encara quedaven de les marmanyeres que al matí hi havien parat i ella avançava encongida sota el/seu abric, al costat d'en Daniel que duia les mans a les butxaques i ara i adés se les treia per escalfar-se-les amb l'alè. Ja eren als porxos quan, inesperadament, li va fer una pregunta :

- De veritat,sóc lleig ?
- Per què ? - es va sorprendre ella.
-A la botiga ho diuen.

En realitat,com aclarí tot seguit, només li ho deia en Sabaté, l'altre aprenent, però ell tenia el costum de generalitzar i de referir-se sempre a la botiga quan reportava l'opinió que havia expressar algun dels seus companys, sobre el que fos.

- No ho trobo pas - va contestar-li una mica divertida.

I no, no ho era. Sense aquell cutis una mica granellut de l'adolescència que ella per sort s'havia estalviat, i la mica de pèl moixí que li baixava de les patilles mal tallades hauria estat un noi ben paregut, i amb tota seguretat que acabaria essent-ho quan deixés enrera aquell període ingrat dels catorze-quinze anys, quan tots els xicots

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tenen un aspecte una mica inarticulat i van creixent a batzegades, li semblava a ella.

- Sempre es burla dels meus grans - afegí el noi.

- Deixa'l dir. I recorda-li que té el nas de patatat, com tots els de casa seva. I que mai no se'l traurà de damunt.

- Oi que sí que l'hi té ?

- Naturalment. Però no sabia que et preocupés tant, això de ser o no ser lleig. Els homes rai ! - va riure -. A la Margarida força que sembles agradar-li !

El fred li havia envermellit una mica les galtes, però ara observà que lá coloració s'aprofundia mentre desviava l'esguard, incòmode.

- Et creies que no m'hi havia fixat ?

- Es una fleuma - digué ell.

- Ben simpàtica que és ! Més que els de casa seva - afegí, perquè l'empleat de la telefònica que anys enrera s'havia instal.lat al carrer i la seva família havien resultat persones més aviat adustes que gairebé no alternaven amb els veïns, mentre la Margarida, la filla petita, s'havia sabut integrar perfectament i no sols solia parlar sempre en català sinó que era servicial i molt sociable. Es cert que físicament no valia gran cosa, era primera i desnarida i, tot i els seus catorze anys complerts, llisa com una post de planxar.

- Daniel, oi que em redreçaràs el manillar de la bicicleta ? - escarní ell -. No em vols deixar aquella novel.la policiaca que llegies ?...

Ella tornà a riure.

- Es per això, home, que s'interessa per tu !

- Que no s'hi interessi tant, doncs.

- Ben content que hauries d'estar.

Però no ho estava, ja es veia, i a la pobre Margarida no li ho amagava pas, de vegades era brusc i mal educat tot i que ordinàriament ho dissimulava sota una capa d'hipocresia que feia que la gent digues-sin :

- En Daniel si que és un bon minyó !

La mateixa mare l'hi tenia, perquè no solia replicar com ella, sempre cedia quan hi havia una diferència d'opinió, s'avenia fàcilment a raons i ara, des que treballava, es mostrava interessat per la feina. En el fons, però, només cercava el seu avantatge pel camí de l'assentiment i tenia una mena d'egoisme que semblava més propi d un vell que d'un noi de la seva edat. Es a dir, era un gata maula. Prou que s'havia vist aleshores que, dos mesos enrera, la mare va posar-se malalta al llit amb un refredat pertinaç que de fet era una grip com una casa. Mai no va oferir-se a fer res; amb l'excusa que en acabar la feina havia de

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

plegar les peces de roba perquè a la tarda, en obrir, tot tornés a ésser al seu lloc, ben ordenat, cada dia es presentava ja a punt de dinar per tal d'evitar-se les compres de darrera hora que havien convingut que es repartirien per no haver de fer festa tota vegada que la dona no estava prou greu perquè es quedessin a fer-li companyia, ni ella no els ho hauria consentit. La llauna de la brossa no la va baixar ni una sola vegada espontàniament, sempre calia que li ho recordés. Quan se'ls va rebentar la canonada de la conducció d aigües va ésser ella qui va haver de pujar i baixar de les golfes, i ella qui va haver d'acudir a l'ajuntament quan se'ls embussà l'aforament... Ara, de quedar bé em sabia, el primer que feia en entrar al pis era precipitar-se a l'habitació i preguntar a la malalta com es trobava, si volia alguna cosa, si ja s'havia pres les medicines que el metge receptà... Com que la mare no estava en situació de veure res més i ella no va queixar-se mai, no tenia res d'estrany que, en aixecar-se, ~~mmmmmm~~ opinés que en Daniel havia dut com qui diu el pes de la casa. Exagerava, naturalment, va reconèixer en pensar-hi, pero no tant, tampoc.

De tota manera, ho comprenia. Aquella era la reacció del noi a l'ambient en conjunt intolerant que havia creat la mare amb el seu caràcter i la seva manera d'ésser. Ella, que era d'una altra pasta, hi reaccionava amb un sentiment de revolta, però en Daniel havia escollit el "Sí, senyora, no senyora" que li evitava maldecaps i topades que, d'altra banda, potser no es podia permetre tan bé com ella pel fet d'ésser un afillat que havia d'agrair les bondats tingudes amb ell com, d'una manra o altra, sempre li recordava alguna de les persones ben intencionades que abundaven a Miudelles. Ella sabia que se n'hauria sentit una mica humiliada i suposava que el mateix li passava a en Daniel. Per això li perdonava més fàcilment la seva murrieria i, des que havia comprès la seva posició, li estalvià retrets, de la mena que fossin, i féu sempre per manera de tractar-lo amb generositat. Era una de les coses que l'enorgullien més, que als seus disset anys fos capaç de tanta maduresa. És veritat, va pensar complaguda, que era més reflexiva que la majoria de noies de la seva edat i que així ho havia reconggut el senyor Dènia quan li augmentà el seu, darrerament, i li digué :

- No m'ho agraeixis , perquè t'ho mereixes.

I no hi havia dubte que només podia tractar-se de mèrits professionals, perquè el senyor Dènia era d'una formalitat poc corrent, mai no havia tingut un gest matusser ni li havia fet la més petita insinuació desavinent com semblava ésser norma entre l'alt personal de moltes empreses; en el curs del darrer any havia sabut de dos casos per boca

de les pròpies interessades, una d'elles la Maria Mosquell que treballava a la merceria Barnola, i l'altra la Paquita Agustí, una mecanògrafa de can Serpis que era particularment distingida pel senyor Planesas, el gerent que havia volgut fer-la la seva secretària particular a canvi d'unes concessions que ella refusà indignada abans de deixar l'empresa amb una excusa. La Maria, en canvi, s'havia quedat a la Merceria i potser s'havia mostrat més consentidora que no deia; darrerament vestia molt bé i àdhuc a casa seva semblaven brillar-la més. És clar que aquells eren poc escrupulosos, l'altra germana, la Clara, tenia una fama una mica relliscosa i no parava de canviar de xicots. Si badava massa, es quedaria soltera, perquè ja devia tenir els seus vint-i-tres o vint-i-quatre anys. Naturalment que això no tenia cap importància, ella mateixa no pensava pas casar-se...

- Ja hi som - va dir en Daniel al seu costat.

Dalt només hi havia la tia Joana i els dos fills petits, en Narcis i en Miquel, perquè el marit i els altres tres nois, tots empleats de can Serpis, es posaven a la feina a les tres i ara ja era un quart de quatre. Per això el sant no el celebrarien verament dins diumenge, com va recordar-los la dona que sortí de la cuina amb el davant de la bata humit i els besà tots dos quan li digueren :

- Per molts anys, tia, i que els celebris feliços en companyia dels teus - tal com els havien ensenyat i repetien any darrera any a casa.

- Gràcies, noia; gràcies, Daniel. No pensava en vosaltres, ara...

Però era mentida, perquè ja els tenia preparats uns quants dolços i una ampolla de vi dolç que van haver de tastar vulguis o no i que compartiren amb en Narcís i en Miquel, dos xicots una mica eixuts però bons nois que a ella li costava una mica de considerar com a parents, potser perquè les relacions que havien tingut sempre amb la família del seu pare havien estat més aviat cerimonioses i convencionals, sobretot des que es va morir l'àvia i tan rarament acudien al pis del carrer Berga. És clar que tots plegats eren una mica estranys i no feien com d'altres famílies que, en ocasió de festes grosses o de sants, es reunien entorn d'una mateixa taula; la darrera vegada va ésser el dia de Nadal, l'any abans de perdre l'àvia. Uns i altres es limitaven a quedar bé com exigia la bona educació. A la tarda, la mare faria una visiteta i ja hauria complert fins al proper sant.

- Estàs content, Daniel, a can Altafulla ? - preguntà la tia Joana, asseguda a l'altre costat de taula, però sense menjar ni beure res.

- Sí, molt - féu el noi.

Ella sabia que no era veritat, que aquella feina li desagradava i que el senyor Sans, l'encarregat de la botiga, era exigent i una mica

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

poca-solta, però el noi no ho hauria confessat per res del món, no havia comprès pel to de les seves respostes, per alguna evasiva. No tothom era tan bon psicòleg com ella, és clar.

-Millor - digué la tia -. Ara jo vull treure aquest - i assenyalà en Miquel que tot just tenia quinze anys - de can Foradat perquè li fan portar unes caixes que no duria ni un home. Els tractes no ván ser aquests.

Es referia a la fabrica de sabons que, per altra banda, deien que tutllava tan malament des del punt de vista econòmic.

- Si el pogués posar al banc com en Narcís... - afegí.

Però ella estava segura que no hi entraria, tots cinc fills eren una mica obtusos i a en Narcís ja li havia costat prou. Tampoc no tenien gaires estudis, perquè els havien hagut de posar d'hora a treballar i ni la tia ni l'oncle no havien estat prou previsors. Enaixò la seva mare hi havia vist més clar quan va voler que assistís a l'acadèmia.

- Sempre seria millor. I també guanyaria més - digué per dir una cosa o altra.

Però en Miquel manifestà :

- Jo no hi vull entrar, al banc.

- Tu faràs el que et diguin - replicà la tia -, estaríem bé !

- No m'hi sé estar, tot el dia assegut. Aquest perquè és un escalfacadires.

En Narcís només va somriure i begué una mica més de vi mentre ella consultava el rellotge. En Frederic potser l'esperava a la cantonada del carrer Major, però ja es veurien al vespre. Valia que es decidís a dir-li que perdien el temps tots dos.

- Es aviat, encara - digué la tia que havia sorprès la seva ullada -. Menja'n un altre... Té, aquest de nata que té tan bon aspecte. I tu, Daniel... No t'agraden, els dolços ?

- Sí, senyora, són molt bons.

No ho eren perquè els devia haver comprat a can Mullera, uns sapastres que venien més barat que les altres dolceries, sobretot quan es tractava de coses que els sobraven del dia abans.

- Agafa'n un altre, doncs...

Tots dos van obeir, però ella no ho va dir, que eren bons; des de temps enrera s'havia fet el propòsit de mentir únicament en circumstàncies inevitables i mai, per tant, en qüestions tan inessencials com el gust dels dolços.

- Ara ja s'atansa el teu, de sant - digué la tia.

- Sí, aviat.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

En Frederic, si encara continuava amb ell, li faria un present, m'estava segura, però a casa no li regalarien res perquè mai no hi havien estat afeccionats i no podia considerar-se un regal aquell llençol o aquella mitja dotzena de tovalloles que la mare li oferiria inevitablement, com feia des d'un any i mig ençà, quan en complí setze i se li acudí la idea d'anar-li fent un eixovar per al dia que es casés. Car ella es pensava que es casaria i feia els ulls grossos sobre aquell mig festeig amb en Frederic que fins a cert punt era de bona casa, en el sentit que el seu pare guanyava molts diners amb el bufet d'advocat, un dels dos únics que hi havia a Riudelles tot i que la població tingués prop de deu mil habitants. Els altres que hi tenien despatx obert eren de fora i només hi acudien un o dos dies cada setmana. Per això era una ximpleria que en Frederic no hagués volgut estudiar i s'hagués col.locat al despatx de la fassina.

- Ja sé que sóc més esclau - deia,-i que mai no faré tants diners, però no m'agrada d'enredar la gent.

Això era el que li agradava més d'ell, la seva honestedat. Bé,en realitat li agradava tot i per això anava ajornant aquell moment de dir-li que llur festeig no podia ésser seriós perquè no tindria l'acabament previst. No volia fer allò que la mare en deia fundar una família, la mateixa dona li havia mostrat, ben cert que sense proposar-s'ho, que el matrimoni no sempre és un estat desitjable i que una llar no té res a veure amb aquella comunitat de propòsit que se suposava ni era un refugi on cercar la pau o la felicitat. Sempre havia tingut els ulls ben oberts i comprenia molt més que ells no s'imaginaven.

Tornà a consultar el rellotge. Tres quarts de quatre, o gairebé, perquè li avançava una mica.

- Ens en hem d'anar, tia - digué.

També se n'havien d'anar en Narcis i en Miquel i van sortir tots quatre plegats,però només en Narcís els acompanyà un moment; el seu germà tirava ciutat avall, cap al carrer de Tonent, on hi havia la fàbrica de sabons.

En Frederic, com havia suposat, ja no era a la cantonada i tots tres van pujar fins a la Rambleta, on el cosí els deixà per reunir-se amb els quatre o cinc empleats bancaris que esperaven entorn d'un dels seients de pedra del passeig.

- No els has mmmh trobat rancis, tu ? - preguntà quan fou a soles amb en Daniel.

-Què ?

- Els dolços.

- Ves...

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Ja m'ho pots dir, home, a mi !
- Una mica, potser...
- Una mica, potser... - escarní ella -. Tu si que no et perdràs mai per una paraula comprometedora !
- No els ho havia de dir pas - es defensà ell.
- Tampoc no calia que diguessis que eren molt bons.
- La padrina diu que s'ha de ser educat.

Va mirar-lo una mica encuriosida, perquè les paraules amagaven incompletament un to sorneguer que, en general, dissimulava bé.

- Naturalment. Només et faltava entrar a treballar en uns magatzems de robes, a tu ! Quan comencis a vendre, segur que vinc a veure com ho fas !
- De què estàs enfadada ? - li preguntà ell.

Va adonar-se que era una bona pregunta, i continuà reflexionant-hi quan se separaren davant de can Altafulla, on el senyor Sans ja obria l'establiment. Estava enfadada i no sabia de què ni com li havia vingut. Continuament queia en estats d'ànim que res no li havia fet preveure, que la sorprenien. En el fons, potser es preocupava massa de les coses i es deixava afectar per tot de circumstàncies indiferents o que, normalment, haurien hagut de ser-li indiferents. No ho sabia. El fet és que era molt més emotiva que no demostrava, sobretot molt més sensible que la seva mare no s'hauria imaginat quan per exeple li reprotxava :

- Sembla que tant se te'n fumi tot, a tu !

En Frederic, tot i que al capdavall només tenia vint anys, tres més que ella, la comprenia molt més bé i deia que era precisament per la seva sensibilitat que li agradava . Això no el privava de queixar-se que fos poc demostrativa quan intentava de besar-la i ella s'hi refusava, sense voler veure que tenia més por d'ella mateixa que del noi. Fet i fet sóc més apassionada que ell, reflexionà. Les vegades que li cedia, quan la situació era favorable i al mateix temps oferia poc perill, se sentia tota trasbalsda, Es clar que, si no volia casar-se, no tenia gaire sentit allò de guardar-se...

La feina del despatx, augmentada pel fet que en Ciró, l'encarregat de facturacions, estava malalt, va absorbir-la prou perquè en Daniel, en Frederic, la seva família i la seva pròpia persona retrocedissin cap a les profunditats del seu inconscient mentre manejava factures, albarans, guies de circulació i acudia a l'estació on en Conejo, un dels factors, va dir-li que cada dia es feia més maca, una observació que hauria pogut estalviar-se des del moment que era casat i tenia pel cap baix trenta-cinc anys, una edat força respectable. No li va

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

respondre ni amb un somrís i despatxà la feina amb aquella eficiència que ningú no li negava. Amb la mateixa meticulositat estudià després unes reclamacions que declara injustificades perquè l'empaquetat de les mercaderies era insuficient i, a la fi, va posar-se a la màquina per enllestir la correspondència que sempre procurava dur al dia.

A les set, com que hi havia hagut interrupcions, encara li restaven tres cartes i per això en Frederic va haver d'esperar-se vint minuts suplementaris a la cantonada del carrer del Ferrocarril, on mmmmm solien trobar-se en deixar ella la feina.

- Què fas hores extraordinàries ? - va preguntar-li el noi.

- Les faig, però no me les paguen - replicà.

En aquella hora ja era fosc i, entre les clapes de llum dels fanals distanciats i somorts, van anar progressant cap al pas a nivell, on es van desviar per darrera els corrals d'en Minguell, el tractant de bestiar que tenia dues carnisseries. Les ovelles que de dia pasturaven pel terme ja havien estat recollides i ara se les sentia belar lúgubrement darrera les tanques de pedra que desprenien una fortor densa d'excrements i de llana bruta i mmmmm asolellada. Ella, però, gairebé no la sentia, car no parava de preguntar-se : li ho dic ? Ja feia mesos que cercava l'ocasió de sincerar-se, pero mai no sabia aprofitar-la quan se li presentava. Devia ésser perquè el volia massa. Li havia agradat sempre, quan encara era una criatura i es deixava acompanyar per en Boixeda en sortir de l'acadèmia. Però va caldre que un diumenge s'escapés al ball d'amagat de casa seva perquè el noi la remarqués, val a dir que potser una mica perquè ella no va fer res per amagar-li com s'interessava per la seva persona.

- En què penses ? - va sentir que li preguntava tot d'una.

- En res, t'escoltava.

- I què he dit ?

No en tenia la més petita idea i, potser per compensar-lo de la seva distracció, no s'oposà a que la besés quan eren al tombant del carrer de Sant Antoni, on hi havia una menuda raconada fosca a tocar d'una entrada igualment obscura cap a la qual va empenyer-la en Frederic com ja havia intentat de fer altres vegades sense èxit. També avui protestà :

- No ! Frederic...

- No hi ha ningú, en aquesta hora - murmolà ell com aquell vespre que va explicar-li que hi vivien els Florensa, un marit i muller sense fills, propietaris d'un bar al passeig, on sopaven i tot.

- Precisament - digué ella.

Potser era el moment, però tampoc no va aprofitar-lo. En el fons

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

no devia voler aprofitar-lo, va veure's obligada a reconèixer abans de deixar-se endur per la besada insistents del noi que, en veure que no li oposava resistencia, mig partida com es trobava entre dues emocions, l'arrossegà una mica més endins i, amb les mans clavades als malucs, la va prémer contra la paret.

La fosca era massa densa perque pogués distingir-la la cara, però els ulls brillaven prop dels seus i les mans, invisibles, la cremaven per damunt la protecció de l'abric que tot d'una va sentir que s'obria, car ell l'hi havia descordat.

- Frederic... - sospirà, no sabia si amb retret o consentidora.

Aleshores, però, les mans del xicot van immobilitzar-se i ella, que també havia oit la lleu remor, va tombar-se cap al fons de l'entrada, d'on immediatament els arribà a les orelles una mena de plany dolç, com el miol contingut d'un gat.

- Hi ha algú - xiuxiuejà baixet i iniciant un moviment de retirada.

Ell, però, avançà en direcció contraria i encara no havia fet dues passes quan la sorprengué l'esclafit del llumí que el noi acabava d'encendre. La sobtada llum la va deixar-la cega, però no prou que no pogués distingir les dues formes arrapades a l'entrant que quesava passades les escales i prop de la porteta que devia donar a la botiga del costat.

- Què fas, animal ? - va panteixar una veu d'home.

Les cuixes de la noia, que es desentortolligava la faldilla de la cintura, van retornar a l'ombra que també engolí la virilitat del xicot mentre ella corria cap a la porta del carrer, on en Frederic va encalçar-la.

- Perdona, poc em pensava...

No sabia que dir, estava tan torbat com ella que es queixà :

- Les teves bromes !

Aparentava un enuig que no sentia i en aquell moment hauria estat capaç de bufetejar-lo per dissimular els seus sentiments i l'excitació que li dilatava els llavis. En canvi, digué :

- Això volies fer amb mi, oi ?

- Fina !

- Tots sou iguals !

Encara no havia acabat de pronunciar les paraules quan s'adonà que queia en aquella falta que sempre havia volgut evitar : la hipocresia. I, en lloc de reconeixer-ho amb franquesa, s'hi enfonsà més :

- Ja veus que tu i jo no ens podem entendre.

- Però si jo...

- Però si tu !... - el tallà amb escarni -. Ja t'havia dit que no hi

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

volia entrar,a l'escala.

- T'he demanat que em perdonessis.

- De vegades no sé què pensar... -. Tot d'una, davant la seva humiliació ressentida, sentí que una onada de valor li desviava el curs de les paraules i li feia preguntar - Escolta, tu t'hi vols casar, amb mi ?

- Naturalment - replicà el noi sense vacil.lacions -. Per què et penses que hi vinc, amb tu ?

- Doncs no pot ser, Frederic.

- Que vingui amb tu per casar-m'hi ?

- No. Que no ens podem casar.

- Ara per ara, ja ho sé. Encara he de fer el servei...

- No, mai.

- Vols dir perquè a casa meva no ho voldran ? Soc...

- Perquè no ho vull jo - el va interrompre ella -. No em vull casar.

Sentí que el cor se li eixamplava, que l'aire fred de la nit se li precipitava pulmons endins amb una sensació alliberadora. Ho havia dit, ja estava. Ell, però, no va acceptar-ho. De totes les coses que podia fer, escollí la més inadequada : esclafí la rialla.

- Mira que tens cada sortida !

- Parlo seriosament - va dir amb ranúnia -. No em vull casar ni ara ni més endavant.

- Per això que hem vist ?

- No, ja fa molt de temps... No et pensis que sóc tan innocent - afegí una mica desafiadora -. Això no hi té res a veure, no és cap mal.

La sensació d'alliberament persistia i una esgarrifança exultant li va recórrer l'espinada i li dreçà el borrissol dels braços sota l'abric quan se li acudí que cap de les seves amigues, cap de les noies que freqüentava, no era capaç de tenir una conversa com aquella tot i que algunes eren més grans; hi devia haver poques noies tan franques, pensa abans de proseguir :

- Es una cosa natural i tots l'hem d'acabar fent. M'ha revoltat veure-ho perquè... perquè no estic preparada, suposo.

En Frederic la mirava amb uns ulls que semblaven a punt de caure-li sobre la vorera trencada que, carrer avall, menava a la carretera.

- Fina !

Ella continuà, impertorbable ara que estava llançada :

- Casar-se és diferent, és fer-se grans plegats, envellir, esbarallar-se...

- Però,però... - barbotejà ell -. Si tu m'estimes...

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Va somriure. Tenia vint anys, sí, li'n portava tres, però ningú no ho hauria dit, era com un nen al seu costat.

- Es clar que t'estimo -assentí -, Si no t'estimés no et diria tot això. De l'amor no en parlo. Hi ha molta gent que no són casats i s'estimen.

Li hauria agradat que l'hagués sentida la seva mare, ara, ella que era tan convencional, que s'havia anat tornant més i més religiosa, fins a veure el pecat a tot arreu. Una confiança desmesurada creixia dintre seu i per això quan en Frederic, encara atabalat, preguntà:

- Tu saps què dius ?

va contestar-li amb fermesa, dolçament :

- Es clar - abans d'endinsar-se més cap al nus del seu pensament -. Però no et pensis que et proposo d'entendre'ns com aquesta parella que hem vist. Ara no vull res, encara...

Travessaven la carretera i ell s'aturà en sec, despreocupat del perill a què s'exposaven si un cotxe sortia del colze que la ruta descrivia a l'entrada de la població.

- Prou ! - gairebé cridà -. Si algú et sentís et prendria pel que no ets !

- I tu ? - preguntà ella serenament.

- Jo sé que em vols provar.

Va tornar a riure mentre l'arrossegava cap a l'altra banda i enfilaven el carrer dels Oms, on ja no en quedava cap dels que sembla que hi havia hagut per temps vell, quan el seu pare era un noi.

- Provar per què ? Ja t'he dit que ho sabia, que m'estimaves.

- Més que tu a mi. T'has imaginat que perquè m'agrada de besar-te...

- No ! Hmmm Si ja sé que és normal !

- Però moltes vegades no ho vols - contestà el xicot.

Ella vacil.là, temptada. Per què no ? va dir-se. Potser mai més no tornarien a parlar d'aquesta manera, potser no hi tornaria a parlar amb ningú...

- I no saps per què, oi ? - féu.

- Perquè no t'agrada, suposo - fou la resposta, però ella endevinà que no era sincera.

- No - denegà -. M'agrada, i m'agradaria que m'acariciessis i.., i fins dormir amb tu...

Va sentir el cop a la galta abans d'haver vist el moviment de la mà, i ara fou ella qui s'aturà en sec, arborada per una ira imprevista.

- No ho vols entendre, oi ?

- No he d'entendre res . La meva promesa...

- No sóc la teva promesa. Sóc una noia que pot fer i pot dir el que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

vulgui i que si ara ha dit la veritat... No t'he d'explicar res - decidí de cop -. Tu ets com ells, com tots ells...

I aleshores callà, perquè li semblava haver-ho comprès tot per primera vegada. Fins en aquell moment havia parlat mogúda per un sentiment irracional, havia sentit d'una manera instintiva que alguna cosa l'ofegava, alguna cosa que la seva mare personificava, i el seu pare també, però ara sabia que ells no eren pas més culpables que els altres, que tothom, que ella mateixa. I no ho volia ésser. N'hi devia haver molts que tampoc no ho acceptaven, no era possible que ella fos l'única, però potser ho havien descobert massa tard, quan ja no hi havia res a fer perquè eren casats, tenien negocis, obligacions, compromisos de tota mena. Jo tinc disset anys, va pensar mentre en Frederic deia :

- No sé si t'has begut l'enteniment o què...

- Et perdono la bufetada - féu ella -. Me l'havies de donar, ja ho sé... - Va allargar la mà -. Separem-nos amics.

No la hi va acceptar, i ella es posà a caminar de nou, cap al carrer de la Font que la menaria directament a la plaça i a casa seva, però el noi l'encalçà.

- Fina !... No facis el ximple.

Ella va limitar-se a sacsejar el cap i va continuar caminant.

- No em facis perdre la paciència...

Va esguardar-lo, però sense aturar-se.

- T'ho havia d'haver dit molt abans, quan...

- Però si només has dit bestieses ! Apa, Fina, confessa que és una broma... Una noia no pot tenir aquestes idees, als disset anys.

Exactament com s'ho havia imaginat. Però no era culpa seva, la honestedat ja l'hi havia reconeguda. No hi podia fer més. O dir simplement, com va dir :

- Doncs sí, als disset anys. Per sort, a temps.

- Cap persona decent...

- Adéu, Frederic - va tallar-lo ella.

Aleshores la insultà, però ella sabia que no pensava res de tot allò, que era el despit, la incomprensio, i només va reaccionar quan va cridar-li :

- Puta !

- Potser ho seré - féu -. Ara sóc verge.

I apressà el pas cap a la plaça, on el rellotge del campanar deixava escapar dues campanades dèbils i lentes : dos quarts de nou. Ordinàriament feia més tard, la mare acceptava des de feia ja un any que en sortir de la feina passegés una estona per la plaça si feia bo o

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

es fiqués al local de la Secció Femenina on solien jugar al ping-pong quan el temps invitava a tancar-se. Per això en Daniel, que era a la porta amb en Joan Durà, va estranyar-se :

- Si que vens d'hora, avui.

- Fa un fred que pela, noi - va dir-li tot i que no en tenia gens.

La senyora Rosselló, però, era d'un altre parer , perquè quan es trobaren a mitja escala comentà :

- Avui si que fa bo de quedar-se al costat de l'estufa...

- On va, doncs ? - bromejà.

La dona va indicar l'ampolla que treia el coll de la bossa que duia a les mans.

- M'he oblidat del vi i en Jaime no sap menjar sense...

Malt, quan féu l'obligat petó a la seva mare, el comentari de la dona fou del mateix ordre :

- Si vens gelada, criatura !

- Vol dir ?

- Canvia't i escalfa't.

Va picar en Daniel, que havia pujat gairebé darrera seu, i anà a obrir-lo abans de retirar-se a la seva habitació, on es lleva l'abric i es va treure el vestit mentre li tornava als llavis, ara dit en un murmuri, el darrer mot que pronuncià davant d'en Frederic : sóc verge. Però el seu pensament reflexionava que allò que s'havia esdevingut, la renyina, era definitiu, i el cor se li encongia una mica. En el fons mai no s'ho havia proposat, d'una manera bon xic misteriosa anul.lava la contradicció que hi havia entre el fet de no voler casar-se i la continuitat d'una relació que ara veia que sempre havia estat impossible. No sabia què havia esperat, ni acabava de comprendre que llur conversa l'hagués duta a posicions tan extremades, però ara, per damunt d'aquella mica de recança que li produïa un bé perdut, acceptava, continuava acceptant tot el que havia dit i la decisió final. Potser no l'estimava, doncs, a ell; potser tot havia estat una il.lusió...

Quan va sortir de la cambra, tenia novament el rostre asserenat, com si aquell fos un vespre qualsevol i ella la mateixa noia de sempre. Restà un moment prop de l'estufa, on ja s'havia assegut en Daniel, i aleshores entrà a la cuina.

- Vol que li faci alguna cosa, mama ?

- Pela unes quantes patates; n'he de fregir - digué la dona.

Les va treure del calaix de la taulla on les guardaven i, sobre l'hule, les anà pelant amb el ganivet de cuina una mica oscat. Després les partia en trossets longitudinals i els deixava sobre un plat [illegible] que abastà del rastell.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- No sé què li deu haver passat, al teu pare, que vé tan tard...

En aquell moment, però, es va sentir la porta i l'home entrà amb el pas feixuc que tenia darrerament, com si sempre anés molt cansat.

- Fins ara no pleguës ? - cridà la mare.

- Han portat un camió a darrera hora i l'havia d'enllestir. Un d'aquest del peix, de manera que no podia deixar-lo per demà.

Va desaparèixer cap al dormitori, d'on tornà a sortir al cap d'uns minuts, quan ella ja havia acabat d'enllestir les patates. Va sentir-se la remor de la tapa de ferro colat de l'estufa i la veu que deia :

- Ves a buscar uns quants totxos.

Entrà en Daniel, el qual va retirar la galleda de sota els fogons on guardaven la llenya per al consum diari, i se'n va endur tres totxos mentre ella es fregava les mans que li havien quedat terroses de les patates, agafava la paella i hi posava oli abans de deixar-la sobre el foc.

- T'esquitxaràs la bata; posa't el davantal - digué la mare.

Va obeir amb una docilitat sorprenent, sense sentir-se, com solia fer, molestada pel propi oblit i per l'advertència de la dona. Totes dues coses formaven part de l'ordre diari i, al mateix temps, no tenien res a veure amb ella.

Fora, en Daniel i el pare havien començat a parlar, però els espetecs de la paella on devia haver restat una mica d'aigua no permetien de sentir què deien i ella tampoc no hi parà atenció. No fou fins després, quan la mare va dir :

- Deixa, ja ho faré jo; pots començar a parar taula,

i sortí al menjador, que va sentir que es referien a la farmàcia del senyor Griset. L'home deia :

- Per mi, bé, però no saps si et voldrà.

- Puc provar-ho - contestà en Daniel -. Prou que em coneix, el senyor Griset. Sempre li comprem a ell.

Però ho va escoltar distreta, de manera que no acabà de fer-se ben bé càrrec de la cosa fins que sortí la mare i el pare féu :

- Mira que diu, aquest...

- Què diu ?

En Daniel va explicar :

- El germà d'en Joan l'any vinent se'n va a la mili...

- Quin Joan ? - preguntà la dona.

- En Joan Durà. Ja sap que el seu germà treballa a la farmàcia del senyor Griset... Haurà de llogar un altre noi i jo havia pensat que...

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Però ell té vint anys, és molt més gran !
- En vol un de més jove, ara. Diu que havia dit que hi anés ell, en Joan, però en Joan no vol perquè la farmàcia no li agrada i sempre fa aquella olor...
- I a tu, t'agrada ?
- A mi, sí. Més m'estimaria estar a la farmàcia que a can Altafulla.
- Em pensava que estaves content ! - digué el pare.
- Sí, molt - contestà el noi, i ella, que assistia a la conversa en observador, va somriure una mica compadida -,, però la farmàcia m'agradaria més. Si vull, el seu germà podria parlar-ne al senyor Griset.

La mare va tornar cap a la cuina sense replicar i, quan en sortí, semblava haver-ho oblidat tot, perquè digué :

- Apa, a rentar-se les mans.

En Daniel, però, aparentment molt interessat per aquell canvi, preguntà :

- Què li sembla, padrina ?
- Tenim temps de parlar-ne, si el germà d'en Joan no se'n va fins l'any vinent.
- Però el senyor Griset ha de trobar algú abans - objectà ell.
- Es clar - féu el pare.
- Ja ho veurem. La reputació d'aquest home no és gaire bona.

Ella va mirar cap al pare, el qual semblava no saber que contestar, i aleshores digué :

- Això no té res a veure amb la feina, mare. Si filéssim tan prim,les col.locacions escassejarien molt. En la vida privada de la gent no ens hi hem de ficar.

La dona va mig girar-se.

- Sou molt de la manega ampla, vosaltres !
- El senyor Sans de can Altafulla tampoc no és un sant - proseguí ella -. Ell i uns quants més juguen a la senyora al casino.
- I com ho saps, tu ? - s'admirà la dona en un to de veu resentit.
- Ho diuen a l'agència. Tot se sap, una hora o altra.

En Daniel assentí :

- A mi també m'ho va dir en Sabaté.

La dona s'adreçà al seu marit :

- Ho sabies,tu ?
- Sempre han jugat, al casino - confirmà l'home -. De vegades el senyor Antoni també hi va.
- Doncs mira que !

Ella va somriure. Era la seva expressió quan estava desconcertada, quan no sabia què dir o la maldat humana sobrepassava la seva capacitat

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

de reprovació. En Daniel, a la seva, insistí :

- Puc dir-li que li'n parli, el germà d'en Joan ?

- Ja ho veurem - repetí la mare -. Ara a sopar.

- Al capdavall - reflexionà el pare -, en Daniel no s'hauria de moure de la botiga, i la botiga...

- Ja ho veurem - tornà la dona.

Però ara ella ja sabia que cediria. Començava a conèixer les inflexions de la veu de la seva mare i rarament s'equivocava. En canvi no entenia tan bé les raons que feien que en Daniel s'interessés per deixar can Altafulla. Prou havia dit que el senyor Sans era exigent i de vegades li feia algun reny, però això passavaa tot arreu, els amos o els encarregats sempre tenen la paella pel manec i quan estaven de mal humor o perdien la paciència podian desfogar-se impunement, no com qualsevol empleat que havia de callar passés el que passés. I en Daniel amb el seu imperturbable "sí, senyor", "no, senyor", era capaç d'exasperar el més eqüànime.

Li ho va preguntar l'endemà al matí, quan s'adreçaven al treball, després d'una nit tranquil.la, car havia dormit bé i d'una sola tirada a despit que aquell, li semblava, era un dia important de la seva vida. El fet és que mai no s'havia sentit tan serena i que per primera vegada s'encarava ben conscientment amb el misteri del futur.

- Per què te'n vols anar, de can Altafulla ?

- Ja ho vaig dir ahir, perquè la farmàcia m'agrada més.

- Com ho saps, si no ho has provat ?

- Ho sé - replicà senzillament ell.

- No t'ha passat res ?

Ell enfonsà més les mans en les butxaques de l'abric i l'esguardà:

- Per què ets sempre tan xafardera ?

- Xafardera ?

- Sempre et fiques a tot arreu.

- Jo ?

S'havia quedat de pedra. Mai no se li hauria acudit de qualificar de xafarderia la seva curiositat natural i espontània per les coses, el seu interès per esbrinar motivacions i conductes que potser l'ajudaven a coneixer-se a ella mateixa i a valorar la gent amb certa objectivitat. Però és clar, vist des de fora podia semblar xafarderia i immediatament, sota aquella paraula màgina, reveladora, el futur se li obrí en forma de noia que s'anava fent gran, madurava i envellia a poc a poc, sola, desinteressada d'ella mateixa, sense afectes immediats, projectada cap a la misèria dels altres, lliurada a una existència vicà-

ria; un futur de fadrina vella, potser verge com era ara, potser amb un llarg historial d'amants darrera seu, però sempre sola, fonamentalment sola, la tieta dels fills d'en Daniel si ell es casava i en tenia...

Dintre seu bategava quelcom que no tenia nom ni era identificable. La revelació del dia abans havia estat incompleta, va dir-se quan en deixar el seu germà proseguí cap a l'agència i, en veure-la tancada, pujà fins a l'estació on tot de viatgers esperaven el tren de tres quarts de nou. Hi havia el senyor Dènia que parlava amb un desconegut de rostre congestionat pel fred, però no els va veure fins que ell va cridar-la i li donà les claus perquè obrís el magatzem.

A la porta no s'esperava ningú i entrà al local solitari, on penjà l'abric abans d'obrir les portes grans i retrocedir després cap a a la seva taula neta i ordenada, on s'assegué i repenjà el cap entre les mans. Potser només es tractava d'una crisi de l'adolescència, va pensar; al capdavall només tinc disset anys, sí. Però probablement es tractava de quelcom més greu, perquè de crisis ja n'havia conegudes d'altres, una d'elles, religiosa, cap als catorze anys, i la que li produí l'aparició de la primera regla, als dotze. No havien estat això, tenien lloc en una àrea limitada, deixaven moltes coses intocades, podia superar-les i continuar essent la mateixa, sense pèrdua ni enriquiment substancials perquè la vida proseguia al seu entorn, idèntica a abans. Ara, no. Ara, pel sol fet d'haver pronunciat unes paraules que no havia previst però que duia dintre, desencadnades per l'espectacle trivial per bé que fins aleshores mai presenciat d'un home i d'una dona que es feien l'amor, descobria primer la serenitat, l'alliberament d'aquell que trenca les amarres i, tot seguit, l'angoixa de qui no sap on va i ha d'escollir el rumb. Perquè a la deriva no volia abandonar-s'hi. Fos el que fos, ho volia escollir per sempre i calia que fos gran, alhora un sacrifici i una conquesta.

Un moment després, quan entrà el senyor Dénia i, darrera seu, el mosso que es posà a encendre l'estufa, aixecà el cap i va poder somriure perquè sabia que, d'una manera o altra, escolliria, i escolliria en certadament.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Senyor Griset

La culpa era seva i només seva, de primer perquè ja havia d'haver previst la mena de dona que seria l'Elena aleshores que quan festejaven, gairebé vint anys enrera, podia conservar el cap clar i una serenitat de marbre entre els seus braços que no refusava potser perquè li interessava de lligar-lo ben lligat i acular-lo, com s'esdevingué, al matrimoni; després perquè, un cop casats, ja desgrat de la seva passió que, amb altres dones, s'ho enduia tot, timideses, pudors i escrúpols, ella conservà sempre aquella actitud hieràtica de vestal violada i aliena als abusos de què era objecte la seva dama. Cada vegada que la posseïa s'esdevenia el mateix : s'esgotava en un acte solitari.

I la nit passada també, va dir-se mentre preparava la recepta magistral que tenia davant, sol al petit laboratori magatzem del costat del despatx, darrera la botiga on en Daniel discutia amb una dona les propietats de les diferents pastilles de bromur de cetiltrimetilamoni que hi havia a la venda. Una clienta amoinosa, va dir-se marginalment sense deixar de reflexionar en aquell episodi, tan lamentable com de costum i que es podia ben haver estalviat tota vegada que ja feia anys que no la necessitava per a res, a ella. Li havia donat els dos fills que sempre s'havia imaginat que tindria, un noi i una noia que ara ja estudiaven el primer i segon de batxillerat i, el restant, ho aconseguia fàcilment d'altres dones més consentidores. No hauria hagut de capficar-s'hi, doncs, però el fet és que sempre l'humiliava una mica aquella incapacitat de provocar la seva resposta. Les altres dones li havien demostrat que era, precisament, un home destre.

Disposà un paper sobre la taula, hi abocà el contingut del morter i el va plegar amb tot de moviments maquinals que el convertiren en un rectangle perfecte. Aleshores netejà el morter, cosa que hauria pogut deixar a les mans del noi, i després sortí a la botiga on en Daniel, que ja s'havia deslliurat de la clienta amoinosa, endreçava un prestatge.

- Aquí et deixo això per la senyora Ferris. Si ve el senyor Cegejido, fes-lo entrar; diu que em vol veure.

- Sí, senyor. Ens hem quedat sense tanalbina i només ens queden dos pots de cerebrino. Potser hauria d'anar al magatzem...

- A la tarda, a la tarda - digué ell -. També falten luminals i calcigenol. Et faré la llista i hi vas directament en sortir de casa teva.

- Sí , senyor.

- I no te n'oblidis. Si ve el senyor Cegejido, que entri.

- Sí, senyor.

La porta va obrir-se i s'escapà llestament cap al despatx perquè era el senyor Aleu que devia voler pastilles per la seva tos i a més era un pesat que per poc que badessis et sortia a parlar de rellotges o de la intel.ligència del seu noi que estudiava en un internat i cada any treia un cabàs de notables i d'excel.lents. Cosa que no el privava d'ésser un mmmmmmm ase perfecte i un ignorant, perquè si ja havia estudiat literatura, d'Ovidi, per exemple, n'havia de saber alguna cosa més que aquella vaga referència a un poeta llatí que va fer quan ell li'n parlà l'estiu anterior. Naturalment que amb l'educació jesuítica que li donaven no podia esperar-se res de bo...

Es va asseure al despatx, on l'esperava "A Medical History of Contraception" de Himes que havia pogut aconseguir per pur atzar la darrera vegada que féu un viatge a Barcelona, tres mesos enrera, perquè ara de llibres nous de fora era pràcticament impossible d'obtenir-ne per la qüestió de divises, suposava,i a més resultaven a uns preus exorbitants. I un volum com el de Himes, tot i que era científic, potser ni l'haurien deixat entrar pels conductes regulars. Calia protegir la moral dels ciutadans encara que fosin tan pocs els mmmm capaços de llegir anglès. D'altra banda, això no privava que la venda de preservatius anés en augment. La Clara, ben a l'inrevés de les altres, no li'n deixava usar perque era mmmmm d'una sensibilitat exquisida. Exactament el contrari de l'Elena. Es clar que amb una noia com ella no s'hi hauria casat per res del món, mai no hauria sabut exactament de qui eren els seus fills, mentre que amb la seva muller en podia estar totalment segur. Quan s'hi casà estava intacta i després mmmmm tampoc no li havia mai posat ningú la mà damunt, llevat d'ell; hi podia pujar de peus.

Uns dits teclejaren contra la porta del despatx.

- Endavant !

En Daniel va treure el cap amb una ordenança a les mans.

- Oi que de Solaramine no en tenim ?

- A veure...

El xicot avançà mentre ell ~~xxxxxx~~ l'aixecava i va allargar-li el paper.

- Del doctor Mercadal. Com més vell, més coses noves busca, aquest.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Telefona al magatzem a veure si en tenen.

No es va tornar a asseure, sino que avançà fins a la finestra que donava al carrer, cap al qual mirà per damunt dels cristalls opacs de la part baixa que el protegien de la vista de la gent que passaven per la vorera, en aquesta hora més que res dones amb el babàs d'anar a la plaça. A la botiga de davant un dels dos dependents d'en Mirell, a la porta, mostrava una peça de roba a la muller d'en Cosme, el fuster, que la palpava amb dits d'entesa, cosa que el féu somriure, perque mai no havia vestit bé. Es clar que a Riudelles n'hi havia poques que tenien gust.

En Daniel tornà a entrar per la porta del despatx que havia restat oberta.

- Sí que en tenen - digué -, però ara no poden portar-la perque el noi els ha sortit. Vol que vagi a buscar-la ?

- Qui ho demana ?

- Es la criada de can Tuneu.

- Ah, bé ! - Eren uns bons clients, la dona sempre malaltejava -. Digues-li que d'aquí a deu minuts ho tindrem -. Avançà fins a la taula - Et faré la comanda aquesta i ho pots portar tot. No caldra que hi vagis a la tarda.

Es va asseure i mentre en Daniel se'n tornava a la botiga anà escrivint amb la seva lletra ampla i una mica meticulosa la llista d'específics que mamma faltaven. En acabar, es va posar la bata blanca que penjava darrera la porta i sortí fora.

- Té, i no t'entretinguis.

Quan el noi se n'anava entrà una dona d'aspecte pagès que no coneixia, però no era una compradora, sinó una venedora, perquè li preguntà :

- Oi que en compren, de til.la, vostès ?

- La porta ? - feu ell, mirant cap a la bossa rabassuda que penjava del braç de la dona.

- Sí, senyor.

- A veure...

Feia dies que era collida, ho havien fet fora d'estació i tenia la fulleta que s'havia anat assecant. Serviria, però. De til.lers cada dia semblava haver-n'hi menys.

- Quant n'hi ha, quatre quilos ?

- Cinc.

- Els hi pagaré a tres pessetes.

La dona repenjà una mà sobre la bossa amb un gest possessiu.

- El quilo ?

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Sí, senyora, el quilo.

Ella es mostra desencisada.

- M'havien dit que ho pagaven més.

- Doncsno - digué ell -. N'hi ha molta i cada dia ens en demanen menys. Ja no s'usa gaire.

- Tres pessetes... - deplorà la pagesa.

Va entrar la dona d'en Teira, el xofer, i ell se li girà mentre la pagesa ponderava en silenci la conveniència de deixar un paquet tan gros per una quantitat tan exigua.

- Volia bronquiasèptico.

- Qui és, l'estossegaire ? - pregunta tot tombant-se cap al prestatge

- Qui ha de ser ? El noi gran.

Va emblocar-li el flascó, obrí el calaix on deixaven els diners i li tornà el canvi. Encara no s'havia decidit a posar una màquina registradora, però tampoc no calia, havia tingut sort amb els dependents, en Durà era d'una honestedat que esfereïa i en Daniel li feia les tornes. Quan dos anys i mig enrera el noi Durà va parlar-li'n, se sentí temptat de dir que no perquè la muller d'en Tallant sempre li havia estat antipàtica amb els seus aires de persona ofesa que va rumiant i enverinant greuges imaginaris, però ara no es penedia pas d'haver-hi accedit, el noi era llest i obedient, s'havia imposat molt de pressa dels seus deures rutinaris que el descansaven a ell i, a més, detall no totalment menyspreable, li feia passar més d'una bona estona amb la cara que posava quan se li acudia d'atabalar-lo amb contalles més o menys picants sobre afers eclesiàstics que en la seva innocencia de catòlic practicant no havia sospitat mai o desplegava la seva erudició en temes que per un motiu o altre l'havien encuriosit, com aleshores que començà a parlar-li del dret de cuixa medieval i tan aviat en deia "primae noctis" com "jus cunni" o "Cazzagio" o "marchette", fins que a la fi en Daniel, ho va veure, ja no sabia ni a que es referia. D'altra banda, tenia ingenuitats inenarrables i estava segur que, tot i els seus disset anys, de dona no n'havia tocat cap . El devia espantar la possibilitat d'anar-se'n a l'infern si moria sense confessió. Es clar que era una criatura, no tothom ha de començar la seva vida sexual als catorze anys com va fer ell amb aquella criada que tenien a casa i que, quan va passar-li la por, li permetia de gallejar entre els companys de col.legi, només a un dels quals es confià enterament fins a dir-li àdhuc el nom de la iniciadora que després també ho va ser d'ell, perquè la noser era generosa i no li venia d'un adolescent. Pobre Guàrdia ! Poc s'imaginaven aleshores que no tornaria d'una guerra que ni sospitaven...

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Només que m'arribés a cinc... - feia la pagesa.

Tornà a la realitat del mercadeig inevitable.

- Si pogués donar-li més, ho faria. Tres pessetes és ben pagat... Pot preguntar a les altres farmàcies, si vol.

Naturalment, acabà per deixar la til.la i ell va trabsferir-la a un saquet blanc dels que tenia al laboratori. Deppfés en Daniel ja s'encarregaria de triar-la, si calia, i de posar-la als pots on la guardaven.

En tornar a sortir a la botiga hi va haver un moment de feina perquè van reunir-se dues dones i un xicot i aleshores entrà una altra xicota que volia una bossa d'aigua calenta i no acabava de decidir si havia d'ésser gran o petita, blava o vermella, els dos models que en aquella ocasió podia oferir-li. De fet, com va veure seguidament, feia temps mentre aplegava el valor que li calia per a demanar-li un preparat anticoncepcional amb cànula. Devia ésser una casada de poc, perquè era molt jove i duia una aliança d'or força gruixuda. Un moment, va preguntar-se qui devia ser, però no hi va caure fins que ella ja havia abandonat l'establiment : la jove de can Fornè, el contractista d'obres que tres mesos enrera havia casat el fill, un inútil, amb una mossa de Barcelona.

Despatxava una ampolla de Sal de Fruita i uns laxants quan entrà en Daniel, carregat.

- Ho portes tot ?

- Rel calcigenol hi he de tornar aquesta tarda.

- Va bé.

Observà com ho anava disposant tot a l'indret escaient, sense equivocar-se, amb eficiència. Un noi ordenat. Començava a tenir ganes de fumar, però en consultar el rellotge va veure que tot just eren dos quarts d'onze i s'havia promès que abans de les onze no encendria cap cigarreta. D'això ja feia una mesada i fins ara ho complia. La primera a les onze i a partir d'aquell moment una cada dues hores, o sia un total de set o vuit, segons l'hora en que anés a dormir. No calia que li ho digués el metge que el tabac el perjudicava , amb aquells bronquis delicats que tenia. Set o vuit cigarretes, però, era una quantitat força raonable en comparació al paquet diari que es fumava abans. A poc a poc, potser encara ho podria anar reduint, li semblava observar ja una necessitat menor de tabac, la prova era que fins ara no sentia la pruïja de fumar tot i que ja feia dues hores que deixà el llit.

Va entrar una noia joveneta que volia cotó fluix, esparadrap i un paquet de gases. Va despatxar-la ell mateix tot i que en Daniel ja havia acabat d'ordenar-ho tot. Era la filla d'en Puigdueta, el cobrador

de la mútua. Una noia que s'havia fet en quatre dies i que per alguna cosa, no sabia ben bé quina, li recordava la noia Tallant. Quan fou fora, ho comentà amb en Daniel.

- Té una retirada amb la Fina, no trobes ? Sempre m'hi fa pensar.

El xicot es mostrà escèptic.

- Vol dir ?

- Sí, sí. S'assemblen.

- Potser perquè totes dues són una mica bífies...

- Bífies ? - es va sorprendre ell -. No me n'havia adonat.

Sempre l'admirava aquesta precisió que descobria en els altres. Potser és que ell era un mal observador. Tornà amirar l'hora, perquè la pruïja creixia. Però tot just havien passat uns minuts.

- I què en sabeu, de la Fina ? - preguntà aleshores.

- Es al noviciat de Saragossa, ara - digué el noi.

- També és un acudit que es fes monja ?

- Encara no ha pronunciat els vots - comentà en Daniel.

- No hi fa res. L'acudit és el mateix. Comprenc que hom es pugui fer capellà, es gaudeix d'uns previlegis, no ens fiquem si imaginaris o reals, que no pot tenir tothom. Però una monja... Saps - afegí - que en temps de l'església primitiva les dones podien predicar i fins i tot batejar ?

El xicot va mirar-lo amb suspicàcia; encara no s'havia convençut que ell sempre parlava seriosament, és a dir, que es basava en informacions solvents i no inventava res.

- No ho sabies, oi ?

- No, senyor. Això, no.

- No us diuen res - es lamentà hipòcritament -. No van poder fer fins a l'edat mitja, quan aquestes prerrogatives els foren retirades. Ha anat canviant força, l'església, en el curs del temps.

En Daniel s'escurà lleugerament la gargamella i digué :

- El que no entenc és que vostè, sent com és, s'interessi tant per aquestes coses...

- Ni més ni menys que per moltes altres. M'agrada de conèixer tot allò que he de mastegar dia darrera dia. A més- afegí alegrament - no sé si saps que els apotecaris tenim una tradició d'escepticisme i d'ilustració que cal mantenir. La llàstima és que en aquest fotut poble no hi ha gent prou curiosa per fer una bona tertúlia a la rebotiga ! La cara que posaria qualsevol d'aquests bons botiguers si [illegible] contar-los, per exemple, que el confessionari no començà a usar-se fins cap a l'any 1565, ja en ple segle setze, doncs !

- Això no - va dir en Daniel -. S'ha usat sempre.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Ignorant ! - exclamà ell amb bonhomia, sobretot perquè ara el noi posava aquella cara desconcertada i maliciosa que li feia retirar el llavi superior cap dins, com si també ell fos bifi, mentre la barbeta se li alçava -. Ignorant ! Va ser el concili de València que n'ordenà l'ús... i l'abús, perquè de vegades dins del confessionari s'hi amagaven xafarders que volien escoltar els secrets de les dones. És clar que si et sorprenien donant l'absolució te la carregaves, perquè et cremaven viu...

Callà perquè entraven dues neres i, al mateix temps, va disparar-se el telèfon. El despenjà mentre en Daniel despatxava.

- Digui ?

Era l'Elena que volia que a migdia li portés mercromina; s'havia acabat la que tenien a la farmaciola de casa.

- Que t'has fet mal, potser ?

- M'he clavat una petita estella que sortia de l'armariet de la cuina. No és res, però en anar a buscar-la he vist que ja no en quedava.

- A veure si me'n recordo - digué.

Se'n va anar al despatx, ho anotà en un tros de paper i el va deixar sobre el llibre que s'havia quedat obert. Un moment, pensà que podia quedar-se a llegir una estona, però ara no en tenia ganes i en canvi el turmentava la necessitat d'una cigarreta. Cinc minuts més...

Tornà a la botiga a temps de veure la criada de la senyora Ferris que havia vingut a recollir la fòrmula magistral que, fos com fos, només alleujaria una mica les molèsties de l'estómac del notari, un home biliós que més hauria valgut que canviés de caracter perquè el seu el perjudicava fins i tot econòmicament; ara, després de deu anys de ser a la vila, tenia menys clients que de primer, car tothom preferia en Catafau, el qual en canvi, calia convenir-hi, mai no havia tingut una criada tan eixerida com la Montse, la noia d'en Palet que sempre posava bona cara a en Daniel tot i que li duia un any. El noi, però, també calia convenir-hi, era una mica soca. Ara mateix, perquè s'havien fregat els dits, envermellia com una rosella.

- Maca, oi ? - comentà quan la noia sortia -. Sobretot de cintura en amunt.

En Daniel s'entretingué tancant el calaix, però després, inesperadament, digué :

- A vostè li agraden totes.

- Oh, no ! - protestà -. Només les ben fetes.

Si la padrina del noi hagués sospitat aquella mena d'observacions, segur que el treu de la farmàcia, se li va acudir. Hauria estat capaç d'acusar-lo de depravador. Però en Daniel ja era prou home perquè li

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

llevessin la son de les orelles si no tenia la intenció, com no podia tenir-la, de fer-se frare com la Fina s'havia fet monja després de renyir amb el noi Mora. Distretament, sense veritable interès, va preguntar-se si no hi devia haver tingut algun fracàs, però aleshores se n'anà cap a la porta i sortí a donar un cop d'ull a fora, sense moure's del llindar.

A les onze i un minut, va encendre la primera cigarreta, en el precís moment que el telèfon tornava a trucar. No es va moure fins que en Daniel el cridà :

- Senyor Griset ! El demanen...

- Qui deu ser, ara ?

Era la Clara Tosquell.

- Us han servit aquells injectables que vaig demanar ?

- Sí - digué tot expirant voluptuosament una deliciosa glopada de fum -, els tenim.

- Passaré a recollir-los més tard, doncs.

- Quan vulgui - féu, divertit. Ella mateixa havia inventat aquella manera de convenir les cites o de confirmar-les quan calia. Per ganes de joc, afegí - No millora, la seva mare ?

- Oh, sí, sí! Sembla que li van bé.

- Millor. Fins després, doncs.

La telefonista, si escoltava i coneixia la senyora Tosquell no devia saber què pensar, com no fos que s'imaginés que patia alguna malaltia secreta, perque aparentment la dona era forta com un cavall. Era més plausible, però, que s'ensumés la veritat; les crides de la noia sovintejaven des que quatre mesos enrera, després d'unes quantes bromes intencionades, aprofità una absència d'en Daniel i, imprudentment, va fer-la entrar al laboratori, on els hauria pogut sorprendre qualsevol i on ella va haver de quedar-se una bona estona tota vegada que mentrestant van entrar dues dones, una d'elles la muller d'en Filomat, força xafardera. També va ser mala sort que en Daniel tornés en aquells moments, perquè va ser impossible d'amagar-li la cosa. Es clar que aleshores el noi ja s'havia curat d'espants, hauria estat molt totxo de creure's que les úniques injeccions que donava a porta tancada i sense mesurar-hi el temps eren les destinades a alguna femella jove que després era substituida per una altra.

També era clar, però, que no ho aprovava, només calia veure l'aire displicent i una mica sorrut amb què es movia per la botiga en haver-lo avisat que la Tosquell el demanava al telèfon. Però no pensava fer-hi cap comentari, sobre aquest assumpte no en feia mal; la seva vida personal no l'havia de discutir amb ningú, i menys encara amb un mocós que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

no sabia aprofitar les avinenteses que sens dubte també se li presentaven, perquè a la farmàcia hi acudia de tot, s'hi passava moltes estones sol des que va estar imposat del despatx, sobretot a primeres hores de la tarda, a l'estiu, quan ell es quedava a casa a fer la migdiada que sovint s'allargava fins a les sis perque havia descobert que en aquella hora dormia més bé que a la nit.

No, reflexionà tornant cap a la porta, d'oportunitats no li n'haurien mancat, si hagués volgut; era un xicot ben plantat i la mateixa Clara, que en qüestió d'homes era una àguila, un dia bromejà :

- Si bades, aviat serà ell qui s'endurà les clientes a la rebotiga.

- Ja t'agradaria !

- Per què no ? - va riure.

Però eren ganes de parlar, la Clara preferia homes fets, com ell, que sabien procedir amb delicadesa i podien pagar. Perquè d'interessada ho era. A partir de la segona vegada ja va posar les cartes sobre la taula, ella tenia unes necessitats i li agradava de vestir bé, no ho amagava. No hi feia res, els diners no tenien cap importància i, de tortes o de mortes, sempre s'acaba pagant. No era com en Llagostera, un dels altres tres farmacèutics, que s'hauria deixat penjar per cinc cèntims i només pensava en una cosa, en comprar finques i més finques i en acumular una millonada que després també es rebentarien els seus fills, els quals, com solia passar sempre, eren dos peixos que es duien l'oli i li costaven molts disgustos, sobretot el gran, en Ferran, que estudiava a Barcelona i no parava de repetir cursos perque es devia passar més hores als cabarets que a la facultat.

Unes campanades lúgubres l'obligaren a aixecar el cap en direcció a la torre de l'església que es dreçava a dos-cents metres de la farmàcia i després gira la cara cap dins.

- Qui s'ha mort ?

- L'home de la Paula, el forner - digué en Daniel.

No eren clients seus, de manera que ni sabia que malaltegés. Pel restant, se'n va oblidar tot seguit perquè entrava la criada dels Tuneu que preguntà :

- Ho han trobat, això ?

- La Polaramide ? - recordà ell -. Sí, ja ho tenim.

Darrera venia en Cegejido que pujava per sota els porxos fregant les parets de les cases com si li calgués aquell suport protector. Rotser patia d'agarofòbia, perquè aquell captenir seu ja l'havia observat d'altres vegades. Tornà a pensar en la crida telefònica que va rebre anit, a casa, quan li preguntà :

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Que us podria veure, demà al matí ?
- Sí - féu ell, un xic sorprès -. Seré a la farmàcia, com sempre.
- Ja passaré, doncs. Cap a quarts de dotze.
- Quan vulgueu. De què es tracta ?
- Ja en parlarem.

Ara s'anava atansant i en arribar a l'altura de l'aparador va saludar-lo sense somriure mentre les campanes continuaven desgranant llurs sonoritats aclaparadores.

- Em podeu dedicar un moment ? - li preguntà en castellà tot i que durant els vuit anys que duia al poble ja hauria tingut temps d'adaptar-se. Però tenia una mentalitat d'ocupant, ja ho sabia.
- Ben cert. Us esperava.

Va fer-lo entrar al despatx mentre en Daniel cobrava la Polaramida dels Tuneu d'un bitllet de mil nou de trinca que havia deixat sobre el taulell.

- Seieu. Voleu fumar ? - i inicià el gest de treure's el paquet de cigarretes, però l'altre el va aturar amb un moviment de la mà.
- No fumo, jo.

Semblava una mica violent i ell passà cap a darrera la taula, va atansar-se a la finestra i la tancà tot dient :

- No m'hi he pogut acostumar mai, a les campanes...

En Cegejido no contestà i, en girar-se, va veure que es contemplava les mans unides al seu davant. Va mig arronsar-se d'espatlles, més aviat incòmode, i féu :

- Vós direu...
- Sí... - començà el practicant -. Tinc entès que poseu injeccions...
- Ah ! - exclamà ell, i va llambregar cap a la porta que s'havia quedat oberta, però es va asseure darrera la taula sense haver anat a tancar-la -. Es això, doncs - afegí com per ell mateix.
- Ho sé de bona font - digué en Cegejido.
- No ho nego pas. Mai no me n'he amagat...

L'home desencreuà les mans.

- Sabeu que no ho podeu fer . Les injeccions les he de posar jo.

Deixà la cigarreta sobre el cendrer amb una expressió desolada, perque ja s'estava acabant i fins a la una faltaven dues hores.

- En poso molt ocasionalment - digué amb suavitat -; només quan m'ho demana algun client que me les ha comprades.
- No ho podeu fer - repetí en Cegejido.

Ell tornà a reprendre el cap de cigarreta.

- Es una pràctica establerta. Tots els meus col.legues, amb la possi-

ble excepció de l'Abadies, que és molt sapastre, en mmmm deuen pesar. Es una suposició, naturalment - afegí en adonar-se que les seves paraules podien ésser interpretades com una delació.

- Jo només sé de vós i per això he volgut parlar-vos-en.

Es va inclinar endavant :

- De vegades deveu rebre medicines gratis, mostres que us envien els laboratoris...

- Algún cop, si, però no veig...

- Amb elles deveu afavorir els vostres clients, oi ?

- Les dono, naturalment. Sense cobrar-ne res.

- Jo tampoc no cobro aquestes injeccions als meus clients -. Va alçar la mà en veure que l'altre obria la boca -. Suposo que us adoneu que m'acuseu d'intrusisme, però no tinc una placa de practicant a la porta, no m'anuncio al diari local com vós ni poso injeccions a ningú que se'm presenta amb una capsa sota el braç.

- Així i tot, estabiu una mena de competència...

- Afavoreixo els meus clients, també. Cada cop que poso una injecció us prenc un possible client, ja ho sé, però el mateix feu vós, o un metge, cada vegada que regaleu un específic. Per què no els doneu a l'hospital ?

L'home dilata una mica les badius del nas.

- No és correcte - digué sense contestar -. I em sap molt de greu que adopteu aquesta actitud.

Donà la darrera i malenconiosa pipada a la punta de la cigarreta i l'esclafà curosament contra el cendrer mentre deia :

- Cap actitud. Faig simplement les coses al seu lloc. Durant el que va d'any he injectat potser mitja dotzena de persones. Moltes més s'injecten cada dia elles mateixes.

- Això és inevitable.

En Daniel sortí de la banda del laboratori i va treure el nas al despatx, com si anés a dir alguna cosa, però tot seguit es retirà en silenci. No va cridar-lo perquè en aquell moment explicava :

- Com vós, sóc partidari que cadascú faci la seva feina i no es fiqui en la dels altres, però això no m'ha de privar pas de donar un bon consell si me'l demanen tot i que de consells, consells mèdics, entenc, en principi només en pot donar el metge. Ningú no acudirà a que li faci un diagnòstic de malalties complicades, però sovint se'm demana què em sembla més a propòsit per un mal de ventre que té aquestes o aquelles característiques o per uns dolors articulars localitzats ací o allà. Els he d'enviar al doctor perquè no se m'acusi d'intrusisme si recomano

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

un específic amb preferència a un altre ? També és un intrús l'individu que aconsella al seu amic un tractament determinat que a ell li ha anat bé...

- No és un argument vàlid - replicà en Cegejido -. Les coses portades als extrems...

- Exactament. Si jo obrís un consultori de metge o de practicant traspassaria netament una determinada línia que té uns contorns molt imprecisos mentre no es pugui fer una acusació de profesionalisme... On acaba el meu daure amb els clients, i el vostre, i el del metge ? Em parlareu d'un perjudici econòmic... No em perjudica econòmicament a mi, farmacèutic, el doctor que recomana remeis senzills i potser casolans, o no en recomana cap perqué creu, sense tenir-ne pel restant cap seguretat, que la naturalesa reprendrà el seu curs normal sense ajuda ?

- Un metge no té cap obligació de receptar res, si no ho creu necessari.

- Naturalment - replicà ell , abocat sobre la taula -. Només en té un de deure : mirar de posar bo el pacient segons el seu bon entendre. El matèix que teniu vós i que tinc jo tot i que això d'apotecari s'hagi convertit en una mena de professió de salta taulells on només cal recordar noms i preus.. - Va fer un gest, com si una mosca amoinosa se li hagués posat davant -. No vull fer un discurs per una cosa prou evident.

- Però hi ha uns reglaments que assenyalen prou clar...

Branda el cap i va somriure.

- Massa clar i tot, si voleu. Perque si vós sou fora o esteu malalt, ningú no pot donar injeccions a Riudelles segons aquesta cèlebre reglamentació. Encara que d'elles depengui la salvació del pacient.

- Ningú no ho interpreta així - féu en Cegejido, ofés.

- Com ho interpreten, doncs ?

- Amb una certa laxitud.

- Però amb quin dret, i qui els hi autoritza ?

En Cegejido s'escurà la gargamella i va moure les cames.

- Per començament, no hi ha cap mena de reglamentació com la que dieu.

- No ? Aleshores com podeu saber si faig bé o no faig bé de posar injeccions, si em competeix o no de donar-les ?

- Vull dir que si, que la reglamentació... Parlem d'un cas concret.

- Ho són tots, desenganyeu-vos. Per a l'home que agonitza, és concreta la seva agonia. Molt més que les qüestions de competència o de deontologia. Quan es parla de persones, tot ho és de concret.

En Cegejido es va aixecar, ara una mica irat.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- No ens entendrem.

- Potser no parlem el mateix llenguatge - féu ell amb tota suavitat i amb un somrís que desarmava.

- He vingut amb una requesta... - s'aturà, com si hagués ensopegat -, específica - proseguí, evitant la paraula concreta - que vós sou lliure d'acceptar o de refusar, però vull advertir-vos que no deixaré que em trepitgin els meus drets.

Es va aixecar a la seva vegada.

- No us acaloreu, Cegejido. En aquest moment que se'n trepitgen tants, aquests són ben petits i no crec que valguin una declaració de guerra.

- No he d'afegir res més.

Va arronsar-se d'espatlles.

- Deixem-ho així, doncs.

Va seguir-lo cap a la botiga, on en Daniel escrivia alguna cosa al llibre on apuntaven les compres d'alguns clients que fins i tot a la farmàcia feien gep, i s'aturà al costat del taulell mentre l'home continuava cap a la porta, en arribar a la qual saludà secamen_t :

- Bon dia.

- Bon dia - li contestà amb la veu serena.

En Daniel va tancar el llibre i digué :

- La dona d'en Teira...

Ell va girar-se :

- Què volies, quan anaves a entrar al despatx ?

- Era la senyora Boixeda que duia una recepta - indicà el paper que hi havia darrera el llibre -, però ha dit que ja passaria en tornar de la plaça.

- A veure - allargà la mà.

Llegí : Pancreatina, o'3 grams.; Pepsina, o'3 grams; àcid clorhidric, V gotes; tintura de badiana, o,3 grams; elexir de pepsina, XXX gotes; aigua de melisa, 150 grams.

- Una que no paeix bé - comentà entre dents. Més alt, preguntà - Recordes a qui les vaig posar, les darreres injeccions ? No va ser al noi de la carbonera ?

En Daniel evità els seus ulls.

- A la senyoreta Tosquell.

- Aquesta, a part. No era al Pau, Pere o com se digui ?

- Pere. Em penso que sí.

- I qui hi havia, quan em va demanar si les hi podia posar ? Perquè hi havia algú, em sembla.

- No sé... - es va interrompre, car un noi entrà a comprar uns supositoris de rectomiódol, i després repetí -. No ho sé... Ja fa dies.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Hi havia d'haver algú que ens va denunciar, perquè aquest carallot de Cegejido ha vingut amb amenaces.

- Perquè posa injeccions ? - s'admira en Daniel.

- Exactament , noi, perquè poso injeccions.

- Que no li ho ha dit, vostè, que també és practicant ?

Ell va moure el cap i mirà l'hora. No en faltava pas poca, d'estona fins a la una ! S'ho devia haver imaginat que darrerament el tabac no li feia tanta falta.

- No. Si s'ha pogut passar vuit anys a Riudelles sense saber-ho, no hi ha cap necessitat d'aigualir-li les il.lusions que es fa de tenir l'exclusiva. Al capdavall, mai no n'he fet -. Va riure -. Es més divertit així - féu davant l'esguard insegur del noi.

En el fons, però, no era allò. Tant li feia, que fos divertit. L'emprenyava que tot tendís a deshumanitzar-se, que la gent aprengués sin tan fàcilment a procedir d'acord amb unes línies que ell, fet i debatut un anarquista volterià, si la cosa lligava prou, creia arbitràries i egoistes. Per això, anys enrera no havia estat del parer dels seus col·legues quan es parlà de perseguir un curandero del Raval Alt que no en tenia prou amb diagnosticar malures sinó que encara es feia els propis remeis que no es podia dir estrictament que vengués, car de tarifa no n'havia establert cap, tothom pagava la voluntat. Es clar que la seva abstenció no va servir de res, a fi de comptes van denunciar-lo els metges. Potser sóc poc comerciant, es va dir, però ofegà ràpidament la reflexió en recordar que a la pagesa de la til.la l'havia ben estovada. Li calia reconèixer que, pel cap baix, era contradictori.

Agafà la recepte de la senyora Boixeda i se n'anà al laboratori, on comprovà la finor de les balances abans de procedir a les pesades pertinents. Ja comptava les gotes de l'elexir de pepsina quan entrà en Daniel.

- Ara me'n recordo - digué.

Va obligar-lo a callar amb un gest i continuà comptant, però ja s'havia distret i al final no sabia si eren trenta o trenta-una. Per sort, la pacient no se'n moriria. Redreçà el cap.

- Què deies ?

- Que ja me n'he recordat. Hi havia la senyora Carreu, aquell dia...

Algú estossegà a la botiga i ell hi indicà amb el cap.

- Despatxa.

Era la dona del sabater que tenia l'establiment dues portes més avall. Era estrany, els lligava una relativa amistat. Però en Daniel

tampoc no hi podia ser, d'antuvi perquè sabia que ell era practicant encara que no exercís en aquesta qualitat i, després, perquè el noi era d'aquesta mena de persones lleials a l'amo amb qui treballen, més a prop seu que no dels companys de feina quan en tenen. Potser la denúncia venia de més lluny, doncs...

- N'estàs segur ? - li pregunta quan sortí del laboratori.

- Sí. Me n'he recordat perquè es va pesar i en Pere, que s'esperava, em va fer l'ullet quan ella es queixà que havia guanyat un quilo des de la darrera vegada.

Potser sí. Era tenir molta memòria, de tota manera, car allò no era cap esdeveniment excepcional, de dones que es pesaven i es lamentaven quan la bàscula no responia a llurs esperances, n'hi havia moltes. La majoria. En conjunt, les dones tendien a fer-se més grosses que els homes, era una qüestió de glàndules internes que afectava el teixit adipós, n'estava segur. L'Elena àdhuc en això semblava funcionar diferentment de les altres femelles, en tants anys de matrimoni només havia augmentat cinc quilos, una insignificància, perquè era alta i ossuda i dels lípids no se'n preocupava, sempre havia menjat el que volia.

- Bé, no digues res - recomanà.

Les campanes van reprendre el seu toc de difunts i fins ara no s'adonà que havien callat una bona estona. Era mentida, doncs, que no s'hi hagués pogut acostumar mai. Se'n deien moltes, de mentides d'aquesta mena.

S'adreçà de nou cap a la porta i aquest cop va sortir fins arran de vorada. Saludà en Saura pare que no havia sabut evitar el casament del seu fill amb la noia de la llibreria i ara potser ni ho lamentava, perquè la parella semblava feliç. Tal vegada hi contribuïa el fet que deien que el noi publicaria una novel.la. La llegiria, és clar.

Mossèn Manyic baixava cap a l'església, per l'altra banda de carrer, de manera que es limità a moure el cap per correspondre al seu bon dia que endevinà sense sentir perquè més amunt havien engegat un camió. Sempre s'hi havia saludat i un cop que van coincidir a l'ajuntament fins es parlaren, molt conscients tots dos de llurs posicions respectives i el sacerdot, no en dubtava, ben ignorant que en tota la vila no hi havia ningú tan al corrent d'història eclesiàstica, ni els mateixos mossens si calia jutjar per aquell capellanet de can Massias, veí seu abans que li donessin una parròquia, amb el qual una tarda va discutir la institució del "collagium"; és a dir, ell la va analitzar i diseccar en la mesura del possible, perquè el noi devia badar a la classe

quan els explicaven que els sacerdots de l'edat mitja podien viure en pecat per així dir-ho si feien un pagament a l'església. O potser no els ho havien explicat mai ? En canvi, calia reconèixer que del penitencial d'Egbert, per exemple, n'havia sentit parlar. I els concilis també els dominava raonablement bé.

- Bon dia !

- Bon dia, noia - contestà una mica automàticament, perquè mirava cap a l'altra banda i no l'havia vista. Era la jove de can Forné, la de la canula, que ara venia de cercar el pa. Tota una xicota, sí, senyor, reflexionà. Malaguanyada per aquell inútil del seu marit.

En Cegejido sortí d'una entrada, li semblà que de can Pelegrí, però no sabia que hi hagués ningú malalt. Va mirar-lo tombar cap al carrer del General i aleshores entrà a la botiga.

- Te n'hauré d'ensenyar, de posar injeccions - digué a en Daniel.

- Jo no sóc practicant.

- No hi fa res, sempre és útil. No has sentit dir mai que el saber no ocupa lloc ?

- Sí, senyor.

- Te n'ensenyaré, doncs.

Però no seria immediatament, ja que uns instants després una veu agradable va dir al seu darrera amb una entonació que s'arrossegava una mica :

- Hola !...

Era la Clara. Contemplà aprovativament el seu vestit blau i cenyit que subratllava la rotunditat de les sines i la rodonesa escaient de les anques, els llavis vermells i el rostre una mica descarat però no exempt de dolcesa. Totes les frustraccions de la seva vida, la frigidesa de la seva muller, l'ansia dolorosa de tabac, la picabaralla amb en Cegejido, tot va esvanir-se davant la saborosa carnalitat de la noia que va seguir-lo cap a l'interior.

A la porta que menava a la rebotiga va girar-se breument i, de cara al noi, digué amb un posat greu que no dissimulava res ni ho pretenia ja :

- No hi sóc per ningú.

I aleshores s'encaminà al despatx. La Clara deixà escapar una rialleta.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Francesc

El va reconèixer immediatament tot i que ara ja feia uns tres anys que no s'havien vist i el noi havia crescut, però en canvi no sabia qui era l'home amb el qual venia parlant, de manra que esperà que s'acomiadessin a la sortida abans d'avançar al seu encontre.

- Daniel.

Es tombà mentre l'home aturava un taxi, però hi havia altra gent i semblava que li costés de descobrir-lo.

- Daniel ! - repetí.

- Ah, hola ! No sabia si vindries - li va somriure el seu germà.

Van encaixar llargament i ell mirà cap a la renglera de vehicles que anava avançant a mesura que els passatgers del tren els agafaven.

- Només portes això ? - indicà la petita maleta que l'altre servava a la mà.

- Sí, una muda. Per sis dies... I el padrí Llorenç ? - preguntà quan pujaven al taxi.

- Al matí no pot deixar la feina, ell. Era de Riudelles, aquest que venia amb tu ?

- El senyor Tuneu, un comerciant de queviures que he trobat al tren...

Ell va assentir, distret, mirant-lo . La darrera vegada, quan passà dos dies al poble amb en Llorenç, encara era una criatura. Ara s'havia fet un home, fins i tot devia ser un pèl més alt que ell, i aquella camisa oberta, sense corbata, li donava un aire esportiu que l'afavoria. Li tustà amablement els genolls :

- La Carmeta no et coneixerà !

- Es clar, fa sis anys...

- Tant ?

- Sí, en tenia dotze. Me'n recordo perquè va ser el darrer any que duia pantalons curts.

La Carmeta, dona havia de ser, pensà ell, també se'n recordava i hi féu al.lusió no sols quan entraren al pis i, en sentir-los, sortí apressadament del cosidor, sinó més tard, a l'hora de dinar, quan digué :

- Això és el que més et fa adonar que envelleixes, quan no has vist

una persona durant molt de temps i aleshores la trobes tota canviada. Jo continuava imaginant-te una criatura, amb pantalons curts... Si fins m'alegrava que vinguessis ara, quan hi ha un circ ! - va riure.

- A mi m'agrada - va dir ell -. No cal ser una criatura.

- A mi també - féu en Daniel -. Només hi he estat una vegada, i ja de gran, fa dos anys, perquè la padrina Assumpció troba que és un espectacle massa bast i...

- Bast ! - exclamà -. Però si és la poesia personificada !

Va callar perquè tot d'una s'adonava que la frase devia haverla llegida en algun indret i d'altra banda tampoc no era totalment exacta. Llegia massa coses i, el que era pitjor, se'n deixava influenciar excessivament. Ja li ho deia la Rita, que s'estava convertint en un xicot llibresc. En Daniel, per la seva banda, s'havia admirat quan entrà a l'habitació on la Carmeta havia instal.lat un llit plegable perquè la compartissin.

- Si que en tens, noi ! Tot això estudies ?

- No, els llibres de text són aquests , i ja tinc ganes de no veure'ls més.

No tardaria en desfer-se'n, a l'octubre començaria el darrer curs i, si tot anava bé, l'any vinent ja seria advocat. La Carmeta volia que muntés un bufet, però a ell li semblava més prudent continuar de passant del notari Cabarús, només que aleshores hi podria anar tot el dia. La dona ja n'havia fet prou, de sacrificis; s'havia fet malbé la vista cosint perquè ell fos un home de profit. Ni els seus pares no s'haurien portat tan bé.

- Són gruixuts - comentà en Daniel ingènuament.

- I pesats - va riure ell.

La carrera de lleis no l'havia entusiasmat mai i s'hi havia deixat arrossegar una mica gràcies a la dona, per la qual un advocat era una persona de prestigi, respectable. Es clar que de vocació definida ell potser no se'n reconeixia cap o, a tot estirar, la política. Tenia una certa facilitat de paraula i a les juntes de la universitat ho havia fet valdre, no pas amb el beneplàcit de tothom, perque com va dir-li un dia en Ramon Aymat :

- Tu sempre poses bastons a les rodes.

Fins a cert punt era un rebel, si més no al costat de tots aquells conformistes que cantaven les excel.lències del Seu i eren incapaços de la més petita iniciativa. No és que ell en tingués, d'iniciatives, l'ambient no s'hi prestava massa i calia moure's amb peus de plom. Per un no res et titllaven de comunista i per això ell no hi passava, ha-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

via estudiat relativament bé la societat bolxevic gràcies sobretot als llibres que li havia anat deixant en Senabre, llibres francesos o traduits al francès que el seu pare, un marxista convençut, però al marge del partit per tot el que sabia, comprava durant els xxxx viatges que feia a la nació veïna per motius del seu càrrec en una empresa de ramificacions internacionals que es deia que formava part dels negocis d'en March. I les seves conclusions eren que la revolució havia estat traida i que, en tot cas, calia recomençar l'experiment. I allò no menaria enlloc, com explicà aquella tarda a en Daniel quan s'encaminaven a la pensió on vivia en Llorenç, però el seu germà encara era massa jove i les nocions que tenia del comunisme eren d'una nebulositat que esparverava.

- No en parleu mai, de política, a Riudelles ?
- De vegades, a casa. Recorden qui va ser roig i qui no ho va ser.
- Això no ho és, de política, home !
- Doncs no sé...

N'hi havia per llogar-hi cadires. Li hauria agradat de presentar-lo a la colla de la universitat, entre la qual hauria pogut il.lustrar perfectament el seu punt de vista, i el d'altres, perquè no s'ho havia pas inventat ell, que la despolitització del país era gairebé total. Es a dir, la pèrdua de sensibilitat política, ja que en d'altres aspectes mai no n'hi havia hagut tanta, de politització. A tot arreu es volien veure actituds que només existien en el cervells desconfiats de tots aquells que no toleraven un pensament independent, tota opinió personal era subversiva, el sol fet de parlar en català era interpretat com una ofensa als objectius de l'estat...

- Però alguna cosa o altra deus pensar, tu.
- Home, ves... Mentre no hi hagi soroll...

Gairebé s'indignà i fins va escapar-se-li una paraula gruixuda :

- Cony, però tens divuit anys, Daniel ! No ets un vell, per parlar de soroll, d'ordre, de pau, de tot això que ara se sol dir. Si tots són com tu, a Riudelles... - branda el cap. - Ja veuràs que diu el tau padrí !

Però el padrí Llorenç no va dir res, estava massa content de veure'l per posar-se a discutir de política i d'altra banda l'atmosfera de la cambra on els introduí no semblava gaire favorable a discusions o intercanvis de punts de vista teòrics. Calia confessar que era la cambra d'un proletari tal com ell se l'imaginava : interior, fosca, desordenada, amb un llit de ferro i taques d'humitat. No hi havia estat mai, de primer perquè l'home havia canviat feia poc de dispesa i

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

després perquè sempre era ell qui solia anar a veure'ls, potser un cop cada tres o quatre mesos, algun vespre que es deixava caure pel cosidor i es quedava a sopar quan la Carmeta havia insistir una estona. Tampoc no hi havia anat les altres vegades que en Daniel visità Barcelona, car tots dos cops l'acompanyava l'Assumpció i de sortida amb ells només en va fer una al parc de la Ciutadella aquella tarda de dissabte que s'hi arribaren a passejar.

En Llorenç, que va resultar que era l'únic dispeser, els presentà la dona que els havia obert la porta, la mestressa, una vidua de quaranta anys que semblava tractar-lo amb molta familiaritat, cosa que el mateix Daniel va observar, cap al vespre, quan se n'anaven al llit, li va fer una pregunta inesperada :

- Tu creus que viuen maritalment ?

Ja se li havia acudit, i no sols perquè ella el tractava de tu i ell li deia Clàudia.

- No ho sé - replicà 9. No és assumpte nostre.

- Home, no estaria bé...

- Tots dos són lliures i majors d'edat, oi ?

L'exasperava una mica la manera de ser del seu germà, el qual per començar ja s'havia mostrat relativament poc afectuós amb en Llorenç o, si més no, amb una mica d'eixutesa que s'anà accentuant després, quan baixaren al bar a fer la cervesa, i que suposava que l'endemà passat podia fer difícil el dinar a que els havia convidat l'home i que ell refusà amb una excusa perque al capdavall l'única companyia que li interessava era la d'en Daniel i era natural que els deixés sols l'únic dia que en Llorenç tenia lliure, el diumenge.

Però la cosa devia anar més bé que no havia gosat creure, tota vegada que en tornar a la nit el xicot declarà que el padrí era un bon home, si bé no va dir per què. L'assumpte dela dona, de tota manera, continuava neguitejant-lo, com ho demostrava que en sortís a parlar de nou :

- Diu que amb la senyora Clàudia ja es coneixien d'abans, quan ella era dependenta en un magatzem de pesca salada. Se li va morir l'home al front. Vull dir que l'hi van matar.

- No ho sabia.

- Es veu que no s'havien tornat a veure des d'aleshores que ell tenia la botiga i que després un dia es van trobar per casualitat. Per això anà a viure a casa seva. Però abans, quan vaig venir amb la padrina, vivia en una habitació que estava més bé. No trobes estrany que canvies?

- L'habitació no ho és tot, potser li fa més bons tractes.

- No ho sé, no ho veig gaire clar.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Ell, que ja era al llit, va redreçar-se.

- Sempre t'amoines tant per tothom ?

- Es que si hi hagués alguna cosa i la padrina Assumpció...

- Deixa-la tranquil.la, la padrina Assumpció ! Què n'ha de fer, ella?

- Es la seva germana - declarà en Daniel amb naturalitat.

- Però no la seva dona. A veure si hauràs vingut a dirigir la vida del teu padrí ! No has dit tu mateix que és un bon home ?

- Això sí.

- Doncs !

L'endemà al matí va anar a la universitat, on ja s'havia obert la matrícula, i no tornà a casa fins a l'hora de dinar perquè va trobar-se amb en Senabre que l'arrossegà al bar, on iniciaren una discusió amb l'Aymats i el seu corífeu Anglada quan començaren a fer-los l'elogi del peronisme i a pretendre que si ells tenien un mal concepte del moviment era perquè el dirigia un militar i, de la manera que eren, no podien creure que no fos un feixista. Ell no s'hi hauria deixat agafar, perquè les informacions que tenien de l'Argentina eren totes tendencioses i insuficients, però en Senabre, que no podia veure l'Aymats ni en pintura, féu sortir a relluir les presons i la falta de llibertat que no quedava compensada per altres avantatges passatgers com eren un possible augment dels jornals. Una discusió d'afeccionats, pensà despectivament, i per això gairebé no obrí la boca fins que l'Anglada l'al.ludí directament :

- I tu què hi dius ? Aquest cop has de callar, oi ?

- El moviment es condemna a ell mateix des del l'instant que no té el poble al seu costat. Em sembla que no calen més comentaris.

Els altres dos gairebé esclafiren :

- Que no té el poble al seu costat !

- Hi ha desordres, protestes, intents de cop d'estat...

- Una minoria de mala gent. Els comunistes.

- Mira que teniu sort de viure encara en els temps de les mil i una nits ! - va exclamar aleshores.

Fins i tot en Senabre va estranyar-se.

- Les mil i una nits ?

- Naturalment. Un sèsam, obre't ! us ho soluciona tot. Comunisme...

Quan van sortir la discusió proseguí fins a la parada del tramvia, on els arguments acabaren en invectives i exabruptes com de costum.

- Parleu per boca d'ase.

- Companys de viatge !

- Que l'heu llegit, Marx, per poder-lo discutir ?

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- I tu José Antonio ?
- De dalt a baix !
- Serpents lúbriques - va dir de sobte l'Anglada.

Aleshores, per sort, no va quedar-los més remei que posar-se a riure. Però tot això el disgustava, no era seriós. Un dia potser s'acabarien fent mal, ells o els estudiants que vindrien darrera, però ara per ara no era seriós. Això ja li ho deia la Rita, també, i li ho repetí a la tarda, quan anaren tots tres al cine, al Coliseum, on feien "Dallas", amb en Gary Cooper que era un dels predilectes de la noia.

En Daniel, quan va proposar-li que els acompanyés, no hi volia anar perquè va dir que els faria nosa, però es deixà convencer en assegurar-li, com era veritat, que el diumenge al matí, quan es van veure mentre ell era amb en Llorenç, la Rita manifestà que el volia conèixer, al capdavall era l'únic parent que tenia.

Quan baixaven cap a la Gran Via, el noi va preguntar-li :

- Us heu de casar ?
- La intenció és aquesta.
- I per què us veieu d'amagat, doncs ? Perquè no la portes a casa ?
- Ja l'hi he portada dues vegades. Sóc jo qui no ha anat a casa seva.
- No ho saben, els seus pares ?

Ell torçà els llavis.

- Saben alguna cosa, però... Són gent de diners, el seu pare té una gran fabrica de teixits a Cerdanyola i jo...
- Si ella vol...- digué en Daniel.

Naturalment que volia. No li havia dissimulat res de la seva situació i per això havia tingut interès a dur-la a casa potser una mica prematurament i tot, perquè es fes carrec de la modèstia de la seva vida, de la vida de la Carmeta que ella trobava curiós que anomenés pel seu nom de fonts. I potser ho era, però ja s'hi havia acostumat molt abans que ella l'adoptés i la dona més aviat en semblava complagudal

- Es una gran noia, ja ho veuràs.

En Daniel, però, no s'impressionà, va adonar-se'n. Potser perquè físicament no era gran cosa o, més ben dit, no ho semblava a primera vista, vestida senzillament de la manera que acostumava i sense pintar. Però era intel.ligent i tendra i tenia un cos bell i fragil com havia pogut comprovar, car tots dos opinaven que no hi havia cap motiu perquè deixessin escapar els millors anys de llur vida i ara per ara no podien pensar en casoris. Ell havia d'acabar la carrera i ella també tenia la

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

intenció de llicenciar-se encara que després no hagués d'exercir.

Va protestar en sentir que el noi la tractava de vostè :

- De tu, de tu ! - va riure -. No em facis sentir tan vella !

Només tenia vint-i-un anys, era de la mateixa edat que la noia dels Tallant, aquella Rina que en Daniel va dir que continuava al convent però que feia poc que els havia escrit una carta que semblava expressar algun dubte, alguna reticència, com si la vida religiosa l'hagués defraudada una mica, assumpte al qual van al.ludir de passada aquella tarda i que féu dir a la Rita :

- Trobo que hi ha maneres més útils de manifestar l'amor a Déu.

Perquè ella en Déu hi creia, però d'una manera molt personal, fora de l'església que opinava que no complia amb el seu deure envers els homes i ara no passava de ser una força política. En això, com en tot, tenia idees pròpies i en dissonància amb la seva família que era molt convencional. Es possible que el poc que va dir no agradés a en Daniel, el qual també hi era força, de convencional, cosa que a ell li hauria semblat impròpia de la seva edat si no hagués conegut molts altres nois, a la mateixa universitat, que, independentment de llur refús o de llur acceptació, mai no s'havien pres la molèstia de pensar.

Al vespre, quan va preguntar-li :

- Què t'ha semblat ?

el xicot va limitar-se a dir :

- Es simpàtica - amb una indiferència educada i alhora una mica feridora.

- Tu no surts amb cap, a ciutadelles ? - va voler saber ell.

- No.

- Però n'hi deu haver alguna que t'agrada...

Semblà tancar-se, però a la fi aconseguí que confessés que s'interessava per una tal Rosa de cal Nano, a la qual pel restant mai no havia dit res.

- Vols dir que no hi has parlat mai ?

- Si, alguna vegada.

- I ella, què ?

- No ho sé. De vegades sembla una cosa i de vegades en sembla una altra. De les noies no se'n pot fer gaire cas.

No semblava fer-lo gaire feliç allò de discutir-ho, però tanmateix s'havia desgelat una mica i àdhuc confessà que era molt bonica.

- La més bonica del poble.

- Doncs no badis, si no vols que te la prenguin.

- Som molt joves, encara. Ella només té setze anys.

- I què hi fa, això ?

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Però en Daniel era molt entenimentat, li ho calia reconèixer, probablement molt més que ell que abans dels disset ja s'havia enredat amb una de les xicotes que anaven al cosidor i de vegades, a la nit, quan la Carmeta ja dormia, s'escapava per anar-la a trobar a la torreta on vivia amb els seus pares, a la Travessera, on ella ja havia tingut la precaució de deixar la reixa ajustada i ell saltava directament al dormitori per la finestra. Era la seva primera dona i aleshores hi estava tan entussiasmat que no li hauria fet res de casar-s'hi com manifestà a la Carmeta aquell dia que, a la matinada, la va trobar aixecada, esperant-lo, i ella l'obligà a confessar d'on venia. Era l'unic cop que havien topat.

A espatlles seves devia emprendre la noia, car dos dies després la Fermina deixà el cosidor i ell, que encara va escapar-se dues altres vegades a la nit, ja no tornà a trobar la reixa oberta i quan una tarda anà a esperar-la prop de casa en lloc d'acudir a l'institut i aconseguí de parlar-hi, ella es motrà distant i li digué que els seus pares també s'havien olorat alguna cosa, de manera que no podia exposar-se.

Li feia mal de pensar en allò i en la seva rabia sorda d'aleshores que el dugué, per venjar-se no sabia ben bé de què, potser de la Carmeta en primer lloc, a seduir una de les altres cosidores, sense trobar-hi cap satisfacció, car ja sabia que estava mal fet i feia pagar a justos per pecadors un desengany que ara trobava ridícul, car la Fermina, que li duia cinc anys confessats, i potser més i tot, ja havia tingut d'altres aventures i després es convertí en l'amistançada d'un agent de borsa com no va fer-se escrúpol de dir-li aquell matí que, en sortir ell de la universitat , va trobar-la davant de l'Aguila i li donà el número del telèfon per si volia anar-la a veure algun cop. Però aleshores ja havien passat més de tres anys i a ella començava a veure-se-la una mica marcida tot i el maquillatge abundant i savi. Més que res, però, no va telefonar-la mai perquè ell ja era un altre, havia comprès en tota la seva intensitat el sacrifici de la Carmeta i volia aprofitar el temps en lloc d'arrossegar-se per dormitoris dubtosos i compartits. Poc després, la Rita s'afegia a aquestes raons.

Va sentir que en Daniel deia :

- A casa seva potser tampoc no em voldrien.

Retornà del fons de la seva evocació i preguntà :

- També són gent de diners ?

- Més que nosaltres, sí. El pare té una llauneria. Es a dir, és de l'avi, perquè encara viu, però més que res la porta ell, ara.

- Hi ha menestrals d'aquests que no es defensen pas més bé que un em-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

pleat.

- No t'ho creguis. Ells treballen força. I el sou que guanyo jo...

- No t'has pas de casar ara. Tot pot millorar.

En Daniel brandà el cap, insegur :

- Ho veig difícil. No et pensis que els paguen bé, els dependents de farmàcia. I el senyor Griset és una mica coquí. No t'estafarà res, però tampoc no et donarà res... Potser és que no pot, la seva dona té la ma foradada i hi ha dos fills que estudien. I després els llibres, sempre compra llibres estrangers...

- Pots canviar, oi ?

- Només hi ha una altra farmàcia que en tinguin, de dependent, però no el paguen pas més bé.

- No cal que sigui una farmàcia... Vols fumar ?

Va allargar-li una cigarreta i en Daniel l'acceptà tot i que ja el primer dia li havia dit que fumava molt poc.

- Ja hi havia pensat, no et creguis. A can Tuneu mateix... La botiga de queviures d'aquell senyor amb qui em vas veure parlar a l'estació, recordes ? -. Ell assentí -. Es una casa gran, són majoristes i els compren de tota la comarca. Diuen que paguen més bé que ningú, però això sí, t'ho fan suar. Allí els dependents sempre van de bòig.. Hi treballa un amic meu, Jaume Tornell.

- Per què no ho proves, doncs ? No t'has d'encarallotar.

En Daniel es va quedar mirant el fum que s'escapava de la cigarreta.

- Es que al mateix temps a la farmácia hi estic bé, el senyor Griset té bon caràcter encara que les dones el facin anar una mica de bòlit. Més que res, però, és l'estar sol. Ara, amb els altres, no sé si m'hi trobaria. Seria molt diferent.

Anava desgranant el seu pensament amb lentitud, sense precipitarse, gairebé com qui mesura les paraules, i ell es sorprengué de trobarli, al costat d'una ingenuitat innegable, una mena de ponderació que el feia més gran que no era, una gravetat que ni ell no tenia tot i avantatjar-lo de quatre anys. Fins a cert punt allò li feia una mica de tristesa, i per això reflexionà :

- Pensa que si no canvies ara, cada dia et serà més difícil. No vull dir pels anys, naturalment, sinó perquè t'hi emmandriràs.

- No, si ja ho veig, això.

- I a casa teva què hi diuen ?

- Ara que s'hi han acostumat, troben que he fet sort.

No va preguntar-li quant guanyava, exactament, ni en Daniel no li ho va dir, però que el sou era magre ja se li veia, el vestit que duia

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

li curtejava una mica de les maneguues i dels vamals dels pantalons i, diners del viatge a part, havia comparegut a Barcelona amb cent pessetes per una estada de sis dies. Es clar que això més que res devia ser imprevisió de l'Assumpció, ell no tenia ni idea del preu de les coses i, si a l'entrada del Coliseum no va fer cap comentari, potser perquè hi havia la Rita, al capdavall una perfecta desconeguda per a ell, en canvi no pogué ofegar una exclamació en veure que el circ era tan car. La Carmeta, que havien volgut que els acompanyés, perquè el circ també li agradava força, digué :

- Tot és igual, noi.

De tota manera van agafar general com feien sempre des que de petit la dona l'hi portava, indiferents a la duresa dels bancs de fusta que ben just si pal.liava el coixí que van llogar, fascinats des del primer moment per l'espectacle dels camells en llibertat, dels elefant menuts, un dels quals fingia ser coix i caminava amb crosses, dels lleons i lleones que saltaven el cercle de foc i, rugint, obeien el domador, dels malabaristes, dels gossets de Sacha Frediani, dels contorsionistes i d'en Rompoff i Thedy, els pallassos que es lliuraven a tota mena d'acudits més o menys intencionats, de paròdies, de jocs musicals...

En Daniel reia, admirava, no parava de fer :

- Has vist ? Has vist ?

I al final de cada número aplaudia amb entussiasme, novellament transformat en la criatura que al capdavall era, ara definitivament sortit de la seva reserva, fins a l'entrem que en deixar el local semblava una mica embriagat i no parava de xerrar :

- No sé com ho poden fer, perquè és com si d'ossos no en tinguessin, al cos... Tu t'imagines com es deuen haver d'entrenar, i des de petits?.. Com el fakir aquest, Doja Tarto, oi ? Ara que ja sé que tot es truc, perquè encara que diguin dels poders que tenen no treballarien en un circ si fos veritat. Però Mérit en té... I t'has fixat el malabarista? Amb la boca i tot...

Ho volia dit tot alhora, s'embarbussava en una garola inconexa, precipitada, i la Carmeta també reia tot repetint :

- Que contenta que estic !

Ho estaven tots tres, i van continuar estant-hi fins que ja eren al llit i en Daniel s'adormí recordant encara els salts dels trapezistes i la coixera fingida de l'elefant.

L'endemà, va dir :

- Aquests sí que fan el que volen...

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Ell bromejà :

- Bé, no t'hi escapis, ara, eh ? Torna a casa, quan agafis el tren.

- A tu no et passa de vegades d'imaginar que podries ser un altre i tot podria ser diferent ?

- A tothom, passa.

- Però costa, oi ?

No el va acabar d'entendre.

- Com vols dir ?

- Doncs això, que tot allò que fas, tot allò que creus... No sé com explicar-ho. Es com si fos provisional...

- I ho és. Ens morirem, noi ! -va riure ell.

- No em refereixo a això.

Ni deu haver volgut dir provisional, pensà ell, sinó perfectament evitable, però no li ho va voler aclarir, si verament allò era un aclariment, perquè podien arribar a tocar de nou un punt sensible que ja van fregar l'altre matí, quan esmorzaven. La Carmeta, que els feia companyia, va referir-se a llurs pares i, inevitablement, va sortir la guerra, el bombardeig que els havia matat, l'enterrament de les víctimes, amb assistència d'un regidor de l'ajuntament i d'un funcionari de la Generalitat com sembla que solia fer-se, si més no al principi Fou aleshores que al noi se li acudí :

- Mai no hem pensat a fer-los dir una missa.

- I per què ? - se li escapà a ell sense reflexionar.

- Què et sembla ? Per què es fan dir, les misses ?

- Si ells no practicaven...

La Carmeta callava.

- I què hi fa, això ?

- Molt, hi fa.

- Potser practicaven abans de la guerra.

- Que t'ho digui ella - féu.

- La teva mare, de petita... Però després, abans i tot de casar-se, ho va deixar córrer, com jo - precisà la dona.

- Era batejada - digué en Daniel -. I el pare també. Eren catòlics, doncs.

- No n'hi ha prou. Quan ho podien ser conscientment, de grans, hi van renunciar. Hem de respectar-los.

- Ho dius perquè tu també ets així - replicà el noi.

- No. Si tu et mories, te la faria dir, una missa. I les que fos. Perquè tu creus i practiques i ho vols així. O sia que respectaria la teva creença tot i ser com sóc.

En Daniel s'entossudí :

- És diferent. Potser creien i ho havien d'amagar. Ho havia d'amagar tothom, aleshores.

- No pas abans de la guerra.

- Però l'ambient els devia forçar.

- No ho sabem. L'ambient força tothom, també a tu. Tots dos som fills del mateix pare i de la mateixa mare i mira ! Tu has viscut en un poble, entre creients...

- A tot arreu hauria estat igual.

- T'ho imagines. Però no ho discutim, això. La qüestió és si ells creien o no creien i ningú no ho pot saber més bé que la Carmeta.

Naturalment, no li quedà més remei que cedir, ni que fos de mala gana, i li calia reconèixer que després, al migdia, ja semblava haver ho oblidat tot. Potser havia reflexionat en les seves paraules finals:

- No hi ha res que sigui digne de creure's si no ho pots creure sense haver d'imposar-ho als altres.

Fos com fos, no era pas qüestió de reprendre la disputa i, passats uns segons, va arronsar-se d'espatlles i digué amb la mateixa vaguetat d'en Daniel :

- En el fons, ningú no està content de la seva situació -. Somrigué. Un moment o altre, a tots ens agradaria de ser artistes de circ. Saps que jo de més jovenet volia ser actor ?

- No; no ho havies dit mai.

- Era quan estudiava el batxillerat, aquell any que em van suspendre dues assignatures i ho vaig poder entrar a l'institut. Al col.legi on vaig anar l'any següent van representar una obra, jo també hi vaig intervenir...

- Sí, ja recordo que ho vas escriure, això.

- Doncs vaig tenir un èxit, noi ! Tothom deia que tenia condicions i es veu que em van pujar els fums al cap.

- Per que ho vas deixar córrer, doncs ?

- La Carmeta no ho volia - digué simplement, sense esmentar que per altra banda això s'esdevingué en temps de la Fermina i les representacions privades el feren desinteressar de les públiques.

- A mi no m'agrada, el teatre - declarà en Daniel.

- Que en veieu, a Riudelles !

- Per la festa major, i també hi ha una colla de l'Acció...

- Potser és per això que no t'agrada - comentà ell.

En Daniel, però, no capí la mica de mala intenció que hi havia posat, i referida més que res a la mena d'espectacles que aquells nois devien representar, no a llurs creences, tota vegada que en

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

coneixia alguns de positivament ferms, entre altres en Net, un dels deus companys a la notaria on aquell dia féu tard perquè el seu germà volgué que l'esperés en havent esmorzat i va acompanyar-lo fins al carrer de la Diputació abans d'anar-se'n a fer un tomb pel moll, com li va dir. Ja havia sortit sol els altres matins que ell no podia ferli de guia, i a la seva manera anava explorant Barcelona amb més esperit d'iniciativa que no hauria cregut tota vegada que visità el Tibidabo, Montjuic i, sorperenentment, el Museu d'Art Modern, d'on va tornar impressionat, potser perquè era la primera vegada que en veia un.

- Noi ! -va dir aquell dia quan es retrobaren a l'hora de dinar. Era un comentari suficient; tanta pintura resultava aclaparadora.

A ell li va caldre confessar que, per estrany que fos, no hi havia anat mai i que només de tard en tard acudia a alguna exposició, més que res perquè en Senabre, que temps enrera havia intentat de pintar, li arrossegava, car ell tenia poc gust per la pintura, sobretot per la pintura moderna. Admetia, amb una mica d'ingenuitat, que li calia un argument visible i que, per tant, les abstraccions no li resultaven. En això no estava a l'altura , li deia la Rita, la qual afegia que es tractava d'una certa insensibilitat cromàtica, posat que s'acontentava i fins i tot reclamava les formes independentment de color. Devia estar encertada, ho estava en moltes coses, i suposava que també en l'apreciació que havia fet d'en Daniel quan van tornar a veure's a soles després d'aquella sortida col.lectiva al Coliseum.

- Sempre sembla servar alguna reserva mental - va dir-li.

I era curiós que ho hagués observat tan de pressa i que trobés tan fàcilment la frase que, en part si no totalment, reflectia la seva pròpia impressió formada ja uns quants anys enrera , quan eren més joves i ell passà uns dies a Riudelles.

- No te n'estranyis,-va contestar-li -. Caldria que coneguessis l'Assumpció, la seva padrina. En aquella casa no es fa res sense el seu permís... Deu passar una mica com amb els pobles, amb les persones. Un cert grau de pressió estimula, però si és excessiva destrueix - féu recordant un concepte de Toynbee, el primer volum de les obres del qual havien llegit tots dos -. Exagero, ara - va reconèixer tot seguit -El que vull dir és que en Daniel s'ha trobat amb obstacles massa forts perquè els superés i, en lloc de ser un rebel, com convindria a la seva edad , s'ha convertit en un conformista. El mateix li deu haver passat a la Fina, aquesta que es va fer monja.

Aleshores la conversa s'animà, perquè la Rita, tot i el que havia dit anteriorment sobre la millor manera de servir a Déu, creia que per

una noia tan jove com la Rina era una mena de rebel.lia allò d'entrar en un convent. Ja que no podia superar l'obstacle, l'assumia a la manera que s'assumeix el ser, va dir amb la fraseologia més o menys existencial a què els havien acostumat àlguns textos de Sartre arribats Déu sabia com a llurs mans i no totalment paits si volia mostrar-se sincer. De tota manera, com va recordar-li, no coneixien prou la Rina per assegurar que aquell era el seu cas. De fet, ni coneixien prou en Daniel. Ella l'havia vist uns moments i ell mateix, tot i ser el seu germà, en conjunt no havia passat al seu costat, en diferents èpoques de llur vida, més d'una vintena de dies mal comptats. Era poc.

Les seves reaccions li ho demostraven continuament. La provocada pel circ n'havia estat una, perquè havia fet sortir a la llum un noi més infantil que no s'havia imaginat i amb una certa capacitat de somni que creia ben allunyada de la seva idiosincràcia. Una altra, fou la que tingué aquell vespre que, una mica maliciosament, li féu travessar el barri xinès i van recórrer de llarg a llarg el carrer de Robador, en aquella hora molt animat, amb els bars plens de noies pintades oberts de bat a bat i les voreres més aviat atapeïdes de xicots i fins d'homes ben granats que les examinaven com qui estudia un cap de bestiar abans d'escollir el més adient a la finalitat del comprador.

Va seguir-lo dòcilment i en silenci d'un extrem a l'altre de l'estreta via, no féu cap objecció en veure que s'endinsaven encara més en la profunditat del barri i que, darrera el color i l'aparent alegria d'aquells locals que vessaven música i d'aquelles noies més o menys abellidores, travessaven pel carrer de Sant Ramon i seguien pel de les Tàpies, on l'ambient era trist i d'una sordidesa que partia l'ànima, amb aquelles dones usades i d'ulls vidriosos que feien uns passos per la mmmmm vorera o treien el cap per les entrades dels locals als quals pretenien d'atreure els clients. No va dir res fins que ja eren al Paral.lel, prop de la Ronda, cap on tombaren.

- Això si que no ho entenc.

Ell no va fer cap comentari, va limitar-se a esperar. I aleshores sortí la frase que trobà sensacional :

- Quan llegeixes l'evangeli no t'ho imagines pas així.

Gairebé va sobresaltar-se.

- L'evangeli ?

- Sí, la Magdalena.

- Ah !

- Diu que va pecar per amor i t'imagines que no es venia com aquestes, en una porta, que ho feia com... com... - lluitava amb la dificultat

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

d'expressar-se amb exactitud, de ser fidel a allò que volia dir, com si ella no hagués trobat cap més manera de ser humil, de servir...

Ell, que s'aguantava la respiració, impressionat, deixà escapar l'aire amb una mena d'espetec i, gairebé panteixant, digué :

- No, evidentment que no és això.
- Al poble també n'hi ha - féu en Daniel.
- A tot arreu.
- No vull dir les de les cases, sinó d'altres, noies de Riudelles, que viuen a casa seva, com les que visiten el senyor Griset... De vegades ho penso, que no són tan perdudes com ens mm creiem; que van equivocades, això sí, però que a la seva manera estimen... A tu et sembla que el pecat és el mateix ?
- Com vols dir ? El que fan les unes i les altres ?
- Sí.
- No ho sé, Daniel, - va contestar-li sincerament -. Jo no sé si n'hi ha de pecat com tu l'entens. Però m'agrada més que em facis aquesta mm pregunta que no que t'amoinis, com l'altre dia, per la vida privada del teu padrí. Vull dir de la manera que t'hi amoinaves, tan recelosa, condemnatòria ja abans de tenir cap certesa. A mi em sembla que, moltes vegades, de pecat només n'hi ha un : no ser prou generós, no admetre les debilitats dels altres ni les pròpies. Sobretot les de la carn.
- Es terrible, oi ? - digué en Daniel.
- Sí- va reconèixer, commogut -. L'engany pot no tenir perdó, però l'amor, encara que només sigui aquesta engruna d'amor, envilit i tot, que no troba més camí que el del sexe...
- De vegades no sé què pensar - mormolà en Daniel.

Va ser l'instant que es van trobar més a prop, potser perquè tots dos feien concessions i al dubte d'en Daniel responia la seva acceptació d'un món que li era estrany i que sovint negava amb massa peremptorietat, amb una paraula o amb un gest intransigents si no es vigilava, car li calia reconèixer que, en el fons del fons, allí on ni ell mateix tenia sempre accés, era més aviat autoritari i que únicament un determinat tipus d'educació i la convivència amb la Carmeta, sempre tan ponderada i íntimament justa, li permetia de refusar la intolerància i de combatre-la en els altres.

Després d'aquella conversa, li hauria agradat d'endinsar-se més en l'ànima del xicot i de penetrar una capa d'hostilitat instintiva sota la qual en Daniel potser es limitava a protegir unes reserves generoses que de bona hora havia hagut d'amagar cuita corrents perque l'em-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

bestida familiar no les destruís del tot. No ho sabia. De tota manera, aleshores ja havia fet tard, perquè aquell era el darrer vespre que el seu germà passava a la ciutat i l'endemà, quan a les vuit l'acompanyà al tren que el tornaria a casa i a la farmàcia, la presència d'en Llorenç, que acudí a cercar-los al carrer de Banyoles, vedava tota possibilitat de comunicació autèntica, d'aquelles que no toleren cap testimoni, per pròxim, per amical, per familiar que sigui. I no pas perquè l'home no hagués desitjat, potser, també aquella mena de comunicació, car les paraules que va dir quan ja se'n tornaven, després d'haver-lo acomiadat :

- Sempre que el veig, tinc la sensació que me l'han fet malbé,

indicaven d'una manera prou clara que continuava interessant-se per ell, que el preocupava el seu futur, en una paraula : que l'estimava tot i haver refet, al llindar de la vellesa, la pròpia vida, perquè ell tenia ben pocs dubtes que l'home i la Claudia aquella s'entenien.

- No - va contestar-li - . Es molt jove, encara, i no sap que vol.

Però no en podia estar segur. En Llorenç tampoc. Ni la Carmeta que en dir-li adéu a casa s'havia posat una mica sentimental i no pogué evitar una d'aquelles exclamacions :

- Si la vostra pobre mare us pogués veure fets dos homes !

que excloien tota crítica i obnuvilaven el judici encara que només fos momentàniament, tota vegada que en tornar ell de l'estació ja s'havia refet i aquell vespre, mentre sopaven en el petit menjador, va expressar a la seva manera els mateixos dubtes en comentar :

- Fa estrany veure'l algora tan madur i tan criatura...

Devia pensar encara en el circ i en la seva explosió d'alegria i en les converses de sobretaula, quan aquella mica de reserva, natural o imposada, el feia semblar més gran tot i que al seu veure era en definitiva més aviat una indicació de puerilitat. La maduresa, si de cas apuntava en aquella incertesa manifestada mentre avançaven per la Ronda sota un cel gris i uniforme que el brancam fullat dels arbres parcel.lava. Va ser pensant-hi novament que va contestar :

- Tots els adolescents ho deuen ser una mica, així.

- Sí, és clar - concedí la Carmeta.

I potser era veritat.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Clara Tosquell

Tot havia començat com un joc, però el fet era que s'hi havia deixat anar embòlicant i que ara ja comprometia els seus sentiments. El pitjor era que no en podia donar la culpa a ningú que no fos ella mateixa, perquè ell no havia fet res, o ben poca cosa, per menar-la on es trobava. Ni el consol no tenia de poder-se dir que fou víctima d'un atzar, d'un conjunt de circumstancies, car a la farmacia, aquell dia, tres mesos enrera, hi acudí sense ignorar que en Griset no hi era. Prou clar que li ho havia dir en Daniel quan ella telefonà a mig matí :

- Se n'ha anat amb el tren de les nou.
- On ? - va estranyar-se.
- A Barbastre; es veu que el seu cunyat està molt malalt. Ahir a darrera hora va rebre uh telegrama.

Ella ni sabia que en tingués cap, de cunyat, mai no parlaven d'assumptes de família. En realitat, mai no parlaven de res. Algun cop, a tot estirar, ell discursejava.

- I la seva dona també ?
- Sí, tots dos.

A la farmàcia, doncs, no essent-hi ell, no hi havia de fer res, però de primer una mica vagament i després amb més insistència, començà a treballar-la la idea que el noi estava sol, que feia temps que no s'havia atansat a cap xicot jove, que ell era ben plantat i més d'un cop l'havia vist ullar-la furtivament amb una d'aquelles mirades entre avergonyides i ansioses que sempre l'excitaven una mica. En Griset començava a posar-la nerviosa, perdia facultats i, si bé era cert que pagava generosament, calia considerar que en el seu cas els diners no ho eren tot.

A la seva manera, es creia una noia excepcional, perquè d'altres, si haguessin estat com ella, s'haurien casat i després haurien posat banyes al marit. Aquesta mena d'engany, però, li repugnava. No veia la necessitat d'arrossegar ningú per un camí que al capdavall havia escollit lliurement, sense cap mena de pressió, car amb en Martí, el noi de can Colometes que després se'n va anar a Barcelona a treballar, s'hi hauria pogut casar si hagués volgut, ell no demanava pas res més, no s'imagi-

nava ni remotament la mena de mecanisme que havia posat en moviment aquell dia que es decidí a acompanyar-lo al riu i ella va deixar que la posseís.

Havia sentit dir sovint, abans i després, que la primera vegada sempre és una decepció, però ella havia sortit de l'experiència amb el convenciment oposat, car llevat d'un moment, quan la mateixa estranyesa de la intrusió la desconcertà i va ferir-la, tot havia estat una pura delícia, incomparablemnt millor que no li havien fet esperar les seves impaciències de joveneta. El mateix Martí va sorprendre's que tot hagués anat tan bé i que ella el deixés repetir quan li ho demanà. De fet, allò va ésser un error, car el noi no estava preparat i probablement havia parlat per ganes de fer-se l'home, però no importava, ella podia ésser una noia excepcional, però de cap de les maneres una anormal. Li agradava, en tenia una necessitat més o menys periòdica, però no l'obsessionava. La prova era que no s'hi havia llençat cegament i n'havia sabut treure profit. Si hagués estat una anormal hi hauria perdut bous i esquelles i, si hagués pecat per l'altra banda, si tot plegat s'hagués reduit a una especulació de cara a una manera de viure còmoda, hauria acabat per repugnar-se a ella mateixa, cosa que ara no feia. Venia a ser un cas de vocació, doncs.

Era prou intel.ligent, tenia el cap prou clar, per cometre massa errors. Que la cosa arribés al coneixement públic era inevitable i no podia estranyar-li; pel restant , tampoc no se n'avergonyia com d'altres que havien perdut el respecte de la pròpia persona. Passades unes quantes mmhmm vel.leitats que els pocs anys excusaven, i que d'altra banda ajudaren a posar-la en circulació per així dir-ho, només havia acceptat les propisicions que, d'una manera o altra, s'avenien amb les seves dues exigències o, si més no, no se n'apartaven massa : homes físicament agradables i economicament ben proveïts. Pocs, doncs. Ara, als seus vint-i-nou anys, gairebé trenta, perquè els feia dins d'uns mesos, només n'havia conegut onze, alguns més o més simultaniament. Calia descomptar, naturalment, algun caprici, fins aleshores sempre fora vila, en ocasió d'algun viatge a Tarragona o a la ciutat comtal i, un cop, a Lloret, on passà tres dies amb un sudamericà.

En conjunt, doncs , sempre havia estat tot satisfactori i no hauria d'haver comès aquella bestiesa de presentar-se a la farmacia a darreres hores de la tarda. Però ara, ara que ho reconeixia, ja semblava com si hagués begut oli. Calia haver-hi pensat abans d'entrar a l'establiment quan en Daniel ja estava a punt de tancar la porta de fora perquè era l'hora de plegar. Ja havia posat l'engraellat que protegia l'ap

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

rador des que un parell d'anys enrera algun trinxa esberlà el cristall amb un cop de pedra, per pura dolenteria, car les medicines exposades no valien, va dir-li en Griset, ni cinc-centes pessetes.

- Tan tard, és ? - va admirar-se insinceramente en penetrar a la botiga.

El noi es mirà el rellotge, per assegurar-se'n.

- Sí. Que volia alguna cosa ?

Ja s'havia tret la bata i, en cos de camisa, se'l veia ample de pit, amb un coll musculat i els braços robustos. Li va somriure.

- No ha tornat, el senyor Griset ?

- No. Ni té temps !

- La darrera vegada que vaig venir se'm va quedar la polvera al despatx - explicà ell -. Saps si la va trobar ?

- No va dir res.

- Puc entrar,a veure si hi és ? - I abans que ell assentís ja avançà cap a la porta interior, des d'on afegí -. Tots anar tancant, tu.

Era ximple, però el cor li batia amb força i gairebé es ruboritzà en adonar-se que la mirada del noi es desenfocava una mica mentre relliscava pel seu damunt d'una manera furtiva, sobtadament avergonyida. Un moment, va tenir por que tot fallaria, però després, quan ja era al despatx, va sentir el soroll de la porta de ferro i aleshores respirà més lliurement.

Va esperar uns instants, perque tingués temps d'acabar de tancar, i des del costat de la taula digué en veu ben alta :

- No la trobo...

Ell va presentar-se a la porta, en l'obscuritat de la qual va quedar-se mirant cap a l'interior no gaire més il.luminat.

- Vols ajudar-me ? Potser és en algun calaix. No sé si deu tancar-los...

- No - féu ell.

Ja ho sabia, només hi havia papers de la farmàcia, coses impersonals i sense valor, però va esperar que ell avancés i va seguir-lo cap a darrera el moble no sense remarcar que el noi no havia donat el llum

Sobre el calaix, va abocar-se al seu damunt, fregant-lo, va moure una mà que tocà la seva mentre separava un plec de rebuts de la contribució units per una goma.

- Aquí no... - va xiuxiuejar en Daniel.

- Potser en un altre - xiuxiuejà ella.

Van inclinar-se tots dos i ella sentí la respiració una mica pesada i la caricia de l'espatlla contra els pits quan el moviment d'o-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

brir el calaix l'obligà a projectar el braç enrera.

- Tampoc - digué amb un altre xiuxiueig, sense ni tocar res de l'interior, on només veia una llibreta i un petit flascó de goma.

- No... - I aleshores va riure nerviosament -. Per què parlem en veu tan baixeta ?

En Daniel va redreçar-se i tornà a fregar-li el pit abans de quedar-se dret al seu davant.

- No ho sé...

Ella va riure de nou :

- Semblem dos conspiradors, oi ?

Va veure la testa que assentía i la nou del coll que pujava i baixava a batzegades, però després es girà altre cop cap a la taula i obrí el calaix central, on remenà un desgavell d'objectes, cap dels quals, naturalment, no era la polvera.

- Encara en queden dos - féu ella sense apartar-se i sempre en veu baixa.

El xicot va haver de fregar-li l'anca quan estirà el de dalt, on hi havia més papers i un tub d'aspirina encetat. Al de sota, unicament van trobar-hi uns paquets de tabac.

- On la devia posar ?

Li somreia en la penombra de l'habitació, però ell va separar-se una mica i, quan féu un altre pas, va girar-se en direcció a l'armariet on el farmacèutic guardava tot de medicaments de mostra; l'armari dels trons, com deia. Abans d'haver tingut temps de pensar-hi, va sentir la seva pròpia veu, no tan enjogassada com hauria volgut :

- Que et fan por les noies, Daniel ?

Li semblà que el xicot s'encarcarava una mica mentre contestava sorrut :

- No...

- T'agraden ?

-Com a tothom - fou la resposta encara adusta, una mica hostil.

Sentí que d'una manera o altra perdia terreny i se li atansà novament per mirar cap a l'interior de l'armari on les formes de les capses, capsetes i flascons es confonien, i tot d'una s'adonà que ell feia temps, que no cercava res, per la simple raó que era massa fosc per distingir una polvera en les lleixes atapeïdes. Esperà doncs simplement amb paciència fins que ell va tombar-se de nou. El noi la dominava de mig cap i la seva vista es clavà encara en el seu coll, sobre la camisa.

- Et cau un botó - va dir aleshores, i alçà les mans, però només una

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

d'elles tocà la petita rodona blanca, car l'altra reposà en l'espatlla que s'estremí lleugerament. Els braços d'ell també avançaren, potser contra la seva voluntat, perquè només van aturar-se un instant a la cintura i seguidament caigueren. Ella, però, ja li esmunyia l'altra mà entorn del coll.

- No... - va sentir que deia.

Però el moviment que feia per separar-se'n era dèbil, imprecís, i ella acabà de rodejar-li el coll, la testa alçada, esperant, mentre el temps es dilatava en una immobilitat paradoxal.

Suposava que en definitiva va ser ella qui acabà avançant la cara, o potser el gest de tots dos coincidí, perquè els llavis s'esclafaren contra els seus i un braç la va prémer amb força en el precís moment que, fora, se sentia la remor de la porta metàl.lica.

Gairebé se li escapà un renec, tot i que no solia dir-ne, però es contingué i xiuxiuejà :

- No havies tancat ?

- L'he abaixada, només - digué en Daniel, i s'esmunyí cap a fora, en direcció a la botiga, on una veu forta, d'home, l'acollí amb un :

- Com que he vist que encara hi havia algú...

al qual en Daniel contestà indistintament mentre ella, una mica alarmada, es preguntava si el vermell dels llavis devia haver-li deixat algun senyal. Confiava que no.

Va desplaçar-se cap al divan de l'altra banda d'habitació i s'hi va asseure en la penombra cada cop més densa del capvespre d'agost, una mica desencisada perquè ara caldria recomençar, però prou segura del desenllaç per fer-se una mica endavant i comprovar si duia el pesari ben col.locat. Sempre se n'assegurava.

La porta metàl.lica tornà a grinyolar cap a la banda del carrer i uns moments després sentí els passos que alentiren en no descobrir-la en la fosca.

- Aquí - digué ella.

El noi avançà i, prop del divan, féu :

- Més val que se'n vagi.

- Jo bé et tutejo - protestà ella sense moure's.

- He de tornar a casa - digué el noi.

Ella va riure.

- Com un nen petit ? -. En Daniel no contestà -. Oi ?

- No està bé... - féu ell.

Va tornar a riure i s'aixecà, com si pretengués adreçar-se a la porta, però aleshores la mà d'en Daniel va subjectar-la i tots dos es fitaren sense veure's fins que ella se li repenjà contra el pit.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Si el senyor Griset... - va sentir que mormolava.
- Tu, només tu... - mormolà ella abans de besar-lo.

Per què es diuen coses tan ridícules ? pensa ara. Ridícules i dolces, rectifica mentre es pinta curosament les ungles. Es clar que més ridícul va ser tot el que va venir després, perquè ell no tenia gens ni mica d'experiència, tot va haver de fer-ho ella i, en acabar, per poc que no se li posa a plorar, car aleshores, passada la urgència del desig, tornà a manifestar-se el noi escrupulós que era, parlà fins i tot de pecat i es féu un embull que ni ell mateix no devia entendre, ara ben oblidat que havia de tornar a casa com havia dit, car a dos quarts de deu encara eren a la rebotiga, val a dir que potser una mica per culpa d'ella que s'havia quedat al divan, ara amb la llum oberta, i esperava encuriosida a veure com acabaria allò; tenia prou experiencia per haver-se adonat de totes les potencialitats que hi havia en el xicot, potser augmentades per la llarga abstinència.

De fet, va fer-li una gran escena, barrejà les seves visites al senyor Griset i la seva conducta en general amb al.lusions a la Bíblia, i ella el mirava , el mirava, mig nua i ajaçada al divan, fins que va dir-li simplement :

- Vine.

I ell hi tornà a anar.

Tot plegat, però, havia estat un error. Li calia posar-hi terme, fer un acte de voluntat. Només li havia portat complicacions. Per començar, havia hagut d'accedir a que la visités a casa, cosa que no feia mai cap dels seus altres amics. Es clar que ara, des que la seva mare era morta i la Maria s'havia casat, les circumstancies no l'obligaven a ser tan estricta. De tota manera, no li agradava. Naturalment que no tothom disposava de les mateixes facilitats que en Griset que es podia permetre el luxe de fer-la anar al despatx, però per als altres ja tenia llogada aquella cambra a casa de la senyora Conxa, la vidua d'en Moragues, el mestre d'obres, on l'accés era discret perquè es tractava de dos edificis construits separadament i després units als quals podia entrar-se per totes dues portes, que havien estat conservades. Al pis de dalt, per més sort , encara hi vivia un gestor, cosa que feia que la gent del barri no es fixessin tant en qui entrava i sortia de l'escala. La combinació era perfecta, o tot el perfecta que podia ser en un poble, però així i tot en Daniel no hi havia volgut saber res.

- Si decas a casa teva - quan fou qüestió de tornar-se a veure.

Les dues primeres vegades següents ella encara anà al despatx de la farmàcia, sempre a primera hora de la tarda, quan sabia que en Grise

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

no hi era, però en Daniel tenia por, a la botiga sempre entrava gent i no podia pas tancar la porta com va fer aquell vespre. A més, ell creia que el farmacèutic s'ensumava alguna cosa i no volia que per culpa d'allò l'acomiadessin. Era inútil dir-li que en Griset no era d'aquesta mena d'homes, que si s'assabentava de llur afer fins i tot era capaç d'afavorir-lo. En Daniel ho hauria trobat massa immoral. Prou que hi trobava ja aquella relació que, segons va confiar-li un dia. el tingué allunyat del confessionari un parell de mesos, ell que combregava tan sovint, perquè sabia que no podia fer una confessió sincera, amb veritable desig i intenció d'esmena. Per a ella, és clar, això era un triomf i la confirmació que el mirall no l'enganyava quan encara es trobava jove i abellidora, dona de cap a peus, però ben mirat aquesta satisfacció d'amor propi potser no compensava les altres dificultats que tenia amb el noi.

- Però si no ho ha de saber ningú ! - va insistir ella en discutir allò de la cambra de la vídua Moragues -. Ni ella, si vols.

- Em semblaria que vaig a un bordell - replicà el xicot.

No va saber si sentir-se ofesa o no.

- A casa, es veu més - digué -. Davant mateix tinc el cosidor de la Ramona Escoda i sempre estan mirant al carrer.

I no sols era el cosidor i la tafaneria de les noies que s'interessaven més pel que passava al veïnat que pels llençols que feien, hi havia també el matrimoni de l'entresol, els Vargues, uns andalussos ja aclimatats a la vila, ella molt cridanera i amiga de fer córrer la llengua. A més, s'havien enemistat aquell dia que en Robert, el marit, intentà de tocar-li els pits en la fosca de l'escala i la Sabina, que els va sorprendre, li donà tota la culpa a ella que precisament no hi volia saber res perquè l'home era un begut i els borratxos li feien fàstic.

- A les vuit ja pleguen, puc venir després - li replicà en Daniel.

- No, no pot ser. Que a casa no hi vingui ningú, és una cosa de principi.

Però això no va privar-la de cedir quan ell va entossudir-se. En aquell moment, ni comprenia com era que li tolerava que se li imposés, precisament ell que hauria hagut de tenir menys drets que els altres tota vegada que llurs relacions no eren venals. El noi no tenia diners, guanyava un souet de gana i l'havia de donar a casa seva, on pel restant passaven per un moment complicat, car la germanastra d'en Daniel, la Pina, havia renunciat al convent que per tot el que se sabia va escollir lliurement i tornà amb la família que no comprenia aquells capricis ni la desesma de la noia que fins ara, feia potser quinze dies,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

no s'havia decidit a sortir del pis i cercar feina a can Serpis, on van col.locar-la de telefonista a la centraleta.

El sorprenent era, reflexionà, que tot i que ja feia dos mesos ben bons que pujava al pis, ningú no semblava haver olorat encara les visites del noi. Tenia molta sort o era molt astut, no ho sabia. No podia durar, però, un moment o altre s'ensopegaria amb la Margues o el seu home que aviat ho escamparien tot. Ben cert que a hores d'ara ella ja no tenia res per perdre, però en el fons estava una mica espantada de l'Assumpció, aquella doneta agra que seria ben capaç de fer-li una escena en ple carrer o on fos que coincidissin, sense importar-li que en Daniel ja era un home, tenia dinou anys, i no se l'havia de confitar pas.

Per si fos poc, hi havia també allò de la regeneració, que deia ell. Ja s'havia acostumat a ficar-s'hi al llit sense fer-se retrets, però en canvi els hi feia a ella. Ben mirat, tenia una cara ! Un vespre s'havien passat una hora discutint-se perquè la volia convèncer que tornés a treballar com feia abans, quan era dependenta de can Casajoana i, quan ella li digué que de feina potser no li'n voldria donar ningú, fins es va comprometre a trobar-li'n. Li hauria agradat de veure com, però no l'encoratjà pas, car era capaç de tot. Hi havia, naturalment, la contrapartida d'aquestes discusions, sobretot quan s'arribaven a enfadar de veritat, perquè aleshores tenia una manera salvatge d'estimar-la i s'excitava tant que la deixava literalment exhausta.

En la seva debilitat, però, hi havia [illegible] d'haver quelcom més que no explicaven les satisfaccions físiques. Llevat d'en Comes, el fuster, del qual va desfer-se aviat, tots les hi havien donades i alguns, com en Minguell, el tractant de bestiar, fins i tot superiors a les que li proporcionava en Daniel. Es a dir, no ben bé, perquè aquell la tractava com una màquina de plaer i ella encara es considerava una persona. Ben mirat, era l'unic embolic de la seva vida que l'avergonyia una mica, car amb en Minguell s'havia deixat arrossegar totalment per la venalitat, l'home manejava unes quantitats de diners imponents i era molt generós, potser perquè li costava tan poc de guanyar-los. Això va fer que el suportés més de temps que no hauria fet en altres circumstancies; sabia que es feia gran, que aviat seria vella i que aleshores li caldria viure de les seves reserves, assenyadament col.locades gràcies a l'astúcia del vell Serós, el director del banc, que havia estat amic del seu pare i de jove, deia, més d'una vegada l'havia tinguda a la falda. Potser si, ella no se'n recordava, però l'home sempre havia estat molt servicial i mai no li demanava res. Es clar que ara tenia seixanta-set anys, però d'altres n'hi havia...

Es mira la mà, ja totalment manicurada i, mentre la deixa alçada al seu davant perquè s'eixugi, amb l'altra comença a recollir la laca, la cetona, la llima de les ungles, les tisores amb què s'ha tallat les pells... En tot Miudelles no hi ha cap dona que dugui unes ungles tan perfectes com les seves o que tingui unes mans tan fines i llargues, de dits estrets i blancs. En això no hi té cap mèrit, ja ho sap, com tampoc no n'és un ser bonica. La gràcia és saber conservar-ho. En Griset, que sempre surt amb coses que a ella li sembla que mig inventa, de vegades li ha parlat de les grans cortesanes de l'antigor, i fins i tot de més recents, com la Verònica Franco, la poetesa que fou amiga del Tintoretto, la Margherida Emiliani, la Cornèlia Griffo, la Tullia d'Aragona, la Bianca Saraton, dones influents, distingides, que van tenir pes en la vida de molts homes importants. No s'hi pot comparar, perquè eren dones cultes i ella només té el comerç; tampoc no coneix estadistes ni poetes, tot just un novel.lista, el noi de can Saura que darreramnt va publicar un llibre que li ha agradat força però que no ha entès del tot. És una insignificant noia de poble i no té pretencions de refinament, però aporta a la seva persona la mateixa cura que devia conservar la joventut d'aquelles cortesanes i, com elles, és [redacted] l'enveja de més d'una burgesa que potser canviaria la seva llar ensopida i el [redacted] marit indiferent per una mica de la seva llibertat, per algunes de les seves experiències, per la seva aventura amb en Daniel, al qual, no obstant, es disposa a renunciar.

Ja hi estava decidida, o mig decidida, el divendres passat, quan ell va comparèixer una mica excitat per la victòria del general Eisenhower que havia derrotat el seu contrictant a la presidència dels Estats Units per una diferència de sis milions aproximats de vots.

- Però que no val més aquest Stevenson ? - féu ella.
- D'on ho has tret ?
- Ho deien l'altre dia a can Mibó.
- Oh, ells !

En general, no semblava gaire interessat per la política o, si més no, a ella no li'n parlava, però aquell dia va despenjar-se amb tot de consideracions sobre el significat d'aquella victòria contra el perill comunista. Ella no hi entenia res i el va deixar dir, una mica divertida. La seva vehemència va col.locar-la en una situació d'inferioritat pel que feia a la seva decisió, tot i que no hi tingués res a veure, però si va renunciar-hi i l'ajornà no fou pas per això, sinó perquè quan es vestien va presentar-se la seva germana amb el nen i ell se n'anà silenciosament mentre parlaven al menjador. Va fer bé, ja

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que la Maria va quedar-se fins prop de les deu. El seu marit, muntador d'ofici, aquell dia era fora i no calia, doncs, patir pel sopar.

Ja no el va tornar a veure fins ahir a la tarda, quan entrà a la farmàcia a comprar un tub de pasta per les dents, perquè amb en Griset s'havien separat amicalment i ella continuava essent clienta de la botiga. Sempre ho havia estat de raonable, el farmacèutic, i més ho havia de ser encara quan ja començava a cansar-se d'ella al cap de dos anys llargs de relació i una altra dona semblava a punt d'entrar en la seva vida si era cert el que va dir en Daniel, que la jove de can Forner li feia molta gràcia i, un cop, ja havia aconseguit d'atreure-la al despatx, si bé no per massa estona. A la curta o a la llarga, doncs, era inevitable que decidissin acabar, però ella sabia per experiència que aquests acabaments de vegades es perllonguen força perquè l'habitud lliga, sobretot quan es tracta de persones en conjunt considerades i falagueres com era en Griset, si se li passaven per alt algunes excentricitats; de manera que a hores d'ara probablement encara continuarien entenent-se si en Daniel no hagués exigit la ruptura.

Allò era una altra mostra del seu caràcter absorbent i poc comprensiu. Qualsevol que no fos ell hauria acceptat la situació sense fer-hi escarafalls i encara li hauria agrait de poder dormir amb ella sense haver de gratar-se la cartera, però no en Daniel. Li ho va dir des de llur tercer encontre :

- Això amb el senyor Griset ho has d'acabar.

Ella, naturalment, protestà :

- I què n'has de fer, tu ?

- Molt. Quina cara et sembla que puc fer allí, al taulell, mentre vosaltres us tanqueu al despatx ?

No que no ho comprengués, ella, però el seu to, com de qui dóna ordres, la vexava. En dues setmanes tot ell semblava haver sofert una gran transformació a despit dels retrets que es feia continuament; d'una criatura, s'havia convertit en un home.

- No et pensis que tens l'exclussiva, ara ! - va contestar-li, potser amb ganes de ferir-lo una mica.

Ell ho eludí.

- Si vols que continui amb tu, em deus de renyir-hi.

Això, era encara ella qui li devia alguna cosa, com si d'homes li'n faltessin, com si ell li fes un favor ! Va contenir-se, però.

- No et sembla que demanes massa ? La meva vida és meva.

Més endavant li ho havia de tornar a repetir, quan ell es posà a parlar-li de regeneració, però aquella vegada no va servir de res;

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que ella li devia alguna cosa ho creia de veritat i ho va dir prou clar quan es queixà que l'havia arrossegat, que per culpa seva havia perdut la puresa... Naturalment que aquesta paraula no la va pronunciar , i féu bé, perquè ella se li n'hauria rigut, però el sentit era prou diàfan quan digué :

- Si no fos per tu, no em veuria com em veig...

La situació era totalment inèdita per ella, acostumada com estava a que els homes la perseguissin i a no sentir més retrets que els que solen fer-se a una dona quan es nega o es mostra poc assequible. Comptat i debatut, gairebé totes les concessions que havia anat fent obeien en bona part al seu desconcert. Com revoltar-se contra algú que et sorprén continuament i capgira les coses ?

Així i tot, i a desgrat que la relació amb en Griset anava morint de mort natural, no s'hauria pas avingut a fer aquell pas si aleshores un altre home no hagués mostrat interès a substituir-lo : en Tuneu. Fossin els que fossin els sacrificis que estava disposada a fer per en Daniel, no comprometria per ell aquella vellesa temuda que inevitablement es presentaria solitària i que en el fons potser no volia d'altra manera, mentre fos confortable. L'home, doncs, queia a punt, i més encara perquè mai no se li hauria acudit que el digne senyor Tuneu, comerciant a l'engrós de productes alimentaris, cap de la darrerament fundada Associació de Pares de Família i una de les autèntiques forces vives del poble des del final de la guerra, tingués temps, humor i inclinació per la mena d'entreteniments que podia proporcionar-li ella. Potser la cosa no li hauria vingut tan de sorpresa si s'hagués aturat a reflexionar que tenia tres fills i que no podia negar-se que eren d'ell, perquè se li assemblaven.

Li hauria agradat de veure la cara d'en Daniel si s'hagués assabentat d'aquell afer ! Però l'ignorava del tot, la cosa havia estat feta discretament i transcorria amb gran reserva . De tota manera, calia ésser tan ingenu com en Daniel per imaginar-se que després d'haver deixat en Griset ella es quedaria amb els braços plegats, esperant la seva vènia. O potser, si presentia algun embolic, preferia no parlarne. En aquest cas, era un hipòcrita. Es a dir, ho era de totes maneres però també ho era ella. I, una mica, tothom. No tant, però, com en Gaspar, el senyor Tuneu, el qual volia que l'anomenés pel seu nom de fonts perquè allò feia més íntim.

Aquella tarda que van coincidir a Tarragona, en un bar on ella entrà a beure una llimonada quan va haver enllestit les compres, va limitar-se a saludar-lo indecisament com semblava que corresponia de fer amb una persona que havia vist milers de vegades pels carrers de Ciude

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

lles però amb la qual mai no havia tingut ocasió de canviar cap paraula tota vegada que, encara que sovint comprés a la seva botiga, ell sempre era al despatx. La gran sorpresa de la seva vida fou de veure que l'home se li atansava i, després d'haver-li preguntat si tornava al poble, s'oferia a dur-la en el seu cotxe. Se n'hauria d'haver malfiat. O ja ho va fer ?

Probablement, es diu mentre es treu la bata de tovallola per vestir-se abans de l'arribada d'en Daniel que ahir li va dir que passaria. Que sigui llur darrer vespre, que potser sigui llur darrer vespre, no és motiu perquè no el rebi com de costum, com ha rebut o ha acudit sempre als homes que han passat per la seva vida: neta, discretament perfumada i amb la mena de roba interior escaient, en general, des de fa algun temps, models francesos o imitació de models francesos que no sap s'on treu la Guillemina, aquella noia que, indirectament, fou la causa del seu encontre amb en Gaspar, ja que aquell dia, a Tarragona, hi havia anat precisament a veure les darreres novetats que acabava de rebre.

Va acceptar la invitació, doncs, no sense preguntar-se com s'atreviria a deixar-la en ple Riudelles, on tothom la veuria baixar del cotxe i no faltarien malpensats que s'imaginessin el que no era. El que no era en aquell moment, és clar, perquè una hora després, en deixar-la a Vilanella, a dotze quilòmetres del poble, on agafaria el tren, la situació ja havia canviat. Tot havia estat vulgar com de costum, en Gaspar no tenia pas més imaginació que els altres i li sortí també amb allò que a despit de les aparences vivia molt sol, que a casa no l'acabaven de comprendre, que el negoci no ho era tot i que un home com ell, tan ple d'obligacions de tot ordre, necessitava relaxar-se ara i adés.

Ella va deixar-se besar i adhuc permeté que li posés la mà a les cuixes, però va oposar-li un refús formal quan va veure que s'animava i estava disposat a tirar-se-la allí mateix, sobre el seient del cotxe, com un d'aquests col.legials o estudiants nordamericans de les novel.les que llegia. Anys enrera no li havia fet res una mica d'incomoditat i mai no oblidaria, per exemple, aquella anada al riu amb en Martí i el tou d'herba entre els joncs que li punxaven els braços cada cop que els movia. Tot havia estat delicios, però ara els temps havien canviat i en Gaspar no era el noi de can Colometes. De fet, ni s'avingué encara a ser la seva amistançada, només accedí a trobar-se una vegada, la setmana vinent, a Tarragona, on d'on pensava tornar la mateixa nit i on va quedar-se dos dies sencers amb les seves corresponents nits perquè en Gaspar va voler celebrar com calia aquella mena de lluna de mel que va deixar-lo una mica fatigat, al cap i a la fi ja

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tenia cinquanta-cinc anys. Era prou hàbil, tanmateix, perquè ella comprengués tot seguit que aquella expertesa no l'havia adquirida al llit conjugal, però no va fer-li cap pregunta ni quan, el darrer vespre, va dur-la a la caseta on s'havien de reunir d'allí en endavant una vegada cada setmana, sempre al mateix dia, ja que va deixar ben aclarit que a Riudelles continuarien essent dos desconeguts i no s'havien de veure passés el que passés. Exigia una discresió absoluta, doncs.

Tot plegat era una mica molest, més que res per l'obligat viatge, però la compensació era substanciosa i oferta en la forma delicada que a ella li agradava. En general, procurava no haver de discutir l'aspecte econòmic de la cosa, tot i que de vegades era indispensable. Amb en Tuneu estava segura que mai no s'hi veuria obligada, en els dos mesos aproximats que duraven llurs relacions s'havia trobat dues vegades al portamonedes deu bitllets nous de trinca, als quals calia afegir els presents que li feia gairebé cada cop que es veien, i no sempre per ficar-se al llit, car en Gaspar era una mica arrauxat en les seves exigències i si de tant en tant semblava no tenir-ne prou amb una nit i l'obligava a quedar-se fins l'endemà, en d'altres ocasions ni la tocava i el vespre es passava en xerrameques o, més ben dit, era ell qui monologava, fins que li proposava de sortir una estona i després, sense explicació, se'n tornava tot sol a Riudelles, en plena nit. Ella ho acceptava amb aquella naturalitat que s'havia acostumat a plegar-se a d'altres capricis i incongruències de conducta, amb la comprensió profunda i desinteressada d'algú que fa temps que sap que tothom té les seves rareses.

Això, aquesta comprensió nada de l'experiència, era el que li havia permés de superar els greus defectes i les intemperancies de caràcter d'en Daniel sense que en fos afectada la seva necessitat física d'ell i aquella inclinació amorosa que li duia, i això mateix li permetria ara de sobreposar-se als seus sentiments, una extravagancia més, encara que aquest cop fos seva, i renunciar-hi abans no fos tard i, de dia en dia, ajornant una i altra vegada la decisió, es trobés en plena davallada i tan sentimentalment compromesa que l'éxtasi esdevingués turment i el caprici, com no és infreqüent, dogall asfixiador.

Li sembla trobar-se ben preparada quan a la fi, a un quart de nou, sent la remor de la clau que gira al pany, car el noi en té una, va donar-l'hi quan es deixà convèncer de veure's a casa i per evitar-li una espera imprudent a l'escala o el cop de timbre que podia atreure la Sabina, sempre tafanera, al replà de l'entresol.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Ara ja s'ha vestit i, sobre la combinació verda, duu la bata florejada que només cenyeix un cinturó de la mateixa roba i, als peus, aquelles sabatilles que comprà la setmana passada, una sola i una simple tira que, partint de la banda de davant, es bifurca cap al taló : que la sabatera va assegurar-li que era la darrera novetat.

L'acull amb el somrís falaguer de costum, potser ja una mica estereotipat perquè ha hagut de somriure massa vegades i no sempre de grat, però si és així ell no se n'adona i besa els llavis que li ofereix.

- Hola...

En el to de la seva veu, en la insistència de la besada que només pretenia, per part d'ella, ésser una salutació, comprenen que no perdran temps, que en ell, com li passa sovint, la imaginació s'ha avançat a l'encontre i ha pujat les escales amb el desig ja a punt. És un desig jove, insistent, que durarà quan el seu potser ja serà exhaurit. Això li fa una mica de mal i l'empeny a premer-se contra seu amb una impaciència sobtada que bandeja les seves intencions i propòsits, perquè li plau de sentir-se així viva i badada, una mena de do immens que fa, que es fa a ella mateixa i que justifica la seva existència.

Acull doncs la carícia amb l'avidesa de qui cerca un glop d'aire i no sap si arrossega o es deixa arrossegar cap a la cambra on les mans ensopeguen amb les mans sobre la roba delicada que cabria en un puny i que resta per terra, sobre la catifa de color torrat amb motius grocs, quan cauen definitivament l'un en braços de l'altre i ella, en un llampec que travessa l'oblit, es diu : no podré...

No podrà mentre no trenqui tots els ponts, però això no s'ho diu fins després, quan reposen l'un al costat de l'altre en el llit desfet i ella converteix en una mena d'arma aquella mateixa pau que en Daniel li ha donat i l'aprofita per pensar a fons, de pressa, i consentir l'escena que endevina, el menyspreu; potser perque, al capdavall, ell sempre deu haver-la menyspreada una mica.

- Daniel... - comença.

El noi s'incorpora lleugerament, li reposa una mà sobre el ventre.

- Què ?

- Demà me'n vaig a viure a Tarragona.

La mà es mou, s'immobilitza, es retira, i ella fita els ulls incomprensius que tres mesos enrera eren els d'un estrany i ara ho tornen a ser.

- A Tarragona ? Què hi has de fer ?

- El mateix que aquí.

- I no em dius res fins ara, a darrera hora ? - fa ell automàticament.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Vaig a viure amb un senyor, - explica ella amb tota naturalitat.

En Daniel deixa transcórrer uns segons de silenci, continua fitant-la.

- D'amistançada ? - pregunta.

- Em posa pis - contesta sempre amb la seva veu igual.

El noi acaba d'incorporar-se, balbuceja :

- Però no havíem dit...

Ella no el deixa acabar, fa :

- Això de cercar-me feina ? No veus que no m'hi avindria, ara ?

- I tota la vida has de putejar ?

Ella també s'alça, treu els peus i les cames per l'altra banda de llit.

- Si m'agrada... No és cap mal.

- No és cal mal ! - crida ell, al seu costat -. Et corromps el cos i l'ànima i dius que no és cap mal !

- Bé que te n'aprofites, tu.

- No és el mateix.

Ella somriu mentre es posa les sabatilles.

- Per què ? Quina diferència hi veus ?

- Nosaltres... - comença -. Ens estimem, oi ? No dic que estigui ben fet, ja saps que...

- Ens estimem ? - es gira ella -. I com ho saps si no els estimo, els altres ?

En Daniel no contesta, diu :

- No t'ho deixaré fer.

Ella, a la porta del bany, cap on ha avançat, s'atura, inicia una rialla forçada.

- I com me'n privaràs ? Et vols casar amb mi, potser ?

Tanca abans que ell trobi la resposta, segura que no la seguirà perquè sap que no li agrada que la vegi rentar-se, mai no ha permès a cap home de veure-ho tot i que alguns, de vegades, hi han insistit. No li importa que ho trobin engrescador, a ella li sembla brut i una mica humiliant. La resposta li arriba a través de la porta :

- Ja saps que no puc.

Naturalment que no pot ! Ha de fer la mili, no esguanya prou la vida per mantenir una dona, té deu anys menys que ella, gairebé onze. Tot i que en algun racó del seu cor quelcom flaqueja, adolorit, té la força de somriure amb un xic d'amargor a l'imaginar una possible vida en comú ni que només sigui dins de deu anys. En Daniel es trobaria en el millor moment de la seva vida i ella... Ha parlat per parlar, però, mai no ha tingut la intenció de posar-li una trampa; allò que no féu

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tants anys enrera, quan en "artí se la va endur entre els joncars del riu, no ho farà pas ara que coneix més bé que aleshores les seves limitacions i les seves papacitats. En el fons, es diu, continuo essent honesta encara que ells no ho vulguin entendre.

S'eixuga lentament davant l'espill del lavabo que li torna la imatge parcial dels pits i de l'inici del ventre, carn blanca i rosada que conserva tota la fermesa de la joventut potser perquè n'ha usat amb gaudi i rarament sense desig. Cinc anys, vuit anys, potser deu anys més si es vigila, si consent petits sacrificis...

Abandona la tovallola en un racó, es passa la mà pels cabells que les abraçades ben just si han desordenat i agafa una altra bata, la vermella, que sempre penja darrera la porta del bany. Mentre se la cenyeix reflexiona que ben mirat no és cap mala idea allò d'anar a viure a Tarragona. Les decisions sobtades també poden ser un encert. En Gaspar potser se n'alegrarà i, sigui com sigui, ella s'estalviarà aquell empipador viatge setmanal. Com és que no se li havia acudit de primer ?

En sortir de la cambra de bany veu que en Daniel ja s'ha vestit i l'espera aturat a l'altre cap d'habitació, les mans a les butxaquess i el rostre una mica acalat. L'acull amb un mot feridor :

- Quan te'n cansaràs de vendre't ?

- Així ens hem de separar?- diu -. Amb aquestes paraules ?

Ell té un esguard dolent, obstinat. Ha reaccionat de la seva sorpresa, s'ha fet passar el desig i, per tant, ara pot permetre's d'ofendre-la, de fer-se l'ofès.

- Perquè tu vols - contesta.

- Sempre has sabut com era, no em diguis que et ve de nou.

El noi té un mot insòlit :

- M'has desgraciat la joventut i...

Ha de riure, per força ha de riure. Se li ha donat generosament, encara no fa deu minuts que ha calmat la seva pruïja i l'ha arrancat, momentàniament, dels seus tabús, de les seves inhibicions; l'ha preparat per una altra dona en la qual l'oblidarà perquè serà de la seva edat, de la seva condició, i ell creu que això és una desgràcia !

- Però criatura !

- No riguis ! - mana ell -. No riguis !

- Què vols que faci, doncs ? Que et consoli d'haver tingut la mala sort de dormir amb una dona ?

- No riguis ! - repeteix.

- Es que ets graciós ! D'altres...

- No sóc els altres ! - crida ell -. Sóc jo, jo ! No em pots veure,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

doncs ?

- Sí, Daniel - fa mansament -. Ets un noi de dinou anys, ben plantat i ardent, que ha caigut baix, molt baix, per una dona, un objecte maleït per Déu.

- Calla !

Ella se li atansa, s'atura a frec seu, alça una mà.

- Tens uns ulls per mirar, unes orelles per escoltar, una boca per menjar, un sexe per estimar... No ho has après, Daniel, no ho has après ?

El noi la fita amb un esguard atent que tot seguit vacil.la. Aleshores s'inclina cap a la butaca on havia deixat caure l'americana, la recull.

- Perdona - fa, i camina cap a la porta.

Ara ja no sap si l'entén ni qui dels dos té raó, ni ho sabrà un moment després quan a frec de cancell, on l'ha seguit, torna a aturar-se i, indecís, humil, diu :

- Bé...

- No em vols besar ?

-Sí.

Però només li frega el front, és ella qui ha d'alçar el rostre i cercar-li els llavis mentre alguna cosa fa explosiu dintre seu i aquell parèntesi de voluntat que tancava l'amor o allò que ella entén per amor en un indret remot, es clou amb una sensació d'angoixa, amb una seguretat de pèrdua que li enllora els ulls. Els acala però en haver-lo besat, perquè en Daniel, bo i distret com tots els homes, no pugui llegir la destresa que la inunda i a la qual no vol cedir malgrat tot perquè és lliure i ho continuarà essent mentre estimar no sigui un pecat. I, amb ell, ho seria

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Clàudia

La veu, des del pis de dalt, crida :

- Senyora Clàudia !

La veïna de sobre, la Virgínia, s'aboca lleugerament per damunt la barana, tota la cara en l'ombra.

- Ah, hola !

- Han vingut a cobrar el lloguer i he pagat el seu...

- Això sí que t'ho agraeixo ! - fa ella. - Ja pujo.

Entra al pis i, pel vestíbul fosc, avança cap al menjador on, arran dels vidres tancats que donen a l'eixideta, en Llorenç seu amb el diari a les mans.

- Diu que han vingut a cobrar el pis ?...

- Deu haver estat al matí, perquè no he sentit trucar ningú.

- Ja has dinat ?

- Sí. Vols que et faci alguna cosa, mentre et canvies ?

- Rujaré un moment a dalt - diu tot deixant el cabàs a tocar de la paret de la cuina -. La Virgínia es veu que ha pagat el lloguer.

- No cal que hi vagis ara.

- Ja estarà fet. Si mentrestant em prepares una amanida... Després em faré un ou passat per aigua. I en Daniel ?

- Ja se n'ha anat. Són prop de les quatre, has fet molt tard, avui - li contesta en Llorenç mentre s'aixeca i deixa el diari sobre la cadira de cul de palla.

- Sí que és veritat.

Passa a l'habitació i, sense encendre el llum, s'atansa a la calaixera que ja fou de la mare d'en Sebastià, obre el segon calaix i, de sota el paper de periòdic del fons, retira uns bitllets. Sent que en Llorenç, des del menjador, pregunta :

- Olives no n'has portat ?

- Sí, són a la bossa.

N'ha agafat massa i en torna un sota el paper, comprova que són verament de cinquanta i surt de nou al menjador. En Llorenç és a la cuina d'esquena a la porta, i buida el cabàs d'anar a la plaça.

- Baixo de seguida.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

L'home es gira, li somriu.

- Ja t'havia posat l'enciam en remull...

Es un bon home, no es por negar, pensa tot encaminant-se a la porta. Ja ho era aleshores, quan ella treballava al magatzem d'en Gallart, on va conèixer-lo i no va tenir el valor de dir-li que no quan se li insinuà. Es a dir, potser les ales perquè ho fes les hi havia donades ella, la soledat li pesava molt i en Sebastià, encara que fos al front, no es mereixia cap fidelitat. Per a ell la guerra ho excusava tot, un dia havia tingut fins el desvergonyiment de presentar-seli a casa amb una maliciana, tots dos beguts... Es cert que després li demanà perdó, ja que a la seva manera l'estimava, però a partir d'aquell moment ja no va ésser mai més el mateix, dins d'ella s'havia marcit alguna cosa, i això als tres anys escassos d'haver-se casat. Si el fill els hagués viscut no hauria tingut tanta importància i probablement amb en Llorenç no s'hi hauria lligat mai, però va morir-se'ls als tres mesos d'haver nascut, havia estat el voler de Déu. De tota manera, el metge ja els ho va dir, que no viuria... Ara ja fa molts anys que pot pensar-hi sense sentir-se'n adolorida, ha passat tant de temps que de vegades fins li sembla que ho deu haver somniat, o que pertany a la vida d'algú altre que coneixia i ha perdut de vista. I, al capdavall, potser millor que tot anés com va anar, perquè per patir misèria... Es injusta, però, amb en Llorenç tot ha canviat una mica i després el noi, si hagués viscut, podia haver tingut més sort. Potser ara seria mecànic, un especialista, i es guanyaria un bon jornal com l'home de la Virgínia que, als seus trenta anys, ja és encarregat de la secció de rodaments de la casa on treballa, al Poble Sec. Es clar que és un xicot que val, es diu mentre pitja el timbre de la porta.

En obrir, la Virgínia protesta :

- Oh, no corria tanta pressa !

- No m'agrada, tenir deutes - fa ella, somrient.

- Entri, ara l'hi donaré.

La segueix fins al menjador, més clar que el seu i on, damunt la taula, hi ha els dos rebuts, el d'ella i el de la noia.

- L'han apujat - diu la Virgínia -. No sé si ho va llegir...

- No, però n'havia sentit parlar. En Llorenç em sembla que ho va dir.

- El cobrador m'ha explicat que a vostè li corresponia un deu per cent.

- No sé...

Consulta el rebut, llegeix la xifra, cent-una pesseta.

- Doncs no n'he pujades prou, no hi comptava.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Mostra els dos bitllets de cinquanta, però l'altra diu:

- Ja m'ho donarà.

- Recorda-m'ho, si me n'oblido.

- Ja sé que no. Vostè és molt formal.

Plega el rebut pel mig, deixa les cent pessetes sobre la taula.

- No m'entretinc perquè encara he de dinar...

- Ja m'ho penso, per això li he dit que no calia que pugés tan de pressa.

Van retrocedint de nou cap a la porta, la Virgínia una mica feixuga perquè ja té molt de ventre, i encara potser se li'n veu més que no en té per culpa dels seus pits menuts i aplanats.

- Segueix bé, això ?

- Molt bé - fa la noia -. Ara ja s'acaba.

- Aquest mes ?

- A primers de l'entrant. Si els càlculs no fallen, cap al deu. Però mai no és exacte.

- No... - diu ella -. A veure si serà un noi.

Ho han dit cent vegades, pensa mentre torna a baixar l'escala, i encara ho tornaran a dir moltes més. Dos anys enrera també ella es pensava haver-s'hi quedat, però sortosament tot va ser una falsa alarma, perquè mira que hauria passat una vergonya, a la seva edat i vídua ! En Llorenç li va dir que es podien casar, i no era pas la primera vegada, perquè ja li ho mig proposà aleshores [redacted] que va venir a viure a la casa, però ella no ho ha volgut mai i un fill tampoc no el desitja. Es millor així, sense compromisos, sense lligams. Naturalment que si s'haguessin casat ara no els caldria amagar-se d'en Daniel com es veuen obligats a fer, sobretot perquè a ell li sap greu de donar-li un mal exemple o de perdre en el seu concepte. Ella no acaba de comprendre aquell interès que li porta, al capdavall no és fill seu i l'ha vist ben de tard en tard. I, encara, abans que ells dos es tornessin a trobar potser tenia una explicació, perquè en morir la seva dona en Llorenç s'havia quedat sense res, però ja no la tenia des del moment que començaren a fer vida marital, aquest cop si que totalment per iniciativa d'ell, per bé que ella ja suposava que més tard o més d'hora la cosa era inevitable. Recordava molt bé aquell matí, ara ja feia cinc anys, que ell entra al seu dormitori.

- Clàudia ? - va fer.

- Sí - digué ella que havia sentit els seus peus nus que avançaven per fora.

En la fosca va ficar-se al llit, al seu costat, i ella va girar-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

se simplement per abraçar-lo. Era la cosa més natural de món i, en aquell moment, ella ja feia tres anys que no havia tingut relació íntima amb cap home,

No dormien plegats, però. Ella s'havia imaginat que l'endemà traslladaria les seves coses a la seva habitació, però no va tocar res i fins l'endemà passat no ficà de nou els peus al dormitori.

- Clàudia ? - va tornar afer.

- Sí - repetí ella.

Més endavant, un dia que no podia dormir, fou ella qui prengué la iniciativa i es presentà a la seva habitació.

- Llorenç ?

Amb això va quedar establerta una pauta que només havia trencat l'arribada d'en Daniel, destinat a fer el servei militar a Barcelona. De primer ella hi posà algunes objeccions :

- Ja saps que no tinc gaire temps per la casa, a la tarda vinc cansada i més m'estimo seure...

- No te'n donarà, de feina - va dir el Llorenç -. Al capdavall només hi soparà i dormirà. Com que al matí tenen instrucció, s'hi pot quedar fins a migdia, a la caserna.

- I on vols que dormi ? No tenim cap més llit...

De fet, tampoc no tenien cap més habitació, però ell va convencerla que podien netejar la cambra dels mal endreços, un reducte llarg i estret on van posar un d'aquests llits plegables que en Llorenç comprà. Després, ell mateix va encarregar-se de cercar-li feina en una casa de drogues de la Barceloneta, on el noi acudia a les tardes, cosa que li permetia de pagar-se la pensió.

- M'han augmentat nou pessetes de lloguer - diu en entrar novament al pis.

- Ja t'ho vaig dir que el govern havia decretat un augment. En el teu cas, com que tens el pis des d'abans del trenta-nou, un deu per cent.

- Sí, de noranta-dues me l'han apujat a cent una.

- No és cap cosa...

Però el sou no ens l'han augmentat ni a l'un ni a l'altre, pensa mentre passa al dormitori a canviar-se. Fa anys que guanya el mateix i, a més, no gaudeix de cap dels avantatges que ara tenen els treballadors; en Noriega, l'amo de la casa on treballa, continua considerant-la una empleada eventual tot i els seus deu anys de servei. De vegades pensa que guanyaria més si fes feines per les cases, però no hi està acostumada, és més escarrassat i ja pateix prou quan ha de passar la baieta, car les articulacions dels genolls se li anquilosen una mica.

Té quaranta-quatre anys i mai no ha conegut un dia de repòs.

- Podríem anar una estona al cine - li proposa en Llorenç quan surt de la cambra i mmmmmmmm s'instal.la a taula, davant l'amanida.

- Què fan ?

- Una que t'agradarà, "La mujer y el monstruo".

- D'estrena ?

- Al "Capitolio" - diu ell.

No calia que li ho preguntés, hi van gairebé sempre, els queda prop de casa, al carrer de Vertrallans, i tots dos s'han afeccionat ja fa temps a la mena de pel.licules que projecten, cintes de terror, policiaques o de l'oest.

- M'has llegit alguna cosa ?

- Es veu que es tracta d'una colla de científics que van a les selves de l'Amassones a buscar l'home primitiu.

- Bé... - diu.

A les set ja tornaran a ser a casa, amb temps de preparr el sopar per quan vingui en Daniel que, en deixar la botiga de drogues, sempre s'encamina directament al pis. Cal concedir-li això, pensa, que no és un noi viciós ni amic de divertir-se, no se sap que surti amb noies i fins va fer orelles sordes a les seves insinuacions quan li parlà de la Vicenta de la botigueta de baix, la filla dels Alabau que un dia s'interessà per ell.

- Què teniu un dispeser nou ? - li va dir.

- Sí, l'afillat d'en Llorenç que viu fora i ara fa el servei aquí.

- Per això que el vaig veure pujar... Sembla simpàtic.

Era molt dir. Un xicot eixut, opina ella. Pel restant no fa nosa mai no té exigències i es mostra educat. Els diumenges i dies de festa, si no té servei, només surt al matí, per anar a missa, i després e queda a casa si no ha convingut de dinar amb el seu germà que continua vivint a casa d'aquella modista tot i que va casar-se, ja fa prop d'un any, amb una noia que en Llorenç diu que és rica, o més ben dit, ho són a casa seva. Però ella sembla que no s'hi entén gaire, amb els pares. Tampoc a casa seva no volien que es casés amb en Sebastià, i no perquè no fos del seu braç, ja que si l'un era pobre l'altre era miserable, sinó perquè el tenien per un xitxarello. Potser millor que ni l'un ni l'altre, el pare i la mare, no visquessin prou perquè els hagués de donar la raó. Aquest pensament la fa recordar la Roseta, la seva germana, que fa molt de temps que no ha escrit, però això no vol dir res, cada cop perden més el contacte, fa massa anys que se'n va anar a l'Argentina amb el seu marit i sap que no tenen ganes de tornar

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

mentre les coses no canviin. Poden esperar asseguts, doncs.

En Llorenç li llegeix els fets diversos i altres notícies curioses quan, acabada l'amanida, torna de la cuina on ha decidit de fer-se una truiteta en lloc de l'ou passat per aigua que havia previst de primer, però ella escolta sense massa atenció, no hi ha res de sensacional, l'acostumat truc de l'estampeta , uns robatoris i un home ferit d'una ganivetada al carrer de Montserrat. Hi ha gent que duen una vida agitada, tan tranquil.la que és la seva ! Una mica avorrida, també, perquè és cansat fer sempre el mateix, despatxar dia darrera dia a la parada del mercat de Santa Caterina, on per cert va morir la dona d'ell, entretenir-se a la tarda en el pis, rentant, planxant o cosint, sense més distracció que el cinema i, de tant en tant, algun espectacle del Paral.lel i les sessions nocturnes amb en Llorenç que ara, des l'arribada d'en Daniel, més sovint solen tenir lloc a la tarda, quan ell no hi és i no s'exposen, doncs, a que els sorprengui.

La primera vegada ella no volia, li feia una certa cosa allò d'haver-se de despullar en ple dia, més que res, bo i que no sempre dos prou franca per confessar-s'ho, perquè a la nit ell no la veia, tot tenia lloc a les fosques, com preferia, car des d'aleshores que s'havien entès, quant la guerra, s'havia engreixat força i ara, sense faixa, se li veia molt de ventre i, pel restant, els pits ja no conservaven la fermesa d'abans, quan els tenia tan forts que fins li feien mal. Ell, però, semblà no remarcar res i va mostrar-se més emprenedor que de banda de nit, com si la seva nuesa l'excités. Millor, pensa en aixecar-se de taula.

- Potser que no els renti fins que tornem, els plats - fa.

- És clar, dona. Mentre t'arregles, aniré a fer cua.

No sempre n'hi ha, de cua, com no sigui una vigília de festa, però ells no surten mai plegats de casa, no hi ha cap necessitat de fer parlar la gent que, aleshores que s'avingué a acceptar-lo a casa, ja van estranyar-se una mica que tingués un dispeser. Ara s'hi han acostumat i tampoc no és ella sola, cada dia són més les cases on hi ha rellogats, nois i homes sense família o famílies senceres que no troben pis on instal.lar-se. N'hi ha que es guanyen la vida amb això sol, pensa mentre es canvia, aquest cop per posar-se el vestit bo, el que duu sempre que van al cine i que ja ha remuntat dues vegades perquè les modes són molt capritxoses i, tot i que ella no les segueixi de massa prop, tampoc no vol fer el ridícul i semblar una vella abans d'hora. Ja li vagarà, de ser-ho.

Quan baixa al carrer, la Vicenta té oberta la porta que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

els dóna a l'entradeta i parla amb el carter que en sentir-la se li gira.

- Hi ha una carta per vostès.

Es perfan Daniel i la lletra sembla de la seva germana. Només en rep d'ella i, algun cop, d'un parell de nois del poble que són amics seus; un d'ells, però, li escriu des de Segòvia, perquè també fa el servei militar.

- Si que va mudada, avui ! - diu la Vicenta mentre ella butxaqueja el portamonedes per donar unes cèntims al carter i es desa la carta.

Ho deu dir perque s'ha posat la cadeneta d'or, l'únic joiell que té si descompta quatre objectes de bisuteria que ha anat ~~amphagant~~ aplegant amb els anys i que ara ja han passat de moda.

- I tant ! - mig somriu, indecisa, perquè no sap si ha fet bé de posar-se-la, potser queda una mica nena encara que en Llorenç pretengui que no. Ell sempre ho troba tot bé.

Abans no ho era, ben bé així, se li acut mentre avança cap al carrer de Santa Anna. Quan tots dos eren joves de vegades es mostrava impacient, tenia alguna sortida de caràcter, alguna aresta que després ha llimat, que ja havia llimat quan van retrobar-se aquells dia que tots dos plegaven de la feina respectiva i se n'anaven a dinar. Fou ella qui el va reconèixer de primer, ell anava distret i no la mirà fins que ella ja s'havia aturat. El primer mot, però, partí de la boca de l'home :

- Però si ets la Glàudia ! - va dir.

Semblava alegrar-se d'haver-la trobada, i ella també va descobrir que estava contenta, al capdavall no s'havien separat renyits, a partir d'un determinat instant havien anat espaiant els encontres, o potser calia dir que els havia anat espaiant ell que rarament acudia al magatzem i aleshores que va saber que en Sebastià estava de permís va dir-li que més valia que no fossin imprudents. Després ja només va veure'l dues vegades i van parlar simplement com si fossin amics. No ho havia entès mai gaire bé, i ara, quan reprengueren llur relació, no va semblar-li que fos gaire verídica l'explicació que va donar-li, o sia que la seva dona es recelava alguna cosa. Havien passat massa anys, però, perquè ella insistís i preferí fer veure que s'ho creia. Ben mirat, ni l'un ni l'altre no se'n devien cap, d'explicació, i ella mai no havia estat una dona possessiva. Tenia la virtut, o el defecte, d'acceptar les coses com venien. I ara, de gran, més que de jove.

Va reunir-se-li al vestíbul, on ell ja l'esperava amb les entrades a la mà, i va seguir-lo escales amunt, cap a general, on anaven sempre i es confonien amb aquell públic de xicots joves i cridaners

que acollien amb grans riallades els moments més emocionants de les pel.lícules. Sempre semblaven ser els mateixos, i potser ho eren. L'lur aldarull, quan el feien, no la distreia, però; s'hi havia avesat més que a les escenes punyents que li feien posar la pell de gallina i sovint l'obligaven a agafar-se al braç del seu company com si cerqués protecció. Avui, el dolent de torn era un home-peix d'aspecte horripilant particularment afeccionat a atacar una noia molt bonica que duia un vestit de bany força extremat, però el més interessant de tot eren les escenes submarines que després, com que encara era aviat, es van quedar a veure per segona vegada, ella una mica distreta per una parella que se'ls havia assegut a la vora durant el descans i que, al cine, més hauria valgut que no hi anessin, perquè van passar-se l'estona xiuxiuejant, molt abraçats, tant, que de la renglera de darrera algú cridà :"Aigua !" i hi van haver tot de rialletes i d'altres crits poca-soltes que tot d'una es van fondre en un udol de terror quan el monstre ataca la noia.

En sortir, ella va dir :

- Molt bonica.

En Llorenç no l'hi havia trobada tant, sobretot per culpa de l'home-peix , del qual va dir que era infantil, però això ja se sabia, tot era inventat. De tota manera el comentari no prosperà perquè ella va deixar-lo quan passaven davant la botiga de queviures, on volia comprar una llauneta de sardines i va entretenir-se tanta estona per culpa d'una clienta que no acabava mai que, en arribar a casa, en Daniel ja hi era.

El noi i en Llorenç discutien per enéssima vegada en el curs d'aquells tres dies la pífia que havia tingut el diumenge l'espanyol davant el joc i la categoria d'en Di Stefano mentre el Barcelona havia sabut tornat de San Mamés amb un punt.

- Es una qüestió de tàctica - feia en Daniel que devia parlar per boca d'ase perquè a Sarrià no hi havia anat -. Si li deixen prendre la iniciativa i que faci les seves pròpies condicions de joc...

- Es que és bo, vet-ho ací. I en aquest moment que es troba en forma.

Ella, que s'acabava de recordar de la carta, el va interrompre :

- Ah, t'han escrit de casa teva, Daniel.

El xicot mirà cap al bufet, on solein deixar les cartes, però ella es va obrir el portamonedes i l'hi allargà.

- Me l'ha donada el carter aquesta tarda, quan sortia.

En Llorenç va ullar-la breument, com sorprès que al cine no li n'hagués parlat, però tot seguit va inclinar-se cap al noi que obria

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

el sobre.

- Es de la Fina - digué.

Ella va entrar al dormitori a desmudar-se i, quan tornà a sortir, amb les sabatilles a retaló i sense mitges, com anava sempre per casa, la carta havia passat a mans d'en Llorenç.

- Ja està del tot bo, el teu padrí ? - preguntà.

- Va fent.

Temps enrera l'hagien hagut de dur corrents a Tarragona per tal d'operar-lo de l'uretra, però aleshores van descobrir que patia de flebitis i, després de passar-se un mes a la clínica, havia tornat a casa seva tan delicat que ara, als dos mesos, encara no s havia pogut reintegrar a la feina.

- Aquestes coses són lentes - comentà ella.

- Sí, una mica - assenti en Daniel.

En entrar a la caserna l'havien xollat al zero, però ara ja feia temps que li respectaven aquells dos dits de cabells que s'havia deixat i la seva cara hi guanyava molt, sé li acudí a ella.

- El problema és la Fina - va dir tot d'una en Llorenç mentre reposava la carta sobre la taula -. No sé què en fareu.

Ella, que es tombava per anar-se'n a la cuina, s'aturà.

- S'ha tornat a quedar sense feina ?

- Ha tornat a deixar la feina, deus voler dir - rectificà en Llorenç -. Ja és la tercera vegada, oi ?

En Daniel precisà :

- La quarta si comptem la col.locació a can Casajoana, que van plegar el negoci.

- La quarta, doncs. I de can Casajoana aquest també se n'hauria anat. Quatre col.locacions en dos anys...

- Però és que no s'hi sent bé o què ? - preguntà ella.

En Daniel s'arronsà d'espatlles, però en Llorenç va dir :

- Al convent li devia passar alguna cosa, això no m'ho treuen del cap. Ella no ha dit mai res ?

- No - féu en Daniel -. Que havia descobert que no tenia vocació, i prou.

- Però tu no creus que li devia passar alguna cosa ? - insistí en Llorenç.

- No ho sé. Què li havia de passar ?

- Això pregunto jo. No és normal córrer d'una col.locació a l'altra... Què diu, quan li pregunteu per què ho fa ?

En Daniel tornà a arronsar-se d'espatlles.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- D'excuses sempre en troba - féu vagament.

A ella li semblava que sabia més que no deia, però no era assumpte seu i més s'hauria estimat que en Llorenç no insistís.

- Doncs mira que deuen estar ben lluits, els seus pares ! - exclamà l'home.

En Daniel recollí la carta de damunt la taula, la plegà i va ficar-la de nou dins del sobre obert per un costat. En Llorenç encara digué :

- Ja té vint-i-sis anys.

- Vint-i-cinc-rectificà el noi.

- Tant és. Més valdria que es casés.

Però es el que sembla que no vol fer, recorda ella tot entrant a la cuina, perquè la noia, com els va dir en Daniel poc després d'haver-se instal.lat al pis, més aviat defuig els xicots i, per altra banda, pràcticament no té amigues. Segons totes les aparences, duu una vida molt solitària.

Encén el fogó de gas, d'on surt una flama blava, primeta i sense escalfor, aboca una mica d'oli a la paella i, de la bossa, retira les mongetes que ha comprat en deixar la parada a primeres hores de la tarda.

- Si em vigileu això - diu sortint de nou - faré els llits.

Al matí no pot fer-los perquè se'n va massa d'hora, com tots ells, i avui, com sempre que van al cine, ho ha hagut de posposar fins ara. Ja sap que algunes dirien que és una deixada,però les voldria veure al seu lloc, vuit hores d'enfilall, si no més, a la parada que cal muntar i *desmuntar cada dia ! I ja no té vint anys, de vegades les cames* se li inflen una mica, li han sortit varices i molts dies gairebé no pot aixecar els braços de dolor, sobretot a la primavera, quan tothom sembla reviure i recobrar-se de les malures de l hivern. La casa se'n resent, és clar, tot va una mica com vol, a deshora,però cal dir també que el pis no li ofereix cap estímul, ben a l'inrevés, és vell, disposat sense gràcia, mal repartit, a les parets s'obre més d'una esquerda que el paper dissimula, res que posi la casa en perill, va assegurar el paleta que acudí anys enrera, quan va queixar-se a l'amo, les instal.lacions s'haurien de canviar, les conduccions de l'aigua es rebenten fàcilment, la comuna s'embussa...

No és el pis, però, que s'ha de mirar. Que la mirin a ella,pensa mentre allisa els llençols del llit d'en Llorenç. Es una dona neta, sempre es renta escrupulosament de dalt a baix un cop cada setmana a l'hivern i dos a l'estiu, sobretot des que té l'home a casa. I no és

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tan senzill, al pis no hi ha bany ni dutxa i li cal fer-ho a l'safareig quan el temps és bo o a la cuina quan fa fred, en un cossiol d'aigua calenta que es prepara els dissabtes, quan els altres són a dormir, perquè el diumenge li agrada d'aixecar-se tard, sobretot ara que ja comença a estar-se bé al llit. És un costum, aquest, que ja li vé de soltera i que molestava força en Sebastià. Ell no s'hi sabia estar, al llit, deia que només servia per dormir o muntar. Ben mirat sempre van ser molt diferents, s'avé més amb en Llorenç, fins i tot en això del muntar, si ho considera com cal, perquè en Sebastià era impacient, semblava que li dolgués d'entretenir-s'hi, de preparar-la, mentre en Llorenç és lent, sovint massa i tot; abans, de jove, li sembla que no ho era tant.

- Això ja està, noia ! - sent la veu de l'home des de la cuina.

- De seguida - diu tot passant al recambró d'en Daniel -. mmmmm Trobaràs tres barats, treu-los.

Eren frescos i hauran resistit bé perquè el temps ja no es calorós, però de cara a l'estiu haurà de fer un pensament i decidir-se a comprar la nevera en algun lloc d'aquests que les venen a pagues, reflexiona comprimida entre el llitet del soldat i la paret , on queda ben just espai per un cos més àgil que el seu. Però això ja fa molts anys que s'ho diu i fins ara encara no ho ha fet.

En sortir de la cambra renuncia a ordenar-se el propi llit perquè si s'entreté, les mongetes es refredaran massa. Al capdavall, d'aquí a uns moments també l'hauria de tornar a desfer...

- Els has trobat ? - pregunta a en Llorenç quan desemboca al menjador

- Els he deixat en un plat.

Ja només en queda un altre de net perquè hi ha els que ha deixat a migdia, mmmmmmm de manera que li cal posar-se el davantal i rentar-los sota l'aixeta, amb aigua freda; és massa tard per escalfar-ne.

- Poseu els coberts...

Entre l'espetec de l'aigua li arriba la remor del calaix del trinxant i tot seguit el dringament de les forquilles que maneja en Llorenç. Deu ser ell, en Daniel en aquestes coses no és tan ajudat. De vegades fins i tot sembla que el molesti una mica que l'home es mostri tan complaent. Més valdria que mmmmm reflexionés que enlloc no els farien un preu tan mòdic, perquè els cobra l'estrictament indispensable. Pensant-hi bé, en Llorenç va fer el gran negoci el dia que es trobaren, car matà dos pardals d'un sol tret : casa i dona.

- Ara ho porto - diu.

Deixa escórrer un moment els plats, mentre transfereix les mongetes de la paella a una plata esbrocada i prepara els tres barats que,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tal com pensava, s'han conservat perfectament bé.

Quan surt al menjador, els dos homes són asseguts entorn de la taula i han iniciat una conversa sobre la conferència de Ginebra, però ella no escolta, en aquestes coses de política internacional no hi entén gens, i ells no gaire, perquè sempre es limiten a repetir el que diu el diari encara que sigui per mostrar-s'hi en desacord i contradir-lo. Si fa no fa com tothom, és clar.

Acaba de servir, porta els gots, el vi, treu els tovallons que en Llorenç s'havia oblidat i torna un moment a la cuina a posar un barat a la paella que és petita i l'obliga a fregir-los individualment, car els peixos no poden amuntegarse com les mongetes.

Quan finalment seu a taula, sádona que encara hi falta el pa, però aquest cop és en Daniel qui s'aixeca a portar-lo. Mengen uns moment en silenci i després el noi diu :

- Demà no m'espereu, perquè tinc guàrdia.
- Altre cop ?
- Ja se sap, cada set o vuit dies.
- Trobo que és molt sovint. Amb la gent que sou...
- N'hi ha molts que no en fan, escrivents,cuiners, ordenances...
- Els enxufats - comenta en Llorenç.

En Daniel mòu les espatlles.

- Més m'estimo que em toqui demà que el dissabte; sempre hi ha més feina, a la botiga.
- Ja ho saben, però, que no manes.
- Això sí, no diuen mai res.

Ella s'empassa tota una forquillada de mongetes, trenca un tros de pa.

- Estan contents ?
- Em penso que sí. Ara ja començo a conèixer els gèneres.
- Es el principal...

S'aixeca sense haver acabat, perquè l'espetec de la paella li recorda que ha de girar el peix, i els homes continuen parlant, sense canviar de conversa, car en asseure's de nou en Llorenç diu :

- Ja t'ho vaig dir que el vell Vaitx és molt tractable...

El coneix a través del seu germà que és l'amo de la casa de fruites on treballa des que va deixar el magatzemista del ram de pesca salada on es col.locà en plegar la botiga que tenia aleshores que ells dos s'entenien. Una bona cantada que va fer, pensa, perquè ara d'altra manera li anirien les coses, i també a ella si el restant hagués estat com fou. Una botiga és una botiga, que li ho diguin a ella que veu com

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Gallart s'omple de diners. Però en Llorenç sembla que no ho lamenta, diu que així no és tan esclau, sap que fa unes hores i s'ha acabat. Cadascú pensa com pensa. Ara sent que prosegueix :

- Si vulguessis, estic segur que t'hi podries quedar en acabar la mili.

- Potser sí. Empenso que no em porto pas malament.

- Però tu t'estimes més tornar al poble...

- Sí. Barcelona no m'acaba d'agradar.

Ja n'han parlat d'altres vegades, en Llorenç tindria interès que es quedés a ciutat, però el noi sempre s'hi refusa.

- Tornaràs a la farmàcia ?

- No ho crec, però de col.locacions no me'n faltaran.

- Ja m'ho penso. Vals, tu.

Però ella el troba poc eixerit, per dependent; hauria d'ésser més garlaire, més de la broma, a les dones no els agraden els dependents de cara massa seriosa que només diuen si o no. Ja suposo, però, que en una farmàcia ha d'esser diferent.

Torna a aixecar-se per tal de treure el barat del foc i posar-n'hi un altre; de passada, omple una olla amb aigua i encén el segon bec de gas. Així en tindrà de calenta per després, quan renti els plats que ara, amb les mongetes, es quedaran més greixosos. Per gust ja els hi rentaria sempre amb aigua calenta, però el temps mana, acabes de menjar i abans no te n'adones ja tens l'altra menjada damunt...

- Potser a can Tuneu - diu era en Daniel quan ella torna a sortir al menjador -. No ho sé, ja ho veurem.

- De tota manera, aquí sempre guanyaries més - fa en Llorenç.

- No gaire més. I encara que així fos. Havent de pagar despesa... A casa és una altra cosa.

Ella insinua :

- Bé et deuràs casar...

- No pas per ara. Pot esperar-se, això.

Potser no és normal, se li acut tot d'una. A la seva edat a tots els xicots agrada de perseguir les noies. I de més grans i tot. Si no fos dret igual, com diuen, encara ho comprendria, però un noi robust i sa com ell que, si volgués, les tindria a grapats... I que no ho pensa ella sola, perquè a més de la Vicenta de baix que va començar per declarar que el trobava simpàtic però devia voler dir una altra cosa, hi ha el parer de la Virgínia que opina que és molt ben plantat. I això que el vestit de soldat no l'afavoreix gens.

- Esperant, esperant - riu ara -, n'hi ha un que es va morir !

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

En Llorenç bromeja a la seva vegada :

- Sempre s'hi és a temps, de fer un disbarat.

Han enllestit les mongetes i torna amb la plata cap als fogons, prop dels quals li cal esperar que es fregeixi l'altra banda del segon barat i el tercer que fica seguidament a la paella. Si fos ella sola no se'n prendria tantes de molèsties, per cuinar. Un plat de cigrons, mongetes, lentilles o qualsevol altra llegum i després un tros de cansalada, o llardons amb pà, unes quantes rodanxes de fuet, una mica de tonyina a la llauna... Hi ha moltes coses que no cal coure-les i, a més de feina, estalvies gas. Ja ho feia, això, quan era sola, però a en Llorenç li agrada més menjar calent. Prou que es coneix en la factura que li passen cada dos mesos, que no para d'enfilar-se.

Aprofita l'espera per rentar uns quants objectes que s'arrosseguen per l'aigüera des d'ahir, els deixa en un costat i després s'eixuga les mans mentre fora els dos homes continuen parlant entre silencis més o menys perllongats. Uns passos pugen per l'escala; deuen ser els del marit de la Virgínia que sempre sol retirar en aquesta hora. A la casa del costat es desencadena l'aigua d'una comuna.

A la fi treu el darrer barat del foc i els porta tots tres a taula, on en Daniel ha anat fent tot d'engrunes de pa mentre esperaven.

- Ja està - diu.

Potser no ha quedat prou cuit, si més no el que es menja ella, però quan és fresc com el d'avui això no té gaire importància. I una mica cru alimenta més, com totes les menges, ja se sap. Ára, que es diuen moltes coses. També n'hi ha que pretenen que el peix és una mica afrodisíac, però ella no ha observat mai res, ni en la pròpia persona ni en la d'en Llorenç. Les espècies sí, això és diferent. Quan era joveneta al costat de casa seva hi havia una veïna que ho explicava de vegades i diu que li donava resultat. N'hi ha que no pensarien en res més.

En Llorenç i en Daniel s'han tornat a posar a parlar de coses de política, ara sobre Indonèsia que segueix barallant-se amb Holanda per un tros de Nova Guinea i al mateix temps combat uns rebels d'unes illes properes. El noi opina :

- Més els hauria valgut no emancipar-se'n mai, d'Holanda.

El seu padri no s'hi mostra d'acord i pregunta :

- Per què ?

- No estan preparats per a governar-se...

- Naturalment, però de qui 'es la culpa ? Si mai no els ho han deixat fer !

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- I a més aquest Sukarno és un comunista.

- Des de quan ? - s'admira en Llorenç -. Que tingui simpaties no vol dir... D'altra banda aviat ho serà tothom, de comunista.

No és la primera vegada que surt amb aquesta opinió, una mica sorprenent en un home com ell, tan moderat que aleshores de la guerra, se'n recorda, es queixava que el partit fes la punyeta a les altres organitzacions antifeixistes i creia en tot allò que es rumorejava sobre les xeques i que després va resultar que era veritat. Com diu ell, però, es tracta d'una opinió objectiva i ni la seva aprovació ni la seva desaprovació no entren en compte.

Li costa de comprendre que els interessin coses tan llunyanes, quan prou feina tenen en les de casa, i per això els escolta entre avorrida i reprovativa abans d'aixecar-se i tornar-se'n a la cuina on l'aigua s'ha escalfat tant que gairebé bull. Però en això tots els homes s'assemblen, en Sebastià mateix no parava de discursejar sobre el feixisme d'Alemanya i d'Itàlia, sobre l'imperialisme d'uns i altres, criticava els anglesos i els francesos que es deixaven donar pel sac... És clar que va tenir raó.

Es recorda que no els ha donat postres i crida :

- Aquí hi ha fruita, si en voleu...

No els en falta mai, en Llorenç la duu del magatzem on no l'ha de pagar; sempre li donen una cosa o altra una mica tocada, préssecs que han rebut cops, pomes i peres que s'han esclafat durant el transport. Tot és ben aprofitable.

En Daniel entra a recollir-les de l'armariet mentre ella comença a fregar els plats sobre el gibrell de terrissa on ha abocat l'aigua després de barrejar-n'hi de freda. Diu :

- Quan acabeu, porteu-me el que hi ha a taula.

La comuna de la casa del costat es torna a engegar. Ja ha observat sovint que funciona molt, potser hi tiren coses que no hi haurien de tirar. És clar que són set de família. Ja la compadeix, la pobra Tecla que ha de cuinar per tothom, i fer els llits, i rentar-los la roba, perquè ho fa tot ella, els altres treballen amb l'única excepció dels dos menuts que encara van a col.legi. Deuen ingressar molts diners. Pel que els serveixen, però ! Si tot el sant dia has de ser un escarràs... De vegades són les dotze o la una quan encara la sent trafiquejar perquè les parets no són cap cosa i en aquella hora se sent tot.

Ja frega la paella quan en Llorenç entra amb els plats que s'havien quedat a taula i els deixa sobre la lleixa que prolonga els fo-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

gons abans de tornar-se'n al menjador a fumar la seva acostumada cigarreta en companyia d'en Daniel que de vegades fuma i de vegades no. Potser ho fa per no haver de comprar tabac, el noi sembla més aviat estalviador. La seva mare, que sempre ponderava aquestes virtuts que en Sebastià mai no tingué, hauria dit : feliç la noia que s'hi casi ! Ella, però, no n'està tan segura, I això suposant que sigui normal !

Quan ha enllestit, passa sumariament la baieta per la lleixa i pels fogons, neteja la pica sota un gran doll d'aigua que li esquitxa tot el davantal, mira al seu entorn per si ha d'ordenar res més. Se li acut que aquesta setmana encara no ha repassat la roba, però no ho farà pas ara, hi pot dedicar la tarda de demà, al capdavall no s'han de canviar fins diumenge.

En Daniel treu el cap a la cuina.

- Me'n vaig a dormir, jo. Bona nit.

- Bona nit, noi.

Al poble no se n'ho devia anar tan d'hora, al llit, però tampoc no es devia llevar a les cinc com fa ara, car a la caserna hi ha de ser a les sis.

Es treu el davantal que penja en un clau de la paret, a l'altra banda de fogons, i surt amb les forquilles i ganivets que desa al trinxant que torna a tenir corcs. Si continua així, un dia es trobaran sense, però mentre faci el seu servei no el canviarà pas.

- I tu que fas ? - pregunta a en Llorenç que continua assegut a taula.

- També me n'hauré d'anar a dormir...

Mai no li ve tant d'un minut, a ell, pensa mentre s'adreça a la cuina; diu que amb cinc hores en té de sobres, de manera que si no fos perquè gastarien llum inútilment molts dies faria més tard i, a l'estiu, quan a l'eixida s'hi està bé, de vegades s'hi queda una bona estona a prendre la fresca, a les fosques. Ella és més dormilega.

A la seva cambra, enganxa el llençol de sota que s'ha escapat del matalàs i es despulla a la llum de la bombeta del sostre, l'única que hi ha. En treure's els pantalons, perquè sempre ha dormit sense, observa que un dels camals s'ha descosit i n'agafa uns altres de l'armari, per demà . Són els darrers, li caldrà comprar-ne. Sempre s'ha d'estar comprant, pensa en deixar lliscar la camisa de dormir per damunt els pits que així, sense sostenidors, li queden tot estranys.

En Llorenç travessa el corredor en el moment que ella es deixa caure sobre el llit. No s'atura, naturalment, se'n va de dret a la seva cambra. Sí, té raó, és més discret fer-ho a la tarda. Potser demà, que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

no aniran al cine.

Estira el llençol fins sota els braços, cerca la feia seguint l'orientació del somier que s'enfonsa una mica i sospira alleujada mentre tanca els ulls en la fosca. Un dia més. Se sent en pau amb ella mateixa, amb tothom. Ara, fins que s'adormi, podrà pensar, com fa sempre que van al cine, en les incidencies de la pel.lícula, en aquella noia tan bufona, i oblidar-se de la feina, del tràfec diari, de la vellesa imminent...

Ah, i que es recordi que a la Virgínia li deu una pesseta, del lloguer !

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Rosa de cal Nano

Va ser aleshores que els diaris venien plets dels fets d'Hongria que li va dir que l'estimava, precisament el dia vint-i-tres d'octubre, quan pels carrers de Budapest els estudiants i el poble s'encaraven amb la policia, però ja feia dies que la festejava i que ella s'ho veia venir. No va contestar-li ni sí ni no perquè els seus sentiments encara eren una mica barrejats. En Daniel li agradava i era un bon noi, però tenia en contra que pensava com tots els de casa seva i amb aquell aspecte de la seva personalitat li costava d'avenir-s'hi. Calia potser que un dels dos canviés o que l'amor es convertís en una d'aquestes fogueres que ho abranden tot i saben reunir els contraris. Car ella, que de petita i adolescent creia i practicà, als disset anys va distanciar-se definitivament de l'església tot i l'exemple que rebia a casa i la instrucció religiosa que li havien donat. Tot va començar per allò del suïcidi de la mare.

A casa no se'n parlava, però es tractava d'una cosa pública que quan va tenir lloc féu córrer força les llengues per tot el que comprenia, i no era estrany, doncs, que ja ben d'hora li n'haguessin arribat notícies, de primer per boca d'alguna companya mal intencionada, després a través de persones grans. Però aleshores encara no sabia que la mare fou enterrada en aquella mena de corral que hi havia a tocar del cementiri, en terra no consagrada, perquè el suïcidi era tan notori que el rector es negà a sebollir-la al ninxol familiar tot i que els Baró, dits de cal Nano, fossin de sempre uns bons feligresos.

En aquell moment, quan en tingué la certesa i fou prou gran per reflexionar-hi, li semblà que alguna cosa fallava. Com podia l'església refusar el darrer servei i mostrar-se tan intransigent, tan vindicativa, amb una pobra desgraciada que s'havia deixat arrossegar per un instant de pertorbació i així i tot, al capdavall, no era impossible que s'hagués penedit en el darrer segon, quan ja no podia retrocedir però encara era prou lúcida per fer un acte de contricció ? Ningú no sabria mai si l'havia fet, sempre s'ignoraria si a desgrat de tot no havia tingut temps de reconciliar-se amb el Senyor. L'església no podia jutjar-la, però ho feia, ho havia fet, l'apartava definitivament

dels seus, faltant, li semblava, a aquella prudencia que fins i tot els poders temporals mostren sovint envers l'acusat, mancant, sobretot, a l'amor que era la raó de la seva existència.

A casa seva no ho entenien. Ni l'àvia, que aleshores vivia, ni el pare, ni la seva germana gran, ni el germà, no podien comprendre que allò fos un motiu per posar en dubte la veritat de la religió i de les seves ensenyances , però és que a ells tampoc no els en sobrava, d'amor. L'àvia i el pare semblaven servar una mena de rancúnia per la morta que amb el seu acte els havia posat en evidencia davant del poble i els deshonrava. I els germans, crescuts en aquest clima, havien acceptat la rancúnia i el desamor sense pensar-s'hi dues vegades. Ella era diferent. Potser perquè havia cregut més, potser perque era de més bona fe i tot allò que practicava li sortia de dins, amb una sinceritat que no sempre descobria en els altres, més atents a les formes exteriors que als sentiments que traduïen i ajudaven a manifestar.

Recordava aquell matí que, victoriosa o derrotada, qui sap, de tots els combats que havia hagut de lliurar amb ella mateixa , es negà per primera vegada a acompanyar-los a missa.

- No vinc, jo - digué a l'àvia que esperava al menjador.
- T'hauràs d'esperar fins a les dotze, doncs. Ja saps que la de les deu la van suprimir.
- No vaig a cap.

Es va creure que es trobava malament, no podia ni acudir-se-li que, estant bona, volgués faltar a la seva obligació de compliment dominical. Quan a la fi va capir que es tractava precisament d'això i que no tenia la intenció de tornar més a l'església, hi va haver un sagramental amb intervenció i tot del pare que va dir :

- A casa meva, com no sigui per cas de malaltia, no hi ha faltat mai ningú, a missa. I no seràs tu qui començarà.
- I m'hi faríeu anar per força ?
- Si calgués,sí.

Aleshores preguntà :

- I la mare, hi anava també obligada ?

L'avia va exclamar-se :

- Si era d'allò més devota, criatura !
- Per què la van enterrar al corral aquell, doncs ?

Aleshores li calgué buidar el pap i parla amb tanta passió que els feu callar mentre el germà i la germana, tots dos més grans, se la miraven esfereïts, com si de sobte descobrissin que a llur costat vivia una persona que no havien vist mai. Van haver d'anar tots a missa de dotze, perque quan se n'adonaren la de les nou ja devia haver estat dita

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Però hi anaren només ells, ella resta a casa com s'havia proposat. No perquè els hagués convençut ni els fes vacil.lar, sinó perquè el pare, enfrontat amb una rebel.lió tan oberta, va preferir creure que es tractava d'una ofuscació passatgera i, magnànim, va concedir-li una mica de temps per reconsiderar la seva actitud. Com podia, però, reconsiderar-la si l'home havia tingut paraules tan dures com aquelles que se li escaparen en un moment determinat de la conversa, quan va dir :

- Ni després de tants anys d'haver mort no ens pot deixar de fer mal?

referides a la mare, la intrusa que el clan dels Baró refusava ? El diumenge següent, doncs, no havia canviat d'opinió i l'escena tornà a repetir-se.

- Posat la mantellina ! - ordenà el pare.

Aleshores es va permetre un gest melodramàtic : l'esquinçà de dalt a baix. L'home va pegar-la, la perseguí per la casa quan se li es capolí i els seus crits d'heretge, seràs la nostra perdició ! devien arribar fins i tot a orelles dels veïns. Ella, però, en veure's acorralada, es redreçà i amb tanta de presència d'anim com pogué, féu :

- I així us preparau a anar al temple ?

No ho deia mai, allò de temple, sempre deia, com tots, l'església, però va sortir-li d'aquella manera, més solemne. El pare va aturar-se, com fulminat.

- Ja en tornarem a parlar - digué el cap d'un moment.

Li'n va parlar l'àvia, aquell mateix matí, en tornar de missa, i volgué mostrar-se persuasiva, però no va servir-li de res, les seves raons eren tan ineficaces com les violencies del pare. No tenia un argument prou puixant per oposar al seu :

- Per força, no s'ha fet creure mai ningú.

Hi van haver conciliàbums, el germà i la germana hi van dir també la seva i, un moment, va creure que tot s'acabaria expulsant-la de casa. I potser ho haurien fet si no hagués estat per la por de l'escandol Després d'allò de la mare no se'n podien permetre cap més. I ni així no l'evitaren del tot, perquè la seva actitud trascendí, fou observat que no acudia a l'església, les amigues li feren preguntes i ella contestà amb tota la franquesa que va poder, sense esmentar però la seva mare.

A casa era un malviure continu i per això va cercar-se feina sense que s'hi oposessin, però més endavant el casament de la seva germana que se n'anà a viure amb la família del marit, fill únic, i la mort de l'àvia que deixava la llar sense cap dona, modificà la situació i va obligar-la a abandonar el treball per tal de poder tenir cura del pare

i del germà. A poc a poc les relacions es suavitzaren perquè la necessitaven, però és clar, l'harmonia ja no havia de tornar a ser mai més la mateixa i, més que conviure, vivien els uns al costat dels altres. La deixaven tranquil.la, resignats, ni que fos a contracor, a tenir una ovella negra entre ells.

Ella, que de primer s'havia separat de l'església amb una mena de frisança incòmoda perque fet i debatut no era tan fàcil renunciar a unes creences inculcades des del bressol, anà descobrint després, amb sorpresa i gairebé meravellament, que l'abandó d'unes pràctiques renovava totalment la seva vida i afectava, com ja hauria hagut d'imaginar, la totalitat de la seva actitud. De bell antuvi es descobrí un anhel de sinceritat que mai no havia sentit i que la féu bandejar no sols tot rastre d'hipocresia sinó àdhuc les petites mentides a que fins aleshores havia estat relativament afeccionada. La raó, se li acudí, potser era que abans tot havia estat permès perque tenia la seguretat que només li calia confessar-se per ésser perdonada, mentre ara ja només depenia d'ella, i de Déu, directament, sense minjanceria humana.

Perquè en Déu continuava creient-hi. Aviat, però, s'adonà que era un altre Déu, anterior a dogmes i rituals, generós i lliure com ja no podia ser des que els homes el barrejaren a llurs banderies i en nom seu decretaven quin era el bàndol dels bons o dels dolents, al qual pertanyia oficialment a partir d'aquell matí que es refusà a anar a missa. Fin aleshores no se li obriren els ulls a la indignitat de conductes aparentment irreprotxables com la del seu pare que no es feia escrúpol de carregar els materials a preus més alts o d'afegir alguna hora suplementària a les factures que passava als clients que utilitzaven els seus serveis de lluner; a la baixesa inqualificable de capteniments com el del seu germà que s'entenia amb la jove de can Fornè, una bona peça que es deia que ja havia tingut alguna cosa a veure amb el senyor Griset, el farmacèutic pel qual havia treballat en Daniel abans de col.locar-se a can Tuneu, en tornar de la mili. Era tanmateix curiós que fins aleshores que s'ho mirava des de fora no veiés la contradicció que hom justificava amb l'excusa de la feblesa humana, però que es convertia en hàbit al qual molts s'abandonaven perqué només volien pensar en l'acte, que els seria perdonat tantes vegades com calgués, però no en la mala fe que niuava en aquesta esperança de perdó, imperdonable.

De cara als nois també havia adoptat una línia de conducta que no hauria estat la seva un any enrera, perque la vella Rosa, n'estava segura, no hauria refusat les atencións del noi Tramunt que ara, des que el seu pare s'havia mig ferit, duia pràcticament el pes del negoci, ni

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

les d'en Carreu, el fill del sabater que també tenia la intenció de continuar amb l'establiment de la família, del qual seria hereu, tota vegada que el seu germà gran, ara advocat, havia obert bufet a Tarragona i es deia que feia oposicions a notari. Tots eren de famílies solvents i adinerades, més en Manelet que el noi Carreu, gent ben pensant amb els quals mmmmmmmm el pare l'hauria vist aliar-se amb satisfacció Aquestes consideracions, ho sabia, haurien pesat molt sobre la noia que fou, una mica egoista i, com tothom, desitjosa de respectabilitat, d'una vida folgada que tant l'un com l'altre li hauria pogut procurar. Però s'hi hauria hagut de casar sense amor. El noi Tramunt era d'aspecte una mica ingrat, sobretot per aquell nas que se li havia anat torçant i que el desparentava, mentre el fill dels Carreu, físicament més agradable, era garneu i estiracordetes, a més de presumit. No feien per ella que cercava, o esperava, algú que tingués la mateixa menade puresa a la qual pretenia i, alhora, unes qualitats físiques prou atractives per interessar-la.

En Daniel semblava reunir-les, però no n'estava encara totalment segura. No li feia res que fos d'una família tan humil, fill adoptiu del mecànic del garatge del senyor Antoni, aquell Josep Tallant que morí la tardor abans després d'haver malaltejat llargament, germanastre d'aquella noia, la Fina, de caràcter una mica extravagant, car un any abans de morir el seu pare, sobtadament, als seus vint-i-sis anys, es posà a estudiar el batxillerat perquè havia decidit, segons en Daniel, de fer-se infermera. I que potser ho aconseguiria, devia ésser una noia espavilada si, de tan gran, havia pogut aprovar dos anys en un sol curs. Ella la tenia poc tractada.

Al noi tampoc no l'havia tractat gaire, car no podien ésser qualificades de tracte aquelles poques paraules que canviava amb ell quan anava a comprar a la farmàcia i, després, hi va haver la mili que el tingué prop de dos anys lluny del poble. De fet, era com si no s'haguessin conegut fins aquell dia de festa major, a finals d'agost, quan decidí anar una estona a l'envelat que cada any muntaven en una mena de plaça, en realitat un solar sense edificar, que hi havia a l'entrada del Raval Alt. Curiosament, era l'indret on més escasses probabilitat haurien d'haver tingut de veure's, ja que ella no hi anava gairebé mai i ell va confessar-li que al ball hi era poc afeccionat. En sortir, va deixar els companys, en Tornell que també treballava a can Tuneu, i en Durà, com qui diu tres inseparables, i va acompanyar-la fins a la cantonada del carrer de casa seva. A partir d'aleshores van anar veient se pel carrer, com de costum, però ara ja no passava de llarg, sinó que s'aventurava a dir-li unes paraules, fins que un dia li demanà si el

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

diumenge següent voldria anar al cine amb ell.

Li agradava. Li agradava força. Ni alt ni baix, però més aviat alt per ella que era una mica menuda, tenia un somrís un si és no és tímid que li robava el cor. Per altra banda, el trobava obstinat en les seves coses, un defecte, al capdavall, que també tenia ella, perquè si no l'hagués tingut no s'hauria imposat als de casa seva i, creient o no creient, hauria continuat practicant. El que més l'emocionava, ara que ja se li havia declarat, era que li digués que l'havia estimada sempre, quan ella encara era una criatura de setze anys i ell tot just en tenia divuit d'escassos.

- I per què no me n'havies dit mai res ?

- No ho sé... no es presentava mai l'ocasió - va contestar-li el dia que li ho preguntà.

- I si mentrestant m'hagués posat a festejar amb algú altre ?

- Ja em neguitejava, això, no et creguis.

Era tan ingenu que de moment ni sabia si creure-s'ho. S'ho podia haver inventat amb la intenció d'afalagar-la, de decidir-la. Però no, era veritat. Recordava ocasions en que ella havia anat a la farmàcia, els vestits que duia, tot de detalls que normalment hauria hagut d'oblidar ja feia temps.

- Què hauries fet ? - volgué saber.

- Em penso que t'hauria parlat igualment, si t'hagués vist amb un altre. Hauria estat més difícil, és clar.

Un altre dia, ella considerà :

- De tota manera, hi ha molta diferència entre aquella nena que t'agradava i la noia que sóc ara.

- No, ja eres bonica. Sempre ho has estat.

- Però no em deus pas estimar únicament perque sóc bonica - replicà ella, complaguda que en tingués aquella impressió poc conforme a la realitat, perque al poble hi havia força altres noies de la seva edat que eren força més maques. Si ell la volia, però, era natural que no tingués ulls per cap més.

- No, per tot. De primer potser sí - pretenia ser franc -, perquè no et coneixia prou, però ara...

- Hi ha una cosa en la qual no ens podem avenir... - li recordà ella.

- Vull dir el teu caràcter, tot això... Que no creguis, és clar, no m'agrada i ho trobo estrany.

Era natural, tampoc a ell no li havia dit res del factor que determina el seu allunyament de l'església i el noi no podia comprendre, doncs, que essent la seva família com era ella hagués tirat per un altre camí.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Un altre dia, afegí :

- Deus passar per una crisi, no ets la primera...
- I tant m'ha de durar ?
- A mesura que et facis gran...

Entre ells naixia a poc a poc un equívoc, però potser era per culpa seva, no d'ell, car s'hauria hagut d'explicar més clarament, àdhuc, li semblava, hauria hagut de mirar de convertir-lo al seu punt de vista. Però no tenia temperament, ni afany, preselitista. Al capdavall, si bé en el fons menyspreava els de casa seva, que tenia per hipòcrites, respectava d'altres creients de Riudelles que li constava que eren d'una bona fe absoluta i vivien, fins on era possible, d'acord amb llur religió, persones que practicaven el bé, i no per caritat, que això ho trobava una mica repulsiu, sinó per veritable amor als seus semblants, com en Mirell, el de la botiga de robes, que a més de dedicar molt de temps a l'hospital i a obres pies, cosa que encara podia passar per caritat, darrerament havia pres una decisió que la gent del poble trobà revolucionària : Havia associat al negoci els dos dependents que tenia. Admetia, davant d'exemples com aquest , poc abundants, la sinceritat d'alguns creients i res, ara per ara, no li permetia de posar en dubte la d'en Daniel que, per tot el que sabia, duia una vida ordenada i l'hi havia portat sempre, es mostrava respectuós amb la seva mare adoptiva i li excusava algunes intemperàncies de caràcter que de vegades li contava, complia bé a can Tuneu, on l'amo l'estimava,no era afeccionat a malparlar de la gent i quan la Margarida, aquella noia veïna seva que li havia anat una mica al darrera, s'escapà amb un casat de fora vila, no va condemnar-la, sinó que se'n dolgué. Eren bons senyals, aquests.

A casa seva, cosa que no havia esperat, acceptaven aquell inici de relacions sense escarafalls, tot i que el noi no tenia ni una pesseta, el que guanyava i prou. Això la va sorprendre fins que se li acudí de pensar que, a falta de diners, els devia venir bé que fos tan catòlic; s'hi avindrien i, a més, potser confiaven que la seva influència la dugués de nou al ramat. Si era així, senyal que mai no l'havien donada per totalment perduda, i això l'entendria una mica a despit de l'abisme que els separava.

A casa d'ell, en canvi, i al seu veure contra tota previsió, el festeig no els feia tanta gràcia, s i bé ell no li'n va dir paraula fins més endavant, quan ja feia sis mesos que anaven plegats i ella havia reconegut que també l'estimava, aquell vespre de diumenge que, tot i el fred que feia, en sortir del cine se'n van anar a passejar per la Rambleta i després feren la volta pel Passeig de Gaix.

- Ara ja fa temps que sortim junts - va dir-li ell - i jo encara espe-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ro una resposta.

- Sí, ja ho sé...

- Si a la fi no ens hem de casar, només fas que fer-te malveure - prosseguí en Daniel.

Era un comentari molt propi d'ell, i la va entendrir. Si una prova hagués necessitat que les seves intencions eren formals, aquella preocupació perquè la seva reputació no sofrís, era la millor de totes. En una localitat com Riudelles, que continuava essent un poble a despit dels seus nou mil habitants, o deu com deien alguns, la gent tenien molt en compte algunes coses i hi havia noies que per haver renyit amb el xicot després de festejar-hi una bona temporada ja no trobaven qui les vulgués i sovint, si es volien casar, havien d'acceptar algú de fora

- Per això no et preocupis - va contestar-li.

- Doncs me'n preocupo. Què em dius ?

S'havien aturat a frec del parapet que en aquell lloc separava el riu del passeig i a ella, tot d'una, se li va acudir que no l'havia besada mai. No l'havia besada ningú, tot i que ja tenia vint-idos anys. Irreprimiblement, va repenjar-se una mica contra el noi que repetí :

- Què em dius ?

- Sí, Daniel - va fer aleshores.

- M'estimes ?

- Sí; em penso que si.

Calia reconèixer que al cine les coses anaven d'una altra manera ben diferent entre les paralles que es declaraven llur amor, perquè la besada, en aquell moment de les confessions, no faltava mai. En Daniel, en canvi, ni ho intentà. Es cert que l'indret era molt públic i tots dos es retallaven de mig cos en amunt contra la celístia que penetrava per entre els arbres espaiats que vorejaven el passeig, però d'altra banda es trobaven sols, no es veia cap transeünt.

No en va tenir cap desil.lusió, però, sabia que ell era primmirat i, després, ignorava si la seva moral li vedava fins i tot aquesta mena d'expansions mentre no fossin casats. Es va limitar a agafar-la pel braç i a endur-se-la passeig avall mentre li deia :

- Sempre hi havia confiat.

La seva familia, o més concretament l'Assumpció, potser devien haver confiat en canvi que les coses no madurarien, perquè l'oposició que li feia, i de la qual fins ara no començà a assabentar-se, s'accentuà. Durant aquell temps, ella s'havia trobat tres o quatre vegades amb la dona, a les parades de la plaça o en alguna botiga on solien comprar totes dues, i l'Assumpció semblava mirar-se-la cada cop amb una

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

mena d'esguard intencional que no va saber interpretar, car hi havia volgut veure una curiositat natural per la noia que potser seria la muller del seu fill. Mai no li havia adreçat la paraula, ni ella tampoc; es coneixien de sempre, com tothom es coneixia al poble, però no vivien al mateix barri, no tenien cap mena de relació, els Tallant mai no havien estat clients de cal Nano. No hi havia, doncs, cap motiu que les obligués a saludar-se, tot i que si haguessin coincidit fora de Riudelles no hi ha dubte que ho haurien.

Allò que havia pres per curiositat, però, era retret o malvolença, perquè a la dona ella no li feia peça, per jove.

- Em penso que voldria que no em casés - va dir-li en Daniel quan tot just li havia insinuat que la seva padrina rondinava una mica cada cop que parlava d'ella.

- I per què, això ? - va admirar-se.

- No ho sé. Potser sóc jo qui malpensa, però ja saps com és...

No, no ho sabia, i per això li ho va haver d'explicar :

- Més aviat exigent... dominadora. Observa que en el fons és una bona dona, però no li agrada que la gent se li escapin, si comprens què vull dir...

Sí, això ho comprenia. En Daniel continuà :

- Ja va recar-li que la Fina se n'anés en un convent aleshores que es volia fer monja. No s'atreví a dir-ho clarament i jo aleshores era massa criatura per fixar-me en tot el que passava, però va fer-li tantes reflexions que per força me n'havia d'adonar. I que el seu caràcter també va empitjorar una mica...

- Jo més aviat m'hauria cregut que havia d'agradar-li i que el disgust l'havia de tenir després, quan la Fina va tornar.

- També - assentí en Daniel -. També el va tenir. Aleshores ja s'havia fet a la idea que seria monja i, a més, s'avergonyia una mica pels comentaris de la gent.

- Però casar-se és diferent. O potser té alguna cosa contra meu ? - se li acudí.

- No, això no - contestà en Daniel potser una mica massa de pressa.

Per primera vegada, que ella sapigués, deixava de ser sincer, però aleshores encara no se'n va adonar. I el noi va continuar amagant-li la veritable situació fins que una circumstància inesperada l'obligà a confessar que sí, que a part de tot el que podia haver-hi de cert en allò que havia dit primer, que li desagradava la idea de veure'l casat, la seva oposició a aquell festeig era una cosa personal, que es referia concretament a ella.

Car un migdia, quan sortí de can Mus, on la dona comprava al seu

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

davant, va trobar que s'havia quedat a la porta a esperar-la i sentí que li deia :

- Per què no el deixes tranquil, a en Daniel ?

Va quedar tan sorpresa que, quan se li acudí de reaccionar, la dona ja era al capdavall dels porxos, massa lluny perquè pensés a perseguir-la i demanar-li una explicació.

Va demanar-la aquella mateixa nit a en Daniel, car ara es veien també els dies feiners, quan ell plegava, i passaven una estona junts, fins a l'hora de sopar.

- Això t'ha dit ? - féu ell -. Curat de dona !

Semblava amoinat i quan ella insistí i preguntà :

- Vi que és perquè sóc jo ?

no va quedar-li més remei que admetre-ho, però va limitar-se a dir :

- No li ets simpàtica, és mala sort.

Hi havia d'haver un motiu, pensa ella, i no li costa d'endevinar-lo.

- Perquè no vaig a missa, potser ?

- Sí - accepta ell -. No ho troba bé.

- I per què s'hi posa, en les meves creences ?

- Es així, ella.

- Hi ha molta gent, que no hi van. Cada dia més.

Va haver de donar-li la raó. Passada la guerra, sembla que a Ciudelles, com arreu, hi havia hagut una revifalla del sentiment o, si més no, de la pràctica religiosa; era una cosa que havia sentit dir, perquè aleshores ella era tan petita que no se'n podia haver adonat. Després, però, tot havia anat canviant i darrerament hi havia hagut queixes a la fulla parroquial que de vegades veia perquè la duien a casa i fins un toc d'atenció al setmanari local, segons el qual es calculava que només el cinquanta-vuit per cent de la població pràcticava si bé el enterraments, és clar, eren tots religiosos i tothom es casava per l'església i batejava els fills. Les dades potser no eren exactes, però quan se'n parlava alguna cosa devia haver-hi de veritat. Ella, doncs, era únicament una de les moltes persones que no s'atansaven al temple, una noia perduda en el ramat d'incrèduls i per tant, li semblava, poc digna d'una atenció especial.

- Les mateixes objeccions faria si fossis una altra.

Però no era cert. Més endavant va afegir-n'hi una d'inesperada

- També troba malament que temps enrera festegessis amb el noi Carreu.

- Però si no hi he festejat mai ! - exclama ella.

- Quan jo era a la mili, diu...

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Vam sortir plegats tres vegades exactes. També vaig sortir-ne tres o quatre amb en Manelet Tramunt... No és cap mal !

- Es clar que no.

- Ni sé com ho pot saber, perquè tot just vam anar dos cops al cine i la tercera vam passejar una mica per la Rambleta en sortir de la biblioteca. A part d'això, vam parlar alguna altra estona a la porta de casa

Ell anava assentint i, en acabar, digué :

- Doncs ho sap, ja veus... I com que en Carreu té una mica de mala fama en això de faldilles... diuen que li agrada molt d'allargar la mà.

Ella va redreçar tot el cos, ofesa, però tornà a relaxar el bust en adonar-se que en aquella posició els pits li tibaven, agressius, el jersei que duia.

- Insinues que vaig deixar-me tocar, potser ?

- No, no ! - s'apressà a desmentir en Daniel.

- Perquè si creus això...

- No, no ! - repetí el noi -. Jo deia d'en Carreu, no de tu...

- A missa no hi vaig, però això no vol dir que no sàpigui guardar-me.

- Ja ho sé, dona, ja ho sé. Es clar que és desagradable que algú pugui pensar...

Ella va dir, amarga :

- En deu ser molt, de malpensada, la teva padrina !

En el foc de la conversa li va passar per alt la interpretació que també podia donar-se a la darrera frase que ell havia pronunciat, però més tard, a soles, quan hi reflexionà , va deixar-li un mal sabor de boca. Volia dir que era desagradable per a ell, i això li feia mal, car si la creia no s'havia de preocupar de res més, si l'estimava només havia de comptar la veracitat dels fets, no les opinions malicioses de gent ociosa. Ja sabia que eren feridores, això sí. La prova era que a partir d'aquell moment hi pensà sovint, sempre amb l'amargor d'aquell que paga les conseqüències d'haver volgut ésser honest. Sortosament no faltaven tampoc les persones correctes i amicals i una d'elles, inesperadament, va resultar ser la Fina. Ella, aleshores, un dia ja li havia preguntat :

- I la teva germana ?...Què hi diu, ella ? Posats a opinar...

- No diu res. No es fica mai en res, ni de casa ni de fora.

Per això es va quedar una mica sorpresa aquell matí que, en sortir de casa per anar-se'n a la compra, coincidí amb la Fina que passava camí del despatx de l'agència on s'havia tornat a col.locar, car simultanejava els seus estudis amb el treball, quin remei quedava, i en veure-la s'aturà tot dient :

- Hola...

S'havien parlat ocasionalment, molt poques vegades, i totes dues van quedar-se aturades, amb un somrís, la mateixa Fina potser estranyada d'aquell gest espontani que havia tingut.

- Cap a treballar ? - va dir ella, una mica incòmoda.

- Es clar -. I aleshores - M'agrada, que vagis amb en Daniel. Li pots fer molt de bé.

- Gràcies - contestà ella, una mica estúpidament.

Què deu haver volgut dir ? va preguntar-se després. Sempre se li acudien les coses massa tard. Però potser era una frase com tantes, sense cap significació especial. No ho esmentà a en Daniel, si bé va dir-li que havia parlat uns moments amb la seva germana.

- En el fons és una bona noia - va dir el xicot.

També era estrany que ho expressés d'aquesta manera, afegint-hi aquell "en el fons" que semblava prou innecessari, però potser tot tenia relació amb el captenir una mica curiós de la noia que de vegades semblava no saber què volia. No era res que l'hagués d'amoinar.

L'Assumpció, sí. Perquè la dona no deixava de furgar, prou que ho veia en l'actitud d'en Daniel que encara guardava coses al pap, se'n convencé aquell altre vespre que, del fons del temps, sortí per segona vegada en la seva vida l'assumpte del suïcidi de la seva mare.

- Això, també ? - va exclamar quan ell li preguntà si en la seva família materna hi havia hagut altres casos.

- Com vols dir, també ? - es féu l'estranyat el noi.

- Sigues franc, home ! La teva padrina s'enquimera, oi ?

Va haver de confessar que sí, que li n'havia parlat.

- I m'ho retreu ? Quina culpa hi tinc, jo ?

- Cap. Eres una criatura.

- No sols era una criatura, que dius tu, sinó que la meva mare era una persona i jo en sóc una altra.

- Naturalment, no té res a veure.

- Per què ho treu a relluir, doncs ?

- Això mateix li he dit.

Però ja ho sabia, a can Nano havien quedat marcats per aquell episodi que ningú no devia haver oblidat, que no s'oblidaria fins al cap de dues o tres generacions, i encara, perquè la gent tenen la memòria llarga, sobretot quan es tracta de coses desagradables, que poden fer mal o perjudicar.

- Es odiós, viure en un poble ! - exclamà.

- Ens coneixem tots massa, és veritat.

Però hi vivien i calia acceptar-ho. Més difícil era d'acceptar

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que tot d'una les relacions amb en Daniel es feien una mica incòmodes i que no li aportaven aquella satisfacció, aquella plenitud o aquella alegria íntima que de primer n'havia esperat, il.lusionada,a despit d'ésser tan reflexiva, com totes les noies que es posen a festejar. Si no l'hagués estimat no hi hauria hagut problema, era sincera aquell dia que li digué que no li importava allò de quedar compromesa als ulls de la gent per haver sortit amb un xicot sense que les relacions acabessin en matrimoni. Però l'estimava.

De fet, potser l'estimava més que abans tot i la ràbia que li feia descobrir que no sempre era tan lleial com hauria volgut, com s'havia imaginat, que la seva personalitat tenia fisures insospitades. Curiosament eren aquestes mateixes fisures que la lligaven més a ell, car això li feia comprendre que sota el seu caràcter constant i una mica obstinat, capaç de perseverar en les coses, hi havia una estranya debilitat íntima, potser molt soterrada, que li feia viure el món com una contradicció permanent entre allò que era i allò que creia. Tothom s'hi trobava, en aquest cas, ella mateixa, però en Daniel era pitjor perquè havia viscut en un ambient espiritualment mesquí i ell no ho era, no ho podia ésser, així. És clar que els seus ulls d'enamorada podien enganyar-la, i de vegades també s'ho deia, i potser en definitiva el noi era d'una simplicitat admirable i tot plegat es reduïa a que ja s'havia adaptat a un cert món adult que únicament observa les aparences mentre al cor li restava quelcom de l'infant que aspira a la puresa.

Era massa introspectiva, ella, massa donada a reflexionar sobre la gent, i ho reconeixia, àdhuc es confessava que de vegades això és un defecte que impossibilita d'ésser feliç. Perquè hi ha d'haver una part d'engany, que és la part de la il.lusió. Fins a quin extrem hi aspirava ho va veure aquell vespre que, desmentint una altra de les idees que se n'havia fet, en Daniel decidí de besar-la i finsi tot volgué més.

El temps era bell, una tarda càlida de principis de primavera, i havien decidit que anirien a fer una passejada per la carretera, però en arribar al pont van desviar-se cap al maset dels Nura on anys enrera, li contà ell, havia assistit al primer episodi que menaria a la captura de l'home, ara encara empresonat. No feia ni una alenada d'aire i es van asseure en un marge, passada la caseta, on lentament se'l anà fent fosc mentre parlaven amb les mans enllaçades, l'únic contacte que havien tingut fins aleshores.

Fou en aixecar-se que l'enllaçà per la cintura amb el seu braç i ja no va retirar-lo ni quan, en el camí de tornada, prop dels àlbers,

amb l'altra mà li alçà el rostre i va esclafar els llavis contra els seus. Llavors, la tarda de festeig que havia transcorregut sense discusions, la soledat, van fer-la acollidora i no sols no el refusà, com potser ell havia temut, sinó que va tornar-li el petó i després, en sentir la mà que es desplaçava cap al seu pit, accedí també a la carícia que subtadament la trastornà, perquè era el primer cop que algú li posava la mà damunt, i ella havia esperat aquell instant, si bé no d'aquella manera ni en aquelles circumstàncies, drets a la vora del camí.

Quan va adonar-se'n, en Daniel, enardit, ja li havia descordat la brusa que duia sota la jaqueta del vestit i estava a punt de desllliurar-li les sines. Però aleshores va comprendre que allò era indigne, es recobrà.

- No, Daniel...

Ell no retirà la mà, al contrari, insistí.

- Per què ?

- No ho vull.

- Ens hem de casar, Rosa - va recordar-li.

- Ja tindrem temps.

- Ets tan bonica... - mormolà el xicot.

- Però no està bé, jo...

Va haver de callar sota els seus llavis que la tornaven a besar abans de xiuxiuejar ofegadament :

- Et vull, Rosa, et vull, no veus...

Se sentia massa lassa per lluitar eficaçment, la voluntat se li buidava sota les carícies que al capdavall també anhelava, i va deixar que la rebreguès entre els seus braços i que les mans exploressin la seva nuesa mentre els llavis resaven a tocar seu:

- Ets bonica, Rosa, bonica...

No va passar res, naturalment. No podia passar perquè ella no era la mena de noia que s'abandona en ple camí i ell tampoc no li ho va exigir, s'acontentà amb aquelles carícies superficials que després, quan ja eren sota la llum dels fanals dels carrers, els feren sentir-se una violents, com si tots dos tinguessin consciència que havien sobrepassat un límit permès sense atenyer-ne un altre que ho hauria justificat tot. Per això aquella nit, ja de nou a casa, va sentir-se bruta per haver-se fer còmplice dún desig mesurat. En aquell instant hauria comprés molt més bé, i s'hauria perdonat del tot, un abrandament que els hagués encegat fins al darrer abandó.

No hi consentiria més i per això a partir d'aleshores evità els passeigs fora del poble i la solitud dels camps, li calia desmentir el

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

crit de la sang fins que pogués ésser satisfeta completament i en termes dignes. No que una cerimònia, el matrimoni, santifiqués res, es deia, però tenia el mèrit d'una declaració pública que permet que una parella visqui obertament una passió que el costum vol que sigui reprobable quan, sense renunciar-hi, hom l'amaga.

Només que aquesta actitud de reserva, aquesta aquiescencia al consens general tampoc no era neta i s'adeia poc amb el seu caràcter sincer. El desig d'en Daniel, i el seu mateix, era refusat en nom d'un convencionalisme, no per exigències d'una moral íntima. Sabia que, en el fons, era una dona capaç de lliurar-se-li sense més condició que la de l'amor, que era la condició que ja reunia. Si no n'hagués estat capaç, com hauria pogut mai exigir-li una sinceritat que ella no tenia o tirar-li en cara un engany que no podia ésser pitjor que el de simular una repugnància que es limitava a un desflorament incomplet i per tant viciós com el d'aquelles carícies prop del riu ?

Tot d'una va trobar-se enmig d'una mena de crisi que amb un altre noi i en un indret que no fos Riudelles hauria pogut tenir una sortida molt simple : seguir-lo en una cambra qualsevol i consumar obertament la seva amor abans de casar-se. S'hauria demostrat alguna cosa i tots dos en sortirien enriquits. Ara era impossible, en Daniel no la comprendria si un dia li deia : vull ser teva; la seva mentalitat no li permetia d'adonar-se que àdhuc en termes de pecat, que eren els seus, l'única falta era una insuficiència d'amor, l'acte vergonyant que obeeix al caprici, a la venalitat, a una curiositat ociosa, tot de coses que poden trobar-se fins dins del matrimoni.

La seva posició, prou que ho veia, era insostenible. A poc a poc havia anat evolucionant cap a una situació complexa que no podia pas haver previst en el moment de partida, quan tot es limitava a decidir si estimava o no estimava un noi determinat que igualment, en principi, podia haver estat un altre. Ara ja era ell, incanviable, tal com el coneixia o es pensava conèixer-lo, perquè tampoc no havia previst aquella escena prop dels àlbers, es repetia. Per damunt d'això, però, hi havia la seva pròpia manera d'ésser que també havia ignorat una mica i que podia fer-la molt dissortada si en cada tombant de la vida s'havia d'aturar a auscultar-se i a auscultar-lo, a sospesar el bé i el mal, i això amb referència a tots dos que en tenien un concepte diferent, si no oposat.

Podia fer una cosa, llençar-se al corrent i nedar. Però no era prou impulsiva i tampoc, ara ho descobria una mica estranyava, tan forta com s'havia cregut. El corrent se la podia endur, la podia destruir d'una manera que aleshores ni sospitava...

Per això, quan en Daniel, del qual havia esperat que partís la iniciativa, va dir-li finalment :

- Potser ja comença a ser hora que pugi a casa teva,

ella contestà :

- Espera una mica, no corre cap pressa.

Li calia assossegar-se, veure-hi més clar, assegurar-se que aquell amor, si ho era verament, com creia, com esperava, tenia un futur no compromès, d'entrada, pels termes del present. Sempre que semblant cosa fos possible, que no ho sabia.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Mossèn Salvà

Després d'haver llambregat cap al balcó tancat, contra els cristalls del qual tornava a espetegar el gotellam d'aquella pluja intermitent que s'arrossegava de bon matí, quan sortí a dir la missa de les sis que tenia aquella setmana i que oferí per l'ànima del difunt Manuel Tramunt Arbeca, la desena de les cinquanta que el seu fill li havia encarregat, fità de nou els ulls en el llibre i proseguí la lectura :

"Ah, prou que ho sé ! Hi ha, va dir, una teoria segons la qual els qui estimen van a la recerca de llur meitat. La meva teoria, però, pretèn que l'objecte de l'amor no és ni la meitat ni la totalitat,com no sigui, amic meu, que una i altra resultin ésser una bona cosa; la prova és que els homes accepten que se'ls tallin els peus o les mans quan creuen dolentes aquelles parts de llur persona. Car imagino que hom no es lliga a allò que és seu, com no sigui que donem el nom de bo a allò que ens és propi i ens pertany i el nom de dolent a tot el contrari, a allò que ens és estrany ! Tanta veritat és que, llevat d'allò que és bo, per als homes no hi ha cap objecte d'amor. Opines potser d'una altra manera ?"

Però ni Plató, la seva lectura predilecta, no podia allunyar ara el seu pensament de l'entrevista immediata. Li havia semblat que una meditació sobre aquell text del "Banquet" podia ser-li útil, constituir una bona preparació a les coses que hauria de dir a en Daniel, però una vegada més constatava que la saviesa dels llibres no sempre tenia la deguda aplicació en un cas pràctic i que els termes abstractes amb què al capdavall discorria Plató, com qualsevol altre filosof, com els mateixos Pares de l'Església sovint, dificultaven més que no ajudaven la seva delicada tasca de pastor d'ànimes. Pastor, guia, va dir-se. Ho havia estat, ho era ? Havia donat en tot moment el consell oportú, just, adequat a la personalitat de l'home o de la dona al qual s'adreçava ?

No, tenia al seu darrera una llarga sèrie d'errors. Un d'ells potser havia estat l'Assumpció. Però què podia fer ? El lligaven de peus i mans les convencions d'un ministeri que havia escollit voluntàriament, fervorosament , sense saber del tot, aleshores, jove imprudent

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

i confiat, que sota d'aquell cel hi havia més coses i que res d'humà no li podia ser aliè, com deia el vell pensador. La ratlla que separa allò que és just d'allò que no ho és, la frontera entre el pecat i la innocència, la llinda on comença la bondat i s'acaba la maldat no sempre eren prou clares; ho eren rarament.

Havia volgut foragitar del seu cor tot amor que no fos el de Déu i, per amor d'Ell, servir les seves criatures. Però ni ell ni les altres criatures no sabien quins eren els designis providencials, la voluntat del Senyor. Anys enrera s'hauria esgarrifat d'aquest pensament escèptic. Hi havia uns textos que li ho donaven tot fet, perquè només calia aplicar-los. Déu mateix s'havia revelat i havia fet la part del bé i del mal. Però l'amor ho destruia tot, l'amor escampava fins les paraules del Creador i, per boca del seu fill, instaurava un ordre nou que només es basava en aquest amor. Aleshores era cert que l'infern no existia, que no podia haver-hi aquella privació que hauria estat l'únic infern...

Rotser fregava l'heretgia, i això era perillós i sorprenent alhora a la seva edat, seixanta anys fets. Havia vist però tanta misèria immerescuda, tants sofriments superiors a les dèbils forces de la criatura, tanta amor mal pagada i tanta d'abnegació no reconeguda, que s'havia vist obligat a reajustar les seves creences. Si no, haurien estat insuportables. Eren ja insuportables.

Va sospirar. Es perdia de nou en generalitats, o en problemes específicament seus. I allo que importava era la criatura, en aquest cas l'Assumpció i en Daniel. Quan la dona, al confessionari, li demanà :

- Vull que el faci renyir amb la noia de can Nano,

no va agradar-li ni l'exigència ni la manera de fer-la. D'humil l'Assumpció sempre ho havia estat poc i ell sovint li havia cridat l'atenció sobre aquell defecte seu. Hauria trobat raonable que ella li hagués dit :

- Aconselli en Daniel,

entenent amb això que l'havia d'aconsellar pel seu bé, el qual encara no sabien quin era. Si així ho hagués fet, ell no hauria reaccionat amb aquella mica de brusqueria impacient, ben just temperada per l'afegitó :

- Per què, filla meva ?

- No li convé - va dir la dona -. Ja sap que és una mala noia.

No ho sabia, cap enraonia no li havia arribat a les orelles i més aviat hauria cregut que es captenia honorablement, deixant de banda que, anys enrera, hagués renunciat a practicar.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Vols dir, filla meva, que té freqüentacions poc dignes, costums deshonestos ?...

- No va a missa, és una atea - el va interrompre l'Assumpció.

Ell considerà :

- Bé, com a cristians que som... - però ella tampoc no el deixà acabar, va avançar-se a tot el que podia dir :

- Vostè és un sant, pare, i perdonaria fins i tot els heretges. Però pensi en Daniel, en el perill a què l'exposa si es casa amb aquesta noia. Com s'hi pot casar, per començar ? Ella es negarà a venir a l'església, a confessar-se, a preparar-se degudament...

L'Assumpció no oblidava mai res, però tenia el defecte de procedir a judicis temeraris, a condemnacions peremptòries.

- No ho sabem. Pel restant, filla meva, deixa que sigui jo qui consideri aquests aspectes. Què més li has de retreure ?

- Es molt, pare !

- Què més ? - repetí ell.

- L'han vista amb nois poc recomanables, d'aquests que només busquen una cosa. Es devien potinejar, qui sap si... - i ara fou ella mateixa que no acabà, car ell no l'havia interrompuda pas.

Per què, pensava, per què només veuen els pecats de la carn ? I el desamor, l'egoisme, l'avidesa de guanys materials, l'engany, la mala fe ? Era massa vell per recomençar i d'altra banda tampoc no podia fer-se res amb Mossèn Arges, el rector, amic de dignitats i afeccionat a fregar-se més que no calia amb els mercaders que certament no envaien el temple amb llurs parades però hi duien la mateixa ànima mesquina que tenien darrera els taulells, darrera les taules de despatx que els allunyaven d'aquell sentiment de solidaritat humana que no compensa una caritat raquítica. Al costat d'aquest pecat, un dels pecats contra l'esperit sant al seu veure, les debilitats de la carn tenien poc pes. Li semblava que tenia el dret de pensar-ho, ell que en tota la seva llarga vida de sacerdot havia caigut només una vegada en aquesta falta, quan acabava de sortir del seminari. Se n'havia penedit havia fet una llarga penitència i, en ell, ho considera greu. Havia escollit la castedat i no era cap excusa que la noia fos tan bella i hagués pres la iniciativa. Mai no s'hauria hagut de deixar seduir ni per aquell raonament que en darrer extrem va fer-se : que li calia conèixer-ho tot si volia comprendre-ho tot. Era una excusa de mala llei.

Els altres, però, que no havien professat, no eren obligats a la mateixa renúncia i, si bé havien d'evitar la temptació, era perdonable que es deixessin enlluernar per les aparences de l'amor. Però no ho podia dir. Hi havia moltes coses, sinceres, que s'havia de ca-

llar.

- Vols dir freqüentacions habituals, filla meva ? L'han vista realment o són suposicions que t'han arribar a les orelles ?

- Hi ha homes amb els quals només s'hi pot anar per una cosa.

- Es un judici precipitat, filla, impropi d'una veritable cristiana que té l'obligació de mostrar-se prudent, de no exposar-se a calumniar...

- I també hi ha això del suïcidi de la seva mare - féu aleshores la dona -. Una persona capaç d'atemptar contra la seva vida...

Els fills que paguen pels pares, la culpabilitat que passa d'una generació a l'altra i perllonga el mal. Hi havia meditat molt, hi tornaria a meditar, però en aquell moment només va dir :

- Siguem caritatius.

Ara, assegut davant el seu Platò, a tocar de la finestra on batia la pluja que s'anava espesseint, reflexionà no sense complaença que li havia esdevingut una cosa que rarament havia tingut l'ocasió de presenciar. Aquells anys llargs de ministeri no l'havien endurit, ben a l'inrevés, car ara, als seus seixanta anys passats, ja li quedava ben poc d'una certa intransigencia jovenil que no havia estat substituida per un automatisme espiritual, per un plec professional potser més blasmable que la intolerància , tant com ho era. Podia estar content. Però no ho estava. La temptació de la santedat, va dir-se, i,incòmode, abandonà la cadira i s'atansà al balcó d'aquell segon pis que feia prop de vint anys que ocupava amb la Remei, la majordona que substituí la seva germana quan la noia, més gran que ell, es morí. La temptació de la santedat, va repetir-se. Però era un home massa simple encara que no sempre en tingués l'aparença, per caure en aquest parany. Allò que el salvava era la seva debilitat que sovint el deixava sense trinxeres darrera les quals replegar-se, sense armes amb què combatre, sense seguretats inamovibles. Potser havia llegit massa filosofia...

Tampoc no era allò, pensà. Continuava creient amb la mateixa fermesa de la seva joventut, només que la creença, de vegades ho sospitava, era una altra.

- Siguem-ho també amb en Daniel - va replicar-li aleshores la dona.

I va ser això que el colpí i va decidir-lo a acceptar l'encàrrec de parlar amb el noi que ara esperava. Hi havia també una altra raó : només una conversa amb ell li permetria de posseir totes les dades sobre l'assumpte, de calibrar l'interès d'en Daniel per la noia de can Mano, la profunditat de la seva amor, si n'hi havia; com pensava de resoldre els problemes que se'ls presentarien a tots dos si ella continua

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

va refusant-se a tornar al sí de l'església i ell no volia sortir-ne. Sempre l'havien neguitejat una mica aquestes unions, s'ho havia de confessar, que sovint acabaven en victòries poc lícites i en derrotes rancunioses.

Perquè la felicitat tenia importància. Ben cert que calia acceptar les dissorts amb resignació i veure-hi una d'aquestes misterioses vies del Senyor que potser ens prova, com a Job, però el resultat era sovint massa llastimós i repercutia, no sabia si indegudament, en d'altres criatures, com en tenia un bon exemple en el cas de l'Assumpció i el seu difunt marit, al cel sia. Ella no s'havia resignat mai bé a aquella relativa impotència amb què Déu havia afeixugat en Josep en una etapa prematura de la seva vida i, de retruc, la dona s'havia anat allunyant d'aquelles virtuts cristianes que ell procurava reforçar quan la confessava. L'Assumpció era massa sangúínea i el seu cos menut amagava molta sensualitat, tanta que de vegades temia per ella. Sense la seva fermesa de caràcter, sense aquell fons sa que hi havia en la seva naturalesa i que hauria pogut ésser molt més ben aprofitat en d'altres circumstàncies, no dubtava que s'hauria llançat en uns braços extra-conjugals. Ell sempre havia fet per manera, com era el seu deure, d'aplacar-li les impaciències, de predicar-li la resignació i els benifets darrers de la continència. No havia, però, pogut evitar que es tornés agra, que es produís en ella un cert enduriment que devia haver fet sofrir força en Daniel i la Rina. Qui sap si tot aquell neguit, aquella desorientació de la noia, no era la conseqüència directa de les frustracions de la dona ?

Amb la Rina li hauria agradat de de tenir- hi una conversa quan tornà del convent que ell no li hauria aconsellat pas, tot i que fos també una bona cristiana; mai no li havia sabut veure una vocació autèntica de renúncia, d'ascetisme. La noia, però, no havia tornat a confessar-se amb ell i, pel que havia pogut veure, anava poc a la parròquia, preferia freqüentar els pares escolapis. Era curiós, d'altra banda, que la seva mare mai no li hagués demanat : aconselli-me-la, tingui una conversa amb ella, quan es queixava que no l'entenia, que li havia torbat tota canviada del noviciat, que l'enquimerava aquell vagabundeig d'empresa en empresa, la seva vida excessivament retirada, la falta d'interès que semblava sentir per tot i que, per sort, durant els darrers temps havia sofert una evolució favorable. Aquest any acabava el batxillerat elemental i tot seguit començaria els estudis d'infermera. Confiava que no canviés d'opinió abans d'haver-los enllestit. Potser s'hauria hagut de casar; també ella, com la seva mare, tenia un temperament sensual, i aquell noi, en Frederic Mora,

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

amb el qual havia festejat més o menys anys enrera, era un xicot recte i digne que, un cop vençuda l'etapa adolescent, una mica rebel, s'havia sabut espavilar tota vegada que ara, als seus vint-i-nou o trenta anys, ocupava la gerència d'una societat immobiliària a Tarragona.

Vides que avancen a les palpentes, pensà sense que això el conforté. Només hi havia un camí traçat, un camí darrer, però quants i quants viranya no calia recórrer abans d'enfilar la dreçera, i que difícil era no perdre's, desviar-se'n, fer marrada !

La pluja gairebé havia cessat a l'altra banda del cristall, però el cel continuava carregat d'aigua. Va llambregar-hi breument i fins aleshores no s'adonà que s'havia anat fent fosc, que l'obscuritat envaïa l'estança i que ara no hauria pogut llegir ni que hagués volgut.

Va aixecar-se i obrí el llum abans de tancar els finestrons. L'habitació va sortir al seu encontre, canviada per la llum pàl.lida de la bombeta que penjava del cel ras una mica bufat des que dos hiverns enrera un cop de vent s'endugué una dotzena de teules un dia d'aiguat i tota la golfa s'inundà. Encara es veu la faixa més fosca que les goteres deixaren en el guix. Ell, però, ja s'hi ha acostumat, forma part de les particularitats d'aquell despatx limitat a l'esquerra per una cortina discreta que dóna accés al dormitori, car en temps vell això havia estat una sala i alcova. Ara és una mena de refugi auster, enllà de la cortina un llit de cinc pams, la tauleta de nit, el crucifix al capsal i el reclinatori on prega matí i vespre, sovint a migdia; i cortina ençà el menut harmònium que li costà anys i anys de menudes pica-baralles amb la seva germana que mai no tenia prou diners per la plaça; la taula despatx, de fet poc més que una taula de cuina, amb el tinter, la ploma, el breviari, un cendrer que rarament usa, perquè fuma poc; a la paret de l'esquerra, a l'abast de la seva mà, la petita llibreria de quatre prestatges gairebé plena de llibres, completa, amb les tres cadires, un altre crucifix que ja fou de la seva mare i una estampa de la Verge que penja del mur, tot l'agençament de la cambra pintada de blanc. Un lloc adient on meditar, entre l'amistat dels mobles familiars, dels objectes que el prolonguen en certa manera, un indret on ha viscut quasi vint anys i on, amb tota probabilitat, morirà.

Es consulta el rellotge que duu a la faltriquera, també una vella relíquia, car havia pertangut al seu pare que s'enorgullia de la seva exactitud de cronòmetre no despentida després, quan ell l'heretà, més aviat que no hauria volgut, perquè l'home morí jove encara, quan ell

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

era al seminari. No va poder tenir l'alegria de veure'l ordenar-se.

Bandeja les reminicències que l'assalten; en Daniel ja no pot tardar i cal que es concentri, que reflexioni la millor manera d'enfocar l'assumpte perquè ell no es posi a la defensiva d'entrada i bloquegi tot accés a la seva sinceritat. Es un bon noi, treballador i complidor dels seus deures, però li ha observat alguna estranyesa de caràcter, una certa susceptibilitat soterrada entre aquiescències fàcils que el podrien convertit, en segons quines circumstancies, en un hipòcrita. Afortunadament, ha rebut una formació sòlida i, si no sempre ha evitat les caigudes, ha sabut enfrontar-se amb la temptació, i això des de petit, quan les seves amonestacions, potser excessivament severes, perquè aleshores ho era més que ara, el privaren d'adquirir un hàbit solitari que setmana rera setmana, insistentment, des del confessionari, havia de combatre en tants altres infants de tots dos sexes. Cap als divuit o dinou anys havia passat per una crisi que s'allargà uns mesos, quan va caure en mans d'alguna dona sense escrúpols que amb les seves exigencies fins i tot li posà la salut en perill. El noi mai no havia dit res, ell mai no havia preguntat, però estava raonablement segur que devia haver-la coneguda a la farmàcia, totes les desgraciades de la ciutat, calia reconèixer que poques per sort, eren clientes d'aquell senyor Griset, un adúlter descregut que havia dedicat la vida a recollir informacións tendencioses i de vegades potser adhuc falses sobre costums eclesiastics, a historiar qüestions de doctrina una mica espinoses i interpretacions bíbliques sorprenents, com aquella que havia pogut saber per boca del mateix Daniel quan va preguntar-li si era veritat que de fet l'acte d'Onam es referia a un "coitus interruptus" que havia tingut amb la dona del seu germà, aleshores vidua. Li calia confessar que mai no se li havia acudit i que després acudí al text per tal de veure fins a quin punt tolerava aquella exègesi.

No hauria hagut de saber més avui que el farmacèutic impartia aquella mena de coneixements al noi, perquè li hauria aconsellat, i a la seva mare, que era prudent de deixar la botiga, cosa que no s'havia atrevir a fer de primer, quan únicament li constava que l'home era de costums lleugers i va retenir-lo aquell sant temor de tirar la primera pedra. El noi no havia ventilat aquella consulta, i d'altres que en seguiren, fins molt més endavant, quan ja era a can Tuneu i la cosa, va dir-li, li havia tornat a la memòria a rel d'una conversa tinguda amb els companys de treball. Lamentable...

Un discret tust a la porta de l'habitació va interrompre les seves meditacions encara tan poc avançades i la Remei va treure el cap

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

per a dir :

- Hi ha aquest noi, en Daniel...

Va aturar-se en el passeig que havia iniciat cambra amunt i cambra avall i assentí :

- Fes-lo entrar.

Se'n va anar a seure darrera la taula, on restà uns moments amb totes dues mans repenjades sobre els braços de la cadira, una actitud una mica incòmoda que abandonà tot seguit, quan la porta s'obrí de nou i la veu del noi digué :

- Es pot entrar, mossèn Salvà ?

- Endavant, endavant !

Va aixecar-se amb més lleugeresa que no semblava permetreli la còrpora feixuga i avançà al seu encontre amb totes dues mans obertes. En Daniel va apoderar-se d'una d'elles i la hi besà.

- La padrina m'ha dit que em volia veure...

- Sí, sí - féu ell, eixamplant el somrís -. Fa molt de temps que no hem tingut una conversa,tu i jo... Seu.

Va assenyalar-li una cadira, davant la taula, i ell s'instal.là darrera, al seu lloc de costum. Tornà a somriure.

- No recordo si fumes - féu tot obrint el calaix d'on va treure un paquet de tabac.

- De vegades; no gaire.

Va acceptar però la cigarreta i tots dos encengueren mentre ell s'adonava que, fet i debatut, se sentia molt mal preparat per aquella entrevista. En part, perquè s'hi havia avingut una mica a contracor.

- Ja veig que treballes fins tard - va dir -. Perquè ara deus sortir de can Tuneu...

- Sí. Sempre hi ha feina.

- Estàs content, però ?

- Sí, sí.

Va adonar-se que el mirava una mica estranyat. Es natural, pensà, li faig preguntes de ximple. Però era un començament tan bo com qualsevol altre.

- Ja fa temps que hi ets, ara...

- Més de dos anys.

Va moure el cap, assentint.

- Està bé, això. No s'hi guanya res de donar voltes quan no és per millorar veritablement.

- No, senyor.

- Tu sempre has estat constant, però... - Expel.lí una mica de fum, llambregà breument la cigarreta -. Suposo que a la teva promesa també

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

li agrada que hi treballis.

El noi va tenir un petit somrís gi que amagà rapidament.

- La Rosa ? - féu -. No ho és, encara, la meva promesa.

Ell simulà una mica de sorpresa, inclinà el cos endavant mentre deixava la cigarreta sobre el cendrer.

- Jo tenia entès...

- Rujo a casa seva, sí, però ella encara no ha vingut al pis - explicà en Daniel, i s'aturà.

- La teva padrina ?... - insinuà .

- Sí - féu el noi amb un cop de cap.

- D'això et volia parlar - va reconèixer aleshores amb tota franquesa -. Sembla que és un assumpte sobre el qual no esteu gaire d'acord - va proseguir en un to lleuger.

- Gens - confessà en Daniel des de darrera el fum de la seva cigarreta -. Ja sap com és...

- Sé com sou tots dos - va somriure ell -. Més aviat obstinats.

El noi va moure la cadira, s'avançà sobre la taula.

- Li ha dit què li retreu ?

- Una mica... N'hem parlat, no cal amagar-t'ho, i aleshores és quan he pensat que potser seria útil que nosaltres dos canviéssim impressions. Ja saps -afegí un xic precipitadament - que no sóc la mena de capellà que es fica en les vides dels altres o intervé en discusions familiars mentre no amenacin la salut espiritual dels feligresos...

- Sempre ha estat una persona discreta, mossèn Salvà, això tothom li ho reconeix.

Ell parpellejà, agafà novament la cigarreta.

- Gràcies. He procurat ser-ho... Però hi tinc un deure, em sembla, en quan entre mare i fill... perquè ella és com si fos la teva mare, Daniel...

- Ja ho sé. I com a mare la respecto.

- Sí... Quan, dic, en el desacord intervenen elements que el meu ministeri no em permet de passar per alt. Ella m'ha estat franca i em penso que no trairé cap secret si et dic que la preocupen les diferències de... de creença que us separen.

- La preocupen moltes coses. Això, i que la seva mare es suicidés, o que hagués sortir anys enrera amb un altre noi.

Amb el dit, perseguí una volva de cendra que havia caigut prop del tinter, l'esclafa sota el polze.

- Entre tu i jo, em penso que aquest aspecte el podem deixar de banda. No t'he cridat com a delegat de la teva padrina, la iniciativa d'aquesta conversa, com t'he dit, ha estat meva - mentí per segona ve-

gada, confiant que li seria perdonat aquell petit tort a la veritat qu ajudaria a crear un clima de confiança entre ell i en Daniel, l'única mena de clima que podia fer fruitosa la conversa -. La teva padrina és una bona dona, ho saps més bé que jo, tu que hi convius de petit i li has d'agrair tot l'amor que t'ha donat... Ara, com tothom, com tu, com jo, té les seves limitacions i el seu excès de zel pot dur-la a preocupar-se d'aquests antecedents familiars dels quals la nosa no és responsable... La qüestió d'aquest altre festeig, vull dir la importància que pot haver tingut, ets tu qui l'ha de jutjar...

- Si no va ser festeig ! Va sortir unes quantes vegades amb un altre noi, una cosa ben normal.

- Tu ho has de jutjar - repetí ell -. Avui entre nois i noies hi ha una llibertat que no és la dels temps de la teva padrina i que en principi no té res de reprovable. Les persones s'han de relacionar per *conèixer-se*...

- Sempre li ho dic ! - el talla en Daniel.

- Doncs, si aquest inici de relacions fou decent...

El noi el va interrompre de nou :

- Ho va ser, mossèn Salvà. Coneixent com conec la nosa, li ho puc assegurar.

- No en dubto. Afegiré també que fins i tot una lleugeresa jovenil no ens autoritza a condemnar el pecador. La irreflexió, de vegades, ens pot menar a actes imprudents que després lamentem, que reconeixem equivocats, i ja saps que a la casa del senyor hi ha més alegria per un pecador penedit que per cent justos. No hem pas de voler ser més exigents nosaltres... si tot va ser honest, però, millor que millor i no cal insistir-hi. D'acord, oi ?

- Del tot.

- En canvi, hi ha un altre aspecte, aquest de les creences o falta de creences de la noia, que té una importancia que potser no has considerat degudament...

- Jo...- comença en Daniel.

Ell va fer-lo callar amb un gest de la mà que sostenia la cigarreta.

- Deixa'm parlar, Daniel.

- Sí, senyor.

- Tu l'estimes, un sentiment lloable en tot moment i circumstancia, i perque l'estimes i ets un noi com cal t'hi has atansat amb intencions rectes i t'hi vols casar. Tu ets un bon catòlic i t'has trobat que ella ha abandonat la religió dels seus pares i t'has dit, probablement, que la teva influencia la podia fer canviar. Fins pots haver

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

cregut que se t'oferia l'oportunitat de fer una bona obra, que Déu et posava al pas d'una criatura equivocada que tu, amb el teu amor i el teu exemple, podies tornar al camí recte de la veritat. Oi, Daniel ?

- Sí, no ho nego. Si més no de primer. Perquè... - callà, els ulls semblaren vacil.lar-li, perdre's en una breu reflexió que el concentrava. I aleshores, proseguí - Vull ser-li franc, també, mossèn Salvà. De primer creia mmmm una mica això que diu. Però la Rosa és molt voluntariosa i al mateix temps molt... com li ho diré ?... molt flexible. Vull dir comprensiva, no flexible... I això m'obliga a respectar les seves idees.

- Sí, ja me'n faig càrrec - féu ell.

S'ho havia mig temut i això el forçava a plantejar l'assumpte a fons, a procedir, amb el noi, a una reflexió seriosa. Del resultat d'aquesta reflexió depenia el consell que inevitablement hauria de donar.

-... no és com si fos un caprici - anava dient en Daniel -, com si hagués abandonat la pràctiva religiosa com moltes altres, per falta d'interès, per desídia, o influida per una lectura, una amiga. Es una cosa que li surt de dins, m'entén ? com a nosaltres ens hi surt la fe.

- Ja veig - va dir, pensatiu, i esclafà la cigarreta contra el cendrer -. Has considerat els perills a què t'exposes ? La força de la fe és molt gran, però no menystinguem la de la indredulitat. En aquest aspecte, mai no serem prou desconfiats. I una dona té sobre un home uns poders que no cal que et recordi. Ets un noi amb tots els dalers propis de la teva edat... Jo no sé fins a quin punt pot arribar la teva fermesa...

- Mai no es valdria d'aquestes armes - digué en Daniel -. Ja li he dit que accepta que sigui com sóc.

- sí, i et vull creure -. Repenjà tot el cos sobre la taula, fità el noi directament als ulls -. Tu saps que el matrimoni és un sagrament que lliga dues persones carnalment i espiritualment. I quin lligam espiritual pot haver-hi entre un home i una dona de creences contrapósades ? Què podeu comunicar-vos, en què podreu combregar la Rosa i tu si hi ha un antagonisme fonamental ? - s'adonà que havia abandonat el llenguatge senzill, que adoptava un to sermonejador, i mirà de rectificar gairebé sense fer cap pausa -. Una fe compartida és com una mena de ciment que uneix. Fins i tot una incredulitat compartida, Daniel, no ens espantem de les paraules. Una causa, una finalitat comuna, ni que sigui equivocada, pot fer sòlida una unió. Però allí on no hi res, només aquesta mica d'amor humà que atreu dues persones... Hi has reflexionat, en això, Daniel ?

El noi assentí amb el cap, i en el breu silenci es va tornar a

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

sentir la pluja que espetegava contra els vidres i les pedres de fora.

- Sí, hi he pensat.

- I què t'has dit ?

- No ho sé, mossèn Salvà... Hem arribat a l'acord de no parlar-ne, de tot això.

- Veus ? - féu ell, triomfant i entristit -. No ho sents com una mutilació ? - El noi callava -. No he volgut veure't per dir-te que renyissiu, no m'interpretis malament. No he de prendre cap decisió per tu. Però oi que ajuda, poder parlar amb algu ?

- Sí, sí... - va dir en Daniel una mica vagament.

- Ets tu i només tu qui ha de decidir segons el teu cor.

- Jo l'estimo - féu el noi.

- I hi vols ser feliç i fer-la feliç perquè l'estimes - proseguí ell. Es un sentiment natural i honorable. Però és una felicitat que ha de durar tota la vida. La pregunta que ens hem de fer és aquesta : fins on espot ser feliç amb un estrany que confessa la seva estranyesa i està disposat a mantenir-la ? De matrimonis n'hi ha de moltes menes, Daniel, matrimonis d'interessos, de conveniències... fins alguns que només es proposen d'assaciar una passió baixa. Però no són veritables matrimonis encara que l'església, que no sempre pot penetrar els cors, els hagi autoritzar i beneit en virtut d'una mena d'abús de confiança que se li fa. Tu no deus voler que el teu sigui d'aquests...

- No, pare - va dir en Daniel com si fossin al confessionari, i deixà la cigarreta al cendrer, sense esclafar-la.

- Cada dia veiem unions que es desfan, marits i mullers que s'absenten, encara que no sigui físicament, de la llar que han bastit amb illusió. Moltes vegades no sabem per què, però si ho analitzem podrem veure, sovint, que els conjugues ara desavinguts s'han deixat endur per un miratge... Tots dos reunien condicions, qualitats, tots dos haurien pogut ser feliços, però amb una altra persona. M'entens, Daniel, saps què vull dir ?

El noi, que havia unit les mans entre els genolls, va tornar a moure el cap en senyal d'assentiment.

- Em penso que sí... Però ella en té moltes, de qualitats. Es honesta, sincera, feinera. Potser sóc jo qui no en té tantes. De vegades em sembla que ella és millor. Una persona... - vacil.là, va desenllaçar un moment les mans que s'alçaren una mica, com dos ocells a punt d'emprendre el vol -. Una persona que és capaç d'oposar-se al seu ambient, gairebé ho ha de ser, de millor.

Ell redreçà el cos, sobtat.

- Però Daniel ! Això és subversiu...

El noi va tenir un somrís fugaç, com si volgués fer-se perdonar.

- Vull dir... Es fàcil, ser com tothom, mossèn Salvà. Els altres - les mans li van tornar a caure, es veia que lluitava per expressar quelcom que mai no s'havia dit amb paraules -... et sostenen. Només et cal deixar-te anar, abandonar-te al corrent...

- No és tan senzill, Daniel.

- Hi passes desapercebut - prosseguí el noi, com si no l'hagués sentit -. Amb un mínim de virtut... No has de fer cap, cap esforç. Vius entre amics, en un món amic... Però quan vius en un ambient hostil, diferent, on tothom et veu, et distingeix... - Alçà el rostre i el cos també va fer-se una mica enrera - -. Recordo una cosa que deia el senyor Griset, quan jo treballava a la farmàcia... Deia que és en les circumstancies adverses que es demostra la qualitat de la gent i que els més purs, els més bons, sempre són aquells que es troben en minoria, a l'oposició... Potser no ho deia ben bé així, però ja s'enten. Quan no tothom és com nosaltres cal que donem l'exemple perquè se'ns respecti. Sempre m'ha semblat que tenia una mica de raó.

Ara fou ell qui encreuà les mans, però per sobre la taula, a frec del cendrer on continuava cremant la punta de la cigarreta que hi havia deixat el noi.

- Es veritat que és necessita un ànim poc comú per oposar-se a una creença i que mai cap comunitat no ha desenvolupat més les seves virtuts que quan es troba entre una majoria diferent. Les virtuts pròpies d'ells, és clar, que no són necessariament les que reconeixem, les autèntiques. A tot arreu podan trobar-se persones excèl.lents i no sóc jo qui et negarà que la teva promesa pot ser una d'elles. Però ara a ella ja no la podem considerar sola, separada en aquesta diguemne comunitat dels creients. Només la podem veure en relació a tu i a aquesta unitat superior que penseu constituir, la família. A això em referia quan et parlava d'unitat de propòsit. L'aigua i el foc compleixen missions útils, totes dues coses són excel.lents en la seva naturalesa i caràcter, però no les lligarem pas. Es això que cal considerar, Daniel... El problema subsisteix encara que ella sigui millor que tu. Es a dir, encara s'agreuja - digué, però aleshores s'adonà de l'error en que anava a caure i tot d'una se sentí incòmode i una mica trasbalsat perquè al capdavall podia no ésser un error.

En Daniel féu :

- S'agreuja ?

- Sí - assentí, i canvià el rumb de la seva argumentació -. Si no en tingués cap, de bona qualitat, potser no hauria calgut que parléssim. Però les té, em dius tu, i jo ho he de creure... No podem lluernar-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

te prou que t'amaguin les debilitats o te les dissimulin fins a l'extrem de fer-te-les prendre per virtuts ? L'amor mateix - va proseguir amb una mica de precipitació, cada cop més incòmode -, l'amor mateix pot enganyar-nos. O no ser ni això, amor. De vegades als sentiments els donem noms que no els corresponen. L'afany de possessió, de domini, la conscupicència... mil coses que passen per amor i no ho són...

En Daniel el mirava una mica incomprensiu, i no podia estranyar-se'n perquè ell no havia dit res del que volia dir i ara divagava. Tornà a la seva línia de pensament amb una pregunta gairebé sobtada que coincidí amb una ratxa més violenta de pluja, a la qual es barrejà el so de les campanes que tocaven al temps.

- Quina mena de família constituireu, Daniel ?

El noi havia desplaçat lleugerament la mirada cap al balcó, tan sobtat per la fúria dels elements i el toc de la campana com per la pregunta.

-Quina família ? - repetí.

- Sí - i gairebé es redreçà sobre la cadira, sense que el seu moviment tingués cap relació amb el llamp que s'abatia en algun indret i els ressons del qual anaren percudint cap a la llunyania -. Una família cristiana ?

- Bé... és clar - fou la resposta una mica atabalada.

Ell va redrecar-se encara més, composà el rostre en una expressió paternal i va explicar :

- Fins ara hem parlat només de la vostra felicitat personal. Jo hi crec en que la gent han de ser feliços, Daniel. El sacerdoci no és, com volen pensar molts dels nostres enemics, un estat que t'allunyi del món, perquè és en aquesta terra que tenim la nostra missió i prop d'unes criatures que són com són i són com nosaltres... Vull que siguis feliç perque et trobis més a prop de Déu. Déu és a tot arreu, però en l'alegria és on millor es manifesta, en aquesta alegria que neix d'un contentament íntim... No d'una complamnça en les pròpies perfeccions que mai no ho són prou, observa-ho bé... El contentament de viure en pau amb els nostres semblants, d'haver reeixit la nostra vida, de fer el bé, d'estimar-nos i ésser estimats. A tu, Daniel, no t'he de dir que l'església no és trista, perquè no hi pot haver vera tristesa allí on hi ha tanta esperança... Una esperança que comença ací, ara, en la vida de cada criatura... Es la tristesa, el resantiment, el fracàs personal que ens allunyen de la divinitat. Per això vull que sigues feliç i hem parlat de la teva felicitat. Però no s'acaba tot amb tu, Daniel.

El noi mormolà :

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- No, ja ho sé...

- Una família vol dir això : fills - proseguí ell -. Cal esperar que tu els tinguis. Són ells i tu i la teva dona que constituireu la família... I ara jo et pregunto : serà una família cristiana ? No n'hi ha prou que tu ho siguis... Hi has pensat en els teus fills, Daniel, hi has pensat prou ?

El noi acalà l'esguard i les mans torharen a agitar-se abans de caure-li entre els genolls.

- Bé...

- Els instruireu i criareu en l'ensenyança i l'exemple de la nostra santa mare, l'església ? Ho voldrà, la teva muller ? I, encara que s'hi avingui... Quin exemple els pot donar amb la seva conducta, amb la seva falta de creences ? És la mare qui es troba més a prop dels fills, Daniel, en ella s'emmiralleen sovint, sobretot durant la infància, quan l'ànima és verge i oberta a totes les influencies. I quina influencia pot tenir damunt d'ells encara que accepti el teu dret de fer-ne bons cristians ? Hi has pensat, en tot això ? - repetí.

- Bé... - féu de nou en Daniel -. No, potser no.

Se'l veia torbat, nerviós, i ell va adonar-se que per primera vegada en el curs de l'entrevista l'havia colpit.

- Perque tu vols fer-ne bons cristians, oi ?

Només va moure el cap, però era suficient.

- Ells - continuà - t'han de ser tan cars i més que la teva pròpia persona. En el ben entès que no vas a cercar en el matrimoni una satisfacció purament egoista. Obeeixes una llei de la naturalesa, però som més que naturalesa bruta, Daniel. Per això podem entreveure Déu, hi podem aspirar...

Callà en veure que anava a dir alguna cosa i va esperar quan en Daniel tornà a tancar la boca abans de decidir-se.

- Potser no hi havia volgut pensar...

Assentí, una mica entendrit, i el to de la seva veu encara es féu més dolç quan digué :

- Aquesta franquesa t'honora, Daniel... No has de decidir res, ara, en aquest moment - afegí per tal d'alleujar la tensió que endevinava en el xicot -. Recorda que ens hem vist per canviar impressions, per reflexionar plegats...

- Sí...

- Ves i parla'n amb ella. Sou vosaltres, tots dos, que heu d'arribar a una decisió...

I és veritat, reflexionà una estona després, quan ja tornava d'acompanyar-lo a la porta, són ells dos que han de decidir amb sinceritat

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

segons el dictamen de llur consciència. Ells dos, independentment de la voluntat de l'Assumpció, a la qual havia fet el joc per unes motivacions més altes que no movien la dona. No era instrument seu, encara que ella ho pensaria si la parella, com creia, revisava llurs projectes. Ho era de Déu, com sempre.

Es posà a pregar.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Josep Tornell

Ja feia molt de temps que havia deixat d'alegrar-se que en Daniel fos company seu. Tres anys de convivència a la botiga, darrera el taulell, l'havien convençut que, a despit d'anar plegats des de joves, mai no l'havia conegut bé. O potser havia canviat. O havien canviat tots dos. No ho sabia.

Cercava fets en el passat que justifiquessin la visió que ara en tenia, petites deslleialtats, traicions, desavinences, i només trobava els fets normals de qualsevol infància, de qualsevol adolescència, l'inevitable afany competitiu, quan tots dos volien saber més que l'altre, o ser més forts, o més atrevits. Escorcollant bé la seva memòria podia recordar aquell dia que va tirar-lo al riu quan es despullaven però encara no havia tingut temps de treure's les calces que després va haver d'estendre sobre l'herba, on per sort van eixugar-se prou perquè a casa la mare no se n'adonés; la seva mala fe quan, jugant a flendi, una bala quedava sobre la ratlla dibuixada en el terra i s'entossudia que s'inclinava cap a fora si l'havia de cobrar ell i cap endins quan havia jugat l'adversari; aquella broma de mal gust que era haver-se embrutat a l'escala de can Tramunt i que podia haver-li sortit molt malament quan en Manelet hi donà unes derivacions inespeades ; l'obstinació amb què solia imposar el seu criteri fins i tot quan els altres, ell i en Joan, feien front comú i el vot de la majoria hauria hagut de decidir sense discusions si se n'anaven a espiar parelles prop del riu o més valia escapar-se al cine; o aquella vegada, poc abans d'ingressar tots dos a la mili, que va fer-lo quedar malament amb les criadetes que els esperaven al camí de la Masia Nova i després d'haver-se refusat a acompanyar-lo, tot i haver-s'hi compromès la vigília, es repensà per esguerrar-li la festa... Hi havia moltes cosetes. N'hauria pogut trobar més si hagués profunditzat. Tampoc ell no havia estat sempre perfecte, un dia que s'havien enfadat va mentir-li deliberadament quan li preguntà l'hora perquè fes tard i la seva padrina el renyés, un altre cop va telefonar-li a la farmacia perquè portés a can Ribó uns medicaments que no havien demanat i que el posaren en una situació una mica violenta. Es

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

cert que això fou el dia dels innocents i tenia excusa...

Fossin, però, quins fossin els torts mutus que s'havien de retreure, el capteniment d'en Daniel a la botiga no havia estat mai de bon company. Ni amb ell ni amb els altres dos dependents que hi havia. Per començar, li agradava de manar i, quan va imposar-se de la feina, força aviat, perquè de ruc no en tenia res, calia reconeixer-ho, tractava els altres una mica com si fossin els seus subordinats. No cal dir com feia anar els aprenents. Tu, baixa'm això, tu, busca'm allò, què t'hi has adormit ? Li agradava de fer-se valdre, de fer-se veure, de creure's indispensable. Allò d'haver treballat tant de temps sol a la farmàcia no li havia provat. De tant en tant, és clar, rebia alguna carada, com aquell dia que demanà a en Manyés :

- Tu, a veure si em trobes un pot de préssec de "La Fruta"; encara n'han de quedar.

- I per què no el busques tu ? - va contestar-li en Manyés.

- No fas res, oi ?

- I tu ?

- Despatxo la senyora - indicà la clienta que havia exigit aquella determinada marca de préssec en conserva.

- Doncs despatxa-la. No sóc el teu criat - replicà l'altre.

Potser no n'hi havia per tant, però en Manyés ja estava empipat d'altres vegades. Es veritat, d'altra banda, que no hauria d'haver-se posat a discutir davant la clienta, com va dir-li després en Tarradelles, l'encarregat, el qual pel restant tenia el costum de posar-se al costat d'en Daniel, cosa que no tenia res d'estrany, car ell s'hi mostrava molt obsequiós, un altre motiu que el feia antipàtic.

- Deixi, deixi, que ja ho faré jo ! - deia, o bé - Què li sembla, senyor Tarradelles, si porto aquestes caixes al magatzem ? Ens quedarà més espai per les pastes de sopa.

Després, el transport l'encarregava a un dels aprenents que el duia a terme sota la seva alta direcció, però ja havia tingut ocasió de manifestar el seu esperit d'iniciativa, una qualitat que el senyor Tarradelles estimava molt potser perquè ell no en tenia tanta com s'imaginava.

Era també molt deligent en assenyalar quan un producte s'havia acabat i l'acceptació que tenia entre els clients si es tractava d'alguna cosa nova. L'encarregat era prou gran per adonar-se'n i al despatx ja sabien si les mercaderies s'eternitzaven o sortien de pressa, però no hi feia res, ell quedava bé, demostrava el seu interès per la casa.

Potser tot això era més una qualitat que un defecte, pensava de

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

vegades ell, però posava en evidència els seus companys més despreocupats i que es limitaven a complir amb llur deure, despatxar la clientela amb educació i la cara somrient, fer l'article si observaven vacil.lacions, tornar els canvis sense equivocar-se, fer les pesades honrades quan eren d'articles a granel...

Temps enrera, l'havia advertit lleialment :

- Et fas mal veure, Daniel.

Però no havia servit de res, havia continuat amb els seus procediments que, és clar, no havien escapat tampoc a l'amo, el senyor Tuneu, el qual semblava tenir-ne un concepte més que favorable. O sia que a tots dos, amo i encarregat, se'ls havia ficat a la butxaca.

Tot això, pel que a ell feia, no hauria pas tingut cap importància desmesurada, era un xicot sense ambicions i s'ho reconeixia. El que el molestava més era que darrerament semblava haver-se fixat en la Maria Garí i feia tot el que podia per segar-li l'herba sota els peus. Perquè a ell feia temps que li agradava, la noia, i no ho havia pas amagat. Tenia la sort de ser-hi veí i ara, des que ella treballava també a can Tuneu, al despatx, tenia sovint l'ocasió d'acompanyar-la en sortir de la feina i fins i tot al matí si encertaven a abandonar casa a ma mateixa hora. Tot i que no festejaven, semblava que en Daniel, que no ignorava del tot el seu interès per la xicota, hauria hagut de respectar els seus drets. Però no ho feia. Des que havia renyit amb la Rosa de cal Nano, la feia objecte d'assiduitats prou inequívoques perquè ell temés que allò podia acabar en una relació seriosa. I ella, la bleda, acceptava les seves atencións amb gust !

Un dia li'n mig parlà :

- Compte amb en Daniel, Maria - va dir-li mentre feien via cap al carrer Alt, on vivien tots dos.

- Què vols dir ? - s'estranyà la noia.

- Veig que bromegeu molt...

- I quin mal és ?

- No saps que festejava amb la Rosa Baró ?

- I què ? Som bons amics i prou. Com amb tu.

Potser aquell hauria estat el moment d'insinuar-li que ell intentava esser-hi alguna cosa més que un bon amic, però cada cop que l'ocasió es presentava de declarar-li els seus sentiments se li feia un nus a la gorja que li tallava les paraules. I no pas perque fos més tímid que un altre o li manqués experiència. Ben mirat, en tenia més que en Daniel. Però era una mena d'experiència que no servia amb la Maria ni hauria servit amb cap altra noia honesta, car les que fins aleshores havia freqüentat, de dones, eren xicotes de costums lleugers, com les

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

que sovintejaven la casa de la Ventura, una casada jove i separada del marit que alguns vespres rebia la visita de les seves "amigues" que hi coincidien amb "amics", amb els quals passaven a algun dels tres dormitoris que tenia al pis, comprès el de la mestressa que no es feia escrúpol de substituir les altres noies, si per atzar en fallava alguna.

La cosa ja feia temps que durava, però fins aleshores no hi havia hagut cap indiscresió, potser perque a tothom li interessava de tancar el bec i l'existencia d'aquella mena de negoci tot just era coneguda per un parell de dotzenes d'iniciats que miraven que no sortís d'un cercle de persones de confiança. Ell ho havia sabut per en Companys un altre dels dependents de la casa, objecte de més d'una broma, com el senyor Terradelles, per part d'en Manyés que solia dir :

- Mira que estem ben posats ! Amb dos presidents de la Generalitat a la casa, un dia per força rebrem.

La primera vegada que li ho sentí dir no ho va entendre, perque si bé el nom de Companys li era relativament familiar ignorava aleshores, com l'altre va explicar-li, que a l'exili existia un govern català i que el seu president es deia Terradelles. L'un i l'altre però, dependent i encarregat, eren perfectament apolítics i no tenien cap relació de parebtiu amb aquells "separatistes" que, segons deien a casa seva, tant de mal havien fet al país, una versió que en Manyés no hauria acceptat, car ell era una mica de la ceba, com sembla que solia dir-se abans.

A en Companys només li interessaven el futbol i les xicotes. Era doncs natural que conegués l'existéncia d'aquella casa i que acabés per parlar-li'n i proposar-li que l'hi acompanyés. Era una mica car, vint durets, però tot era molt familiar i les noies no es feien estranyes un cop les coneixies bé. Pairebé totes treballaven en altres llocs, fabriques i botigues, i ho feien per tal de guanyar-se un sobresou.

A en Daniel no li n'havia dit mai res perquè ja sabia com era i, no sols no hauria acceptat, sinó que hauria estat capaç de fer-li un sermó. Ja ho havia vist aquella tarda d'anys enrera, quan en lloc d'aprofitar les bones disposicions d'aquell parell de criadetes les avergonyí amb les seves observacions. Mai no havia passat una estona tan dolenta, ni les noies, probablement, i no volia que es repetís.

Tenia doncs una experiència que al seu amic li faltava, però amb la Maria no podia servir-se'n. Pel restant, a ella no la volia per això. Més encara, des que s'hi interessava ja no acudia tan sovint al carrer dels Omsm car tot i no haver-li dit mai res dels seus sentiment

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

li semblava que amb la seva conducta li feia una ofensa que ella no es mereixia, sempre tan serenosa, tan discreta... Es a dir, amb en Daniel no ho era pas tant; sovint, si entrava al despatx i el senyor Tuneu i l'altre escrivent havien hagut de sortir i ella era sola, els veia riure i bromejar d'una manera que amb ell no feia mai. Un cop, una mica molestat, mormolà :

- Sembla que et diverties molt, aquest matí, amb en Daniel ?
- Ens has vist riure, potser ?
- Us ha vist tothom. Us han vist i us han sentit.
- M'explicava una cosa de la mili, d'una vegada que van demanar escrivents i...
- ... i els van donar una escombra - acaba ell.
- Ja veig que també t'ho ha contat.
- No. Passa a totes les casernes, això.

Aquells èxits fàcils del seu amic el disgustaven. Però hi devia haver alguna cosa més, ell també li n'havia contat, i li'n contava, de coses divertides, i ella no reia pas de la matexa manera. Potser no tenia tanta gràcia, ell. Que fes riure la Júlia, la noia amb qui solia anar quan acudia a casa de la Ventura, no volia dir res perquè la mossa tenia la rialla a flor de pell i era una fleuma acabada sense més disposició que la de dir que sí sempre que es tractava de jocs de llit. Abans que en Companys la hi fes conèixer, no s'ho pendava pas que n'existissin de dones com ella ! Ja li ho havia dit el xicot :

- Es un floret !

No podia negar-se. Fins la Glòria, tan garrella, tenia un no sé què que atreia. Potser els ulls, profunds i viciosos. A més, de forca en amunt, era la més ben feta. Llastimosament no tenia gaire bon caracter. Per cert que un dia l'havia fet envermellir sense proposar-s'ho, aquella tarda que sortia de can Llagostera quan ells dos s'adreçaven a la feina i el saludà.

Ja havien fet uns passos quan la Maria va preguntar-li :

- Amb aquesta et fas ?
- La conec. Per què ?
- Per res.
- Si fos per res, no m'ho hauries preguntat - digué mentre per dins es maleïa per aquella vermellor inoportuna que li cremava les galtes i que la noia hauria vist si l'hagués mirat.
- Se'n diuen coses,-contestà.
- No ho sabia - barboteja ell.

Potser les reunions en aquella casa, se li acudí, no eren un

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

secret tan ben guardat com es pensava, al capdavall era inevitable que algú, els homes sobretot, acabessin per xerrar. Es clar que no podia passar res, el mateix fill de l'alcalde hi acudia segons li havia dit en Companys, per bé que ell no l'hi havia vist mai. N'hi acudien molts altres, que no havia vist; la Ventura evitava tan com podia que els homes es trobessin, cosa que no sempre era senzilla.

- No l'he vista mai amb cap noi - afegí amb la intenció de fer-la cantar.

- Ja sap on trobar-los - feu ella, però aquest fou el darrer comentari.

Havia parlat despectivament, i d'una manera semblant va referir-se a ella la Glòria uns quinze dies després quan en absència de la Júlia, que devia tenir la menstruació, va tancar-se amb la xicota en un dels tres dormitoris del carrer dels Oms.

- Que potser hi festeges, amb la Maria Garí ? - va preguntar-li quan ja es vestien.

També va ruboritzar-se, aquest cop més estúpidament, perquè no s'havia d'avergonyir de res.

- Som amics - contestà -. Per què ho dius ?

- Aneu molt junts...

- Ja saps que vivim tots dos al mateix carrer.

La noia es va tombar d'esquena,

- Em vols cordar el sostenidor ? - I, mentre ell ho feia, afegí - També l'han vista amb aquell sagristà, en Daniel Tallant.

- Bastida - rectificà ell automàticament.

- Bastida, doncs. Com sigui.

- Tots treballem a la mateixa casa, ja ho saps - digué.

Ella va apujar-se una mica les sines i tornà a girar-se.

-Però no els diumenges. Els han vist al cine.

No ho sabia i sentí que a la boca li creixia una saliva amarga que li enganxava la llengua.

- Quan ?

- Aquest diumenge passat. Eren... - Aleshores va riure -. Ja veig que t'interessa !

Ni l'un ni l'altre no havien dit res, va pensar després, quan, ja fora de la casa, pogué pensar en aquella informació amb més tranquil.litat mentre feia la volta per la banda de les eres on desembocava el carrer dels Oms. Naturalment que no en tenien cap obligació, eren lliures, però recordà que amb la Maria havien parlat, el dilluns, de la pel.lícula, "Bus stop", tot just estrenada o a punt d'estrenar a Barcelona, no n'estava segur. Hauria estat natural que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ella li hagués dit que hi acudí amb en Daniel. Per què no ho havia fet ? Potser el noi li havia aconsellat que ho callés i li havia explicat la conversa que temps enrera tingueren sobre ella, precisament un diumenge, quan sortien de missa i se n'anaven a la Rambla a fer una mica de temps abans d'entrar al bar Pompeya , on solien acabar el matí davant d'un vermut. Ara se n'avergonyia.

- No trobes que et poses massa en evidencia, amb la Maria ? - li preguntà.

- En evidencia ? - es va sorprendre en Daniel -. Què faig ?

- Sempre li vas darrera...

Aleshores el seu amic va riure :

- Això tu ! Qui l'acompanya matí, migdia i vespre ?

- Es diferent - replicà ell.

- Ja em diràs per què ! Tots som companys, tots treballem a la mateixa casa.

- Però nosaltres som veïns i jo fa molts anys que la conec. Es diferent - insistí.

En Daniel va estar una estona sense contestar, però quan arribaven prop de la Rambleta va dir :

- T'agrada, oi ?

- Prou que ho saps !

- Sí, és veritat - féu, pensativament -. No li ho has dit mai ? - volgué saber aleshores.

- No, encara no.

Sabia doncs positivament que la considerava territori reservat per així dir-ho i, a despit d'això, se l'havia emportada al cine... Que a la botiga la conversa no havia canviat res ja ho havia vist, i li havia desagradat, però no podia estranyar-se'n massa, allò ja s'havia convertit en un costum. Un costum que no hauria hagut d'adquirir, perquè en Daniel, encara que es fes el pagès, sempre havia estat al corrent de tot. Li n'havia parlat més d'un cop,potser una mica veladament, però d'una manera prou explícita perquè no hi valguessin excuses. Era un mal company, heus-ho ací.

I jo un carallot, va dir-se. Deixava fer sense posar-hi remei,sense prendre cap mesura. Com si li faltessin oportunitats de parlar amb la noia ! En aquell moment va veure que tot plegat era ridícul i mentre tombava cap al carrer del mestre Oleguer, batejat així en homenatge a un benefactor de la vila que hi havia viscut a primers de segle i que era gairebé ningú ja no recordava qui era o què havia fet, decidí que no deixaria passar ni un dia més. Qualsevol diria que la noia li feia por ! La coneixia des de petita, sempre havien estat bons a-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

mics, no era una d'aquelles mosses afeccionades a donar miquels bo i que de vegades tenia el gènit una mica viu... A més, sempre li havia mostrat simpatia. Per què continuar posposant-ho, doncs ?

Es clar que la cosa havia de venir pels seus passos comptats, no n'hi havia prou que cada dia fessin plegats el camí d'anada i tornada, allò era fins a cert punt imposat per les circumstancies i, a més, no se li havia pas de declarar en ple carrer, entre els transeünts i el trafic. Si en Daniel l'havia acompanyada al cine, també ho podia fer ell. Sabia que, moltes festes, la noia sortia amb els de casa seva, o amb la seva germana, més joveneta, i una amiga que vivia més amunt, en una travessia del mateix carrer Alt, la Josefina, i potser això, racionalitzà, l'havia privat de demana r-li si es podien veure; en el fons, temia que hagués de sortir amb la colla i... Es clar que la Glòria no havia dit si anaven sols o amb les altres, i ara ja era massa tard per preguntar-li-ho. Tampoc no hò hauria fet, però. Totes aquelles devien xerrar molt i a ell no li agradava de passar de boca en boca. Provaria.

Ho va fer l'endemà mateix. No va ser tan fàcil com s'imaginava quan tombava cap al carrer del Mestre Oleguer i per això ho posposà fins al vespre, quan per poc se li escapa, car a darrera hora havien hagut de fer un carregament a la camioneta d'un dels ordinaris que proveïen els establiments dels pobles veïns i ella ja abandonava el despatx quan ell encara no s'havia tret la bata. Se la llevà amb una esgarrapada i sortí precipitadament tot posant-se el gec.

- I de l'abric què n'has fet ? - va preguntar-li ella.

Se n'havia oblidat i li calgué retrocedir a cercar-lo, però ella l'esperà, de manera que no hi havia res de perdut.

Va començar a parlar-li d'en Fidel Castro que aquells dies, a la fi, havia aconseguit de foragitar el president Batista i els seus col.laboradors, un assumpte que semblava excitar-los molt i que a la botiga ja s'havia discutit abundantment perquè en Daniel es mostrava despectiu i deia que ja veurien en què acabaria tot plegat. Els altres, sense excepcions, eren partidaris del barbut que una mica més de dos anys enrera havia desembarcar a Cuba amb vuitanta homes.

- Reuneix una qualitat rara - havia dit en Manyés -, perquè d'intellectuals que siguin homes d'acció se'n veuen pocs.

La Mariagera del mateix parer i ell, en aquell moment desinteressat del que passava tan lluny, anà assentint fins que ja eren a l'Avinguda de Tarragona, quan la conversa anà llanguint i les postals del cine Rialto facilitaven una observació :

- A veure que fan, diumenge...

Es van aturar a mirar-les, però ell gairebé no va veure res, perquè només pensava en com enfocar la pregunta. Quan tornaven a reprendre la marxa, féu :

- Hi aniràs ?

- No ho sé - contestà la noia -. Falta veure que fan al Galceran i a l'Albeniz...

Aleshores va preguntar :

- No hi podria venir?-. I quan ella el llambregà, afegí - Vull dir amb tu.

- Ja saps que sempre vaig amb la meva germana i la Josefina, si no venen els pares.

- Es pot fer una excepció - va animar-se a despit d'aquell principi de negativa.

Ella va riure, tornà a llambregar-lo.

- Que vols dir que no ens veiem prou ?

- No és això... - No sabia ben bé què dir -. M'agradaria.

- No sé on anirem, encara - l'evadí ella.

- Quan ho sàpigues...

- Si molt convé, no hi anem. No hi vaig pas cada diumenge.

Ell anà afluixant :

- Ja m'ho diràs...

Se sentia una mica ferit. Potser a en Daniel no li havia posat tants obstacles. I per què continuava sense dir-li-ho, que havien sortit plegats ? I, si havien de tornar a sortir, també semblava lògic que li ho confessés, al capdavall no podia ignorar que acabaria per assabentar-se'n. A Riudelles, tard o d'hora, tot se sabia, sobretot quan es tractava de qüestions de festeig o d'embolics sentimentals. Abans, ni li hauria calgut que li ho diguessin els altres, perquè els diumenges solien pasar-los tots tres plegats, ell, en Joan Durà i en Daniel, però després de la mili tot havia canviat força, en Durà ara festejava amb una noia de Reus i a en Daniel també l'havien allunyat una mica les seves relacions amb la Rosa, cosa que feia que ell passés les festes amb en Companys i amb l'Esteve petit que ara treballava a la serradora. Des que havia renyir amb la de cal Nano, en Daniel tornava a acompanyar-los, però una mica irregularment, car molt diumenges se'ls passava a casa, amb la seva padrina que ara s'havia quedat sola perquè la Fina era a Barcelona a estudiar d'infermera. Tot era molt diferent de quan eren més joves.

El diumenge següent, però, van sortir junts, de manera que encara que havia fracassat prop de la Maria tingué el consol de saber que en Daniel tampoc no s'hi veia. Se li acudí que tot plegat podia

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

haver estat un atzar, potser van trobar-se al cine i es van asseure de costat, explicació d'altra banda poc convincent tota vegada que en Daniel, sol, al cine no hi hauria anat. Més possible era que la Glòria li hagués mentit per una raó o altra.

Se'n mig acabà de convencer quan, inesperadament, el dijous de l'altra setmana, la Maria començà a parlar-li de les ganes que tenia de veure "Ty y Yo", una reposició que donaven al Valceran i a la qual potser no podria assistir perquè la Josefina i la seva família estaven invitats a unes noces i la seva germana era al llit amb la passa.

- Em sabrà greu deixar-me-la perdre - digué.

Ell va veure que el cel s'obria al seu davant sense que hagués hagut de fer cap esforç.

- T'hi puc acompanyar, si vols.

- Però tu ja vas amb els teus amics - objectà ella.

- I què hi fa ? L'altre dia ja vaig dir-te de sortir plegats, una festa. Te'n recordes ?

- Sí, sí; és veritat - féu ella com si tot just se li acabés d'acudir -. Em pensava que no ho deies seriosament...

Semblava una mica nerviosa, però ja feia un parell de dies que tenia un captenir més aviat estrany, l'havia evitat dos vespres seguits, cosa que li era fàcil perquè sovint al despatx es quedaven fins que la botiga ja era tancada, i la tarda abans havia tingut uns conciliàbums misteriosos, li semblava a ell, amb en Daniel, al qual seguí al magatzem una vegada i cridà una altra al despatx quan sortí el senyor Tuneu. Tothom ho havia remarcat i en Mahyés fins va dir :

- A veure si caldrà que us vigilem, a vosaltres dos...

En Daniel no replicà ni somrigué. També semblava amoinat. Ell, en aquell moment se sentí ferotgement engelosit, però s'oblidà de tot quan la noia li serví la sortida de diumenge en safata. Ja gairebé no li importà que el divendres al vespre tots dos tornessin a riure al despatx on en Daniel entrà amb l'excusa d'uns albarans. Sempre en trobava alguna, d'excusa.

El dissabte, però, el món s'esfondrà. Li ho va dir a migdia :

- Em sembla que no podré venir, demà.

- Per què ? - va sobresaltar-se ell.

- La meva germana. Està més malament i m'hauré de quedar.

- I la teva mare ? No pot quedar-se ella ? - féu egoistament.

- Ja s'hi passa tota la setmana, a casa. Es natural que si ella i el pare volen sortir una estona...

No podia insistir i se n'adonà.

- Si que és llàstima.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Un altre dia - va dir ella -. Potser un altre diumenge.
- El diumenge vinent ?
- Ja t'ho diré.

No hauria hagut d'acontentar-se amb una promesa tan vaga, però va tenir por de fer-se pesat. Més lamentà, però, aquella delicadesa seva quan, el dilluns, va saber per la mateixa Maria que, al capdavall, no s'havia deixat perdre la pel·lícula.

- I la teva germana, doncs ?
- Es trobava més bé i a l'últim vam decidir sortir.

No ho acabava de veure clar i la cosa el pertorbà tant que al vespre acudí a casa de la Ventura, on no havia ficat els peus des del dia d'aquella conversa amb la Glòria. Avui la noia no hi era, i la Júlia tampoc, però la mestressa va presentar-li l'Anna, una altra xicota que devia haver-se incorporat feia poc al ramat i que ell ja coneixia de vista perquè era clienta de la botiga tot i que vivia en un poblet veí. A Riudelles només hi treballava.

Va resultar ser una noia agradable i força consentidora, amb un esperit d'iniciativa que les altres semblaven no tenir, perquè després va dir-li :

- Si vols que ens veiem altres vegades, no ens cal venir aquí.
- Ong doncs ? - féu ell.
- A fora, on vulguis. Ens podem trobar.
- No sé... - féu ell.
- I no et cobraré tant. Vuitanta pessetes.

Ell va estranyar-se :

- Per què, això ? - I afegí amb una decisió, amb una naturalitat que prou hauria volgut tenir en parlar amb la Maria - T'he caigut de caprici, potser ?

- No - li explicà la noia -. Aquesta dona és una lladra. Saps quant se'm queda, cada vegada ? Quaranta pessetes.

Mai no havia sabut res dels convenis que hi havia entre les noies i la Ventura, però no se'n va sorprendre. Era clar que no ho feia per amor a l'art.

- Bé s'ha de guanyar la vida.
- Però entre poc i massa ? La feina la faig jo. Em sembla que no hi vindré gaire temps... Tu, si un dia en tens ganes i passo per la botiga, m'ho dius i t'esperaré en algun lloc.
- Pels camps ?
- Per què no ? Es més bonic i tot. En una clapa d'herba, sota els arbres, o entre el sembrat quan és més crescut...

Amb la Maria seria bonic, va pensar aleshores. Perquè allí, a

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

l'aire lliure, no seria sòrdid com entre quatre parets llogades.

- On en una pallissa - proseguí la noia -. Hi ha mil llocs.

Sí, hi eren. Si un dia festejava amb la Maria i decidien casar-se, potser ho podrien fer en un d'aquests indrets... No se li havia acudit mai. Perquè encara que ell la Maria no la volia per allò, allò formava també part de les exigències de la seva amor. I era més bella que totes plegades, que la Glòria, la Júlia, la mateixa Ventura que tenia un cos tan rodonet i una pell tan fina...

L'endemà, en tornar-la a veure, s'avergonyí una mica d'haver pensat en ella, [illegible] d'haver-s'hi delectat en aquella casa on totes les relacions eren mercenàries, però no va tenir gaire lleure d'entretenir-s'hi, perquè a migdia la Maria li va dir :

-Ah, no saps que me'n vaig ?

No la va entendre i la seva pregunta no fou pas retòrica :

- Com, que te'n vas ?

- Sí, que deixo can Tuneu.

Es va aturar, com fulminat.

- Plegues de treballar ?

- No, entraré a l'agència, al lloc que tenia la germana d'en Daniel.

- Però ja hi ha una altra noia...

- Provisionalment.

- Ja ho sap, el senyor Tuneu ?

- Li ho vaig dir ahir. I tampoc no me'n vaig de seguida, encara em quedaré tres setmanes, fins a final de més.

Ell balbucejà :

- Ja no ens veurem tant, doncs...

- No.

- Però per què ? - va preguntar aleshores -. Que no estaves contenta?

- Guanyaré una mica més i em queda més a prop de casa.

Aquesta darrera raó era ridícula, a Ciudelles no hi havia distàncies prou grans perquè això justifiqués cap canvi de col.locació, com no fos que treballéssiu a can Serpis, que quedava una mica separat, però no li ho féu remarcar i, en canvi, comentà :

- Sí que ha estat una cosa sobtada...

- Sí, una mica - concedí ella, sense explicar-se.

L'ànima li havia caigut als peus. Es clar que continuarien [illegible] essent veïns, i la veuria de tant en tant, coincidiríem algun cop en sortir de casa, però ja no seria el mateix.

Aquell vespre decidí que li calia posar les cartes sobre la taula. Ja ho havia ajornat prou. Tenia vint-i-sis anys, ella vint-i-un, a casa seva estava segur que hi vindrien bé, sempre havien sostingut

unes correctes relacions de veinatge amb els Garí, no hi havia problema de pis si decidien casar-se tota vegada que la casa on vivien era gran... Podien festejar sis mesos, temps de fer els preparatius.

Fins al cap de tres dies, però, el divendres, no s'atreví a fer un va-i-tot Va ser al vespre, després d'empassar-se molta saliva sobrera i quan ja eren a la carretera de Tarragona, no lluny de casa, que va dir-li, potser una mica massa solemnement :

- T'he de parlar, Maria.

Ella va riure.

- Que no ho fas ? Es a dir, no, tens un dia molt callat...

Era cert, havia pronunciat ben poques paraules fins aleshores, preocupat com estava. A ell mateix li semblava mentida haver-la conegudapràcticament de sempre i sentir-se tan cohibit en la seva presència. No se'n sentia pas gens amb les noies que veia al pis de la Ventura... Refusà energicament l'evocació.

- No així - féu -. Tampoc no podríem sortir, aquest diumenge ?

Ella acalà la mirada.

- No ho sé, Josep.

- Per què si no... - callà, i tot seguit afegí - Per què no fem un tomb ?

- Ara ?

- Sí.

Ella vacil.là.

- On aniríem ?

- Anem fins al Passeig de Baix i fem la volta.

- Es molt tard...

A la fi, però, va accedir-hi i aleshores retrocediren cap a la Rambleta i, pel costat de la fassina, van baixar cap al riu, tots dos callats, perquè ell rumiava les paraules que diria.

Pel passeig, en realitat un tros de carretera una mica enfangat de la pluja que havia caigut dos dies enrera, venien tres carros sense llum, pagesos que retiraven dels camps, i van deixar-los passar abans de travessar cap al parapet des d'on es distingia un fil d'aigua que aclaria el fons del riu entre una densa tenebra de veggtacions Dos vailets van sortir escapats d'un carrer lateral i el primer gairebé es precipità contra un dels carros i espantà l'animal. El pagès renegava.

- Què m'havies de dir ? - preguntà la Maria quan ja eren prop del carrer de les Eures que en aquell indret s'estrenyia, mig barrat per un magatzem d'alfals.

Ell va fer rodolar una pedra amb els peus, evità un toll i bal-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

bucejà :

- Jo... jo mai no t'he tingut ben bé com una veïna, o una amiga... saps ?

Però la noia no va ajudar-lo; després d'haver fet la pregunta havia tornat a acalar els ulls i esperava.

- Vull dir que ja fa temps... no d'ara... ja fa temps que he pensat que tu i jo... ja m'entens.

La mirava ansiosament, espiant un senyal, una indicació. Ella mormolà :

- No ho sé... - i va desmentir-se tot seguit en dir - Jo només pur ser una amiga per tu, Josep.

A ell les paraules se li precipitaren als llavis i,aquest cop sense reflexionar, exclamà :

- Però jo t'estimo !...

La Maria va alçar el braç, li tapà la boca amb la mà.

- No ho diguis... No vulguis...

- Es veritat, Maria ! - féu ell entre els seus dits que aleshores van abandonar-lo.

- Encara que ho sigui, Jo també t'estimo molt, Josep, com s'estima un amic...

- No en tinc prou.

Ara que ho havia dit, ara que la paraula clau havia estat pronunciada, gairebé com una mena d'exabrupte, totes les inhibicions l'havien abandonat i, si bé estava tot vermell i se sentia la cara que li cremava, podia expressar-se amb naturalitat.

- Jo em vull casar amb tu, Maria.

- No, ara t'ho sembla, Ets un bon noi - féu ella una mica inconseqüentment -, però no pot ser.

Ell cercà un pal.liatiu, mormolà :

- Estàs una mica sorpresa, no devies esperar... - Però sabia que no, que es mentia deliberadament -. Hi ha algú altre ? - féu aleshores.

- No...ningú.

- Per què, doncs ?

- Jo no t'estimo d'aquesta manera, Josep.

- Si hi pensessis... - digué ell lamentablement -. Amb el temps... Qui sap si...

- No, Josep - tornà ella.

De sobte semblava fer molt de fred i va adonar-se que tremolava. A la boca tenia una mena de pasta estranya que li escanyava la veu.

- No puc tenir cap esperança ?...

Ella no devia atrevir-se a rematar-lo, ja que contestà, si bé

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

sense convenciment :

- No ho sé - i després d'una pausa aclarí - Si tot és com ara...

Com ara, devia voler dir si en Daniel no es feia enrera, perquè en aquell moment ja devien haver començat a festejar, era massa casual que se'ls veiés plegats ja des de l'endemà d'abandonar ella can Tuneu, el darrer dia del mes. Durant aquelles dues setmanes i mitja que encara continuà al despatx de la botiga, ell va veure-la molt poc fora de l'establiment, tots dos s'evitaven una mica, ja comprenia que calia que passés algun temps abans que tornessin a sentir-se naturals l'un en presència de l'altre. Per això, quan a partir de l'endemà va adonar-se que ella plegava molt puntual i que en canvi, al matí i a migdia, entrava amb uns minuts de retard per no coincidir amb ell en deixar casa, no sols no féu res per perseguir-la, sinó que gairebé li agraí que li estalviés unes entrevistes penoses. Més endavant seria diferent, en podrien parlar amb més serenitat i potser al capdavall...

Era com si hagués oblidat que ella se n'havia d'anar i gairebé va tenir una sorpresa quan, el darrer dia del mes, la noia s'acomiadà de tots i fins els donà la mà com si marxés molt lluny. Però ni aleshores no va considerar-la totalment perduda, al cap i a la fi continuaven essent veïns, més d'un cop es trobarien i tindrien ocasió de parlar.

Va caldre que li diguessin que l'havien vista amb en Daniel perquè les seves esperances es fonguessin del tot i comprengués la mala jugada que li havien fet. Potser havien obrat amb més delicadesa que no creia i aquest era el motiu que la noia, sens dubte en connivència amb en Daniel, i qui sap si per consell d'ell, hagués deixat can Tuneu. Però això no excusava la porcada de què havia estat víctima ni feia menys coent la duplicitat del seu amic, la de la mateixa noia que aquell vespre, al passeig de Baix, podia haver-li estat franca en lloc de negar-li que hi havia algú altre.

No li ho va voler retreure, però. Amb en Daniel, en canvi, no pogué callar.

- Diu que surts amb la Maria, ara ? - va preguntar-li una tarda que tots dos eren al magatzem remenant caixes.

L'altre no ho negà; no podia.

- Sí - féu -. T'ho volia dir.

- Quan ? -contestà, sarcàstic -. Un cop casat i afillat ?

En Daniel va somriure, alçà la mà cap a la seva espatlla.

- No t'ho prenguis així...

Va fer un gest impacient per tal de defugir el contacte que ja no era amical.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Com vols que m'ho prengui, doncs ? Vols que et felicitï, potser ? Mai no hauria esperat que tu...

- Al cap i a la fi, tu i ella només éreu amics - el va interrompre en Daniel.

- Ja saps que no, que jo sempre havia tingut intencions...

- I quina culpa tenim que fossis tan indecís ? Si tant t'hagués interessat...

- Doncs m'interessava ! No havies de dictar-me tu el moment i l'ocasió !... La prova que sabies que no procedies bé, és que en lloc de venir a parlar-me amb franquesa l'has enredada d'amagat.

En Daniel endurí l'expressió.

- Ep, un moment, Josep. No he enredat ningú, m'hi vull casar i...

- També et volies casar amb la Rosa de cal Nano,oi ? - atacà ell -. Però te n'has cansat abans. Després que hi deus haver fet el que has volgut...

- Ni una paraula més, Josep !

Ell s'obstinà :

- Totes les que vulgui ! Molt nyeu-nyeu i molt ombregar, tu,però ets molt pitjor que d'altres. Pots fer sermons si...

- Et dic que callis ! Em sabria greu pegar un amic...

- Quin amic ? Amic de merda ! - i va escopir cap a terra, sense punteria, perquè el gargall es quedà penjat en un angle de la caixa -. Més val no tenir-ne, d'amics d'aquests ! Saps que et dic ? Que tu i jo ja hem acabat !

No hi havia decidit per endavant, no havia decidit res, però aleshores va comprendre que aquell era el gest que s'imposava. Per tal de fer-lo més irreparable, aquell mateix vespre, abans de plegar, digué a l'encarregat que cerqués algú altre perquè, en acabar-se el mes, se n'anava. I aleshores, encara rabiós, s'adreçà al pis de la Ventura.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Carmeta

Com passa el temps ! pensa. Li sembla que tot just fa dos dies que eren unes criatures, que fou com qui diu ahir que va recollir en Francesc a casa seva mentre en Llorenç i la seva dona es quedaven amb el petit Daniel, i mira, ara ja són tots dos casats ! I no és tampoc tan llunyà el dia que totes dues, ella i la Quimeta, eren unes noies solteres... Bé, ella encara ho és. Una noia no ben bé, però soltera sí Fugaçment, de passada, evoca aquell amor pretèrit, l'únic de la seva vida. Si és que ho fou, perquè al capdavall tot plegat potser va reduir-se a una enganyifa dels sentits. Ara, després de tants anys, ja li costa fins i tot de recordar la seva cara. Fet i debatut, només van veure's durant deu dies, des d'aleshores que el va conèixer, l'endemà d'arribar del front amb permís, fins que se'n va haver de tornar a la seva unitat d'artilleria. Després va escriure-li dues cartes, i tot seguit va fer-se el silenci. El devien matar, naturalment. Tan ple de vida, tan confiat !

- Sóc dels qui tornen, jo ! - havia dit, com tants altres.

No va tornar i ella s'ha anat fent vella. No lamenta res, però; va ser bell, espléndid i tot i, després, la solteria no li ha pesat gairebé mai. Potser perquè ben aviat va tenir allò que tota dona desitja, un fill. No era seu, no és seu, parit amb dolor, engendrat amb plaer, però li ha donat la mateixa feina, els mateixos maldecaps, idèntiques satisfaccions i la mena d'amor que s'espera d'un fill. N'ha fet un home de bé, amb carrera, l'ha vist casat i potser encara tindrà ocasió de veure com els seus fills se li enfilen a la falda, quan es decideixin a tenir-ne. És en l'única cosa que no els acaba de comprendre. Li sembla que abans les parelles de casats joves no ho ere, així, tan previsors. Els fills venien quan venien, no els planejaven.

- De primer ens hem d'obrir camí - va dir un dia en Francesc.

Ara ja se l'està obrint, se l'estan obrint, perquè treballen tots dos. Fa tres anys que van instal.lar el bufet, un any que tenen casa pròpia i cotxe. Tot ha anat força de pressa. No és que li estranyi, en Francesc és un xicot llest i la Rita no es queda pas enrera. Han hagut de posar-hi el coll, de treballar força, però es pot dir que ja se

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

n'han sortit, tenen més feina que no voldrien, en Francesc ha hagut de deixar la seva clientela de Sant Vicens, on anava un parell de vegades a la setmana mentre la Rita es quedava al despatx de Barcelona. No podia acudir a tot.

A ella tot això li vé una mica gran, encara no s'ha avesat al pis nou, feia massa anys que vivia al carrer de Banyoles que va deixar una mica amb recança. També li feia una mica costa amunt plegar de modista després de trenta anys de tenir cosidor.

- Però Carmeta, quines ganes de treure's els ulls ! si n'hauries d'estar cansada ! - li deia en Francesc, i la seva muller insistia :

- té raó, ara ja no ho necessites -. I bromejant - que no l'has apanat prou, aquest ?

Una bona noia, no hi ha dubte. Perquè d'altres no l'haurien volguda a casa seva, al capdavall ella venia a ser com la sogra, i ja se sap que les sogres més aviat fan nosa. Però ella té una bondat que no exclou la intel.ligència, una bondat que precisament arrela en la intel.ligència. Confiava que la muller d'en Daniel també fos una mica així. En conjunt li havia fet bona impressió i semblava verament enamorada del seu marit. Es cert que si no ho estava ara... Acabaven de tornar del viatge de noces que havien fet a París, on segons en Daniel va dir :

- Ens hem anat a rebentar els diners que ens havia costat de moblar el pis.

Perquè es quedaven a viure amb la germana d'en Llorenç. Sort en deuria tenir d'ells, aquella, també, perquè la filla ja no se'n mouria de Barcelona, ara que havia entrat a la clínica del doctor Farrés, l'especialista en cirurgia cardio-vascular si havia retingut bé el nom que va dir-li ahir, quan van reunir-se tots a dinar, els nuvis, en Francesc i la seva muller, en Llorenç, la Fina i ella.

En Francesc volia que la parella s'hostatgés a casa durant aquells tres o quatre dies que pensaven passar a Barcelona, però la Rita li féu veure que els casats de nou prefereixen una mica més d'independencia i que més valia que els deixés instal.lar en aquell hotel del carrer de Sant Pau que van dir .

- En aquestes circumstancies la família més aviat estorba! - rigué.

Sí, era una noia molt comprensiva i al mateix temps segura d'ella mateixa. Això a ella ja li agradava, sobretot perquè aquesta seguretat era d'una llei que no la feia interferir en les activitats i decisions dels altres. No es posava doncs en el govern de la casa que li havia confiat. De primer la cosa era natural, al cap i a la fi van ésser ells que van anar a instal.lar-se, que s'acolliren a casa

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

seva, però tot podia haver canviat en passar al pis nou que ara ocupaven al carrer de Rosselló, tocant el passeig de Sant Joan. Una altra hauria aprofitat l'ocasió de mestrejar, com ben mirat era el seu dret si es considerava imparcialment. Però ja li ho va dir :

- De la casa te n'ocupes tu; jo, per aquestes coses no serveixo.

Hauria servit, si hagués volgut, i algun dia tindria ocasió de demostrar-ho, n'estava segura, però també devia comprendre que ella sense fer res no s'hi podia estar i que prou concedia deixant la feina de modista.

- Tu disposa, i tot el que facis estarà ben fet - li digué encara.

Li agradava igualment, l'afalagava fins i tot, que la tractés de tu. Una altra no s'hi hauria avingut tot i veure que aquest era el tracte que li donava en Francesc, però ella sempre ho havia fet amb naturalitat i, des de la primera vegada, allò creà entre elles una mena d'intimitat i d'entesa que la hi acabà de fer simpàtica. L'única cosa que la molestava dins mica d'ella era que fos tan desordenada en les seves coses. Tenien un indret, un cove llarg, de vímet, on deixar la roba que es treien, però un mal costum inveterat la feia abandonar les peces brutes en qualsevol lloc. Quan es canviaven, a tot arreu trobava roba. El mateix passava amb en Francesc que mai no havia estat tan polit com ella hauria volgut i que ara, sota la influència de la seva muller, ho era menys que mai. Es clar que eren coses sense importància i aquell arreplec més aviat la distreia. D'una manera o altra havia de passar les hores. Per això no havia volgut cap criada i ben just si tolerava que dues vegades a la setmana vingués aquella dona, la Romualda, que li feia les feines grosses. I no tan grosses, tampoc, perquè amb la màquina de rentar que havien comprat darrerament s'enllestia de pressa i amb comoditat. Estava convençuda que la Romualda li donava més feina que no li hauria donat rentar, però si a ells els feia la il.lusió que li estalviaven esforços...

- L'únic defecte teu és que ets massa treballadora ! - li havia dit un dia la Rita, rient.

Rins a cert punt tenien un concepte diferent de les coses, i era lògic, car mentre la noia procedia d'una família rica on sempre hi havia hagut servei mentre que ella sempre s'ho havia hagut de fer tot, com la seva mare. Rics i pobres. De primer, quan en Francesc li digué que festejava amb la filla d'un industrial, va neguitejar-se una mica, ja sabia que sense raó, car si li havia donat una carrera no era pas perquè es casés amb una treballadora de fàbrica o amb una dependenta de comerç, però és clar que tampoc no hauria esperat que a casa de la seva escollida fossin tan rics i amb tants fums. Perquè en

tenien, la prova que fins ara, darrerament, quan en Francesc i ella havien triomfat, no s'havien restablert unes relacions pràcticament tallades a partir de les noces.

- Són uns burgesos, uns burgesos indecents ! - feia la noia.

En les seves opinions era més aviat extremada, com el mateix Francesc, cada cop més disconforme amb la mentalitat del país, ben diferent en això del seu germà i, fins on havia pogut veure, de la mateixa Maria, tots dos molt conservadors com va dir el noi durant el dinar, quan en Daniel, amb tota la innocència del món, els serví el discurset de la pau i de l'ordre. I la seva muller havia afegit :

- I tot el que s'ha fet per als obrers durant aquests anys ? Si fins la premsa de fora es veu que reconeix que estem entre els països més avançats.

En Francesc, que els hauria pogut dónar tota mena de dades sobre legislació social als altres països europeus, un assumpte que dominava bé, va preferir fer-hi una mica de broma i, molt seriós, preguntà :

- Fins i tot en qüestió de vagues, oi ?

- Bé, això... Si estem contents, per què n'hem de fer ?

- Evidentment, si n'estem no cal. N'esteu, vosaltres ?

- Es clar !

De vegades semblava una mica agressiva, però potser era perquè en Francesc, quan s'hi posava, parlava en un to de sorna que molestava. En Daniel, molt ponderat, havia dit :

- Amb els desordres no s'hi guanya res, al contrari, destrueixen riquesa...

- La de la classe treballadora, naturalment.

- La de tots - replicà el noi -. La pàtria és de tots.

- Sobretot a l'hora de fer una guerra, o de pagar impostos i utilitats. A mi m'agradaria que ho fos una mica més en temps de pau, en els sobres on us fiquen la setmanada... Perquè és llàstima que n'hi entri tan poca.

La Rita va riure, però ella observà que la Maria semblava una mica cellajunta i procurà desviar la conversa :

- Penses continuar treballant, ara, de casada ?

- De moment, sí. Si haguéssim anat a viure sols, no, aleshores hohauria deixat, però ara... I com que prou que es necessita tot...

En Francesc ja obria la boca, sens dubte per fer-li remarcar com es contradeia, però ella, que se n'adonà, va mirar-lo i el xicot va tornar a tancar-la sense haver dit res. No eren moments per sortir amb discusions d'aquelles i enverinar una atmosfera fins aleshores plaent. Tots ho comprenien, començant per en Llorenç que a ben segur

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

hauria tingut més coses a dir que ningú sobre allò de guanyar-se o no guanyar-se la vida. Pel restant, l'home estava molt callat, més i tot que la Fina que era una noia una mica estranya que semblava tenir molta tendència a distreure's de la conversa, car dues vegades que la van al.ludir directament va resultar que devia estar pensant en les musaranyes.

- Ei, Fina, que no em sents ?
- Eh, què deies ?
- Parlava de les vacances, si no vindràs, enguany...
- No ho sé, diuen que hi haurà un curset d'especialització i hi voldria assistir.
- Encara no has estudiat prou ?
- Mai no s'estudia, prou - digué ella.

En Francesc l'aprovà :

- Té raó, això dels estudis és un pou sense fons...

Parlava una mica per ell i per la Rita que tampoc no se'n cansaven. Havien anat omplint la casa de llibres i al despatx ja en devien tenir dos o tres milers. I llibres de tota mena, no sols textos de lleis. De vegades, quan treia la pols, ella es mig entretenia mirant els títols i hi havia coses de psicologia, religió, sociologia, història... L'admirable era que tinguessin temps de llegir-los encara que molts dies se n'anessin a dormir tan tard i fins i tot llegissin al llit. Ben mirat ja eren una parella ben curiosa, ben moderna. Devien pensar més en els llibres que en fer-se l'amor. Es comprenia que posposessin de tenir fills; només els haurien estorbat.

En Daniel era d'un altre parer i ho va dir quan sortí el tema :

- Els fills els has de tenir quan ets jove, així pots guiar-los més de temps.
- I fer-los més nosa :- va riure en Francesc.
- Quina nosa ?
- No has sentit parlar mai del conflicte de les generacions ?
- Bé, això depén de com se'ls educa.
- L'ambient hi fa molt - corrobora la Maria.
- D'acord,en això, però hi ha qui s'hi adapta i qui s'hi rebel.la. Només cal veure la diferència que hi ha entre la Rita i els seus germans. I tampoc tu i la Fina no heu sortit be_n bé igual, em penso... Oi, noia ?

La Fina assentí.

- No, és veritat.
- Badascú té el seu caràcter, ja ho sabem - insistí en Daniel -, però en conjunt, si l'exemple és bo...

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

En Francesc el va interrompre :

- Rita, que tiren per tu !

- No, no ! - protestà en Daniel -. Es un membre útil de la societat, oi ?

De vegades sortia amb alguna d'aquestes frases, una mica solemnes i carregades, ja ho havia observat quan era més jove, aleshores que els visità durant unes vacances.

- Naturalment - va dir en Francesc -. Que siguin diferents, que hi hagi conflicte, no vol dir que ells hagin de ser pitjors, sovint es rebel·len precisament perquè volen ser millors. Per desgràcia, després es fan grans, ens fem grans - rectificà.

- En això - féu aleshores la Maria - potser hi influeix que els pares sempre aspiren a més per als seus fills. Ara tothom vol fer-los estudiar, per exemple, i és natural que després no aprovin el viure modest de la seva família, que se n'avergonyeixin. Si la gent no vulguessin canviar de condició, moltes coses no passarien.

Ella, però, trobà que aquelles paraules no li esqueien massa, tota vegada que els seus pares eren uns senzills treballadors segons els havia dit el mateix Daniel, gent del braç dels Tallant, el pare un torner de can Serpis, aquella fàbrica gran de Riudelles, i això no hi havia pas privat la noia d'acceptar que li donessin el comerç i la colloquéssin d'administrativa. Però ja era prou vella per haver observat que aquestes inconseqüències eren freqüents, que tothom es creia una mica una excepció a la regla.

- En fi - havia acabat dient en Daniel -, en això dels fills no pensem pas imitar-vos; com més d'hora, millor.

- De totes maneres - començà en Francesc amb aquell posat seu de sorna que indicava que estava a punt de deixar-ne anar una - amb vosaltres és diferent.

- Per què ?

- Vosaltres veniu de París. I diuen que els nens els porten d'allí.

Tots van riure, la Maria potser no tan espontàniament, però després ja va saber per què, car la noia havia confiat a la Rita que es pensava que ja estava embarassada, feia deu dies que esperava inútilment la regla.

- Si molt convé són les emocions, el canvi de vida. Per una noia, al fi i al cap tot això és un trasbals - va dir ella quan la Rita li ho contà.

- Es el que li he dit jo.

Trobava una mica estrany que se li hagués confiat, més aviat donava la impressió de ser una mica reservada, però semblava haver-la

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

trobada simpàtica i fins va demanar-li que l'acompanyés a fer unes compres el segon dia que passaren a ciutat, una tarda que es van posar com un peix perquè descarregà un xàfec, no tenien paraigua i no trobaren cap taxi. Com que eren més a prop de l'hotel, hi van córrer i després la Rita tornà al pis amb un vestit de la Maria que li venia gran.

Amb el temps no havien tingut massa sort, perquè també va remullar, per bé que fou poca cosa, la nit que en Francesc se'ls va endur, amb la seva muller, naturalment, al Molino. Havia sabut que a París no havien ficat els peus en cap cabaret i la cosa li semblà imperdonable.

- Què hi heu anat a fer, doncs ? - va preguntar-los humoristicament.

Es veu que aquestes distraccions no els agradaven, la Maria després va dir que ho trobava molt indecent i a ella poc li interessava el pintorequisme de l'únic local amb sabor de tota una època segons especificà en Francesc que tampoc no solia permetre's gaires escapades d'aquestes. En Daniel, en canvi, va dir que per una vegada estava bé, però l'havien molestat una mica les cançonetes llicencioses que tanta gràcia feien al seu germà.

De fet els dos nois contrastaven en tot i cap d'ells no s'assemblava, tampoc, a la Quimeta o al seu marit tot i que en Daniel tenia una forta retirada al seu pare. En Francesc havia tirat més cap a la seva mare però sovint li recordava el pare d'ella, sobretot en l'expressió de la part superior de la cara quan entretancava els ulls d'aquella manera que solen fer els miops. Ho era una mica, naturalment, i ara ja feia un any que, per llegir, duia ulleres. Calia confessar, d'altra banda, que l'estudi excessiu l'havia envellit i ben bé aparentava un parell o tres anys més dels que tenia, mentre en Daniel semblava més jove i, si no ho hagués sabut, no li n'hauria fet més de vint-i-cinc quan ja en tenia vint-i-nou. Era curiós que d'adolescent semblés una mica més gran i ara s'hagués aturat d'aquella manera, com si per a ell el temps no passés. També duia molt bé els seus vint-i-tres anys la Maria que tenia un cutis fi i llis. En canvi, li faltava gust per vestir, les tres peces que li havia vist, el vestit sastre fosc i més aviat sever, amb el plec al costat que ja no es duia, l'estampat de flors una mica raquítiques i el beige de l'escot rectangular que li descobria bona part de les espatlles, no eren ben acabats, s'hi veia la mà d'una modista de poble que va per enllestir feina i segueix les modes sense rigor. Es clar que la noia era prou jove perquè tot li caigués bé i tenia un tipet que més aviat feia oblidar els vestits, alta, amb els pits plens i unes anques que dissimulava amb una bona faixa. La boca li feia pensar una mica en la de la Mary-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

lin, aquella desgradiada que s'havia suïcidat feia poc i que ella només havia vist en una pel.lícula, anys enrera, quan encara no era famosa, si més no ací, perquè a Amèrica es veu que ja havia fet parlar força, i s'explicava si calia jutjar per aquell balanceig d'anques i aquells posats de "Niagara" que a ella li semblaven més ridículs que provocatius. No acabava de comprendre que els homes s'hi entussiasmessin d'aquella manera i que ara tractessin de fer-ne una mena d'àngel candorós. En Francesc, que també hi tenia un flac, havia fet cor al clam universal /

- L'ha corrompuda una civilització tan materialista i alienada com l'americana.

Aquells dies n'havien tornat a parlar, en veure a la portada d'una revista les imatges dels tres desapareguts més celebres de l'any, ella, l'Emili Vendrell i un escriptor que en Francesc va dir que havia estat molt bo, Pérez de Ayala , si no recordava malament. La Maria la trobava antipàtica, la Rita deia que comprenia molt bé que els homes n'haguessin fet un símbol sexual i en Daniel es mostrava molt sever perquè havia llegit en algun indret que la noia s'havia deixat fotografiar nua per un calendari.

- I no em diran que li ho calia fer !- va exclamar -. A Amèrica hi ha treball decent per tothom.

- Has llegit les xifres dels parats ? - li preguntà en Francesc.

En Daniel no havia llegit res.

- La societat de l'abundancia, com en diuen, també té els seus pàries - proseguí el noi -. Però el problema no és aquest, sinó el d'una societat que es regeix per falsos valors i ha fet de l'èxit, l'èxit material, el seu objectiu màxim.

- No pas ser ben bé així - contraopinà en Francesc - si cada dia hi augmenta el nombre de catòlics.

- No pas en la proporció que et creus. Els corrents immigratòris encara són forts i una bona part d'immigrants procedeixen de contrades catòliques. Això no dóna una imatge real de la situació.

Sempre tenia un argument a punt, ell, i era natural, la seva professió reclamava una agudesa mental que ja posseïa de petit i que s'havia anar esmolant amb la pràctica. En Daniel era més lent, no estava tan acostumat a pensar, i sempre donava una mica la impressió que repetia coses llegides al diari. Això ja li no havia dit en Llorenç cap al final d'aquell dinar que van fer plegats, quan a propòsit dels fills sortí a relluir el problema estudiantil que aquell any s'havia agreujat amb totes les manifestacions de carrer que hi havia hagut i les detencions consegüents. En Daniel era dels qui creien que a

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

la Universitat de política no se n'havia de fer; que ja que els qui hi assistien eren prou afortunats per poder-se pagar uns estudis, l'únic que havien de fer, precisament, era estudiar.

- Però escolta, noi - li replicà en Francesc -, om et penses que es formen, els dirigents de demà ?

- Allí, naturalment - féu ell -. Per això dic que es preparin com cal.

- I segons tu n'hi ha prou amb estudiar ?

- Es clar.

- Estudiar així, en brut, sense sentit crític, sense que l'ensenyança diguem-ne tècnica sigui completada per una formació que [illegible] desenvolupi, que faciliti el sentit de la responsabilitat ?

- I et sembla que ho aconseguiran a base d'aldarulls ?

- Els aldarulls formen part d'un mecanisme de reclamació al qual s'acut quan tots els altres camins es tanquen...

- Però ho mouen els comunistes, tot això ! - el va interrompre en Daniel.

Va ser aleshores que en Llorenç li va dir :

- Fas massa cas del diari, tu !

La Rina féu :

- Jo en conec alguns, d'estudiants, deixebles del doctor Farrols que venen a la clínica, i no n'hi ha cap que ho sigui, de comunista. I bé hi prenen part.

- Se'ls inventen, doncs ? - la tallà en Daniel.

- No, n'hi ha, com hi ha socialistes, catalanistes, social-demòcrates, demòcrates cristians... Hi ha de tot, com a tot arreu.

- Doncs són companys de viatge - s'entossudí en Daniel-. Els fan el joc.

- I per què l'han de fer a ells, que són una minoria ? No seria potser més exacte de dir que els comunistes el fan als altres ?

En Daniel negà :

- No, perquè ja sabem que sempre pesquen en aigües tèrboles.

- Segons tu, doncs, no s'hauria de fer res ? - li preguntà la Rita.

- No pas d'aquesta manera. Si tenen alguna reclamació a fer, que els catedràtics no ensenyen prou, que no són prou competents, o el que sigui, que la facin d'una manera reglamentària, amb ordre...

- Cony ! - se li escapà a en Llorenç, i tots van somriure - Perdoneu, però...

- No, no - va dir en Francesc -. Si s'imposa, una paraula així ! - I cap en Daniel - I si ja ho han fet i no els ha servit de res perquè hi ha un mecanisme que gairebé automàticament obstrueix tota recla-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

mació ?

- Aleshores sényal que no hi ha res a reclamar, que tot són ganes de fer soroll.

- L'haurien de fer ministrem noi ! - exclamà en Llorenç.

- Potser l'hi faran - comentà en Francesc -. No és la terra de l'oportunitat, aquesta ?

En Daniel es mig molestà :

- Mira, jo tinc la meva idea i no me'n trauran.

- Ben fet, això mateix venan a dir-nos cada matí els periòdics, que cal ser constant en les idees i que vivim en el millor dels móns possibles... Has llegit "Candide" ?

- No; què és ?

Ella, que patia d'aquella mena de conversa, va intervenir com ja havia fet una altra vegada :

- I a nosaltres, a la gent senzilla, no ens voleu donar cap oportunitat de parlar ?

En Francesc va riure i, com que era al seu costat, li palmejà la mà.

- Tens raó, Carmeta. Tampoc no hem de solucionar res... som peons.

El gest i les paraules van recordar-li sobtadament l'escena de vint-i-quatre anys enrera, aleshores que va sopar, per única vegada, amb en Lluc, el seu amant de deu dies, i li digué :

- Ara ja som com peons d'un joc internacional...

No creia en la victòria, ja no creia en res tot i que havia anat a la guerra voluntari segons va dir-li. Aleshores devia tenir si fa no fa l'edat d'en Francesc ara; de més jove s'havia afiliat a l'Estat Català que després del sis d'octubre va deixar, disgustat perquè li semblava descobrir-hi un rastre de feixisme. No podia comprendre, ni perdonar, el que s'havia esdevingut aquell dia que hauria pogut canviar el destí de la pàtria.

- I ara ho perdrem tot - recordava que li havia dit.

Només a la Quimeta havia confiat aquella aventura, i la seva amiga se n'havia escandalitzat una mica :

- Però Carmeta ! Si ni saps qui és !

Si l'hagués conegut li hauria semblat més perdonable, de vegades la Quimeta tenia convencionalismes estranys, però això no l'havia privada, anys enrera, d'enamorar-se d'en Francesc Bastida quan tampoc no sabia qui era ni d'on venia perquè s'havien conegut casualment a l'envelat de la plaça del Diamant, el dia de la festa major. Ni a casa de l'una ni a casa de l'altra no els permetien d'anar-hi soles, però elles s'hi havien escapat en sortir del cosidor. En Francesc va acom-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

panyar-les, però no el van deixar arribar fins a la porta de la launeria, per precaució. El festeig va començar gairebé immediatament, quan ell, l'endemà, va presentar-se a esperar-la.

- Oi que és ben plantat ? - li deia la Quimeta.

Més que res, trobava ella, era simpàtic. I seriós. De ben plantat ho era molt més en Lluc, tan alt, prim i esvelt en el seu uniforme de tinent d'artilleria. Però no s'havia deixat arrossegar per això Encara ara no sabia ben bé què l'havia atreta, de primer. De xicots ben plantats i simpàtics n'hi havia molts, i ells no els n'havia fet mai cas. Potser perquè no havia tingut sort, només se li atansaven baliga-balagues i ella es creia que ja hi seria a temps, de casar-se. I s'havia equivocat. Potser instintivament va reconèixer que en Lluc era la darrera oportunitat i ell va saber dir la paraula escaient en el moment just. I també va fallar, es diu ara, mentre espera que en Francesc i la seva muller tornin de l'estació on han anat a acompanyar els nuvis.

S'ha perdut moltes alegries, ja ho sap, però també s'ha estalviat moltes penes, discusions i malentesos dels que hi ha en tot matrimoni, fins i tot quan són dues persones ben avingudes com el seu afillat i la Rita. De vegades els ha sentit discutir i en una ocasió fins van passar-se dos dies sense dir-se res, per una cosa ridícula. Ella no va preguntar,en els assumptes d'ells s'havia fet una norma de no ficar-s'hi,però després ho va saber, li ho contà la noia. En Francesc tenia un cas de separació matrimonial entre mans, la clienta se li havia posat a plorar al despatx i ell provà de consolar-la, li va deixar el mocador que solia dur a la butxaca de dalt de l'americana i la Rita encertà a entrar en el precís moment que, a tocar d'ella, li deia : Apa, eixuga't aquestes llagrimes.

Més que l'actitud en què els havia sorprés, l'havia ferida aquell tuteig en el qual, en un segon d'obcecació, va voler veure l'indici d'una intimitat que ell negà que existís, com negà el tuteig, car va pretendre que no havia sentit malament. L'acusà de veure fantasmes on no n'hi havia i volgué fer-li confessar que aquell pensament mai no se li hauria acudit si la dona no hagués estat tan jove i bonica, cosa que no arranjà res, ben al contrari, perqué si la trobava bonica, i ella negava paradoxalment que ho fos, senyal que li agradava, i si li agradava... Una cadena d'absurditats que va reconèixer quan feren les paus, un vespre al llit, car se n'havien anat a dormir encara enfadats i l'endemà ja es parlaven normalment, i més que normalment i tot, semblaven feliços, més enamorats que mai. Ell es veu que va bromejar i tot :

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Doncs noia, mira que si arribo a ser metge en lloc d'advocat...

La Rita, però, no ho era, de gelosa; ni en tenia motius, es pensava. Aquell dia no devia estar en el seu estat normal, potser tenia la menstruació que sempre l'alterava una mica i li canviava l'humor. Eren unes menstruacions breus, d'un parell de dies, tres a tot estirar, però doloroses i abundants que li ribetejaven els ulls de morat. Ella sempre les havia tingudes fàcils, amoinoses només per la duració. Ara, de tota manera, ja no calia preocupar-se'n, ja feia sis anys que havia entrat en la menopausàa.

Va sentir l'ascensor que s'aturava al replà, però no eren ells, perquè tot seguit algú va trucar al timbre del pis del costat, on vivia un aparellador. Era una mica aviat, encara, però el tren ja devia haver marxat feia uns minuts, enduent-se la feliç parella cap a Riudelles, on reprendrien una vida nova i vella alhora. Hi confiava que ho serien, de feliços, tot i que en Llorenç havia expressat algun dubte quan, un moment que van quedarse a soles, digué :

- Em recorda una mica la meva germana, quan tenia la seva edat.

Ella no ho podia saber, naturalment, ni la coneixia per dir quines condicions reunia, però el to de l'antic bacallaner recelava algunes reserves que féu més explícites quan afegí :

- I en Daniel, o molt m'equivoco o no té el caràcter que tenia el pobre Tallant.

Ella li havia contestat que no s'havien de fer, aquells mal auguris, i en Llorenç es defensà :

- Si no és això ! Ningú no li desitja més sort que jo. Es treballador i honest encara que tingui tantes idees equivocades. I tampoc no dic que ella sigui una mala noia.

No semblava agradar-li gaire que la parella s'hagués decidit a viure amb la seva germana, però ja comprenia que no podien fer res més, perquè la Rina al poble ja no hi tornaria. Es clar que sempre podia fer venir la seva mare a viure amb ella, però no creia que s'hi decidís mai. D'ella, va dir :

- Es massa independent.

En tot cas, no era massa sociable, es veu que a ell pràcticament no el visitava mai i això, a l'home, li coïa una mica, al cap i a la fi era la seva neboda. Que no els visités a ells era diferent, no tenien cap parentiu, ben mirat.

Aquell dia del dinar, abans d'ahir, va anar-se'n gairebé amb la mossegada a la boca. Es veritat que van fer tard i que ella entrava de servei a la clínica a les quatre, com va dir. En Daniel va queixar-se que els escrivia poc, que semblava que els hagués oblidat,però la

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

noia no hi donà importància, s'excusà amb la feina. Però bé devia tenir hores lliures, s'havia referit de passada a un concert on va assistir darrerament, semblava ben informada sobre espectacles teatrals als quals potser acudia amb la seva amiga, una altra infermera que vivia amb ella. De fet, entre totes dues havien llogat un petit apartament, una mena d'estudi, en un àtic del carrer de Padilla. Es devia guanyar bé la vida perquè es veu que era una casa nova i, per tant, devien pagar un bon lloguer. I no vestia pas malament. Li hauria agradat, ni que només fos per curiositat, de saber si hi havia algun home en la seva vida. Aparentment, segons en Llorenç, no, però això no volia dir res, ella mateixa passava per haver estat sempre una dona honesta quan no era aquest el cas segons les convencions corrents que d'altra banda no eren ben bé les seves. Potser ho haurien estat si no hagués conegut en Lluc o se li hagués resistit, però en dubtava, al cosidor havia vist moltes coses o, més ben dit, n'havia sentit moltes, sempre hi havia noies que parlaven clar i més d'una tenia embolics encara que no fossin unes perdudes com aquella Fermina dels braços de la qual va haver de rescatar en Francesc quan era encara una criatura. Un bon disgust que havia tingut aleshores, en descobrir que es passava les nits fora de casa i malgastava d'aquella manera unes energies que prou necessitava pels estudis. Se n'havia sentit tan espantada com una mare. I és que al capdavall ho era. Si la Quimeta podia veure-la d'algun lloc, a ben segur que no li retreia res, que li agraïa aquell amor que havia sabut donar al seu fill i que en certa manera perllongava llur amistat més enllà de la mort.

Menys obligació tenien en Llorenç i la seva dona de recollir en Daniel, i no cal dir l'Assumpció, tan totalment estranya als Bastida que potser ni havien sabut mai que la dona existís, com tampoc no ho va saber ella fins que es morí la Filomena i els va veure el dia de l'enterrament. I també ella devia haver-se portat bé, amb el noi. No havien pogut donar-li estudis però havien fet el que havien pogut, tenia un bon ofici i s'havia esquerat fins a volar amb ales pròpies. Pitjor podia haver anat tot, la guerra deixà molt orfes que van fer cap a les cases de caritat...

Es torna a sentir remor a l'escala, però és un taloneig de sabates d'algú que baixa del pis de sobre. Deu ser la Guadalupe, una noia del sud casada amb un perit mercantil que ben bé deu tenir cinc o sis anys menys que ella. Tota la casa és plena de parelles joves i només al segon hi ha un matrimoni ja gran amb fills adolescents. Li fa una mica estrany saber que als seus cinquanta- cinc anys és la persona més bella de l'escala i, pràcticament, l'única no aparellada si deixa

de banda els adolescents que encara no tenen edat de casar-se. Com hauria estat la seva vida si la Quimeta i el seu marit no s'haguessin mort mentre en Francesc se salvava ? No gaire diferent, probablement, però ara es trobaria sola, potser s'hauria agrejat com tantes pelles fadrines que coneix. El record d'en Lluc i d'aquells deu dies no podia haver-la alimentada tota la vida i li hauria faltat aquella mica d'afecte indispensable sense el qual no sembla que valgui la pena de continuar vivint. No que en Francesc fos particularment falaguer, de petit, totes les bones qualitats que té s'han anat revelant a poc a poc, a mesura que ha posat anys, però tampoc no fou un xicot esquerp dels qui tenen una infància ingrata i difícil. Un xicotet perfectament normal que de primer va resentir-se molt de la pèrdua dels seus pares, al capdavall quan ells moriren ja tenia prop de nou anys, no podia oblidar-los tan de pressa com devia haver fet en Daniel que només en comptava quatre, prop de cinc. No se'n devia recordar ni poc ni molt, per a ell era com si mai no haguessin existit. Tan gelós que va mostrar-se aleshores que la Quimeta va tenir la nena ! Molt més que en Francesc que l'amollí ple de curiositat. Encara recordava aquells mots que li havia sentit dir quan pujà a veure la partera :

- Es més petita !

En Daniel, en canvi, havia sortit amb una pregunta d'allò més sorprenent que els va fer riure tots :

- I es quedarà a viure amb nosaltres ?

La Filo, que també hi era, replicà :

- Mira aquest ! Que no és la teva germaneta ?

- Jo no la vull ! - féu en Daniel.

I inclinava el cap amb un gest obstinat que no havia perdut del tot, car era el mateix que tenia quan discutia a taula, només que aleshores, de menut, feia grácia, i ara, d'home, hom el trobava una mica infantil. La Quimeta no l'havia tingut, el gest, però la voluntat un xic tossuda sí, prou que se'n queixava la seva mare quan de vegades es discutien :

- Es que sempre vols sortir-te amb la teva ?

Un dia que hi havia la seva tia Dolors amb la nena que havia tingut feia poc, la dona va dir :

- Ja té a qui assemblar-se - ella no sabia si referint-se a l'avi o a l'àvia, cap dels quals no vivia ja; tots dos havien mort relativament joves, com hi moriria la mateixa tia Dolors, d'un càncer. No recordava haver-la tornada a veure més.

Després, de grandeta, va veure en canvi unes quantes vegades la noia, la Gabriela, que visitava de lluny en lluny la seva cosina abans

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

de fer-se fonedissa, junt amb el seu pare, a finals del trenta-sis o principis del trenta-set, no ho recordava. Només sabia que aleshores del bombardeig ni l'un ni l'altra no van comparèixer i que quan ella, personalment, acudí a la casa del carrer de Muntaner on vivien i que li costà de trobar perquè ignorava el número, un veí li va dir que eren fóra, que el senyor Roura havia estat comissionat per la Generalitat, li semblava, i s'havia endut la noia amb ell, a França. Devien tenir la intenció de tornar tota vegada que el pis continuava a nom d'ells, i en efecte, el pare dela Gabriela havia tornat, com va assabentar-se un cop acabada la guerra, quan acudí per segona vegada al carrer de Muntaner i un altre veí vell li digué que havia anat i vingut unes quantes vegades però que ara s'havia exiliat. Era estrany, de tota manera, que mai no haguessin escrit.

- Les cartes es devien perdre, o potser els hi van retornar quan el carter va veure que la casa havia estat bombardejada - va començar en Francesc una vegada que, essent ell encara estudiant, li'n parlà -. Si teníem bones relacions, no s'explica de cap altra manera.

Potser si que era això i en definitiva, si no els havia pervingut cap dany, no lamentava pas aquella absència que li va permetre d'afillar-se en Francesc, car si ells hi haguessin estat potser no ho hauria pogut fer, qui sap si no l'haurien volgut, i en Daniel també. Naturalment que un home vidu, suposava que més aviat una mica bohemi com tots els periodistes i escriptors, amb una filla que aleshores devia anar pels catorze o quinze anys, no es trobava ben bé en situació de proporcionar una llar als petits i tal vegada hi hauria renunciat, però mai no se sap.

Si vivien, no devien pas haver tornat a Barcelona, car si una lletra es podia perdre fàcilment, a ells, per poc que els hagués interessat, no els havia de ser difícil de saber, si acudien al carrer personalment, que un dels nois vivia davant mateix de la casa que ocupaven abans. Es més, la Gabriela a ella la coneixia, d'haver coincidit al pis dels Pastida en alguna ocasió, i podia acudir-se-li de pujar a preguntar-li per ells. No era tan probable, en canvi, que poguessin haver-li escrit, ja que el seu nom no el sabien. Es a dir, únicament el de fonts, si la noia se'n recordava.

- Potser no poden tornar - va dir-li en Francesc, i ho repetí aquell dia que en parlaren de nou qua n en Daniel feia la mili -. Si van comprometre's massa...

- En tot cas, ell; la Gabriela era una nena, encara.

- Potser es pensa que aquí ens mengem les criatures de viu en viu - remarcà en Daniel -. Amb la premsa que tenim fora...

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

En Francesc va molestar-se :

- I tu què saps, si no la llegeixes ?

- De vegades sento les radios que parlen en espanyol i només diuen mentides.

- Tampoc no ho saps. Que Riudelles sigui una bassa d'oli no vol dir res. Després, tu,cmm que ets un conformista, més t'estimes tancar els ulls i les orelles. Es més còmode.

- Jo trobo que és més còmode queixar-se sempre - replicà en Daniel.

La Rita s'havia posat a riure :

- Aquesta és bona ! Quina frase lapidària !

En Francesc no s'immutava.

- Es veu que no hi has pensat prou. Perquè això equival a dir que és més còmode patir fam i set que viure assaciat. No ho deus pas haver tret de les teves escriptures ?

- I quina fam passes, tu, quina set ? - digué en Daniel mirant la taula on, senzilla i tot, no faltava pas res.

El seu germà va seguir-li l'esguard.

- Sempre ets tan materialista ? - li contestà -. Fam i set de justícia, home ! No t'han ensenyat que no solament de pa viu l'home ? Es trist que t'ho hagi de recordar un escèptic com jo...

- Això és el que m'empipa de vosaltres, que sempre heu d'acudir a les paraules d'aquell en qui no creieu.

-Tocat ? - féu la Rita que s'ho prenia en broma.

- No ben bé - li replica en Francesc -. Perquè jo crec que s'ha de ser prou obert per acceptar la saviesa del sentit comú vingui d'on vingui. El que no està bé és apropiar-se-la en exclusiva i després trair-la.

En Daniel escopí :

- Ja es veu que ets un advocat !

El seu germà devia haver-se adonat que anava massa enllà i que el feria, perquè va dir en un to lleuger :

- Ara sí, tocat !

Comprenia molt bé que després hagués tingut tant d'èxit en la seva professió, en la qual calia ser tan flexible i saber sortir-se d'una manera elegant de les situacions enutjoses, fos qui fos qui tingués raó, però encara més quan potser anava reparti da perquè el contrari parlava de bona fe, amb sinceritat. Perquè ella no en dubtava, que en Daniel fos sincer. No havia tingut les mateixes ocasions de meditar, de profunditzar, de sospesar idees i realitats que ella havia donat a en Francesc. No volia dir que les seves paraules, o les seves creences, fossin l'evangeli,perquè això no ho sabia. Era possi-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ble que en moltes coses anés també equivocat, ella era massa senzilla i poc instruïda per adonar-se'n, però gairebé tot el que deia trobava un ressò dintre seu i li semblava que l'hauria trobat en la Quimeta i el seu marit, sobretot en ell que, si hagués viscut, s'hauria reconegut sovint en el seu fill gran. Més, en tot cas, que en Daniel.

S'aixeca, interrompent en sec el torrent mental. Ara sí que són ells, perquè mentre l'un tanca encara les portes de l'ascensor, l'altre ja fica la clau al pany...

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Senyor Tuneu

Sopa de tortuga australiana, sí. Una petita comanda, gairebé per curiositat, perquè des d'abans de la guerra que no n'havia vist. Ara ja feia temps que en Currià, el representant, compareixia amb tota mena de productes, conserves que tan aviat eren búlgares com txeques, angleses o noruegues. El mercat per moltes d'aquestes coses, a Riudelles i pobles que s'hi proveïen, era limitat, però en principi gairebé no refusava mai res. Ni el seu fill, en les mans del qual tendia cada dia més a deixar el negoci. El ja n'estava una mica cansat i a més hi havia totes les seves altres obligacions. Per començar, l'havien tornat a elegir president de l'Associació de Pares de Família, formava també part de la junta de l'Hospital i era regidor. Moltes obligacions, doncs. Això de regidor gairebé li ho havien imposat, mai no havia tingut l'ambició d'entrar a l'Ajuntament, sobretot ara que hi havia un equip més aviat jovenil. En fi, la seva experiència sempre els podia ésser útil...

En Joan, el seu fill, que venia amb un plec d'albarans a la mà, entrà al despatx i s'assegué a la seva taula.

- Já recordes que en Terradelles se'n va el dia trenta ? - va preguntar-li.

- Sí, sí - va dir ell.

Hi havia aquell assumpte, naturalment. Calia substituir-lo i l'elecció quedava reduida a dos candidats per així dir-ho, en Manyés, que era el dependent més vell, i en Pastida que ara ja duia set anys amb ells. Per antiguitat li tocava al primer d'ocupar el lloc d'encarregat, però era un comès que exigia algunes qualitats que en Manyés potser no posseïa. D'altra banda, res no els obligava a respectar un escalafó, en això coincidien tots. El mateix Terradelles, consultat, havia dit sense vacil.lar :

- En Daniel. Té sentit de la responsabilitat i és treballador.

Sí, havia tingut lleure suficient d'observar-ho, però en Manyés, que al cap i a la fi també era un xicot de confiança, podia sentir-se postergat, i això sempre creava gelosies.

- Ja decidirem - afegí.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Fins a final de més faltaven vint dies, hi havia temps. Parrera-ment, ho havia comprovat, es mostrava vacil.lant en moltes coses que es referien al negoci. Potser era per allò que s'havia dit, que ja n'estava una mica cansat. L'havia esclavitzat tota la vida i se'n resentia. Es clar que tenia les seves compensacions, havia fet diners, molts més que no podia haver somniat mai el seu pare que muntà el negoci i va saber fer-lo prosperar abans de morir, i els diners li havien valgut influència, respecte i dones. Sobretot, una dona.

De vegades ell mateix s'estranyava que hagués durat tant, que encara durés després de deu anys llarg de relació. Ordinàriament se'n cansava molt aviat, però la Clara era diferent, tenia estil, distinció i, més que res, era el que ell en deia una dona "humida". La primera, l'única dona humida que havia conegut. Perquè és clar, llevat de la Dolors, la seva muller, només havia conegut dones mercenàries. Amb gran sorpresa seva, que esperava una altra cosa, ben aviat descobrí que tenien allò de comú amb la seva esposa, que eren "seques". La Clara, doncs, va ser un descobriment gairebé enlluernador. Ho era cada cop i també ho deuria ésser avui, car tot de sobte sentí la imperiosa necessitat de veure-la. Se n'aniria només havent sopat i a les onze ja seria a Tarragona.

A tres quarts, però, encara parlava amb l'alcalde, en Llagostera fill, que havia picat al pis en el moment que ell s'aixecava de taula. En veure'l, es va sorprendre :

- I això, noi ? Has sopat ?...

- Sí, ara mateix.

- Podem prendre cafè,,. - proposà tot i que allò podia allargar l'entrevista.

Cinc minuts després, tot havia canviat d'aspecte. La Clara es podia esperar. Perquè la consulta que li havia vingut a fer el noi Llagostera era seriosa i la hi feia en la seva qualitat de president de l'Associació de Pares de Família més i tot que com a regidor. L'alcalde havia tingut notícia que al carrer del Ferrocarril funcionava una mena de bordell clandestí que havia reclutat les seves pupil.les entre les noies del poble i dels llogarrets veïns que hi acudien.

- No pot ser una denúncia infundada, un d'aquests afers d'enemistat entre veïns poc escrupulosos ? - preguntà amb l'esperança de no haver de veure's encarat amb aquell problema. Eren coses enutjoses, ja ho havia vist aleshores que, anys enrera, es descobrí la mena de comerç que tenia lloc al pis d'una tal Ventura, al carrer dels Oms, descobriment que de passada costà el seu lloc de dependent a en Companys, un dels xicots que treballaven a la botiga, sorprès in fraganti en una

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

de les habitacions. Hi havia hagut molt rebombori, a la vila, el Periòdic local havia reclamat un escarment fort i unes quantes reputacions havien estat perdudes pe r sempre,si bé cal dir que la majoria de noies que freqüentaven aquell pis ja no tenien gaire bona fama.

- No - va contestar-li en Llagostera -, ho he comprovat.

Aquesta vegada, anà descobrint, la cosa era molt més delicada, perquè gairebé totes les noies eren menors i n'hi havia alguna de casa bona. Va escruixir-se en saber, per exemple, que una de les xicotes era la filla petita d'en Minguell, el tractant de bestiar. un assumpte molt lleig com exposà l'alcalde que volia el seu consell abans de prendre cap mesura.

Es tractava d'un cosidor de roba blanca. La mestressa, una tal Montserrat Vilardaga, procedia d'un llogarret proper però ja feia anys que s'havia instal.lat, vídua, a Riudelles. No se sabia, naturalment, en quin moment ni de quina manera el taller es convertí en una casa de cites, però no hi havia dubte, semblava, que aquestes activitats venien d'una mica lluny, potser de dos anys enrera. La cosa havia pogut durar tant sense ésser descoberta perquè la Vilardaga era molt primmirada amb els clients i només acceptava homes casats que per força s'havien de mostrar discrets. Sí, senyor, una cosa molt enutjosa

La veu d'alarma havia vingut a través de la filla d'un conegut que el noi Llagostera no va creure necessari d'anomenar. Una amiga que acudia al cosidor li n'havia parlat, precisament amb la intenció d'atreure-la, car aquest era el mecanisme de reclutament. A partir d'una noia primera, ignoraven quina, d'altres xicotes s'havien deixat seduir i hi havien dut més amigues. En aquell moment no se sabia quantes eren perquè encara no hi havia hagut temps de descobrir-ho.

El pare de la noia en qüestió, al qual ella s'havia confiat, era un home de sentit comú i, en lloc de precipitar-se, l'anà a trobar a ell, en Llagostera, per tal de posar-lo en antecedents.

- Li he recomanat discresió - proseguí l'alcalde - i he procedit a la meva petita enquesta. Es a dir, a una vigilància prudent. En volia estar segur. I ara n'estic. En el curs de tres dies han entrat al cosidor set individus que no tenien cap excusa raonable per anar-hi. Llevat d'una, també hem pogut anotar-nos els noms de les noies que s'hi reuneixen.

- Però tot això no és evidència suficient... - començà ell.

L'altre el va interrompre amb un gest de la mà.

- Es que hi ha més. Aquesta tarda hi he pogut introduir un home.

- Cóm ? - pregunta, encuriosit.

No havia estat complicat. Un dels individus que el seu espia hi

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

havia vist entrar era en Cegejido, la visita del qual al taller no hauria tingut res de particular en d'altres circumstàncies tota vegada que la seva professió de practicant podia explicar-la. Ara bé, en Cegejido es veia força, al cafè, on de vegades jugaven al dòmino, amb el noi Boixeda, l'encarregat que ell, en Llagostera, s'havia vist obligat a posar a la farmàcia des que el seu pare es va morir, un xicot casat i afillat, d'uns trenta-cinc anys, que en la seva joventut havia començat la carrera sense acabar-la i que, sense ser de bona casa, es relacionava força amb la gent benestant.

- Era el més indicat - va dir mentre es decidia a beure el cafè que els havien servit i que es refredava -. Ben pensant, discret, servicial... Quan li n'ha parlat i ha vist que sabia de què anava, en Cegejido no ha tingut inconvenient a presentar-lo a la cosidora de blanc. Com us he dit, això ha estat fet aquesta tarda.

- I ell - no pogué evitar la pregunta - ha hagut de... vull dir... en fi, si s'ha hagut d'ocupar verament?

En Llagostera ni somrigué. Des que havia tornat al poble amb la carrera finalment acabada i, sobretot, des que s'havia mort el seu pare, era la respectabilitat personificada.

- Es clar. No li ha quedat més remei si no volia despertar sospites. Mil pessetes que li ha costat. Que m'ha costat - rectificà -, perquè li ho he hagut d'abonar, naturalment.

Uns segons, la situació gairebé el divertí, perquè també coneixia el noi Boixeda i sabia que a pagar els altres mai no desaprofitava cap invitació. En Llagostera, però, continuava :

- Al cosidor pròpiament no hi ha entrat. Es veu que no hi entra ningú. La Vilardaga aquesta els ha rebut en una saleta on diu que hi ha com un espiell des d'on poden observar-se les noies sense que elles vegin el client. Només el veu l'escollida.

Va estar a punt de preguntar qui havia elegit en Boixeda, però al capdavall això no tenia importància i potser fins i tot hauria estat indigne. D'altra banda, en el fons, estava trasbalsat. Ell també tenia filles... És cert que ja eren grans i casades. No hi feia res, tot aquell assumpte posava en relleu una depravació escruixidora que la vila no podia tolerar. Eren coses de capital, aquestes. Fou severament que va preguntar :

- I que has pensat de fer ?

- Això us volia consultar. Queda descartada, al meu veure, cap acció que pugui desencadenar un escàndol públic...

- Ni cal dir-ho.

- Aleshores, potser seria convenient cridar els pares de totes aques

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tes noies i, privadament...

- No - va dir ell -. L'engany, la mentida, em repugnen, ja ho saps, però cal pensar en elles. Confio que algunes siguin recuperables... Ja m'entens. Els pares... els pares poden reaccionar d'una manera contraproduent.

- Sí, ja ho havia pensat, també... Se us acut una solució millor ?

Ell reflexionà un instant, mirant la tassa de cafè que no havia encetat.

- Potser sí - digué després -. Podríem citar-les, aquestes noies... S'entén, d'una en una i d'una manera discreta, no oficial. Els imposem una multa crescuda i les amenacem amb revelar-ho tot als pares en cas de reincidència... Això pot ser suficient. A la dona, no cal dir-ho, se l'invita a canviar de residencia, a més de multar-la

- I a ells ?

- A ells... Bé - va dir -, no podem enemistar-nos amb tothom. Al capdavall els veritables culpables són aquesta Vilardaga i les noies.

En Llagostera tornà a tocar la tassa, però no la va moure del platet.

- Hi ha un inconvenient. Això de la citació...

- Una citació verbal. No cal fer-la a casa d'elles. Potser al mateix taller...

- Sí, pot ser una solució - concedí el noi Llagostera.

Mitja hora després, però, quan corria cap a Tarragona, on arribaria molt tard, a ell ja no li ho semblà tant. Calia pensar-hi més. No podien enviar un agutzil o un empleat de l'ajuntament al cosidor, on hi hauria un esvalot. Potser valdria més parlar de primer amb la mestressa i que ella mateixa anés avisant les noies. Si les citaven a l'ajuntament, però, era capaç de desaparèixer sense presentar-s'hi, perquè ensumaria de què es tractava. No calia menystenir la intel.ligència d'aquesta gent. Podia fer-la venir a la botiga... Però aleshores comprendria que tenien més interès que ella a tirar terra sobre l'assumpte i podia negar-se a col.laborar... Era més complicat que no pensava. Si fos clienta de la botiga, podia aprofitar un moment que hi anés a comprar, fer-la entrar al despatx i anunciar-li, com qui li fa un favor, que es preparaven persecusions judicials a conseqüència d'una denuncia però que ell podia aturar-les sota determinades condicions...

Potser sí, potser si, es deia quan aturà el cotxe a la Rambla, on va deixar-lo aparcat per tal d'adreçar-se a peu al xalet. Una mica d'exercici sempre era bo i, pel restant, hauria estat una indiscresió abandonar-lo tota la nit a tocar de la casa. Es clar que ara, des que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

havia enviduat, feia dos anys ja, no li calia observar les mateixes precaucions, era lliure de la seva persona i no havia de donar per tant comptes a ningú de les seves anades i vingudes. Però ja era un hàbit, el de la discresió. A més, li calia pensar en el càrrec que ocupava, en el prestigi de que gaudia entre els seus conciutadans. Per ell no n'hi hauria, d'escandol.Perquè això era l'únic imperdonable. La naturalesa té les seves exigències, ja se sap, i cal satisfer-les,però ai del qui escandalitza ! Ell no hi hauria caigut mai, en una mena de trampa com aquella del cosidor de roba blanca de la Vilardaga, perquè aquestes coses tard o d'hora sempre es descobreixen i omplen de fang no sols els individus, sino la comunitat.Per això cal procedir amb tant de rigor i, al mateix temps, amb cautela. Sí, calia acabar de perfilar aquell enfocament que se li havia acudit. I, sobretot, no barrejar-hi ningú més, que la cosa no trascendís d'ells tres, en Llagostera, en Boixeda i ell. Es a dir, quatre, perquè calia comptar amb l'home que havia vigilat la casa. Suposava que també seria de confiança. I els clients, naturalment, callarien per/por de les conseqüències. Tots eren casats, havia dit en Llagostera. Millor, molt millor.

Tot i l'hora, un quart d'una, va veure que al xalet encara hi havia llum, precisament a la finestra del dormitori, però va apagar-se en el precís moment que es treia la clau de la porta que ~~mmmmmm~~ obrí tan silenciosament com va poder, tot d'una excitat en pensar que ja era al llit, càlida i ignorant de la seva presència. Li agradava de sorprendre-la i més d'un cop, quan acudia a veure-la a deshora, havia pogut esmunyir-se al seu costat abans de despertar-la amb una besada i la verilitat encesa per la proximitat del cos tan desitjable ara com deu anys enrera. Calia confessar que sabia tenir cura de la seva persona i imposar-se els sacrificis inevitables perquè els teixits conjuntius no cedissin encara, perquè els teixits adiposos no s'extralimitessin. Tenia una maduresa magnífica que, n'estava segur, devia fer girar el cap a tots els homes, pel carrer.

Avançà en la fosca, evitant els mobles que palpava amb les mans, i va aturar-se un moment a tocar de la porta. No se sentia cap remor. Féu girar el pom amb el mateix sigili i canvià una obscuritat per l'altra, més clara, tota vegada que no havia tancat la finestra i de fora entrava una lleu resplendor del fanal de la cantonada. Distingí la tossa del llit i féu un altre pas, una mica estranyat que ella no es redrecés. Rotser s'havia adormit de seguida, sabia que tenia el son fàcil.

Es despullà prop de la butaca, on anà deixant la roba, ara totalment oblidat d'aquell problema enutjós, atent només a la respiració

pausada que procedia del llit. Aleshores s'hi atansà de puntetes, retirà una mica els llençols i, enjogassat com un jovincel, va estirar-se al seu costat.

Uns braços l'enllaçaren i uns llavis van riure abans d'esclafar-se contra els seus mentre mormolaven :

- Gaspar...
- No dormies ?
- No; t'he sentit obrir la porta.

Va adonar-se que se separava una mica i endevinà que allargava el braç cap al llum de la tauleta de nit que seguidament aclarí l'habitació.

- Podia ser algú altre; un lladre - bromejà.
- Aquí no hi ha més lladre que tu ! - rigué la noia.

Va seguir-la amb l'esguard quan saltà del llit per a anar a ajustar els finestrons, encisat com sempre pels seus moviments graciosos, per la camisola que tot just li arribava al capdamunt de les cuixes.

- Vine... - va dir quan ella es girà i va quedar-se palplantada prop de la cortina.

L'amor era vell però tenia la virtut de renovar-se cada vegada, se li acudí fugaçment mentre l'abraçava. I el pensament va replegar-se cap a les profunditats on l'empenyia l'instint, semblà fondre's per no tornar a brollar fins després, uns minuts o una eternitat després, quan ella ja l'abandonava per a córrer cap al bany, ara sense ni un fil de roba. Però aleshores ja era un pensament difús, maldestre, que es barrejava a la pesantor de les parpelles que es tancaven. Perquè ara, als seus seixanta anys, l'amor el deixava com fulminat i el cos semblava impacient de refer-se. Tot just va tenir temps d'observar-la, fresca i inesgotable, que tornava de rentar-se, i de sentir la seva besada i el xiuxiueig arran d'orella :

- Bona nit,

abans no fos de dia i unes mans, sempre les d'ella, obrissin els finestrons perquè la cambra s'inundés d'una llum daurada sota la qual somrigué, encara oblidat de tot el que no fos la seva presència. No tornà a pensar en el problema que el capficava fins que, rentat i vestit, seia a taula, davant d'un panet amb mantega i una tassa de cafè.

Ella, que seia a l'altra banda, devia adonar-se de la sobtada arruga que li travessava el front, perquè preguntà :

- Passa alguna cosa ?
- Com ? - es sobresaltà ell -. No, no...
- Tot d'una sembles preocupat...

Per què no ? va preguntar-se. La Clara era de bon consell, tenia

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

un cap sobre les espatlles, de vegades hi havia discutit fins i tot de coses del negoci i, pel restant, sabia que podia confiar absolutament en la seva discresió.

- No és res personal - féu -, Un petit problema del poble... Hem descobert una casa de cites.

- Una altra ?

- Com una altra ? Ah, sí ! - Recordà que també li n'havia parlat, aleshores que hi hagué l'escàndol del carrer dels Oms -. Aquest cop és un cosidor...

- El de la Ramona Escoda ? - féu ella, excitada.

-Davant d'on vivies tu ? No, no : No és una dona de Riudelles. La cosa encara no s'ha fet pública i voldríem precisament evitar que trascendís.

Li ho anà explicant mentre es menjava el panet amb gana a despit de l'hora matinal, dos quarts de vuit. Però estava acostumat a llevarse d'hora, en general a quarts de set o les set ja abandonava el llit, ho havia fet des de jovenet, quan el seu pare l'hi obligava.

- Fa anys - comentà després - que sembla haver-hi una onada d'immoralitat. Ja veus, dos assumptes d'aquests en poc temps, quan abans no se n'havia donat mai cap.

- No és estrany - digué la Clara -. Abans hi havia la Gavina i el Príncep Feliç.

- Sí, ja ho sé -. Eren els dos bordells, tancats des que la prostitució havia estat oficialment abolida -. Però això no ho explica tot. Pensa que hi ha complicades noies de cases conegudes, respectables... Això és la influència del cine, dels costums de fora.

Ella va moure el cap, denegà.

- Els homes i les dones a tot arreu són iguals, Gaspar -. Ja riure -. Ets un burgès, no pot negar-se. Si fossin noies de fàbrica, ho comprendries.

Va arrugar el front, vagament molestat.

- No m'agrada que parlis així, Clara. Per desgracia, la naturalesa humana és com és, ja ho sabem , però malament van les coses quan les classes que haurien de donar l'exemple... Moltes d'aquestes noies deuan haver estat educades en col.legis religiosos.

- I ells ? - preguntà la Clara.

- Ells ? Qui vols dir, ells ?

- Els homes. Si no les haguessin buscades, si no les haguessin seduïdes, potser no hauria passat res. Per què no en dius res, d'ells ?

En la seva veu, ara, hi havia una nota agressiva que no li agradà.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- El problema són elles - féu, cellajunt -. No desorbitem les coses.

- Sempre calen dues persones, per fer l'amor. I la meva experiència m'ensenya que en general sempre és l'home qui...

- Però és que no t'adones de totes les implicacions que té això ? - va interrompre-la ell apressadament -. Si la moral fos bona, no serviria de res que els homes insistissin.

- Si la moral fos bona, els homes ja no insistirien. I pensa que, després de tot, aquest és un món d'homes.

- No ho vols entendre - es queixà ell.

- Ho entenc molt bé. I trobo que de moral només m'hi hauria d'haver una.

- Tu...

Callà. Havia estat a punt de recordar-li que era una entretinguda, algú, doncs, que s'havia situat com qui diu al marge de la societat i no en podia tenir una visió sana. Però sabia que l'ofendria si es basava en la seva circumstància, que ella prou reconeixia, per a menysvalorar les seves opinions. I, tot i que se sentia indignat, no volia ofendre-la, no la volia perdre. Però calia completar la frase, ella esperava.

- Tu tens un punt de vista molt femení - féu.

Inesperadament, la noia va riure.

- Es clar ! O més ben dit : de femella. Sóc femella de cap a peus. Immoral, doncs; capritxosa i una mica estúpida...

- No diguis ximpleries !

- No sé pas què faríem sense vosaltres - proseguí ella en to lleuger -. Ens alimenteu, ens vestiu i despulleu, penseu per nosaltres...

- Apa, apa, ja està bé...

La irritació, però, li creixia per dins. Si hagués presumit que podia reaccionar d'aquella manera, no li hauria dit res. En general era més dòcil, es feia càrrec de les coses... Se li acudí que potser no havia quedat prou satisfeta, la nit abans. Tot havia estat una mica precipitat, breu... Va donar un cop d'ull al rellotge. Era massa tard ja per recomençar i ara, en el seu estat d'esperit, tampoc no en tenia ganes. Si era això, s'hauria d'aguantar. Per alguna cosa la pagava. I ben pagada. Diners, joielles, atencions de tota mena... Què més volia ?

Cinc minuts després, quan va aixecar-se i ella l'acompanyà fins a la porta, se sentia tan molestat que, en preguntar-li la noia :

- I què heu pensat fer ? - referint-se de nou a l'assumpte del cosidor de la Vilargada, es limità a dir :

- Què vols que fem ? Tancar-lo - amb una mica de brusqueria que al

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

cap d'una estona, quan ja era al cotxe, li va saber greu.

Havia comès un error. Hi ha coses que a les dones no se'ls poden confiar. Tot anava molt bé quan es tractava de qüestions en les quals entressin pessetes, eren prudents, gasives, i podien servir de fre. Pows deus seus col.legues comerciants compartien aquest punt de vista, ja ho sabia, potser enganyats pel fet que al mateix temps les dones tenien la mà foradada i eren amigues de joiells i de vestits, unes habituds que els encegaven prou per amagar-los allò que hi ha de fonamentalment conservador en la dona sempre que es tracta d'interessos, nggocis i patrimonis. En canvi, no eren tan segures en el domini de la moral, sobretot ara, des que volein igualar-se als homes fos com fos i començaven pel més baix. Potser era natural. Eren sexe, sexe pur. Per això calia procedir amb energia, frenar-les, tornar a canalitzar aquest impuls cap a la família, la llar, la religió que cada dia anaven perdent més, com els homes. Es perdien una gran via de sublimació que havia fet felices llurs mares, llurs àvies... Potser no sempre, es veritat, però d'excepcions sempre n'hi ha hagut en tot. Ell era un home liberal , comprenia perfectament que no tothom havia de pensar com ell, no era partidari d'imposar als altres normes de conducta que podien discutir-se, que eren elegibles, però tampoc no havia confós mai la llibertat amb el llibertinatge. Això, a part que la decència sempre paga. La joventut no se n'acabava de fer carrec, tothom volia viure la seva vida com es deia anys abans, quan ell era jove, sense pensar que hi ha maneres de viure que comprometen el demà. Ara mateix, aquestes noies del cosidor, quedarien marcades per sempre per llur experiència. Quina llar podien constituir, quina ensenyança podien donar als fills, quan en tinguessin ? Naturalment que aquest escepticisme amb què encarava llur futur no havia de privar-lo d'estalviar-los la vergonya pública, de provocar-los un penediment que era l'única possible via de salvació. Calia mostrar-se magnànim...

Un moment, va sentir-se tan emocionat que se li acudí de presentar-se al cosidor on, amb poques paraules ben dites i profundament sentides, les comminaria a pensar en llurs obligacions envers la societat, en el valor de la puresa, d'una vida honesta i sense engany... Però en el fons sabia que una actitud d'aquesta mena era massa idealista, impracticable. Si hagués tingut la eloqüència i el poder de convenciment que sobraven a mossèn Marges, el rector, ho hauria pogut intentar, però ell no era home de sermons o de discursos, davant d'una assemblea, sobretot si era femenina, perdia una mica la serenitat, les idees se li escapaven. Li calia el petit comitè, l'entrevista personal, cara a cara...

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Alentí una mica la marxa. Una conversa privada amb cadascuna d'aquelles noies podia aconseguir uns resultats superiors a la intimidació, a l'amanaça de contar-ho als pares, al càstig d'una multa. Ara que el noi duia pràcticament el negoci, la seva presència al despatx ja no era tan imprescindible, disposava de temps per dedicar-lo a aquell afer. En parlaria a en Llasgostera. Les citarien d'una en una, com ja havien dit, i... Va aturar-se del tot, ja a les envistes de Riudelles, per poder pensar més lliurement, sense haver de dividir la seva atenció entre el tràfic, força abundant, i la deguda consideració del problema que els havia caigut damunt. Perquè això de les citacions encara no ho acabava de veure clar. Havien mig convingut que podien fer-se al cosidor mateix, per no alertar els pares, però les noies es desassossegarien, acudirien a l'entrevista amb prevenció, cosa que faria difícil, si no impossible, la creació d'una atmosfeta cordial i confiada com la que imaginava. Tampoc no era cap bona idea allò de parlar primer amb la cosidora, i ara no comprenia com se li havia acudit. Calia trobar una altra cosa, no precipitar-se...

La majoria d'elles devien ésser clientes de la botiga, ells tocaven alguns articles que a Riudelles no tocava ningú més, per can Tuneu tard d'hora hi acabava per passar tothom, i ara que de criades en tenien a tant poques cases, eren les mateixes senyores i llurs filles que anaven a comprar. Sí, podia donar resultat. Déu sabia que l'ajuntament sempre havia anat curt de diners, que calia enginyar-seles continuament i trobar nous impostos com el de la conservació de façanes i nombre d'obertures que donaven al carrer perquè el presupost arribés on havia d'arribar. Les multes en què havien pensat de primer, doncs, no eren gens menyspreables, però les noies eren més importants, l'element humà sempre és més important. I, si molt convenia, en les multes ja hi pensarien després. Tot depenia.

En arribar a Riudelles, en lloc de tombar cap a la botiga va continuar cap al carrer Major i aturà el cotxe a la plaça, davant la farmàcia. En Boixeda, que despatxava una dona, li va dir que en Llagostera encara no havia baixat, de manera que tornà a sortir i enfilà l'escala. Va obrir-li el noi mateix, que en aquell moment se n'anava.

- D'on sortiu, tan matí ?

Eren dos quarts de deu, però no li ho féu remarcar.

- Et volia parlar d'aquell assumpte. Em sembla que he trobat la manera...

L'altre es posà un dit davant la boca.

- La dona no sap res.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Pel restant no la va veure, potser encara no s'havia llevat, tenia fama de ser la darrera que sortia a comprar a la plaça. De Barcelona havia de ser, pensà mentre seguia el noi cap al despatx on hi havia tot de llibres sobre numismatica, la gran afecció d'en Llagostera, que se la podia permetre.

Allò d'haver de renunciar a les multes no li féu gens de gracia, però a despit d'això de tot va aprovar immediatament el resultat de les seves meditacions, fins digué :

- Ben pensat. En el fons no són males noies i poden reaccionar favorablement si les sabem agafar. Seria un èxit que liquidéssim aquest assumpte sense que respirés res.

Va obrir un calaix tancat amb clau i va treure la llista que li passà. Hi havia sis noms i, com va recordar-li, en faltava un, el de la noia que el seu espia no havia sabut identificar. Devia ésser d'algun poble de l'entorn. Els repassà rapidament i va descobrir que, a més de la noia petita d'en Minguell, n'hi havia tres més que també coneixia, de vista o per haver-hi parlat. Les altres dues, va resultar que tampoc no eren de Riudelles.

- Una d'elles - aclarí en Llagostera - treballa amb en Carabús, el notari, i l'altra és la dependenta del senyor Aleu, el rellotger. El vostre pla - objectà aleshores - només té el defecte que pot ser massa lent. Tampoc no convé allargar massa la cosa.

- No, no convé. Una precipitació excessiva, però, no ens mnaria enlloc... Potser hi hauria manera d'abreujar-ho. Només cal que una d'aquestes noies es deixi caure per la botiga i totes les altres la seguiran. Si la reacció és favorable, com espero, puc indicar-li que l'endemà, amb una excusa, hi porti una de les seves companyes, i una altra el dia següent... Aleshores, les vaig cridant a part.

Després se li acudí que no era tan senzill. Ja no era senzill, per començar, poder parlar amb la primera que acudís a la botiga. Perquè no podia pas passar-se tot el dia prop dels taulells, i el seu fill tampoc. Tenien feina al dsspatx, havien de sortir cinquanta vegades, acudir al magatzem, rebre corredors i representants... Cap a migdia, quan rellegia per desena vegada la llista de mosses, començà a veure-ho d'un rocambolisme infantil i inoperant. En què pensava, quan se li acudí aquell disbarat ? No valia potser més cridar-les al despatx de l'alcaldia i procedir com havien convingut de primer, a base de multa i amenaça? L'assumpte de la citació discreta també es podia solucionar. Un cop de telefon a les cases respectives en hores que les noies hi poguessin ser... No totes en tenien, però, de telèfon. D'altra banda, s'objectà, les noies, quan se les avisés que passessin pel despatx de

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

de l'alcalde, es torbarien, els familiars els farien preguntes... No, ni pensar-hi. Calia trobar una altra cosa.

L'endemà, però, encara no havia trobat res més. En part perquè de banda de vespre hi hagué una reunió dels pares de família i calgué discutir aquell projecte de beques escolars que ja feia temps que remenaven, cosa que el va distreure. I, en part, perquè l'enfocament de l'assumpte quedava força limitat per les circumstancies. Calia decidir-se, doncs.

Cap a les onze, aprofitant que el noi se n'havia anat a l'estació, cridà en Terradelles. En Joan, posat que tampoc no hi podia intervenir, més valia que no en sapigués res. A més, en algunes coses era irreflexiu, potser en parlaria als amics. Estava segur que la cosa li semblaria més divertida que condemnable. L'estada a Barcelona, on va voler que es formés amb els Mateu-Bernat, on sempre hauria d'observar una disciplina més severa que a casa, només professionalment havia estat profitosa. En fi, era jove.

- Em volia veure, senyor Tuneu ?

Sempre una mica cerimoniós, el vell Terradelles. Era una llàstima que es jubilés; tot i les seves limitacions sempre s'havia mostrat competent i, a més, hi estava acostumat. Ara, comença amb un altre. Perquè també hi havia aquest assumpte, la seva substitució.

- Sí, us volia veure. Seieu.

Es va treure la llista de la butxaca, plegada, i la deixà sobre la taula.

- Sé que puc confiar en la vostra discresió, Terradelles...

- Sí, senyor, naturalment.

- Aquí tinc apuntats els noms de sis noies. Vull que em digueu si les coneixeu totes. I després, quan hàgim acabat de parlar i hàgiu fet el que us diré, vull que us oblideu de tot.

L'home assentí, una mica estranyat, recollí el paper que li allargava i anà llegint els noms mentre ell agafava una cigarreta del paquet que hi havia en un costat. No va convidar-lo, perquè en Terradelles no fumava.

- Les coneixeu ?

- Tres, sí - digué el vell.

Potser no calia estranyar-se que fossin tan poques, va pensar. L'home era de la vila, es relacionava amb tothom, però era natural que a la seva edat hagués perdut contacte amb les generacions joves. Li passava a ell mateix. Semblava mentida que la gent es renovessin tan de pressa, que una sèrie de nois i noies que havies conegut de menuts et sortissin un dia amb que tenien ja un fill o una filla de setze, de

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

divuit anys.

Va mirar els tres noms que li indicava : la filla d'en Minguell i dues més de Riudelles.

- Aquesta altra - afegí el vell -, pel nom em penso que deu ser la noia d'en Junceda, però no n'estic segur i no la recordo.

Era empipador, li caldria confiar-se a algú altre. Va estar a punt de renunciar de nou en veure que realment era complicat. El va contenir, però, el pensament que no podien ajornar la cosa indefinidament. D'altra banda, tampoc no es veia acudint al noi Llagostera per dir-li : mira, això no va bé, a veure si tu trobes una altra solució. Ara tenia un prestigi als seus ulls, per això l'havia consultat abans de dir res a ningú, i no volia perdre'l. L'opinió de les generacions joves, s'ho confessés de grat o per força, li importava.

S'abocà una mica sobre la taula.

- Qui podria conèixer-les totes sis ?

- En Daniel, probablement - replicà el vell.

- I els altres dependents ? En Manyés, en Graupera...

- Potser també. Però en Graupera ja sap que no és d'aquí i en Manyés és més gran, li pot passar una mica com a mi. Em penso que en Daniel.

- Molt bé - decidí -. Voleu dir-li que vingui ?

Dos minuts després es va trobar repetint les mateixes indicacions que havia fet a en Terradelles, exhibint la mateixa llista, però ara era en Daniel qui seia a l'altre costat de taula, deferent com de costum.

- Sí, les conec - contestà a la seva pregunta.

- Totes ? - vulgué assegurar-se ell.

- Sí -. I precisà - N'hi ha dues que no són de Riudelles.

- Exacte - confirmà ell -. I quantes són clientes nostres ?

- Llevat de l'Alba Codina - féu en Daniel assenyalant un dels noms - totes venen més o menys regularment. Sobretot la Junceda.

Va prendre-li la llista de les mans, tornà a considerar-la.

- Hauries de fer una cosa - va dir-li aleshores -. M'interessa de parlar amb alguna d'aquestes noies, la primera que vingui a la botiga. Tu em podries avisar discretament, sense dir-li res ?

- Suposo que sí.

- Sense cridar l'atenció dels altres ?

- Sí és important, sí - contestà el noi sense aparentar estranyesa.

- Ho és - digué ell -. Quan una d'elles entri a la botiga, deixes que la despatxi algú altre i tu vens al despatx. No cal que em diguis res, jo ja ho comprendré.

- Sí, senyor.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- I, com t'he dit, ni una paraula a ningú.
- Pot confiar-hi.
- Ni a casa teva. És un assumpte confidencial.
- Així ho he entès, senyor Tuneu. Suposo que si vostè ha sortit, al seu fill no li n'he de dir res...
- Exacte.

Amb xicots així feia de bon tractar, reflexionà en tornar a quedar-se sol; t'entenien amb mitja paraula. És clar que potser s'imaginava el que no era, però com evitar-ho ? En tot cas, algun dia ja tindria ocasió d aclarir-ho.

No calgué esperar, perquè uns segons després en Daniel tornava a entrar.

- Perdoni, senyor Tuneu - va dir -. Se m'ha acudit que potser seria més discret que les veiés al despatxet del magatzem. Si aquí hi ha el seu noi o la mecanògrafa... No voldria posar-me en el que no em demanen, però...
- Es un bon consell - concedí ell -. Ara, no hi vulguis veure el que no hi ha.
- No, senyor. Ja suposo que es tracta d'això del cosidor.

Va quedar-se amb la boca oberta.

- Ah ! Tan públic, és ?
- No ho crec - va dir el noi -, però hi ha gent que ho saben.
- I tu ? Com te n'has assabentat ?
- Bé... En una botiga com la nostra se senten moltes coses, si hom sap escoltar-les.
- Està bé, no cal que m'ho diguis. N'has parlat amb ningú ?
- No, senyor.
- A la llista sembla que falta una noia... Saps qui és ?
- No - contestà en Daniel -. Sabia que al cosidor es rebien visites, però mai no m'hé dedicat a espiar ni he preguntat res a ningú.
- Ben fet - aprovà -. I escolta...

Va callar, perquè en aquell moment entrava l'Adela, la mecanògrafa, que venia del banc, on devia haver trobat molta gent, perquè s'hi havia passat mig matí.

- Ja parlarem - digué -. Tinc una bona notícia per tu...
- Sí, senyor - contestà en Daniel, i sortí.

Decididament, seria ell, pensà mentre la noia s'atansava a la taula amb la cartereta on devia dur les lletres i els rebuts dels talons ingressats. No comprenia per què havia vacil.lat. Potser perquè algun cop el trobava massa obsequiós, massa atent. Però no hi havia dubte que darrera d'aquell pèl d'adulació que podia indicar la seva

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

actitud, s'amagaven qualitats sòlides i una envejable capacitat de reflexió.

Sí, li donaria el lloc d'en Terradelles. No calia pensar-hi més.

UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

- Tenim temps de parlar-ne - va dir-li la primera vegada, aleshores que havien rebut la carta.

Per gust, hauria dit que no de seguida, al capdavall ja en tenia prou amb l'Assumpció i en Llorenç no els era res. Era una mala sort que aquella senyora Clàudia a casa de la qual l'home havia viscut durant tant de temps i que devia ser la seva amistançada, s'hagués mort tan prematurament, perquè en Llorenç hauria pogut continuar amb ella fins i tot quan li donessin el retir, a començaments de l'any vinent. Un altre vell a casa era excessiu, sobretot si tenia en compte que la seva pròpia mare també malaltejava i era ella qui havia d'acudir a tot perquè la germana tingué el mal acudit d'anar a casar-se amb un pagès que se la va endur al poble. Afegim-hi la criatura que els havia nascut als deu mesos de casats i que ara, per tant, tot just tenia dos anys. Eren molts maldecaps, per una dona.

Es cert que no podia queixar-se massa d'en Daniel, l'ajudava en tot el que podia, de vegades fins i tot havia hagut de rentar els plats quan l'Assumpció es trobava malament i ella es veia obligada a córrer a casa seva. Més d'un cop, també, quan en Joan era més petit, l'havia rentat i canviat amb una competencia poc corrent en un home. Però sempre era una ajuda petita, ell tenia les seves obligacions a can Tuneu i, des que van fer-lo encarregat, tornava més tard que abans. Ho comprenia perfectament, no era pas qüestió de regatejar un quart d'hora a una casa on se li portaven bé, però la comprensió no solucionava el problema familiar en la mesura que existia.

La carta, pel restant, tampoc no exigia res, ni demanava, li ho calia reconèixer. Tot es limitava a una breu insinuació que s'anà repetint en cartes posteriors, car tot d'una l'home, que fins aleshores havia escrit tres o quatre vegades a l'any, començà a sovintejar les seves missives d'una manera extravagant. S'havia instal.lat en una altra pensió, però donava a entendre que no hi estava bé. No tenia res d'estrany, no podia estar bé en lloc, després d'haver viscut en una casa on feia el que volia i compartia el llit de la mestressa. O potser darrerament ja no, tota vegada que aleshores que van casar-se el trobà mol xafat.; des del primer cop que el va veure, el primer any de

festeig, quan ell anà a passar una setmana a Riudelles, havia envellit extraordinàriament. Però això ja solia passar, una persona es conservava relativament bé any darrera any, com si el temps no passés, i un bon dia, us el trobàveu tot canviat, fet un vell. Ho havia vist en el seu propi pare, i hó veia en la seva mare que perdia de setmana en setmana. L'Assumpció, tot i les seves xacres, resistia amb més d'èxit. Perquè la meitat dels mals que tenia eren imaginaris, a ella que no li diguessin el contrari.

S'havia anat omplint de manies i també hi havia el desig de contrariar-la i complicar-li les coses. Amb una altra jove no hauria passat res. Però ella li havia plantat cara des del primer moment i li va fer comprendre que volia dur el pòndol de la llar, tal com li corresponia. Es veritat que el pis era seu, i mai no li ho havia negat, però sí hi havien anat a viure fou per fer-li un favor, no perquè la necessitessin. Si aquella egoista de la Fina hagués estat d'una altra manera, tot hauria anat molt diferent. Però hi devia estar molt bé, sola, a Barcelona. Li hauria agradat de veure qui hi rebien al pis, ella i la seva amiga . Feia bé d'aprofitar-ho, perquè se li acabava, tenia trenta-sis anys i de bonica no ho havia estat mai. Fos com fos, l'havia fastiguejada.

Entre una cosa i altra no calia sorprendre's que el caràcter se li endurís una mica i que, sovint, sortís amb respostes brusques o es mostrés impacient amb el mateix Joan que, pobra criatura ! no hi tenia cap culpa. Després se'n penedia i se'l menjava a carícies, un tractament que l'Assumpció no aprovava, perquè al seu dir era la manera de malcriar-lo.

- Amb les criatures s'ha de saber fer un terme mig - li deia.

Per això devia haver-li sortit tan bé la noia, i el mateix Daniel, encara que no fos fill d'ella. Perquè ell semblava creure que amb ajudar-la i portar-se com cal al llit ja havia complert, i no era veritat, hi havia més coses. Sobretot allò que feia de donar-li sempre els diners tan justos per tot, de voler contrólar totes les despeses. Era vergonyós, per exemple, que més d'una vegada hagués de fer tornar els cobradors del llum o de l'aigua des que els havien podat el comptador directe perquè no tenia amb què pagar-los. Després tot eren molèsties, car els de l'ajuntament, que cobraven l'aigua, no tornaven mai i calia que perdessis un matí fent cua a la finestreta. Havian tingut més d'una discusió, sobre això.

- Però què et costaria ? - feia ella -. No hem de pagar igualment ?

- Mentrestant, els diners treballen - li contestava ell.

Perquè els ingressava al banc, no era que ell se'ls rebentés, a-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

questa justícia l'hi havia de fer, no tenia vicis, mai no anava al bar, havia deixat totalment de fumar, no li coneixia cap embolic de faldilles... I d'això se n'hauria adonat. Tot té un límit i no era raonable de creure que podia dormir amb una altra quan àdhuc ara, als tres anys de casats, ho feien pràcticament cada dia per altre.

De primer, les seves exigències l'havien sobtada i gairebé la molestaven, res no l'hi havia preparat, però també en ella hi havia un fons de sensualitat latent que acabà per avenir-s'hi una vegada desvetllat. I més que avenir-s'hi i tot, perquè ara sempre esperava amb goig aquelles nits que la compensaven d'altres frustracions, del mal viure amb l'Assumpció, de les gasiveries del xicot cada cop més inclinat a estalviar. Li semblava que abans no ho era, ben bé així. Però a un home, ja ho sabia, no se l'acaba de conèixer fins que hi comparteixes taula i llit. I així i tot...

El que més la molestava era que l'Assumpció només li veiés virtuts tot i que també amb ella es discutia. Sobretot quan es tractava del nen i es posava a aconsellar sense que ningú no li demanés el seu parer.

- En això no s'hi posi, padrina - li deia -. Oi que ja va tenir prou feina de criar-nos a nosaltres, a la Fina i a mi ?

- Per això que tinc més experiència...

- La tenia - li contestava una mica brutalment -. Ara ja se n'ha oblidat. Deixi fer la Maria. Oi que està sa, que creix robust ? Doncs no s'amoini.

En canvi, sempre es posava al seu costat quan deia que no es trobava bé, i es refusava a creure que la meitat de les vegades era pura comèdia, ganes de fer-se l'interessant.

- És vella - replicava -. És natural que no estigui bona.

- Però si el metge diu que no té res ! Està a disset de pressió i, si té una mica de reuma, no n'hi ha per fer tants escarafalls.

- Qui sap que farem, nosaltres, als seus anys !

- No es tracta d'això. Amoina veure-la gemegar.

Perquè la vella tenia el lamentable costum de queixar-se, era com la seva mare que es devia pensar que els mals li passarien si feia el plorics.

- No ho deu fer pas per gust.

- Doncs sí, em penso que sí. No sé per què l'abones sempre.

- I no no sé per què l'ataques sempre.

Més valia no parlar-ne; si la discusió es prolongava, no sols no solucionaven res sinó que encara ho acabaven d'enverinar. Més de quatre cops havien passat un parell de dies de morros, sense més conversa que

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

la indispensable. I a ella això no li agradava, perquè això sí que era perjudicial per al petit. Ell es pensava que no s'adonava de res, però les criatures no baden tant com sembla, retenen les impressions i el dia de demà en poden sofrir les conseqüències.

Tot plegat feia desaconsellable, al seu veure, que en Llorenç s'instal.lés amb ells; es multiplicarien els motius de fricció. Però no li ho podia dir, a en Daniel, si més no clarament, ja que un altre dels seus defectes era l'obstinació. També ho era ella d'obstinada, prou que ho sabia, mai no ho havia negat. Després, està bé tenir una mica de caràcter, no deixar-se imposar sempre pels altres i procedir amb voluntat pròpia. Però sense exagerar, i únicament quan hom ha sospesat bé les coses. I ell, això d'en Llorenç no ho havia sospesat mai.

- Es un pobre vell - només sabia dir-li, i ho repetí aquell vespre que van rebre una carta més explícita, potser perque en Daniel, en les seves respostes, s'havia abstingut de recollir l'al.lusió -. Es dur de pensar que està tan sol...

Ella no va contestar, una mica fastiguejada que hagués suscitat el tema en aquell moment, quan es despullaven; ja feia dos dies que no l'havia tocada i era raonable de creure que aquella nit la voldria posseir. Si començaven així, discutint-se, no anirien enlloc, perque encara que acabessin per estimar-se ja no seria ben bé el mateix. Però ell proseguí :

- I no puc oblidar que quan era petit em va recollir...

Aquella observació era una mica desusada, car sabia, per haver-li-ho dit ell quan festejaven, que res no el molestava tant com que algú li recordés, com s'esdevenia més d'un cop quan era jovenet, que calia que es portés bé amb la padrina, que li devia molt. Es clar que ara es referia en Llorenç, però el cas venia a ser el mateix.

- No t'ho contradic pas - va murmolar mentre es ficava al llit. Ell seia a l'altra banda, on es descalçava, i va girar-se a mirar-la.

- A la padrina no li n'he dit res, encara, però em penso que hi vindria bé - féu.

- Es clar - no va poder evitar de dir -, la feina no seria per ella !

Ell es va treure l'altra sabata.

- Sí, ja ho sé... No et pensis que no ho vegi, això.

La sabata va caure per terra i ell tornà a girar-se, ara per enfilar-se al llit, on es va quedar mig agenollat, mirant-la.

- En aquests casos sempre cau tot sobre les dones.

Pel to de la seva veu, va comprendre que ja començava a pensar en una altra cosa. Li tenia els ulls clavats a la naixença de les sines que exposava la camisa de dormir, i per això va abstenir-se de contes-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

tar. En canvi, li somrigué.

- No t'has cordat la cinta - féu aleshores ell.

- No...

Les mans s'hi atansaren, però van tancar-se sobre els pits.

- No tens son ?

- No, gens.

- Jo tampoc.

Deixà relliscar els genolls cap a les seves cuixes i ella Vª girar-se a mitges.

- Tanca el llum...

- Sí.

No li feia vergonya que la mirés, però a les fosques ell li deia coses que mai no li havia dit quan el llum cremava, i a ella li agradaven, acabaven d'enardir-la. Suposava que a ell també. No sabia si amb les altres parelles passava el mateix, mai no havia sentit la temptació de parlar amb ningú de la seva vida sexual, ni a mossèn Claramunt, amb el qual es confessava des que morí el rector que era el seu confessor d'abans. I no perquè ell fos un capellà jove, sinó perquè de tot allò no n'havia de fer res ningú, eren coses seves i no hi havia pecat des del moment que eren casats. D'altra banda havia quedat escarmentada aquell cop que, en absencia de mossèn Marges, va haver d'agenollar-se al confessionari de mossèn Flaqué, el vicari, i l'home, abans de donar-li l'absolució, insistí per si havia pecat contra el sisé manament o es lliurava a jocs solitaris, una cosa que mai no havia fet ni de joveneta. Ella sí que podia dir que havia arribat ben pura al matrimoni, va mig pensar amb orgull mentre s'obria a l'abraçada del seu marit. Alguns mals pensaments tothom els té, això és inevitable, i de vegades s'imaginava com seria, però mai no s'havia toquejat ni havia volgut toquejar cap noia com d'altres feien quan anava a col.legi. Ni havia permès que ell li posés la mà al damunt com intentà una sola vegada. No el rebutjà violentament, no va enfadar-se, simplement digué :

- Així, m'estimes ? - amb un to tan dolgut que ell no insistí. Potser aquella de can Nano li ho deixava fer, no ho sabia, mai no va preguntar-li res, com no fos per què havien renyit. I va trobar que la resposta era convincent quan li explicà :

- *No ens podíem avenir, pensem massa diferentment. Va ser un error.*

Sí, segurament s'havien porquejat, aquella mena de noies més aviat solen ser de moralitat ampla, i en Daniel no era com en Josep Tornell que no tenia iniciativa i quan donava un cop de cap era per equivocar-se, com ho demostrava allò d'haver deixat can Tuneu per

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

col.locar-se a can Serpis, on per cert ara feia dos dies que estaven en vaga per una qüestió de convenis col.lectius segons havia sentit dir. Els diaris no en parlaven, però es veu que n'hi havia d'altres, de vagues. Era com si la gent s'haguessin cansat d'estar bé, perquè en tot allò no s'hi guanyava res i l'únic que s'aconseguia era comprometre el futur del país com va dir en Daniel a en Saura aquell diumenge que es van trobar en tornar de passeig i discutiren de política. Ni l'un ni l'altre no comprenien que el marit de la Lluïsa fos d'aquella manra, al cap i a la fi tenia establiment i als negocis ja se sap que els desordres no els proven. Però allò d'escriure llibres i venir algun cop retratat al diari es veu que li havia pujat al cap i es devia pensar que amb aquelles idees es feia més l'interessant. Com si no es guanyés la vida, ell. La botiga bé devia donar des del moment que havia plegat la dolceria i fins es comprà un cotxe, l'any passat. Tots plegats ens hem tornat massa exigents, pensà.

El que més la molestava, però, era aquella hipocresia de tanta gent, en Saura inclòs, que gairebé no s'atansaven ni a missa i ara, tot d'una, et sortien amb les encícliques del papa que semblaven justificar-ho tot. De vegades li semblava que eren més perjudicials que útils si se'n podien emparar els enemics de la religió i convertir-les en una mena d'instrument polític. El mateix passava amb el concili. Sovint, ni sabia què pensar. No veia la necessitat de tantes reformes. Algunes coses no farien més que reforçar la incredulitat, com allò dels "germans separats" o de la llibertat religiosa que al capdavall sempre havia existit, a ningú no s'obligava a res, com no fos a casar-se i a enterrar els familiars per l'església si no volies ser mal vist. D'altres, potser hauria valgut més que aquells sants barons les haguessin discutides sense tanta publicitat, assenyaladament l'assumpte del control de naixences que més aviat hauria hagut d'ésser una preocupació de científics i sociòlegs. Es clar que l'Església també era una mica això, l'Església ho era tot i la seva missió l'obligava a interessar-se per tots els problemes dels seus fidels i pel benestar de la humanitat, però ella trobava que hi havia una mena de problemes que ja s'anaven solucionant sols perquè cadascú hi cercava el desllorigador pel seu propi compte. En Daniel no era ben bé del seu parer, en aquest aspecte, però l'important era que la seva oposició fós únicament teòrica.

Quan, aleshores que tingueren en Joan, tan poc de temps després d'haver-se casat, li va dir que no estava disposada a criar cada deu o dotze mesos, li havia contestat que en aquestes coses no s'hi podia

fer res i que les haurien d'acceptar tal com es presentessin. Ella, però, s'havia espantat, i no pas perquè el part fos difícil, que tot anà com una seda, sinó perquè de fills no se'n volia omplir; era una dona, no una conilla. Per això, sense dir-li'n res, es comprà aquell llibret sobre el mètode de Ugino i l'estudià a fons, però aviat va veure que no li serviria; per una banda, tenia les menstruacions més una mica irregulars i per l'altra en Daniel difícilment s'avindria a fer-ho en uns dies determinats. Calia trobar una altra solució, i no n'era cap que ell cantés a la finestra o que usés un anticonceptiu; això darrer, sobretot, l'hauria feta sentir-se bruta, com una dona pagada. Es decidí doncs a parlar-ne a la llevadora que, per sort, era una noia no gaire més gran que ella i molt comprensiva que va dir-li que duia un pesari i s'avingué sense cap objecció a proporcionar-li'n un per al seu ús. De primer, tot i que allò era l'ideal, li havia fet algun escrúpol i no s'atreví a confiar-se a en Daniel fins que ja feia mesos que el portava sense que ell, naturalment, s'hagués adonat de res. Havia aprofitat un moment d'intimitat, però això no evità del tot que s'escandalitzés.

- Però Maria ! Qui t'ha pogut convèncer...

- Ningú. Ha estat idea meva.

- I mossèn Claramunt ho aprova ?

- No me n'he confessat. No és cap pecat, això.

- No sé... - va dir ell -. L'església no les ha acceptades mai, aquestes pràctiques. I nosaltres, com a catòlics... No m'agrada, Maria.

- No em vull carregar de fills, jo - li recordà ella. - Més endavant, quan en Joan sigui una mica grandet, en podem tenir un altre. I, si vols, podem arribar fins a tres. Més, no.

- Però faltem, Maria.

- No és veritat - es defensà -. Estem disposats a tenir una família i a fer uns bons cristians dels nostres fills. No se'ns pot demanar res més.

- Se'ns pot demanar tot - replicà ell, sever -. No som nosaltres qui hem de posar condicions.

- Ho dius perquè ets un home i no et costa res. Si a l'església hi hagués dones, pots comptar que tot seria una mica diferent. I no faltem a cap dogma; no ho és, això.

Era la seva gran línia de defensa, ja que l'altra no valia res. Potser les dones, si haguessin intervingut directament en la definició de l'església, haurien estat pitjors que els homes, perquè s'hauria tractat, com en el cas dels capellans, de persones solteres, sense fills, sense problemes d'aquesta mena, o amb problemes pitjors, d'in-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

hibicions, cosa que les hauria inclinat a la intolerància, al rigorisme més extremat en matèria sexual.

Ella, de soltera, havia acceptat integrament totes les ensenyances rebudes, però ara ja no podia pensar el mateix. Els dogmes eren els dogmes, hi conformava les seves creences, la seva vida i, als ulls dels tebis, podia passar per devota, per una mica carca i tot com deien alguns menja-capellans, però tot el restant era materia opinable mentre no es caigués en el pecat d'escàndol. La seva vida de casada li feia veure, pel restant, que en algunes coses s'havia enganyat grollerament. Sobretot en aquella del sexe. Perquè estimar-se carnalment era una cosa natural, sana, alegre, que predisposava a la bondat. Ella mateixa mai no es mostrava tan avinent i comprensiva com quan en Daniel li havia fet l'amor. I a ell també li passava, això. Si els resultats eren aquells, doncs, no podia ser una cosa dolenta. Però tota l'alegria, tot el benestar i els impulsos generosos que el coit procurava desapareixien si hom s'hi lliurava amb por, amb recel, amb reserves de la mena que fossin. Una d'elles era el temor de quedar embarassada. Això t'encongia el cor, t'omplia el pensament, t'allunyava d'aquella joia que convertia l'acte sexual en una activitat renovadora, en feia una mena d'ofensa que et deixava disgustada i et dreçava amb hostilitat contra el món, la família, aquells que tenies més a prop.

Ben cert que una activitat sexual sense discriminació hauria estat perjudicial, per això s'havia instituit el matrimoni que [illegible] l'ordenava, però dins d'aquelles regles hom s'havia de sentir lliure, sense més limitacions que les imposades per la decència, i a aquestes no hi havia faltat mai, recordava la repugnància que sentí aquella vegada que la Josefina, la veïna amiga seva amb la qual solia sortir abans de [illegible] amb en Daniel i era casada amb un viatjant, li confià algunes de les coses que feien. A en Daniel no les hi hauria tolerades mai, li semblava que fins i tot l'hauria avorrit si les hi hagués proposades, però per sort en aquest assumpte era com ella i sempre s'havien servit d'allò que l'església en deia les vies naturals, suficients, més que suficients quan hom no era un pervers ni un viciós I no era perversió ni vici utilitzar un pesari. Tampoc no acceptava del tot el retret que ell li féu :

- No pots fer-te una moral a la teva mesura,

perquè no responia a la veritat i, com li contestà :

- La moral és una cosa més alta i no tothom hi arriba pels mateixos camins.

Hi havia, en efecte, dones per les quals era una satisfacció tenir [illegible] fill darrera fill i crear era l'expressió de

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

llur moralitat. No podia conformar-s'hi pas si ella era feta d'una altra manera. No era més virtut tenir fills que no tenir-ne o voler-ne únicament un nombre raonable. Déu no podia exigir-li una cosa per la qual no estava preparada, els dolors freqüents de la maternitat, l'enrunament físic de les dones fecundes, una família nombrosa que exasperaria les males disposicions del seu caràcter. Perquè allò no seria servir-lo. El mateix Daniel de vegades tan tancat, ho devia comprendre tota vegada que després de manifestar la seva reprovació pel pesari ja no en tornà a parlar i d'allí en endavant procedí com si aquella conversa mai no hagués tingut lloc.

Aquesta actitud ja solia adoptar-la en altres coses, era capaç de discutir durant una o dues hores quan quelcom el contrariava i aleshores, en veure que no hi havia manera de sortir del cul de sac, renunciar-hi i no referir-s'hi més, com si no existís. Si per atzar, però, es tornava a esmentar al cap de molt de temps, descobríeu que la seva posició no havia canviat. En el fons, mai no havia acceptat la contradicció i només una sèrie de raons tàctiques l'havien decidit a adaptar-s'hi. Això li desagradava, perquè era poc clar. A més, mostrava una mena d'obstinació innoble, trobava ella, que a la llarga, si acumulava massa reserves inexpressades , es traduïa en hostilitat. No n'hi començava a haver ja una mica ara, a propòsit d'aquell dissortat afer d'en Llorenç ?

Car aquella nit hi tornà, insistí encara quan ella ja s'havia rentat i jeia de nou al llit, en la fosca.

- Ja sé que s'ha de mirar la conveniència de tots plegats - va dir-li -, però un home no és com una dona. Si fos una dona, potser ja no et diria res, la tindries tot el dia a casa, es ficaria en tot, com sempre passa... Amb un home és diferent.

- O no - replicà ella, contrariada que el seu entossudiment li furtés aquella pau profunda i dolça que sempre trobava en l'amor-. Pensa en una cosa : aquí no hi té amics ni coneguts, no...

- Ja se'n faria, per això no t'amoinis - la va interrompre en Daniel- Si fos un gat de masia... però és un home sociable.

- Ni s'hi pot sentir bé - tornà ella, sense escoltar-lo -. No hi està acostumat, a viure en un poble.

- Es com si hi hagués viscut sempre, el barri i la feina...

- No és el mateix. Es una altra manera de fer.

- I què li pot importar, a un vell ? No es tracta pas de divertir-se.

- No vull dir això. L'ambient i tot plegat...

No volia discutir, en aquell moment, i les respostes li sortien automàtiques, vagues i poc convincents. També ho eren les d'ell.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- L'ambient és una cosa que fem entre tots.
- Precisament.

Precisament què ? Ell hi contribuïria, a la formació d'aquest ambient. I no podia creure que fos per a millorar-lo.

- Per què no dormim, ara ? Ja en tornarem a parlar.

Hi anava donant llargues, amb la confiança insensata, immotivada, que el temps ho solucionaria tot sol. Això devia voler dir que podia morir-se abans que li donessin el retir, que potser ella desitjava que es morís... Però aquest pensament l'espantava. No volia la mort de ningú. Només volia que la deixessin en pau, que les coses no fossin tan complicades, que la vida fos més senzilla. Però tot tendia, precisament, a embolicar-se. Dos o tres dies després d'aquesta conversa nocturna la seva mare va tenir un atac de pedra i el primer que se li va acudir al pare, en lloc de cridar el metge, fou d'anar a cercar-la a ella. I en plena matinada, encara !

Aquell dia es va quedar tot sense fer, és clar, i de banda de vespre l'Assumpció es va posar al llit amb l'excusa que estava marejada i tenia rodaments de cap. Era massa casual perquè s'ho cregués i li ho va declarar sense miraments.

- A vostè sembla que li agradi de fer-ho tot força difícil. Si es pensa que cada cop que corro a casa s'ha de ficar al llit, s'equivoca.

La dona es posà a plorar i, per si fos poc, en sentir-la també esclafí en Joan, al qual havia trobat arrossegant-se pel pis, sense control de ningú i exposat a prendre mal. Va abandonar l'habitació amb una revolada :

- Que tipa que n'estic !

Després, quan en Daniel tornà, la vella devia queixar-se-li, perquè ell sortí de l'habitació fent mala cara i es va asseure a taula en silenci, reprovador.

- Un altre ! - no pogué evitar de fer ella -. L'únic que faltava.
- Ningú no t'ha dit res, oi ? - replicà ell, sorrut.
- Ni cal, home. N'hi ha prou amb veure't la cara !
- Ja m'agradaria de veure la faries al meu lloc.
- És clar, ets tu qui se sacrifica, qui ha de córrer com una palla botratxa d'un costat a l'altre ! Oi que ni hi has passat, per casa ?
- Què hi havia de fer, tan tard ?
- Podia morir-se, la mare, no ?
- D'un atac de pedra ? No em facis riure !
- Riu, doncs, home !

Van discutir-se com dos xinesos i la vella, que no en devia tenir prou, va abandonar el llit i sortí al menjador amb la seva cara

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

de víctima.

- On va, vostè, ara ? - va cridar-li -. No ha dit que estava marejada ?

- Com que et molesta tant que em quedi al llit...

- Ara ja hi era, oi ? S'hi podia quedar, per mi.

Observà rancuniosament que en Daniel li atansava una cadira a la taula i, abans de dir alguna cosa que podia lamentar més endavant, va preferir abandonar el menjador i tancar-se a la cuina, on en Daniel va anar a cercar-la al cap de dos minuts.

- No sents que el nen plora ?

- I no hi pots anar tu ?

- Ja saps que no serviria de res.

De manera que va haver de fer un esforç de flaquesa i treure'l novament del llitet on l'havia ficat quan pogué tranquil.litzar-lo la primera vegada. També per allò la necessitaven, en Daniel no en sabia, de fer-lo callar.

Quan tornà a deixar-lo adormit i entrà de nou a la cuina, en Daniel era prop dels fogons i batia un ou de la truita que ella només havia tingut temps de trencar en un plat.

- Dona'm - digué.

Després, a soles, també va plorar una mica. Se sentia d'allò més desgraciada i tot d'una tingué por de perdre'l. Però no era pas qüestió de demanar-li perdó, era ell qui s'havia de fer càrrec que algun cop perdés la paciència. Tot el dia a casa, amb malalts, vells i criatures... Una vida molt diferent de quan era soltera. Què se n'havien fet, d'aquells projectes de continuar treballant ? Ho havia hagut de deixar gairebé de seguida, quan el ventre se li començà a inflar visiblement, i després ja no en parlaren més. Era natural. El lloc d'una dona era a casa, com havia sentit repetir sempre a tort i a dret. Però no deien els homes, ben entès.

Abans, de soltera, no havia capit encara totalment que de mons n'hi ha dos, el d'ells i el propi, el femení. Potser perquè no havia tingut cap germà i el pare feia poc soroll, deixant de banda, a més, que el fet de ser el pare, i d'una altra generació, el col.locava una mica al marge i no en feia un punt de referència prou convincent o precís. Les noies eren, o havien de ser, prudents i recatades; els nois, atrevits. Tampoc no coincidien ben bé llurs interessos respectius, ells solien ésser afeccionats al futbol, parlaven de política o d'alguna cosa que s'hi assemblava; elles, de vestits, modes i pel.-licules. Però això li semblaven peculiaritats superficials i en el fons creia en una mena d'unicitat dels dos sexes.

El veritable descobriment tingué lloc de casada, quan va adonar-se que els homes tendien amb tota nauralitat a convertir les dones en criades més que en col.laboradores i que els interessos, més que diferents, eren contraposats. I això fins tenint en compte que ella havia fet sort, li semblava, tota vegada que en Daniel s'avenia, ocasionalment, a alleujar-la en la seva tasca. Però no volia veure les coses tal com eren, el seu egoisme de mascle el cegava i sempre confiava que ella diria amén a tot el que se li acudís de mmm pensar o de fer. A desgrat de les aparences, les decisions les prenia unilateralment. Era d'ell que havia partit la idea d'anar a viure amb l'Assumpció, ell qui retenia la bossa, ell qui feia projectes per quan el nen seria gran, ell qui guardava les claus del bé i del mal. Els intercanvis que tenien eren de pura fòrmula, i en aquest sentit ja feia temps que li havien passat les il.lusions. Ara : continuava decidida a no representar un paper subordinat, a pesar en l'existència en comú, i per això li havia de fer front tantes vegades i obligar-lo a reconeixer els drets que li pertocaven. No ignorava que d'una mena de dona com ella els homes en solien parlar com d'una que es vol posar els pantalons, i això també la molestava. No era veritat. Voler influir en les decisions que també l'afectaven, i de vegades més i tot que a ell, no es podia confondre amb un daler de manar. No intentava de manar ningú i, si algun cop ho semblava, era perquè s'impacientava i entre tots li havien anat fent malbé el caràcter.

La prova era que tenia una bona arma a les mans i mai no se n'havia servit ni se'n serviria. Sabia de dones que menaven llurs marits per la punta del nas perquè sabien utilitzar-la. A ella, però, li hauria semblat vendre els seus favors, com se'n deia, i no sols no tenia res a vendre sinó que no considerava allò com un favor que feia a algú. En tot cas, el favor era mutu. Hauria estat innoble i deslleial servir-se del sexe per maniobres dubtoses que a la llarga l'hauurien convertida en quelcom que no era. Però reconeixia que hauria estat fàcil.

Hi havia més lleialtat que en ell, en ella. No hauria pogut citar fets precisos, potser encara no s'havien produit perquè no se'n presentà l'ocasió, però estava segura que podien arribar moments en què la seva lleialtat, la d'ell, es dividís; n'era un botó de mostra la seva incapacitat de veure que l'Assumpció feia sovint trampa i la manera instintiva que tenia de posar-se al seu costat, ni que fos una mica vergonyosament, sense atrevir-se a declarar-ho. Ella no s'hi captenia, així. Sabia que tenia un deure i el complia, però si la pròpia mare hagués fet comèdia li ho hauria retret ben clar i no sempre hau-

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

ria corregut tan de pressa al carrer Alt quan la cridaven, ni es pensava que era per favoritisme, i algun cop li ho havia mig insinuat, però s'enganyava. No estava disposada a sacrificar la llar, per poc que fos, al caprici dels altres o a la hipocòndria d'uns vells. Ella havia escollit una vegada per totes, i sense prendre's al peu de la lletra allò d'abandonaràs el teu pare i la teva mare, perquè era massa inhumà, tots els altres, des que va casar-se, havien passat a segon terme.

En Daniel, en canvi, feia fil blau fil negre i en el seu afany de comprensió, com li havia dit una vegada, arribava a ésser més incomprensiu que si s'ho hagués proposat. Si li n'hagués fet cas, s'hauria trobat sense adonar-se'n que era la criada de la vella i tota la seva participació a la casa reduïda a un perpetu assentiment. I no hi podia passar, per això. Ni el seu caràcter ni el seu sentit de la justícia no s'hi conformaven. No s'havia casat per servir ningú, perquè la posterguessin, perquè en Daniel tingués un escarràs que només de nit es convertiria en una dona, quan li obrís les cames.

Aquella lluita, però, la cansava, reduïa les seves bones qualitats i accentuava les dolentes. Perquè ja sabia que no era perfecta i no l'aconsolava que la perfecció no fos d'aquest món. Però sí que hi havia una perfecció relativa a la qual podia arribar-se amb l'ajuda dls altres, amb una mica de vera comprensió, ni que només fos amb una mica mica de caritat. Ara, ni això no li donaven. Que ho fes la vella, no era d'estranyar. Però ho hauria hagut de fer en Daniel. Tan poc que li hauria costat ! Per a ell la caritat consistia precisament en allò, en fer la part dels desvalguts fins i tot quan més que ser-ho ho pretenien. Una caritat, de més a més, que esperava d'ella i que ell era incapaç d'exercitar d'una manera continuada. Perquè els seus interessos passaven per damunt de tot. La hi delegava, doncs, com aquella vegada que, el dia de la Victòria, al senyor Tuneu li passà pel cap de convidar tot el personal a fer una font ada i ell, no sabia per què, s'hi il.lusionà tant que no va saber renunciar-hi tot i que aquell dia la vella sí que estava malalta, tenia febre i el metge declarà que podia tractar-se d'un principi de congestió pulmonar. La nit abans va delirar i ella se la passà aixecada. Semblava natural que l'endemà es quedés, però no ho va fer, declarà que aquelles coses havien de seguir el seu curs normal. Sort que de sortides com aquesta no en tenia gaires, ja que ella no sempre hauria capitulat.

Al matix temps li agradava de quedar bé, sovint d'una manera una mica pueril, i fora de casa, com quan al senyor Rosselló del pis de sota li agafà aquell patatús i va ser ell qui va córrer pel metge, pel capellà, i després s'oferí en tot i per tot amb una insistència que a

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

la mateixa senyora Maria, la dona, devia sorprendre i embadalir. Quan va haver sortit de perill, perquè es recobrà, tot eren comentaris favorables, expressions d'agraïment i falagueries que a ella li valien la satisfacció de sentir-se dir sovint, quan comprava a les botigues del veïnat :

- Vostè si que ha trobat una perla !

Molts devien pensar, però això s'ho callaven, que no se la mereixia, car no dubtava que l'Assumpció l'havia bescantada més d'un cop mentre no parava de cantar les lloances d'en Daniel, tan bon xicot que fins i tot acompanyava els cadàvers desconeguts al cementiri. Perquè ara ja feia temps, des de poc després de casar-se, o més exactament, des de poc després d'ocupar el lloc d'encarregat a can Tuneu, que assistia a tots els enterraments de la gent accidentada o que per un motiu o altre havien mort a l'hospital i no tenien familiars al poble. Abans ja ho feia en Mirell, el de la botiga de robes, i en Daniel es devia haver imaginat que era saludable de seguir la tradició. La primera vegada que el noi demanà permís al senyor Tuneu per sortir en plena jornada de treball, l'home, va dir-li, es quedà tot sorprès, però no va saber negar-se quan s'assabentà que es tractava d'una obra tan noble.

- Es trist de veure'ls marxar tan sols... - havia comentat en Daniel.

Estava bé, no hi havia res a dir, però ella hauria preferit una altra mena de virtuts, més privades, o potser les mateixes, però aplicades amb més discerniment. Perquè allò mateix d'en Llorenç, cavall de batalla en aquest moment, podia ser molt virtuós, però també era irreflexiu. Oh, ja sabia tot el que se sentiria dir i com a en Daniel l'enfilarian als núvols per haver recollit aquell padrí amb el qual ben just si havia conviscut uns mesos, de menut ! Li semblava escoltar-les, les dones :

- No digueu, com en Daniel no n'hi ha !
- Pocs ho haurien fet !
- Si n'hi hagués molt, així, d'una altra manera aniríem !
- Tu si que pots estar contenta !

Molt contenta. Tant com ho estarien les mateixes lloadores si la teula els queia damunt. Feia molt bonic, tot allò, i era facil parlar pels altres i alegrar-se en nom d'ells. La seva mare ho veia més clar tota vegada que quan li'n parlà, uns quants dies després d'haver-ho discutit aquell vespre, li va dir :

- Jo li ho trauria del cap, filla. No teniu cap obligació de carregar amb una persona que al capdavall no us és res.

Prescindint d'això de l'obligació, que era discutible, restava

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

el fet que, en efecte, es tractava d'una càrrega, si no en el sentit material, perquè l'home tindria el seu retir i en Daniel bé es defensava, en el sentit familiar de la cosa : algú estrany que es trobaria continuament entre cames, un sumplement de feina, un llit més a fer, més roba a rentar...

- Mira de convencer-lo. Podeu trobar una altra solució.

Però això només era relativament veritat, ja ho veia. Ignorava quin jornal guanyava l'home, què cobraria de retir, però ja suposava que els diners no li sobrarien i que li costaria de pagar una dispesa com fins aleshores. Ja li devia costar d'arribar al cap del mes ara que s'havia quedat sense la senyora Clàudia que li feia un tracte tan familiar. De parent, pel restant, no en tenia cap més que l'Assumpció i la Fina, però amb ella no s'hi podia comptar, no el voldria pas a casa... Podia provar-ho, de tota manera. Al capdavall no es tractava de voler o de no voler. Ben mirat als vells no els vol ningú. Però tampoc no se'ls pot deixar abandonats, i ella, la Fina, que era infermera i se n'havia fet per vocació, hauria estat la persona més indicada. Si hagués viscut a dispesa, hauria estat diferent, però tenia pis propi, és a dir, llogat, i no depenia de ningú ni tenia cap més obligació familiar. Pensant-hi bé, gairebé els el devia, aquell favor. No tenien cura de la seva mare, ells ?

Quan li'n parlà, no per pròpia iniciativa, sinó quan ell provocà de nou la conversa, en Daniel començà per mostrarse excèptic en tots sentits

- La vida que duu una infermera, que tan aviat treballa de nit com de dia, i sovint a deshores, no sembla la més favorable...

- Però en definitiva només es tracta que no estigui sol, que tingui una casa... No se n'ha de preocupar pas com si fos un nen que no pots deixar mai sol - objectà ella.

- Ja ho sé, això. Però ja veus com escriu, ell; pel que sembla, en la Fina ni se li ha acudit de pensar-hi.

- No vol dir res. Com tu mateix vas dir - recordà -, es tracta de fer les coses a conveniència de tots, amb el mínim de trasbals.

- I com li ho escric, això ? Si li dic que s'adreci a la Fina, es pensarà que no el volem...

- Li escrivim a ella, de primer. A veure com reacciona.

- A veure...- accedí ell a la fi.

Després va costar una mica de decidir-lo a fer la carta, com per atzar va comparèixer molt tard els dies següents, massa cansat per posar-se a reflexionar i redactar un text prou persuasiu. Ella, però, no va deixar-lo tranquil i, el diumenge, ja no pogué trobar excusa.

S'hi va posar havent dinat, quan l'Assumpció, que continuava ignorant-ho tot, era a fer migdiada, i fins a les cinc de la tarda hi maldà, de primer sol i aleshores amb la seva col.laboració. De fet, l'hauria hagut de redactar ella, la carta, hi tenia més facilitat, potser perquè a can Tuneu i després a l'agència n'havia escrit moltes, i no sempre dictades, però a en Daniel no li hauria agradat de reconeixer-ho i més valia no antagonitzar-lo.

A la nit va copiar-la en net i l'endemà la tirà a correus quan se n'anava a treballar. Tot d'una, ella començà a sentir-se confiada. A la Fina li seria difícil dir-los que no, era el seu oncle, vivia a la mateixa ciutat, no podia donar cap excusa raonable...

La resposta, però,al cap de vuit dies llargs, quan ja començaven a impacientar-se, fou desil.lusionadora. La noia, sense referir-se ni de prop ni de lluny al veritable contingut de la lletra, manifestava que, si calia, sempre estava disposada a contribuir al manteniment del seu oncle en la mesura de les seves possibilitats. Això era pixar fora del tros, com el mateix Daniel convingué, aquesta vegada sense necessitat de persuació.

- Es veu que no vam ser prou clars.

- Pregunta-li sense embuts si se'n vol fer càrrec o no.

Li ho van preguntar, i ella va respondre : "A un vell li cal una llar i per dissort, potser, jo no la tinc ni és probable que la tingui mai. Podria satisfer les seves necessitats materials amb la vostra ajuda, o sia donar-li un sostre i un llit i posar-li un plat a taula, si bé no sempre a les hores que ell deu estar acostumat a menjar. Però companyia, autèntica companyia, no li'n podria donar tanta com vosaltres que teniu tot això que a mi em falta".

- La garça ! - exclamà ella, empipada.

El pitjor fou que en Daniel, tot d'una, trobà que la noia no anava tan mal encaminada.

- En això té raó - va reflexionar -. No n'hi ha prou amb cobrir les necessitats materials d'una persona. Bé o malament,per això no ens necessita. El que li cal és això altre, una llar, algú prop del qual se senti còmode, a casa seva... Amb la Fina no s'hi sentiria.

- I aquí, sí ?

Ell mirà de mostrar-se prudent, ho va comprendre.

- No ho sé. Es pot provar.

- I tu creus que aquestes coses es proven ? Un cop el tinguéssim aquí no el podríem pas treure.

- Naturalment. Hauria de ser ell qui, si no se sentís bé, decidís d'anar-se'n.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

- Anar-se'n on, aleshores ? Penses amb els peus, Daniel. Si ens el posem aquí, l'hi tindrem fins que es mori.

- Serà la voluntat de Déu.

Va reprimir un moviment d'ira. Invocar la voluntat de Déu sempre li havia semblat massa còmode, una manera fàcil de treure's els problemes de damunt i de llençar-se irresponsablement de cap en complicacions pitjors.

- I la nostra, Daniel - va limitar-se a dir -. Pensem-nos-hi bé, ara sóm a temps de decidir qualsevol cosa amb llibertat...

- Amb llibertat, no. Per damunt de tot som cristians i, encara que no hi hagués res més, no podem permetre que un pobre home es mori abandonat com un gos.

- No s'ha de morir ningú. Es tracta precisament de viure-hi, no d'ajudar-lo a morir.

- Tu mateixa em vas dir que l'havies vist molt xafat...

Se'n recordava. Era natural i molt propi d'ell de recordar-se d'una cosa així. En canvi podia oblidar amb facilitat el seu natalici, com va passar l'any anterior, se li acudí. Però aleshores s'adonà que havia fet mal fet de pensar-hi, perquè era una consideració injusta i per això mateix, ara, tot d'una, debilitava la seva posició encara que en Daniel no en sapigués res.

- Però no està malalt - contestà -. En aquest cas seria diferent. Jo el que vull és que pensis en tots els problemes que tot això ens posa damunt.

- Quins problemes, ben mirat ? Tu de tot en fas un castell.

No van decidir res. No podia deixar-se de véncer tan fàcilment. La seva mare, l'endemà , quan va fer una escapada a casa en sortir a comprar, li digué :

- A aquesta Fina li hauríeu de fer veure que és ella, la neboda, i no vosaltres. Quina noia egoista !

Però ella sabia que no serviria de res insistir, sota d'aquell text tan raonat que l'havia indignada s'amagava una decisió ferma, prou que ho veia. Ho podien deixar córrer. Quina solució quedava, doncs ? Pensà que devia haver-hi indrets on podien recollir-se els vells, no precisament l'asil o la casa de caritat, alguna institució ... Però en Daniel tampoc no en voldria sentir parlar, tota insinuació en aquest sentit seria mal vista, contraproduent. Després, en Llorenç tampoc no era tan vell com per tancar-se, tancar-lo... La paraula li féu un mal efecte tan angoixós que fins li va saber greu que aquell pensament se li hagués acudit. Com allò que havia pensat del natalici, no feia més que minar la seva voluntat. I li calia,

precisament, mantenir-la sencera, íntegra, si havia d'enfrontar-se amb en Daniel i amb la seva obstinació que el faria passar per damunt d'ella si badava, si afluixava. I si provava un no rotund, clar ? Però aleshores, si així i tot ell decidia tirar endavant, la llar, la llar com ella l'entenia, deixaria d'existir amb molta més seguretat que si hi entrava en Llorenç. Perquè l'home no la destruïria pas, augmentaria simplement el mal viure, les friccions...

Després hi va haver el silenci, aquelles llargues setmanes durant les quals ell evità de parlar-li'n i ella s'anava neguitejant perquè sabia per experiència que aquella actitud no augurava res de bo. En Daniel travessaria el temps com un túnel i en sortir-ne res no hauria canviat. Només ho podia canviar aquella negativa tallant, decidida, i ja s'havia dit que no hi podia recórrer. Era molt voluntariosa, ella, com opinaven l'Assumpció, els seus mateixos pares i tantes altres persones que la coneixien, però ho era en coses menudes, mai no ho havia estat en res d'important, de fonamental, sempre havia acabat per cedir. Potser era per això que tantes vegades se sentia una mica insatisfeta ? Perquè intimament comprenia que totes les seves victòries eren una derrota i que tempestejar per casa, imposar-se a la vella, discutir-se amb en Daniel, era una manera mesquina de demostrar-se que comptava, que existia ? No en tenia prou amb l'amor que al capdavall ell no li regatejava ?

No ho entenia, però tot d'una, quan a la fi en Daniel sortí del túnel, va dir-se que probablement li restava molta vida per esbrinar-ho, i havia d'ésser una vida viscuda amb ell, no contra seu. Fet i debatut, era allò que sempre havia menyspreat una mica : una pobra noia.

Quan ell, doncs, un vespre digué :

- Cal decidir una cosa o altra, Maria,

va contestar-li, eixuta i dissortada :

- Fes el que vulguis.

I ell, cosa que encara va ferir-la més, ni se'n sorprengué. Sempre hi havia confiat.

Tàrrega i Barcelona, 27 juliol - 6 set,,1966.